

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 657.63:336.713(043)(478)

RAIETCHI EUGENIU

**PERFECTIONAREA SISTEMULUI DE CONTROL
FINANCIAR ÎN CADRUL BĂNCILOR COMERCIALE DIN
REPUBLICA MOLDOVA**

522.01. FINANȚE

Teză de doctor în științe economice

Conducător științific:

DOLGHI CRISTINA
doctor în științe economice
conferențiar universitar

Autor:

RAIETCHI EUGENIU

CHIȘINĂU, 2021

© RAIETCHI EUGENIU, 2021

CUPRINS

ADNOTARE	6
LISTA ABREVIERILOR	9
INTRODUCERE	11
1. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONTROLUL FINANCIAR ÎN CADRUL BĂNCILOR	19
1.1. Aspecte conceptuale privind controlul financiar al băncilor	19
1.2. Metode și forme de control financiar în activitatea băncilor	30
1.3. Provocări actuale ale sectorului bancar din Republica Moldova și impactul acestora asupra sistemului de control financiar	44
1.4. Concluzii la Capitolul I.....	51
2. ANALIZA ASPECTELOR METODOLOGICO-PRACTICE PRIVIND SUPRAVEGHEREA SECTORULUI BANCAR ȘI EFICIENȚA CONTROLULUI FINANCIAR	53
2.1. Analiza evoluției mecanismelor de reglementare și supraveghere a activității băncilor din Republica Moldova.....	53
2.2. Eficiența supravegherii bancare, prin prisma intervenției BNM în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar național	66
2.3. Impactul sistemului de control financiar asupra performanței activității bancare	88
2.4. Concluzii la Capitolul II.....	97
3. ASIGURAREA STABILITĂȚII SECTORULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA PRIN MODERNIZAREA TEHNICILOR DE CONTROL FINANCIAR	100
3.1. Elaborarea și implementarea modelului de diagnostic și prognoză a stărilor de dificultate financiară în vederea dezvoltării instrumentelor de control financiar al activității băncilor	100
3.2. Modernizarea politicilor și implementarea practicilor moderne în sistemul de control financiar al băncilor	125
3.3. Dezvoltarea sistemului de control financiar a băncilor, ca urmare a evoluției industriei bancare	131
3.4. Concluzii la Capitolul III	146
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	149
BIBLIOGRAFIE	154

ANEXE	167
Anexa nr. 1: Responsabilitatea participanților în cadrul controlului financiar la nivelul activității bancare după Hennie von Greuning și Sonya Brajovic Bratanovic....	168
Anexa nr. 2: Principalele lacune sau încălcări observate în timpul supravegherii on-side	169
Anexa nr. 3: Principalii indicatori prudențiali monitorizați în cadrul supravegherii activității băncilor	171
Anexa nr. 4: Ponderarea la risc a activelor, în vederea calculării capitalului reglementat, în conformitate cu prevederile Acordului Basel I.....	173
Anexa nr. 5: Ponderarea la risc a activelor în vederea calculării fondurilor proprii (capitalul reglementat), în conformitate cu prevederile Acordului Basel II	174
Anexa nr. 6: Exemplu de Notă privind dezvăluirea calculului fondurilor proprii în situațiile financiare, în conformitate cu cerințele Acordului Basel II.....	174
Anexa nr. 7: Dinamica cerințelor față de capitalul reglementat, în conformitate cu prevederile Acordului Basel III	175
Anexa nr. 8: Evoluția structurii portofoliului de credite pe sectorul bancar, pe parcursul perioadei 2014-2020	176
Anexa nr. 9: Indicatori privind calitatea acționariatului băncilor lichidate din cadrul sectorului bancar din Republica Moldova	177
Anexa nr. 10: Secțiunile modelului CAMEL(S)	178
Anexa nr. 11: Istoricul crizelor economice mondiale, cu un impact semnificativ asupra activității sectorului bancar.....	179
Anexa nr. 12: Modele utilizate în practica internațională, în vederea evaluării riscului apariției crizei	182
Anexa nr. 13: Rezultatele aplicării modelului Agheev (Federația Rusă)	185
Anexa nr. 14: Rezultatele aplicării modelului Creditului Comercial Francez (Franța)	186
Anexa nr. 15: Rezultatele aplicării modelului Blundell-Wignall (SUA)	187
Anexa nr. 16: Indicatorii utilizați la elaborarea modelului discriminant	189
Anexa nr. 17: Probabilitățile clasificării posterioare a băncilor din modelul Z-scor	190
Anexa nr. 18: Indicatorii analizați în vederea elaborării modelului discriminant, pentru băncile sănătoase	191
Anexa nr. 19: Indicatorii analizați în vederea elaborării modelului discriminant, pentru băncile falimentate.....	193
Anexa nr. 20: Evoluția scorului Z pentru băncile din sectorul bancar, pe parcursul perioadei 2015-2020	194

Anexa nr. 21: Evaluarea transparenței sistemului de control financiar al băncilor.....	195
Anexa nr. 22: Certificate de implementare a rezultatelor cercetării	196
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	199
CURRICULUM VITAE.....	200

ADNOTARE

Raietchi Eugeniu, „Perfecționarea sistemului de control financiar în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova”, teza de doctor în economie, Chișinău, 2021

Structura tezei: adnotare, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia, tabele, figuri și anexe. Cercetările efectuate sunt reflectate în 11 publicații științifice.

Cuvinte-cheie: control financiar, reglementare, supraveghere, criză, risc, activitate de creditare, diagnostic, prognozare, analiză discriminantă multifactorială, instrumente FinTech, creștere economică.

Domeniul de cercetare: economie; controlul financiar al activității băncilor.

Scopul și obiectivele lucrării constau în dezvoltarea metodologică și practică a instrumentelor controlului financiar în bănci prin elaborarea unui nou model de diagnostic și previziune a stării de criză financiară, elaborarea și implementarea unor recomandări privind evitarea și/sau anticiparea situațiilor de criză în sectorul bancar din Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în aprofundarea și dezvoltarea conceptului de control financiar al activității bancare; identificarea și sistematizarea problemelor generatoare de situații de criză financiară în sectorul bancar autohton și determinarea eficienței gestiunii acestora de către BNM; aprecierea condițiilor și a necesității capitalizării fondurilor proprii în sectorul bancar autohton, precum și argumentarea necesității consolidării în continuare a acestora prin prisma implementării Basel IV; cercetarea instrumentelor de reglementare și supraveghere bancară, în scopul intervenției în situațiile de criză; recomandări privind dezvoltarea sistemului de control financiar a băncilor, ca urmare a evoluției modelului de business bancar; elaborarea și implementarea modelului Z-scor, de diagnostic și previziune a crizei financiare pentru băncile autohtone, bazat pe metoda analizei discriminante.

Problematika științifică importantă soluționată în domeniul cercetat constă în diagnosticul și prognoza cu o exactitate înaltă a situațiilor de criză în sectorul bancar național prin aplicarea instrumentelor moderne de control financiar și implementarea unor noi mecanisme, care oferă diagnosticarea și previzionarea crizelor financiare încă de la faza incipientă a acestora, fapt ce va permite managementului să întreprindă din timp măsuri corective suficiente, aferente evenimentelor care amenință direct sau indirect activitatea băncii.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării sunt determinate de aprofundarea teoretică și metodologică în vederea dezvoltării controlului financiar în sectorul bancar; evaluarea dezvoltării instrumentelor de reglementare și supraveghere prin prisma evoluției acordurilor Basel; examinarea și completarea naturii factorilor de criză financiară și a circumstanțelor apariției acestora în sectorul bancar; argumentarea noilor abordări de prevenire a crizelor financiare în bănci, sau diminuare a riscului de apariție a acestora în sectorul bancar din Republica Moldova. Totodată, în vederea fundamentării celor descrise mai sus, autorul, a propus un nou model, bazat pe metoda analizei discriminante, în vederea diagnosticului și prognozei crizelor financiare în bănci.

Implementarea rezultatelor științifice: modelul de diagnostic și previziune a crizei financiare și unele recomandări elaborate de autor au fost acceptate pentru a fi implementate în câteva bănci din Republica Moldova, DLC și în compania internațională de audit BDO, drept dovadă fiind certificatele de implementare a rezultatelor științifice anexate la teza de doctorat.

АННОТАЦИЯ

Раецкий Евгений, «Совершенствование системы финансового контроля в коммерческих банках Республики Молдова», диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук, Кишинев, 2021 г.

Структура диссертации: аннотация, введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, таблицы, рисунки и приложения. Исследование отражено в 11 научных публикациях.

Ключевые слова: финансовый контроль, регулирование, кризисный надзор, риск, кредитная деятельность, диагностика, прогнозирование, дискриминантный многофакторный анализ, инструменты FinTech, экономический рост.

Область исследований: экономика; финансовый контроль за деятельностью банков.

Целью и задачами работы являются методологическое и практическое развитие инструментов финансового контроля в банках путем разработки новой модели диагностики и прогноза финансового кризиса, разработка и реализация рекомендаций по избеганию и/или прогнозированию кризисных ситуаций в банковском секторе Республики Молдова.

Научная новизна и оригинальность работы состоит в углублении и разработке концепции финансового контроля банковской деятельности; выявление и систематизация проблем, порождающих ситуации финансового кризиса в банковском секторе страны, и определение эффективности их управления НБМ; понимание условий и необходимости капитализации собственных средств в банковском секторе страны, а также обоснование необходимости дальнейшей консолидации посредством внедрения Basel IV; исследование инструментов банковского регулирования и надзора с целью вмешательства в кризисные ситуации; рекомендации по развитию системы финансового контроля банков, следуя эволюции модели банковского бизнеса; разработка и внедрение модели Z-скоринга, диагностики и прогнозирования финансового кризиса для банков страны на основе метода дискриминантного анализа.

Значимая научная задача, разрешённая в диссертации, заключается в диагностике и прогнозировании с высокой точностью кризисных ситуаций в отечественном банковском секторе путем применения современных инструментов финансового контроля и внедрения новых механизмов, которые предлагают диагностику и прогнозирование финансовых кризисов с их начальной фазы, что позволит руководству своевременно принять достаточные корректирующие меры, связанные с событиями, которые прямо или косвенно угрожают деятельности банка.

Теоретическая значимость и практическая ценность работы заключаются в теоретическом и методологическом углублении с целью развития финансового контроля в банковском секторе, в оценке развития регулирующих и надзорных инструментов посредством развития соглашений Basel; в изучении и уточнении характера факторов финансового кризиса и обстоятельств их возникновения в банковском секторе; а также в аргументации новых подходов к предотвращению финансовых кризисов в банках или уменьшению риска их возникновения в отечественном банковском секторе. В то же время, для обоснования, описанного выше, автором предложена новая модель, основанная на методе дискриминантного анализа, для диагностики и прогнозирования финансовых кризисов в банках.

Внедрение научных результатов: модель диагностики и прогнозирования финансового кризиса и некоторые рекомендации, разработанные автором, были приняты к внедрению в нескольких банках Республики Молдова, DLC и в международной аудиторской компании BDO, в качестве доказательства предоставлены сертификаты по внедрению научных результатов, которые приложены к докторской диссертации.

ANNOTATION

Raietchi Eugeniu, "Improving the Financial Control System in the Commercial Banks of the Republic of Moldova", PhD thesis in economics, Chisinau, 2021

Structure of the thesis: annotation, introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography, tables, figures and annexes. The research is reflected in 11 scientific publications.

Key words: financial control, regulation, crisis supervision, risk, credit activity, diagnosis, forecasting, multifactorial discriminant analysis, FinTech instruments, economic growth.

Research field: economy; financial control of banks' activity.

The aim and objectives of the thesis are methodological and practical development of the financial control instruments in banks through the elaboration of a new model for the diagnosis and forecast of the financial crisis, elaboration and implementation of recommendations for avoiding and / or anticipating crisis situations in the banking sector of the Republic Moldova.

Scientific novelty and originality consists in deepening and developing the concept of financial control of the banking activity; identifying and systematizing the problems generating the financial crisis situations in the domestic banking sector and determining the efficiency of their management by the NBM; appreciation of the conditions and the need to capitalize own funds in the domestic banking sector, as well as to argue the need for further consolidation through the implementation of Basel IV; researching the instruments of banking regulation and supervision, in order to intervene in crisis situations; recommendations regarding the development of the financial control system of banks, following the evolution of the banking business model; elaboration and implementation of the Z-scoring, diagnostic and forecasting model of the financial crisis for domestic banks, based on the discriminant analysis method.

The important scientific problem solved in the researched field consists in the diagnosis and forecasting with high accuracy of the crisis situations in the domestic banking sector by applying the modern instruments of financial control and implementing new mechanisms, which offer the diagnosis and forecasting of the financial crises from their beginning phase, which will allow management in time to take sufficient corrective measures, related to events that directly or indirectly threaten the bank's activity.

The theoretical significance and applicative value of the work is determined by the deepening theory and methodology in order to develop the financial control in the banking sector, to evaluate the development of the regulatory and supervisory instruments through the evolution of the Basel agreements; examining and completing the nature of the financial crisis factors and the circumstances of their occurrence in the banking sector; to argue the new approaches to prevent financial crises in banks, or to reduce the risk of their emergence in the domestic banking sector. At the same time, in order to substantiate those described above, the author proposed a new model, based on the discriminant analysis method, in order to diagnose and predict financial crises in banks.

The implementation of the scientific results: the model for diagnosis and forecast of the financial crisis and some recommendations elaborated by the author were accepted for implementation in several banks in the Republic of Moldova, DLC and in the international auditing company BDO, as evidence being the certificates for the implementation of the scientific results, attached to the PhD thesis.

LISTA ABREVIERILOR

AEI	– asociații de economii și împrumut
AGA	– adunarea generală a acționarilor
ALCO	– comitetul de dirijare a activelor și pasivelor
AML	– Anti Money Laundering
BCBS	– Basel Committee on Banking Supervision
BERD	– Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BIS	– Bank for International Settlements
BNM	– Banca Națională a Moldovei
BNR	– Banca Națională a României
BNS	– Biroul Național de Statistică
BSS	– suma pătratelor dintre grupe
CA	– Consiliul de Administrație
CAAMPL	– Sistemul uniform de rating bancar utilizat de BNR
CAMEL(S)	– Sistemul uniform de rating bancar utilizat de FED și FDIC
CE	– Conducerea executivă a băncii
CNA	– Centrul Național Anticorupție
CNAM	– Casa Națională de Asigurări în Medicină
CNAS	– Casa Națională de Asigurări Sociale
CNT	– capital normativ total
CNPF	– Comisia Națională a Pieței Financiare
COREP	– setul situațiilor financiare ale băncii aferente calculării fondurilor proprii
CSI	– Comunitatea Statelor Independente
DEX	– <i>Dicționarul explicativ al limbii române</i>
DLC	– Directoratul Liniei de Credit
EAD	– exposure at default
EBF	– European Banking Federation
EUR	– valuta Uniunii Monetare Europene
FDIC	– Federal Deposit Insurance Corporation
FED	– Federal Reserve System (Rezerva Federală a SUA)
FGDSB	– Fondul de garantare a depozitelor în sectorul bancar
FINREP	– setul situațiilor financiare ale băncii în scop de supraveghere
FinTech	– financial technology

FMI	– Fondul Monetar Internațional
GIZ	– Societatea Germană pentru Cooperare Internațională
GMS	– Growth Monitoring System
HCA	– Hotărârea Consiliului de Administrare
HCE	– Hotărârea Comitetului Executiv
IAS	– International Accounting Standards
IFRS	– International Financial Reporting Standards
IFS	– Inspectoratul Fiscal de Stat
IRB	– internal rating based approach
ISA	– International Standards on Auditing
IT	– information technologies
LCR	– liquidity coverage ratio
LGD	– loss given default
MDA	– metoda analizei discriminante multifactoriale
MDL	– moneda națională a RM
NSFR	– Net Stable Funding Ratio, sau indicatorul de suficiență a capitalului reglementat
OECD	– Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
OMF	– organizații de microfinanțare
O-SII	– categoria băncilor sistemic importante
PD	– probability of default
PIB	– produsul intern brut
P2P	– servicii bancare „persoană fizică către persoană fizică”
RM	– Republica Moldova
SCOR	– Statistical Camels Off-site Rating
SEER	– System for Estimating Examination Ratings
SFC	– structură financiară corporativă
SUA	– Statele Unite ale Americii
UE	– Uniunea Europeană
UFIRS	– Uniform Financial Institutions Ratings System
USM	– Universitatea de Stat din Moldova
VMS	– valori mobiliare de stat
WOCCU	– World Council of Credit Unions
Z	– funcția scor

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei cercetate. Societatea este într-o permanență dezvoltare a nivelului de viață, iar evoluția instrumentelor și a produselor activității bancare, care penetrează viața de zi cu zi practic a fiecărei persoane, reprezintă un răspuns la aceste tendințe. Totodată, dezvoltarea activității bancare, poate fi realizată în contextul unui sector bancar sănătos, ceea ce poate fi asigurat doar în cazul unui sistem de control financiar suficient dezvoltat, în vederea monitorizării riscurilor aferente și protejării deponenților săi.

Dezvoltarea sectorului bancar al RM, este condiționată de eficiența gestiunii provocărilor activității bancare clasice, provocări ce țin de activitatea bancară alternativă și de evoluția galopantă a instrumentelor FinTech. Toate aceste tendințe, cu siguranță își vor lăsa amprenta asupra activității sectorului bancar autohton, iar pentru obținerea unor rezultate apreciabile este neapărat necesară existența unui sistem de control financiar bine capitalizat, care să facă față evoluțiilor date și să poată susține o dezvoltare durabilă prin instrumente și practici moderne care și-au demonstrat eficiența în cadrul țărilor dezvoltate.

Astfel, cercetarea problemelor legate de dezvoltarea sistemului controlului financiar în băncile din RM, este o necesitate vitală impusă de practică, pentru funcționarea și dezvoltarea băncilor, privită pe termen lung.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemelor cercetării. Caracterul complex al controlului financiar în bănci, cu o amprentă semnificativă asupra businessului bancar și a situației economice privite în ansamblu, a preocupat mereu cercetătorii din toate țările.

În cadrul tezei, am analizat și am soluționat diverse aspecte ale controlului financiar în bănci, consultând studii relevante în legătură cu tema ce ne preocupă. Menționăm cercetările mai multor savanți economiști din diferite țări, printre care: W. Thornhill, E. Altman, J. Jagtiani, G. A. Selgin, B. Pesek, R. Bhaba, H. Greuning, U. Krystek, D. Müller, K. Cuthbertson, D. Nietzsche, J. Carmassi, S. Micossi, A. Alesina, A. Socol, I. Stăncioiu, Gh. Militaru, I. Iovănaș, M. Preda, L. Barac, S. Gaftoniuc, P. Cristian, D. Șaguna, M.-Ș. Minea, C. Valah, R. Ciurileanu, S. Mihăescu, E. Țurlea, P. Rotaru, I. Alexandru, I. Bostan, P. Beluha, I. Belobječki, A. Bykov, T. Beliațkaia, I. Pilipciuk, precum și cercetări ale savanților economiști din țara noastră, printre care: G. Ulian, O. Ștefaniuc, S. Ciobu, C. Dolghi, R. Perciun, L. Cobzari, V. Ganea, I. Borș, M. Doga-Mîrzac, A. Malai, D. Vostricov, Gh. Costachi, I. Iacub, M. Orlov, V. Diaconu, V. Babii, A. Caraganciu, G. Iliadi, M. Cucu, T. Spătaru, N. Cioban și alții. Lucrările științifice și metodologice consultate au ca subiecte de cercetare formele și metodele controlului financiar, provocările actuale ale businessului bancar clasic, evaluarea riscurilor, diagnosticul și previziunea crizelor

financiare și a riscurilor etc. Investigațiile științifice sunt desfășurate în cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, al Universității de Stat din Moldova, al Băncii Naționale a Moldovei, al băncilor, al Biroului Național de Statistică etc.

Cercetările, studiile și analizele efectuate de către cercetătorii menționați mai sus prezintă o valoare teoretică și practică semnificativă. Totodată, însă, problematica abordată în teză are o arie vastă, lăsând un areal larg de cercetare și definitivare cu aspecte neatinse în cercetările efectuate până în prezent.

Analiza a mai multor lucrări științifice, metodologice și practice, a bazei legislativ-normative a RM, a permis autorului tezei să formuleze propriile opinii privind problematica abordată în lucrare, să perfecționeze și să dezvolte baza teoretică și metodologică a controlului financiar în bănci, precum și să elaboreze recomandări privind (a) evitarea crizelor în sectorul bancar autohton, (b) viitoarele modele de dezvoltare a businessului bancar, (c) evaluarea și prognoza crizelor financiare în bănci.

Referitor la lucrările teoretice ce au în prim-plan controlul financiar în bănci și eficientizarea acestuia, urmează să menționăm că bibliografia acestora este una destul de săracă, dat fiind faptul că accentul a fost pus pe aspecte practice nu și pe cele teoretice, ceea ce ar fi putut contribui semnificativ la dezvoltarea acestui subiect. Astfel, lucrare dată vine să soluționeze acest neajuns.

Domeniul de cercetare este determinat de problematica dezvoltării sistemului de control financiar al băncilor din Republica Moldova, prin instrumente eficiente de control financiar a activității sectorului bancar din Republica Moldova și analiza eficienței controlului financiar în cadrul băncilor.

Obiectul cercetării îl reprezintă fluxul de informații ale băncilor din cadrul sectorului bancar din Republica Moldova, precum și tehnicile și instrumentele utilizate în organizarea controlului financiar al activității băncilor.

Scopul cercetării. Principalul obiectiv al lucrării constă în dezvoltarea metodologică și practică a instrumentelor controlului financiar în bănci prin elaborarea unui nou model de diagnostic și prognoză a crizelor financiare; în elaborarea și implementarea unor recomandări privind evitarea și anticiparea crizelor în băncile din RM, ținând cont de practica autohtonă și internațională în cadrul controlului financiar a activității băncilor. Acestea fiind axate pe baza metodologică și aplicativă, interdisciplinară a activității bancare, a managementului bancar, a analizei financiare și pe modelarea proceselor economice.

În vederea realizării scopului cercetării, autorul propune următoarele **sarcini**:

- cercetarea conceptului de control financiar, concretizarea definiției, esenței și conținutului acestuia în cadrul activității bancare;
- analiza factorilor de influență a băncilor aflate în dificultate;
- cercetarea metodelor și instrumentelor de diagnostic și prognoză a crizelor financiare a băncilor din țările cu economie dezvoltată și analiza posibilității aplicării acestora în condițiile economice din Republica Moldova;
- aprecierea consecințelor crizelor financiare în sectorul bancar autohton și elaborarea instrumentelor de prevenire a acestora;
- argumentarea necesității și elaborării unui nou model de diagnostic și previziune a crizei financiare în bancă, având la bază metoda analizei discriminante.
- elaborarea și implementarea modelului Z-scor elaborat în vederea anticipării situațiilor de criză financiară în bănci și a recomandărilor cu privire la eficientizarea sistemului de control financiar în bănci.

Metodologia cercetării. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării îl constituie abordările contemporane ale teoriei economice privind controlul financiar și, implicit, crizele financiare în bănci, cercetările diferitor economiști din țară și străinătate, precum și metodologia abordată în literatura de specialitate referitoare la evoluția instrumentelor de reglementare și de supraveghere în cadrul acordurilor BASEL.

Pentru realizarea scopului și a obiectivelor temei cercetate, autorul lucrării a aplicat metode de cercetare științifică, după cum urmează: metoda analizei discriminante, de grupare statistică, metoda dialectică, analiza grafică, analitică, analiza comparativă, monografică, metoda deviației standard, analiza de corelație, analiza factorială, metoda scenariilor, analiza calitativă, inducție, deducție etc.

Drept suport al cercetării științifice au servit actele legislative și normative din domeniu, materialele publicate de BNS, BNM, CNPF și rapoartele financiare anuale ale băncilor din sectorul bancar din RM.

Problema științifică importantă soluționată în teză constă în diagnosticul și prognoza situațiilor de criză în sectorul bancar din RM prin aplicarea instrumentelor moderne de control financiar și implementarea unor noi mecanisme care oferă diagnosticarea și previzionarea crizelor financiare de la faza lor incipientă, fapt ce permite managementului să întreprindă din timp măsuri corective suficiente, aferente evenimentelor care amenință direct sau indirect activitatea băncii.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în tratamentul integrat al naturii factorilor determinanți, al efectelor induse de sistemul de control financiar și în identificarea căilor de perfecționare a acestuia în condițiile dezvoltării operațiunilor financiare. Elementele de noutate ale cercetării se concretizează în:

- aprofundarea și dezvoltarea conceptului de control financiar în bănci;
- identificarea și sistematizarea problemelor generatoare de situații de criză financiară în sectorul bancar autohton și determinarea eficienței gestiunii acestora de către BNM;
- aprecierea condițiilor și a necesității capitalizării fondurilor proprii în sectorul bancar autohton, precum și argumentarea necesității consolidării în continuare a acestora, prin prisma implementării Basel IV;
- perfecționarea și completarea instrumentelor și a cadrului de reglementare și supraveghere bancară în scopul intervenției în situații de criză;
- elaborarea recomandărilor privind dezvoltarea sistemului de control financiar al băncilor, ca urmare a evoluției modelului de business bancar;
- elaborarea și implementarea modelului Z-scor, de diagnostic și previziune a crizei financiare pentru băncile din RM, bazat pe metoda analizei discriminante.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei.

Argumentările științifice și elaborările metodologice privind controlul financiar în bănci, privind instrumentele de diagnostic și previziune a crizei în sectorul bancar au semnificație teoretică și valoare aplicativă, după cum urmează:

Semnificația teoretică a investigațiilor efectuate constă în:

- aprofundarea teoretică și metodologică în vederea dezvoltării controlului financiar în sectorul bancar;
- evaluarea dezvoltării instrumentelor de reglementare și supraveghere a activității băncilor din RM, prin prisma evoluției acordurilor Basel;
- examinarea și completarea naturii factorilor de criză financiară și a circumstanțelor apariției acestora în sectorul bancar;
- argumentarea noilor abordări de prevenire a crizelor financiare în bănci, sau diminuare a riscului de apariție a acestora în sectorul bancar autohton;
- analiza noilor direcții de dezvoltare a businessului bancar și evaluarea riscurilor aferente.

Valoarea aplicativă a tezei se confirmă prin:

- elaborarea, propunerea și argumentarea unor măsuri în vederea capitalizării băncilor;
- aplicarea unui nou model de dezvoltare a informațiilor aferente controlului financiar în bănci;
- elaborarea și propunerea unor îmbunătățiri ale cadrului de reglementare în vederea absorbției șocurilor în activitatea bancară și a îmbunătățirii calității acționariatului în bănci;
- aplicarea în practica sectorului bancar autohton, a modelului propus de autor, bazat pe metoda analizei discriminante, în vederea diagnosticului și prognozei crizelor financiare în bănci;
- propunerea unor direcții de dezvoltare a sistemului de control financiar, ca urmare a evoluției businessului bancar.

Rezultatele cercetării date, pot fi utilizate de băncile din RM, firmele de consulting financiar, potențialii creditori ai sectorului bancar, BNM etc. în scopul prognozei stării financiare a băncilor.

Rezultatele finale ale cercetării date, pot fi utilizate în calitate de suport metodologic în cadrul procesului de instruire din instituțiile superioare de profil economic, pentru managementul creditorilor sectorului bancar, precum și în scop de supraveghere de la distanță.

Aprobarea și prezentarea rezultatelor. Principale teze dezvoltate în lucrare au fost reflectate în publicații științifice, fiind expuse în 11 articole, dintre care trei articole în reviste științifice de specialitate și opt comunicări în cadrul unor conferințe științifice internaționale, publicate în materialele conferințelor respective.

- Elaborarea modelului discriminant de diagnostic și prognoză a stărilor de dificultate financiară în activitatea băncilor autohtone. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe exacte și economice”*, categoria B, nr. 7 (127), ISSN 1857-2073, ISSN online 2345-1033, Chișinău, 2019, pp. 35-46, 0,82 c.a.
- Analiza calității indicatorilor prudențiali și financiari în vederea evaluării stării de dificultate financiară a băncilor autohtone. În: *Intellectus*, categoria C, nr. 3-4, 2019, ISSN 1810-7079, Chișinău, 2019, pp. 86-92, 0,58 c.a.
- Analiza intervențiilor Băncii Naționale a Moldovei în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar autohton. In: *Administrarea publică*, categoria B, nr. 4 (104), 2019, ISSN 1813-8489, Chișinău, 2019, pp. 150-156, 0,38 c.a.
- Cerințele față de capital în contextul implementării acordului BASEL III și importanța acestora ca instrumente de supraveghere a activității băncilor. În: Conferința Științifică Internațională „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale”, 2-3 noiembrie 2018, USM, Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 155-161, 0,52 c.a.

- Provocările actuale și perspectivele dezvoltării sectorului bancar autohton și regional. În: Conferința Științifică Internațională a Tinerilor Cercetători "Paradigme financiar-contabile în viziunea tinerilor cercetători", ed. a 2-a, 30 noiembrie 2018, Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 152-156, 0,45 c.a.
- Abordări metodologice privind controlul financiar: paralele între controlul intern și alte concepte de control în instituțiile financiare. În: Paradigme financiar-contabile în viziunea tinerilor cercetători: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 15 decembrie 2017, Chișinău: INCE, 2018, pag. 20-23, 0,31 c.a.
- Controlul financiar – garanția sectorului financiar-bancar național. În: Ediția a XII-a a Conferinței Științifice Internaționale, 3-4 noiembrie 2017, Chișinău: CEP USM, 2017, pp. 182-185, 0,35 c.a.
- Evoluția principiilor BASEL în contextul supravegherii bancare. În: Priorități strategice de modernizare inovațională a economiei Republicii Moldova și politici de dezvoltare durabilă la nivel mondial: Ediția a X-a a Conferinței Științifice Internaționale, USM, 30-31 octombrie 2015, Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 154-159, 0,28 c.a.
- Unele aspecte privind formarea deprecierii creditelor în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova. În: Ediția a IX-a a Conferinței Științifice Internaționale „Politici și mecanisme de inovare și dezvoltare a proceselor economico-financiare și sociale în plan național și internațional”, USM, 31 octombrie – 1 noiembrie 2014, Chișinău: CEP USM, 2014, pp. 336 - 339.
- Unele aspecte privind evidența și formarea rezervelor în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova. În: Conferința Științifico-Practică Internațională „Competitivitatea economiei naționale în contextul procesului de globalizare internațională”, USM, 2-3 noiembrie 2012, Chișinău: CEP USM, 2012.
- Unele aspecte privind implementarea BASEL II în cadrul sectorului financiar-bancar din Republica Moldova. În: Aspecte economico-financiare și sociale ale economiei Republicii Moldova în contextul transformărilor sistemice și integrării în spațiul european: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 26-27 noiembrie 2010, Chișinău: CEP USM, 2010.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere constau în elaborarea și implementarea instrumentelor eficiente de control financiar al activității bancare; propunerea unor indicatori performanți de diagnostic a crizei financiare; aplicarea modului de dezvăluire a informațiilor aferente controlului financiar în bănci, implementarea măsurilor de evaluare a riscurilor sectorului bancar; aplicarea în practica sectorului bancar autohton, a modelului propus

de autor având la bază metoda analizei discriminante, în vederea diagnosticului și prognozei crizelor financiare în bănci.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării discutate în teză au fost expuse public și reflectate în cadrul conferințelor științifico-practice naționale și revistelor științifice. Recomandările autorului privind modelul de evaluare și prognoză a crizei financiare în bănci, precum și alte propuneri elaborate, au fost acceptate în vederea implementării în BC „Comerțbank” SA, în Directoratul Liniei de Credit și în compania internațională de audit BDO (oficiul Chișinău) cu potențiala extindere a ariei de aplicare a acestora în cadrul altor bănci, autorități, companii de audit, etc (Certificatele de implementare se anexează).

Rezultatele cercetărilor pot fi aplicate în procesul didactic în cadrul instituțiilor de învățământ cu profil economic la ciclul de licență și de masterat.

Structura și conținutul tezei. În vederea realizării scopului și obiectivelor cercetării, sarcinile și metodologia cercetării au determinat structura tezei după cum urmează: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie (171 de surse) și anexe (22) la lucrare, încorporând astfel 48 de figuri și 18 tabele.

În **Introducere**, sunt reflectate actualitatea și importanța problematicii abordate, scopul și obiectivele cercetării, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, problema soluționată, sumarul compartimentelor.

În Capitolul I – „**Abordări conceptuale privind controlul financiar în cadrul băncilor**” – sunt prezentate viziunile și abordările conceptuale ale controlului financiar al băncilor. De asemenea, sunt redate metodele și formele controlului financiar, precum și descrierea tangențelor fiecărui subiect al sistemului controlului financiar în bănci. Totodată, sunt scoase în evidență abordarea reglementării micro și macroprudențiale a controlului financiar în bănci, abordările conceptuale ale acestora și intercalarea lor. O abordare separată, a fost acordată analizei provocărilor actuale ale sectorului bancar din RM.

Capitolul II – „**Analiza aspectelor metodologico-practice privind supravegherea sectorului bancar și aplicarea controlului financiar în cadrul băncilor**” – include o analiză amplă a dezvoltării mecanismelor de reglementare și supraveghere a activității băncilor din Republica Moldova prin prisma evoluției acordurilor Basel și, implicit, o analiză a situației actuale privind implementarea Basel III.

Din cauza stresurilor multiple înregistrate în sectorul bancar autohton, o atenție deosebită a fost acordată eficienței instituției supravegherii bancare. În acest capitol, autorul tezei a analizat crizele financiare din sectorul bancar, cauzele acestora, etapele evoluției lor, dând o apreciere acțiunilor întreprinse de BNM în vederea gestiunii crizelor și oferind propuneri de îmbunătățire

a intervențiilor în situații de criză. Reieșind din impactul semnificativ asupra economiei țării, autorul a studiat separat cazul crizei din sectorul bancar începând cu noiembrie 2014, evoluția acesteia, instrumentele cu care a intervenit autoritatea de reglementare și supraveghere în vederea redresării acesteia, precum și impactul acestora asupra stagnării actuale a activității de antreprenariat și, respectiv, a activității de creditare în sectorul bancar.

În Capitolul III – „**Asigurarea stabilității sectorului bancar din Republica Moldova prin perfecționarea activității de control financiar**” – sunt prezentate principalele măsuri în vederea perfecționării sistemului controlului financiar în bănci prin argumentarea necesității elaborării unor noi modele de diagnostic și previziune cât a falimentului, atât și a crizei în cadrul activității băncilor. Ca rezultat, autorul lucrării a dezvoltat un model de diagnostic și previziune a crizei financiare în băncile din RM, care are la bază metoda discriminantă multifactorială. Modelul elaborat are ca scop dezvoltarea unei viziuni complexe asupra factorilor crizelor ce afectează activitatea băncilor, oferind, astfel, posibilitatea anticipării crizei.

De asemenea, în cadrul acestui capitol sunt prezentate principalele practici internaționale, ce urmează a fi implementate în cadrul controlului financiar al băncilor din RM, precum și mai multe recomandări privind îmbunătățirea cadrului de reglementare a activității băncilor.

În compartimentul „**Concluzii generale și recomandări**” sunt expuse concluziile asupra cercetărilor și recomandările aferente, care în opinia autorului, pot conduce la soluționarea mai multor probleme în funcționarea sistemului de control financiar al băncilor din RM și, pot contribui semnificativ la îmbunătățirea activității date.

Cuvinte-cheie: acordul Basel, control financiar, instrumente de control financiar, activitatea de supraveghere, reglementare, rezoluție, regimuri de intervenție, criză financiară, metoda analizei discriminante.

1. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONTROLUL FINANCIAR ÎN CADRUL BĂNCILOR

1.1. Aspecte conceptuale privind controlul financiar al băncilor

În condițiile economiei dezvoltate, activitatea bancară, care este principalul motor al dezvoltării instrumentelor financiare, evoluează în permanență pentru a putea răspunde nevoilor în continuă schimbare de management cât mai eficient al fluxurilor economice, de atragere de capitaluri și de plasare a acestora, iar controlul financiar al acestor activități are menirea, să asigure suficiența măsurilor întreprinse de bancă în vederea evaluării riscurilor la care este expusă banca [141, p. 51], iar, pe de altă parte, să ofere credibilitate rezultatelor obținute și protecție deponenților și acționariatului băncii.

În acest context, procesul de îmbunătățire a sistemului de control financiar al băncilor, nu se limitează doar la problemele de reglementare, ci implică dezvoltarea unei baze metodologice, îmbunătățirea permanentă a instrumentelor de verificare prin introducerea celor mai bune practici la nivel național și internațional din domeniu, precum și formarea conceptului de interacțiune la toate nivelurile de control financiar.

Deci, apare necesitatea implementării unor instrumente și tehnici de control financiar care să permită realizarea unor activități de monitorizare a actului economic pentru atingerea scopului final de maximizare a profitului și de întărire a poziției pe piață, fără a neglija principalul element al desfășurării acestor activități, care este clientul – consumatorul final –, și, nu în ultimul rând, necesitatea de a organiza aceste strategii și activități mai bine, de a le conserva pe cele pozitive și de a preveni și elimina apariția unor elemente perturbatorii negative, generatoare de contravenții și infracțiuni economice, de evaziune fiscală și de gestiune frauduloasă patrimonială și materială, care să limiteze și chiar să întrerupă fluxul activităților economice până la falimentare, devalizare, dizolvare, lichidare etc.

Analizând istoricul fenomenului de control și, implicit, al activității de control financiar, se constată identificarea acestora odată cu apariția statului.

Autorul lucrării a studiat fenomenele date și a analizat diferitele viziuni asupra acestora expuse în literatura de specialitate.

Așa cum menționează profesorul A. Malai, „statul, indiferent de forma sa organizatorică, și-a dezvoltat din timpuri străvechi sisteme de control, în special sisteme de control financiar, ale căror obiective sunt reprezentate, în majoritatea cazurilor, de activitățile de analiză a modului de realizare a obligațiilor financiare ale populației față de instituțiile sale” [50, p. 71]. Cum observăm în enunțul citat, la o primă etapă, odată cu apariția statalității, controlul financiar s-a

limitat în mare parte la impozitarea populației, ca, ulterior, să fie extins și asupra altor activități social-economice, ce simțeau necesitatea unui astfel de instrument. Această tranziție este tratată și în lucrarea lui M. Diaconu: „Controlul s-a impus ca o activitate umană cerută de celelalte activități și niciodată nu i-a scăzut rolul și importanța. Perfecționarea și aprofundarea lui au avut urmări benefice în folosul celor care l-au folosit. Acest lucru l-a făcut indispensabil și l-a impus ca o performanță” [25, p. 51].

Una dintre garanțiile de asigurare a legalității activității băncilor la etapa actuală este instituirea *controlului și supravegherii financiare* [71, p. 182]. În Constituția Republicii Moldova este fixată exercitarea unui control efectiv asupra utilizării resurselor financiare, dându-se orientare spre reducerea cheltuielilor și folosirea eficientă a bunurilor materiale [21].

După expunerea lui M. Orlov, „controlul este un element complex și important al actului de conducere socială, care urmează, în mod firesc, celui de aplicare a deciziei, indiferent de natura acesteia – politică, economică, administrativă etc.” [58, p. 118].

În opinia mai multor autori, prin „control” se înțelege activitatea de verificare și supraveghere [90, p. 53]. Conform „Le Petit Larousse”, sensul noțiunii de „control” este cel de verificare, interpretare a regularității unui act, a valabilității unui document. DEX-ul dă următoarea definiție: „Analiză permanentă sau periodică a unei activități, a unei situații etc. pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire” [26, p. 221]. O definiție mai tehnică este dată de K. Cuthbertson și D. Nitzsche, care consideră că controlul ar fi procesul de comparare a situației de fapt cu cea impusă și, dacă este cazul, aplicarea măsurilor corective, astfel încât realizările să fie conforme cu obiectivele stabilite [121, p. 36].

În viziunea exprimată de prof. D. D. Șaguna, P. Rotaru, noțiunea „control” este un derivativ al expresiei latine „contra rolus”, ce semnifică analiza unui act original după duplicat, care se încredințează în acest scop altei persoane, definiție care are un caracter mai mult tehnic dacă e să analizăm în ansamblu activitatea de control [95, p. 311].

După I. Alexandru, cuvântul „control” derivă din cuvântul francez „contre-rolé” – registru ținut pentru a verifica un alt registru, și timp îndelungat termenul dat a fost utilizat pentru a desemna anume procesul de verificare contabilă. Ulterior, termenul a fost utilizat în sensul de verificare a rezultatelor [1, p. 91].

Referindu-ne la controlul financiar din punct de vedere conceptual, așa cum este analizat de către I. Bostan, „controlul financiar reprezintă verificarea modului de îndeplinire a programelor stabilite, a erorilor, abaterilor, lipsurilor, deficiențelor din activitatea economico-financiară” [10, p. 21]. „Controlul constă în analiza permanentă sau periodică a unei activități, a unei situații pentru a urmări mersul și pentru a lua măsuri de îmbunătățire” [10, p. 22]. Controlul

financiar, care face parte din funcțiile managementului [180, p. 83], reprezintă, totodată, o necesitate obiectivă, ca formă de cunoaștere, ceea ce îi atribuie o arie semnificativ mai largă cu semnificații multiple, care depășesc interesul entității. Indiferent de scopul propus, controlul este totodată un proces de cunoaștere a trecutului, de evaluare a prezentului și de elucidare a viitorului. De asemenea, controlul financiar asigură protecția intereselor ce înconjoară entitatea, furnizând o viziune atotcuprinzătoare asupra ei.

În opinia lui I. Stăncioiu și Gh. Militaru, analizând aspectul managerial, controlul financiar presupune monitorizarea activităților cu scopul de a asigura desfășurarea lor în conformitate cu reglementările din domeniu și de a corecta deviațiile negative de la aceste reglementări, iar procesul de control implică evaluarea performanțelor, compararea lor cu standardele și aplicarea acțiunilor de corectare a abaterilor nedorite [93, p. 432].

Anume această definiție, în opinia autorului tezei, este mult mai familiară activității de control financiar în cadrul activității băncilor, deoarece în cazul băncilor, care sunt entități mult mai complexe comparativ cu alte societăți, acționariatul, de obicei, nu este implicat în activitatea de zi cu zi și anume controlului financiar îi revine misiunea de a verifica corectitudinea punerii în practică a deciziilor acționariatului, monitorizând activitățile și comparând rezultatele obținute cu cele trasate de către acționari.

O analiză complexă privind rolul și semnificația controlului, dar mai ales, o descriere a modului în care acestea sunt denaturate în practică, se găsește în lucrarea prof. I. Iovănaș, care pornește de la ideea că este unanim acceptată semnificația controlului într-o societate, în toate domeniile de activitate. „Cu toate acestea, controlul dă naștere unor tensiuni și chiar resentimente ale celui controlat față de cel care controlează”, din care cauză procesul de control deseori este privit cu reținere [38, p. 43].

Din cele menționate, ca rezultat al cercetărilor efectuate, se accentuează ideea potrivit căreia controlul, de la tratamentul său clasic, a ajuns să fie tratat ca și un proces complex, un proces de valoare semnificativă asupra subiectului supus controlului, care ia în considerație toate împrejurările în care au avut loc activitățile supuse analizei, gradul de participare a factorilor de influență, acțiunea sau lipsa acesteia a factorului uman etc, care accentuează necesitatea responsabilității și a competenței celui care realizează acest proces.

Asupra controlului financiar se exprimă și N. Cioban, care afirmă că în prezent este indiscutabil faptul că una dintre condițiile obligatorii ale funcționării optime a sectorului economico-financiar într-o societate, este controlul financiar, ceea ce este o componentă a controlului de stat [13, p. 43], iar, în viziunea lui M.-Ș. Minea, controlul financiar reprezintă „o latură componentă a controlului economic care are, în principal, ca obiectiv cunoașterea de către

stat a modului cum sunt gestionate resursele materiale și financiare de către entități, modul de consum a banului public, el urmărind, totodată, asigurarea și consolidarea echilibrului financiar, asigurarea eficienței economico-financiare și în final, dezvoltarea economiei țării” [54, p. 186].

Deși, la prima vedere, această viziune pare a fi caracteristică controlului financiar public, prin intermediul controlului de ordin fiscal și de conformitate, care sunt părți componente ale controlului financiar, statul deține un instrument care influențează indirect activitatea celor supuși controlului. În teoria juridică națională, după C. Valah, controlul financiar public reprezintă activitatea instituției supreme de control financiar, împuternicită cu atributele specifice unei autorități de autoritate financiară, ce exercită controlul asupra procesului de repartizare legală și consum eficient a resurselor publice necesare statului pentru buna îndeplinire atribuțiilor sale [100, p. 49].

Referitor la controlul financiar exercitat de stat s-a expus și D. Vostricov, care afirmă că „controlul financiar de stat este unicul mijloc de contracarare a contravențiilor economice. Contravențiile și crimele economice cresc intens și sunt destul de variabile. În astfel de condiții, o amploare largă capătă tăinuirea (ascunderea) venitului, «spălarea» mijloacelor bănești, plata în numerar, plata prin cec etc.” [102, p. 3]. Preluând această idee, Gh. Costachi și I. Iacob menționează că cei care efectuează controlul financiar, în special la adresa activității băncilor, urmează să supravegheze respectarea normelor legale atât în cadrul procesului de control, cât și în cadrul procesului de luare a deciziilor și hotărâri, să verifice completitudinea actelor și altor documente aferente controlului și, la necesitate, să le transmită spre analiză sau să solicite efectuarea controalelor suplimentare [22, p. 42]. În acest caz, în opinia autorului lucrării, se observă deja accentul pus pe analiza, în cadrul procesului de control, a verificării transpunerii „de sus în jos” a deciziilor luate în cadrul băncilor la diferite niveluri.

În concordanță cu definițiile analizate mai sus, conchidem că sarcinile controlului financiar pot fi grupate în următoarele trei categorii:

- (a) furnizarea de informații privind cunoașterea stării de fapt;
- (b) propunerea de măsuri în vederea corectării stării de fapt în sensul dorit de cel care a dispus controlul, și
- (c) luarea de măsuri de către instituția controlului pentru descurajare, îndreptare și pedepsire a activităților ilegale, neconforme sau neoptimale.

Astfel constatăm că controlul financiar, în calitate de proces administrativ, în domeniul bancar, are scopul de a asigura conformarea activității bancare, exigențelor stabilite de lege, precum și de a intensifica realizarea sarcinilor ce țin de interesele statului.

În vederea unei bune realizări a sarcinilor sectorului bancar, controlul este una din condițiile *sine qua non*. Așa cum enunță M. Preda, „controlul este barometrul care indică modul în care acționează cel chemat să aplice decizia, precum și gradul în care decizia corespunde scopului pentru care a fost emisă” [64, p. 134].

V. Babii vine cu ideea conform căreia „controlul în domeniul bancar are o tipologie complexă, ce include controlul financiar-fiscal, financiar-bugetar și financiar-bancar” [2, p. 41]. Iar C. Valah, la ideea de mai sus, vine cu o completare, spunând că controlul financiar realizat de autorități și cel privat, sunt realizate prin mai multe forme, fiecare completându-se reciproc și, doar realizate în complex, pot atinge scopul propus [101, p. 33]. La fel, Babii face distincție între noțiunea de control financiar și cea de control judiciar în sfera activității bancare. În vederea susținerii ipotezei date, cercetătorul argumentează prin faptul că controlul efectuat de autorități presupune doar verificarea legalității actului: „Sesizarea instanței poate avea loc la inițiativa oricărei autorități, precum și de persoane fizice, dacă le-au fost lezate drepturile prin intermediul unui act administrativ, ceea ce implică posibilitatea intervenției unui organ de stat, de regulă organul judiciar, pentru realizarea cerințelor normei de drept, în cazul în care alte metode nu s-au soldat cu rezultatul scontat” [3, p. 147].

Datorită ariei largi de activitate a băncilor (care influențează întreaga societate contemporană, ale cărei mecanisme tot mai complexe), precum și numărul semnificativ al litigiilor ce apar în paralel cu schimbările din societate (aprofundarea conceptului de proprietate privată, a relațiilor de piață, a contractelor cu autoritățile statului și cu persoane particulare etc.), în ultimele două decenii a apărut necesitatea dezvoltării și implementării unei alte forme de control financiar în sfera bancară, și anume auditul financiar. Apariția necesității unui astfel de control este determinată de interesul acționarilor și al deponenților în scopul protecției împotriva unor eventuale abuzuri ale organului executiv al băncii. Noțiunea de „audit” este una relativ nouă, care a apărut în perioada modernă și care presupune un termen mai vechi – „control financiar sau revizie”. În literatura termenul de auditul este prezentat ca și:

- o formă contemporană al controlului financiar [32, p. 10];
- un proces similar termenului „control”, „verificare” sau „revizie”, dar căruia adesea i se atribuie trăsăturile de calitate și modernism [155, p. 52];
- procesul în cadrul căruia persoane independente și competente, evaluează probe, în vederea formării unei opinii asupra corespunderii criteriilor prestabilite, cele observate;
- un control al evidenței de contabilitate a entității, îndeplinit de specialiști calificați (auditori) [107, p. 81].

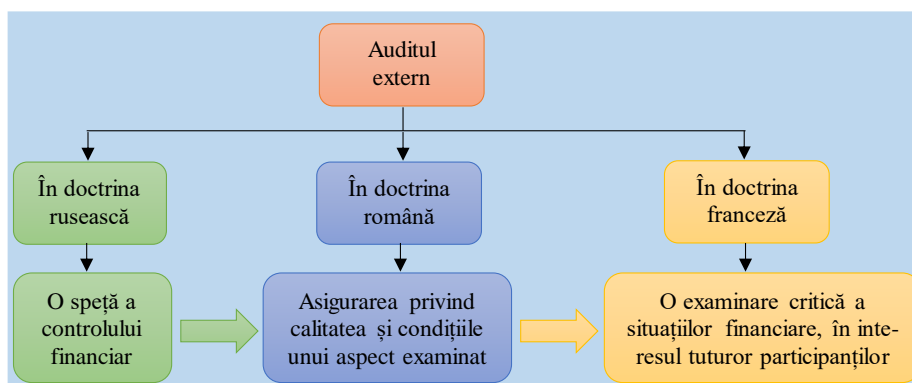

Fig. 1.1: Definirea controlului financiar

Sursa: elaborat de autor în baza sursei [4, p. 163] și [11, p. 5].

Așa după cum e prezentat în fig. 1.1, în doctrina școlii ruse auditul este identificat ca și o componentă a controlului financiar, iar în cea românească –un proces prin care un utilizator de informații este asigurat de un expert în partea ce ține de calitatea, condițiile și statutul unui fapt care aceasta l-a examinat [4, p. 163]. Totodată, în doctrina franceză auditul este identificat drept o analiză critică în vederea formulării unei opinii asupra unui set al situațiilor financiare în interesul participanților. Auditul este determinat de confirmarea validității informațiilor cu privire la rezultatele constatate și situația financiară, raportată de entitate [11, p. 5].

La acest capitol, autorul este de părerea „că activitatea de audit financiar este deja o formă mult mai evoluată a controlului financiar, căruia îi aparține viitorul și care se dezvoltă în paralel cu progresul tehnico-științific, cu tehnologiile, cu cerințele societății, cu transformările noi, produse în societate, care necesită cunoștințe nu numai de contabilitate, ci și cunoștințe tehnice, în domeniul informaticii, sociale, juridice, economice etc” [71, p. 183]. Auditul financiar este o formă mult mai evoluată a controlului financiar anume datorită faptului că, pentru a emite o opinie asupra situațiilor financiare, auditorul este nevoit să analizeze atât situațiile financiare, care includ informații financiare și nefinanciare, care chiar dacă, la prima vedere, nu au un impact asupra situațiilor financiare, pot fi purtătoare de riscuri semnificative, ce pot influența negativ situațiile financiare, reputația băncii sau siguranța deponenților.

În contextul analizei și sistematizării opiniilor descrise mai sus, autorul lucrării consideră mult mai obiectivă definiția conform căreia „Controlul financiar, în cazul activității băncilor, presupune analiza și monitorizarea activităților băncii utilizând diverse instrumente specifice acestuia, având ca scop asigurarea desfășurării activităților în conformitate cu normele legale, cele trasate de management și de a corecta deviațiile nedorite de la aceste prevederi, ceea ce va conduce la realizarea sarcinii de prevenire a angajării de resurse fără justificare și de obținere rezultatului optim prin mobilizarea minimă a resurselor”, iar, dacă să privim noțiunea de

„control” într-un sens mai larg, atunci definiția propusă ar fi: *activitatea prin care are loc verificarea rezultatului scontat cu etalonul său anterior prestabilit.*

În continuarea analizei lucrărilor științifice relevante la tema tezei, constatăm că tema studiată prezintă un interes sporit în rândul cercetătorilor, atât străini, cât și autohtoni. Printre cercetătorii străini o contribuție semnificativă la analiza bazelor teoretice ale activității de control financiar în cadrul băncilor au adus W. Thornhill [148, p. 3], J. Jagtiani [132, p. 5], G. Selgin [145, p. 41], B. Pesek [142, p. 67], R. Bhaba [117, p. 31] și alții.

Gradul de implicare al diferitor actori în procesul de control financiar este analizat în lucrarea lui A. Socol, care a menționat că „consiliul de administrație și conducerea executivă promovează standarde înalte de etică și integritate, creează o cultură instituțională care evidențiază și demonstrează importanța controlului financiar la toate nivelurile instituției financiare” [146, p. 83]. Analizând această lucrare, conchidem că, în cadrul unei bănci, consiliul și conducerea executivă sunt responsabile de promovarea culturii și integrității personalului la toate nivelurile și, deci, aceste organe sunt cele responsabile de dezvoltarea unor standarde înalte întru realizarea controlului financiar prin conștientizarea rolului pe care îl are fiecare angajat în sistemul de control intern, angajații fiind implicați activ în acest proces.

Studiul dat istoriografic depășește limitele conceptuale privind activitatea de control financiar în cadrul băncilor, deseori suprapunându-se cu analiza riscurilor financiare din activitatea bancară. Astfel, aici și-au adus aportul Hennie von Greuning și Sonja Brajovic Bratanovic, care, în lucrarea „Analyzing Banking Risk”, analizează conceptul „bank governance” în contextul controlului riscurilor financiare din activitatea bancară [130, p. 13]. În concepția acestor autori, o bună „governanță” a băncilor se poate realiza doar prin controlul eficient al riscurilor ce pot influența activitatea bancară, în cadrul unui parteneriat, în care fiecare își asumă un rol în evitarea, diminuarea și administrarea riscurilor. Pornind de la ideea pe care au lansat-o von Greuning și Brajovic Bratanovic, activitatea de control financiar în cadrul băncii urmează a fi privită prin prisma responsabilizării fiecărui participant la procesul de control financiar, precum și prin prisma modului de influențare a acestuia (anexa nr. 1).

Conceptul de control financiar, în literatura de specialitate, este prezentat în mod diferit. În opinia cercetătorilor ruși (N. Beluha), controlul financiar este privit ca și un proces de observare și verificare a funcționării subiectului condus, în vederea înlăturării abaterilor admise de la etalonul prestabilit [152, p. 279]. O viziune mult mai amplă formulează savantul rus I. Belobjețki, care definește controlul financiar în bănci ca fiind un sistem de monitorizare, verificare și analiză a stării de fapt cu scopul de a aprecia justetea și eficacitatea deciziilor adoptate și a rezultatelor

îndeplinirii lor, de a determina devierile de la respectivele decizii, de a înlătura cazurile nefavorabile și de a implica, după necesitate, organele competente [151, p. 7].

În România, lucrările privind activitatea de control financiar în cadrul băncilor sunt frecvent analizate. Un interes vădit reprezintă cercetarea lui R. Ciurileanu [18, p. 23]. Anume acest autor, prin studiile sale, a determinat o schimbare fundamentală în percepția conceptului de control financiar subscris și activității bancare, în înțelegerea scopului și finalității acestuia. În legătură cu acest aspect, Ciurileanu s-a impus în circuitul științific economico-juridic prin abordarea a trei elemente principale ale controlului financiar: 1) ajustarea relației descoperire – constatare și prevenire, având în vedere faptul că punctul principalul în cadrul procesului de control nu ar urma să fie descoperirea și constatarea abaterilor, ci mai degrabă prevenirea lor, împiedicând în acest mod consecințelor acestora, făcând trimitere mai mult către activitatea de supraveghere a activității bancare, care are mai mult un rol preventiv. Identificarea și constatarea abaterilor ar urma să rămână unul din, dar nu scopul principal al controlului financiar; 2) finalitatea procesului de control nu ar urma limitată la identificarea măsurilor de înlăturare și prevenire a abaterilor și deficiențelor, ci urmează a fi extinsă și asupra deciziilor de îmbunătățire în viitor a activităților verificate. Altfel spus, accentul principal în activitatea de control ar urma a fi pus pe măsuri care să asigure o îmbunătățire semnificativă a rezultatelor activității supuse controlului; 3) sinergia echilibrată a laturii de sprijin cu cea coercitivă. Acestea două nu ar trebui să se excludă, sau să se meargă doar spre latura de sprijin (în acest caz ar exista riscul ca controlul financiar să se transforme într-un organ de suport și îndemnuri, trecând cu vederea abaterile și alte neajunsuri), sau doar spre latura coercitivă (ajungându-se la etapa când controlul financiar s-ar putea transforma într-o activitate strict de sancționare a oricărei abateri). Cele două laturi, mai degrabă ar urma să formeze un cadrul permanent echilibrat.

Un aport semnificativ la dezvoltarea temei activității de control financiar în cadrul băncilor l-a adus cercetătorul român I. Bostan [10, p. 280]. În studiul său, Bostan pornește de la premisa că în societate coexistă multiple forme de control: control financiar, control metrologic, control comercial, control sanitar, control tehnic, controlul calității etc. Ulterior, face o trecere în revistă a importanței controlului financiar, rezumând că, indispensabil desfășurării activităților economico-sociale, rolul controlului financiar iese pregnant în evidență în toate fazele proceselor entității: proiectare, contractare și atragerea resurselor, plasarea resurselor și înregistrarea rezultatelor obținute. Sub auspiciul acestui studiu, se particularizează ideea conform căreia controlul financiar, care e parte integrantă a managementului și a gestiunii financiare a băncii, constituie expresia unei necesități obiective, ca formă de cunoaștere, ceea ce îi conferă o sferă mult mai largă și cu semnificații multiple, care depășesc interesul strict al băncii [62, p. 202].

Pe un palier avansat se situează studiul aprofundat al fenomenului controlului financiar semnat de V. Mihăescu [53, p. 274]. Într-o formă originală, Mihăescu analizează activitatea de control financiar, comparând-o cu „un navigator așezat lângă de un pilot ce se află într-o mașină de raliu sau stând în picioare în fața unei nave maritime”. Esența controlului financiar presupune identificarea celei mai bune căi în vederea atingerii scopului prestabilit. Prin acțiunea sa critică, controlul financiar urmează să ofere posibilitate conducerii să analizeze rezultatele fiecărui individ, analizând rezultatele obținute, explicând devierile, obținându-se astfel delimita responsabilitățile fiecărei verigi. Cele două noțiuni, control și responsabilitate, fiind, în consecință, direct legate în activitatea de management al băncii.

În Republica Moldova, subiectul activității de control financiar în cadrul băncilor de asemenea este abordat în lucrări științifice. O primă etapă a studiilor privind activitatea de control financiar o putem regăsi în lucrarea lui M. Orlov, care pornește de la ideea că în Constituția Republicii Moldova este fixată exercitarea unui control financiar efectiv asupra utilizării resurselor financiare, dându-se orientare spre reducerea cheltuielilor și folosirea eficientă a bunurilor materiale. La fel, autoarea conchide că controlul financiar este un element complex și important al actului de conducere socială, care urmează, în mod firesc, celui de aplicare a deciziei, indiferent de natura acesteia – politică, economică, administrativă etc. [58, p. 208].

Savanții moldoveni G. Ulian, A. Caraganciu și G. Iliadi, referindu-se la problema activității de control financiar în cadrul băncilor, menționează că una dintre sarcinile prioritare ale fiecărei bănci centrale este cea „de control și supraveghere (monitorizare) a activității acestor instituții, în vederea asigurării unui echilibru macroeconomic” [12, p. 143]. Ideea dată este într-o oarecare măsură preluată și dezvoltată de către cercetătoarea M. Cucu [24, p. 191], care a încercat de a se aprofunda în analiza calității supravegherii bancare, problematica supravegherii bancare și abordarea posibilității îmbunătățirii supravegherii bancare prin majorarea gradului de cooperare dintre autoritatea de supraveghere a băncilor și organul de supraveghere a sectorului nebancar, precum și prin exercitarea supravegherii pe baza consolidată și transfrontalieră a băncilor. De asemenea, Cucu dezvoltă ipoteza precum că activitatea bancară este supusă unor riscuri ce pot afecta stabilitatea întregului sector financiar și nu există măsuri, remedii standarde pentru preîntâmpinarea acestora, idee care și-a demonstrat viabilitatea odată cu începerea crizei economice mondiale în 2007. Această ipoteză este argumentată prin faptul că activitatea bancară evoluează, dezvoltând în permanență noi instrumente financiare complexe, fapt ce condiționează apariția noilor situații de risc [65, p. 97], însă activitatea de control financiar și supraveghere bancară vine cu pârgii de reglementare și control care întârzie mult, astfel existând un interval

de timp în care activitatea bancară este supusă unor riscuri ce nu sunt cuantificate și, ca urmare, aceste cuantificări nu se regăsesc în bilanțurile sale [159, p. 41].

Referitor la importanța fenomenului de control financiar, D. Vostricov sugerează ideea că „controlul este un fenomen care se manifestă în etapele de formare, repartizare, redistribuire și utilizare a resurselor financiare la toate nivelurile economiei naționale” [154, p. 195], ceea ce ne permite să concluzionăm că sistemul controlului financiar reprezintă unul dintre instrumentele care se află la dispoziția atât a autorităților, cât și a entităților ce contribuie la consolidarea și gestionarea structurii financiare la nivel micro și macroeconomic.

Dintr-o perspectivă economică, cercetătorul moldovean I. Enicov abordează noțiunea de control al riscurilor financiare. Cercetarea dată este importantă, deoarece familiarizează cu ideea că gestiunea riscurilor financiare reprezintă ansamblul politicilor, procedurilor și acțiunilor pe care o entitate trebuie să le asigure în vederea asigurării unei gestiuni prudente a tuturor riscurilor aferente tranzacțiilor economice derulate, precum și pentru a se asigura că toate tranzacțiile economice sunt conforme cu preferința gradului de risc a entității. În scopul evitării potențialelor conflicte de interese, controlul riscurilor urmează să fie suficient de independent în raport cu subdiviziunile băncii, care execută aceste tranzacții [31, p. 97].

Astfel spus, în tumultul tendințelor de dezvoltare economică a Republicii Moldova, urmează a se acorda o atenție deosebită instituției controlului financiar și activității de supraveghere, mai cu seamă aplicării și eficienței acestei proceduri în adresa băncilor din Republica Moldova, anume datorită complexității activității acestora, precum și rolului de „centroid” pe care îl au aceste entități în dezvoltarea economică a unei țări [43, p. 137].

Importanța controlului financiar este evidentă, deoarece anume prin intermediul exercitării controlului financiar și a supravegherii bancare are loc examinarea situației fiecărei bănci în parte, ceea ce permite, pe de o parte, organului de supraveghere să joace un rol important în asigurarea unui sector bancar stabil și sigur, iar, pe de altă parte, acționarilor și deponenților să dețină un confort suficient în vederea protecției resurselor financiare [44]. Reieșind din specificul și complexitatea activității băncilor, în opinia autorului, supravegherea și controlul financiar al sectorului bancar sunt mai importante decât cele ale altor sectoare financiare și nefinanciare, din cauza vulnerabilității mai pronunțate a băncilor la diverse instabilități.

În continuare, după examinarea expunerilor mai multor autori din țară și din străinătate asupra controlului financiar, vom cerceta importanța controlului financiar și funcțiile acestuia. Analizând modul de exercitare, organizare, rolul și obiectivele pe care le urmăresc, controlul financiar și supravegherea sectorului bancar îndeplinesc următoarele funcții (D. D. Șaguna [96, p. 52], I. Bostan [11, p. 17], V. Munteanu [56, p. 29]):

- *funcția de evaluare* presupune operațiuni de evaluare a situației *de facto*, precum și analiza realizărilor obținute comparativ cu obiectivele prestabilite. Urmând această funcție, suplimentar constatarea stării efective, are loc și o evaluare a performanțelor acțiunii analizate. Această funcție se realizează în principal prin intermediul „controlului pe teren” al activității unei bănci, dar, în același timp, nu ar urma de minimizat și aporturile „controlului din oficiu”, care, în ultima perioadă, în practica internațională, devine unul esențial;
- *funcția preventivă* se realizează prin multitudinea măsurilor luate de entitatea ce controlează în vederea limitării abuzurilor sau discrepanțelor, anticipând efectele negative ale acestora, prin identificarea și limitarea cauzelor care le favorizează. Parte aplicativă a acestei funcții, poate fi analizată inclusiv prin prisma indicatorilor prudențiali stabiliți de băncile centrale în actele legislative și normative, care, în mare parte, au rolul de a limita expunerea băncii la anumite riscuri;
- *funcția de documentare* a activității sectorului bancar permite cunoașterea proceselor care au loc, a rezultatelor activității sectorului bancar, documentarea fraudelor și identificarea cauzelor;
- *funcția recuperatorie* presupune o latură importantă a controlului financiar al activității băncilor, deoarece el nu se limitează doar la funcția prevenirea și evaluare stării de fapt, dar țintește spre identificarea și recuperarea pierderilor, precum și spre evaluarea răspunderii juridice aferentă. O altă formă de realizare a acestei funcții constă în instituirea măsurilor de salvagardare, care au ca țintă remedierea situației financiare a uneia sau mai multor bănci sau, în cazuri excepționale, a întregului sector bancar;
- *funcția educativă* presupune că anume controlul financiar și supravegherea financiară a sectorului bancar stabilesc limitele legalității și ale bunelor practici. Totodată, trasând unele puncte-ținte ale anumitor indicatori financiari și prudențiali, are loc realizarea funcției stimulative prin atingerea acestora.

Deci, prin esență, controlul financiar și supravegherea prudențială a activității băncilor constituie un factor de securitate și autonomie pentru sectorul bancar, în general, și pentru acționari și deponenți, în special, factor care se materializează ca și un instrument eficient de reglementare a activității băncilor, precum și a monitorizării implementării deciziilor la diferite niveluri.

1.2. Metode și forme de control financiar în activitatea băncilor

Controlul financiar al activității băncilor este realizat prin aplicarea unor instrumente, care, luate în ansamblu, formează sistemul controlului financiar, care include o multitudine de metode și forme de realizare.

Reieșind din complexitatea activității bancare, structura corporativă a băncilor și vectorul de dezvoltare a actelor normativ-legislative ale acestui sector, autorul consideră că este mult prea restrânsă abordarea potrivit căreia controlul financiar în cadrul băncilor este exercitat expres doar de subdiviziunea de audit intern. Pentru a prezenta o abordare complexă, exercitarea controlului financiar în cadrul băncilor urmează a fi analizată prin prisma sistemului de control intern [60], care, după părerea autorului, reprezintă totalitatea varietăților de controale interne dezvoltate de bancă, începând cu nivelul CA până la cel operațional. Totodată, când ne referim la **sistemul de control intern**, urmează a fi analizate *totalitatea nivelurilor ierarhice din cadrul structurii organizatorice a băncii, baza normativă internă, elaborată de bancă, aferentă acestui segment de activitate, precum și totalitatea varietăților de controale interne dezvoltate de bancă în vederea minimizării riscurilor semnificative la care banca este expusă.*

Cercetătorul român S. Mihăescu consideră că, indiferent de tipul și formele de control financiar, metodologia de exercitare a acestuia reprezintă modul de cercetare și analiză în vederea prevenirii, constatării și înlăturării deficiențelor identificate prin una din cele două căi posibile, prin aplicarea măsurilor corective (în cazul când obiectivele sunt adecvate, iar abaterile identificate nu se încadrează în limitele permise) sau prin revizuirea obiectivelor (în cazul în care acestea nu sunt suficiente sau adecvate). Mihăescu conchide că controlul financiar în cadrul băncilor, exercitat la orice nivel ierarhic, se desfășoară în conformitate cu un algoritm universal, care include patru etape [53, p. 34]: (a) stabilirea standardelor, obiectivelor, a normelor; (b) evaluarea realizărilor; (c) compararea realizărilor cu obiectivele prestabilite și determinarea abaterilor; (d) stabilirea măsurilor în vederea corecției abaterilor, după caz.

Procesul controlului financiar după S. Mihăescu poate fi reprezentat conform fig. 1.2.

În lucrarea sa, Mihăescu enunță că, pentru ca activitatea de control financiar să fie una eficientă, acest proces urmează a fi unul constant și permanent îmbunătățit, adică cu revizuirea periodică a standardelor sau performanțelor standard, care sunt ca niște puncte de reper atât pentru cel ce controlează, cât și pentru banca supusă controlului.

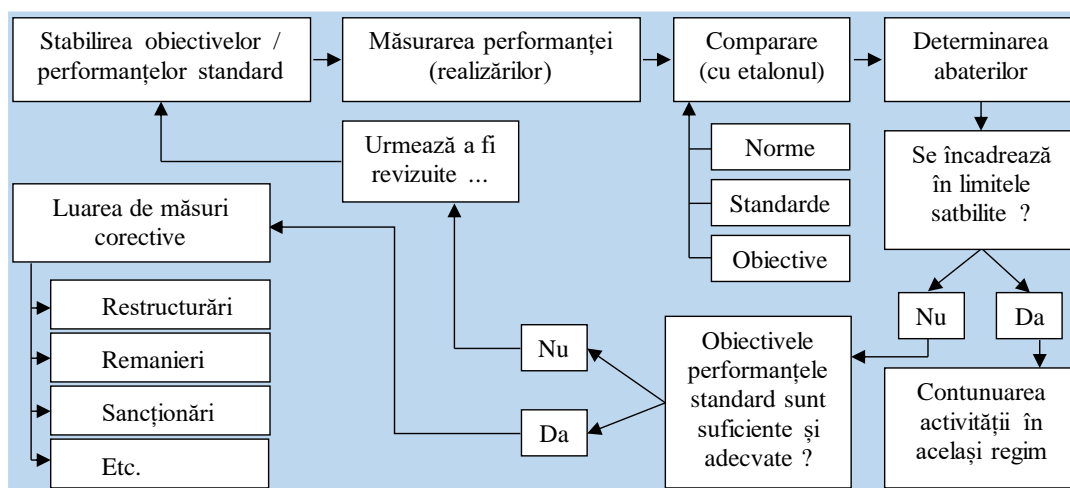

Fig. 1.2: Procesul controlului financiar

Sursa: elaborat de autor în baza sursei [53, p. 34].

Controlul financiar în cadrul băncilor este descris de mai mulți cercetători, printre care pot fi enumerați S. Mihăescu, E. Țurlea [98, p. 37], I. Bostan [10, p. 56] ș.a. Generalizând părerile autorilor sus-menționați, activitățile aferente controlului financiar în bănci pot fi clasificate reieșind din mai multe criterii: momentul exercitării, aria de cuprindere, scopul urmărit, modalitățile de executare, poziția organelor de control față de bănci etc. Toate acestea analizează raportul de interdependență ce se stabilește între activitatea economico-financiară și conținutul acțiunilor.

În funcție de momentul exercitării, controlul financiar al activității băncilor poate fi: (a) control preventiv, (b) control concomitent, (c) control posterior [58, p. 56].

a) Controlul preventiv are loc înaintea realizării operațiunilor economice și are drept scop prestabilit prevenirea încălcărilor disciplinei financiare, a angajării unor resurse neargumentate, vizând concomitent legalitatea, necesitatea și economicitatea resurselor. Controlul preventiv se realizează prin analiza documentelor de dispoziție prin care se contactează drepturi și obligații de natură patrimonială sau prin analiza necesității angajării unor cheltuieli. De obicei, este efectuat de o subdiviziune a băncii, mai rar și de către BNM.

b) Controlul concomitent. În bănci, asemenea controale sunt efectuate practic la fiecare treaptă a structurii organizatorice, de la consiliul băncii până la personalul antrenat în procesul operațional, astfel realizându-se controlul ierarhizat combinat cu cel operațional [98, p. 51].

c) Controlul posterior este controlul financiar exercitat post-eveniment și are în calitate de suport informațiile din documentele primare, de execuție și registre centralizatoare, practicat atât de subiecții interni ai băncii (AGA, consiliu, executiv, comitetele permanente și personalul de nivel operativ), cât și de subiecții externi (BNM, auditori, CNA, CNPF, IFS). Controlul posterior

cade în sarcina unor autorități specializate și are ca scop analiza rezultatelor obținute, identificarea eventualelor deficiențe, a factorilor, a vinovaților de producerea acestora și identificarea măsurilor în vederea lichidării și preîntâmpinării în viitor.

Indiferent de momentul exercitării, controlul financiar (anterior, concomitent sau posterior), efectuat cu competență și simț de răspundere, contribuie în egală măsură la evitarea neregulilor și la consolidarea integrității patrimoniului băncii. De altfel, între aceste forme de control nu există limite exacte; dacă sunt eficiente, atât controlul concomitent, cât și cel posterior pot îndeplini o funcție preventivă, în sensul că stopează la timp fenomenele negative și împiedică creșterea unor prejudicii sau pagube anume prin funcția de educare a angajaților. În sfârșit, caracterul sincronizat și unitar al controlului economico-financiar presupune îmbinarea rațională a celor trei forme, sporind, prin aceasta, operativitatea și eficiența acțiunilor de control.

În funcție de scopul trasat, formele controlului financiar pot fi (a) complex, (b) tematic, (c) repetat și (d) sub forma de anchetă.

a) Controlul complex urmărește o arie largă de probleme, depășind, de regulă, cadrul activităților economico-financiare ale băncii. Acest tip de control financiar este exercitat de BNM și de auditori independenți, având ca obiective analiza riscurilor care sunt generate de: (a) suficiența capitalului reglementat și calitatea acestuia; (b) calitatea activelor băncii; (c) calitatea managementului; (d) rentabilitatea activității băncii; (e) lichiditatea activelor; (f) analiza sensibilității la riscuri (riscul de credit, riscul ratei dobânzii, riscul valutar și, implicit, riscul poziției valutare deschise etc.); (g) *compliance* sau conformitate (combaterea spălării banilor și tranzacțiile băncii cu persoanele sale afiliate); (h) sistemele de transfer și monedă electronică; (i) tehnologiile informaționale.

Ca urmare a ariei controlului complex, ce cuprinde practic întreaga activitate a băncii, în efectuarea unui asemenea control sunt antrenați specialiști din diverse domenii, organizându-se echipe mixte de control. Cuprinzând o sferă largă de probleme, controlul complex are o eficiență mai mare, permițând cunoașterea aprofundată a realităților, a factorilor care le influențează și a cauzelor care le generează. În acest fel, controlul complex reprezintă o bază temeinică pentru orientarea acțiunilor viitoare în adresa băncilor supuse controlului.

b) Controlul tematic urmărește activități limitate din activitatea băncilor și formalizarea unor concluzii mult mai analitice privind evoluția segmentului analizat. În practica activității bancare, controalele tematice inițiate de BNM vizează analiza calității portofoliului de credite, a suficienței rezervelor prudențiale formate, a tranzacțiilor cu persoanele afiliate băncii, a sistemelor de transfer, prevenirea spălării banilor.

c) Controlul repetat poate fi efectuat atât după un control complex, cât și după unul tematic și are ca obiect analiza evoluției cantitative și calitative ce se produce într-un segment al activității băncii. În cadrul băncilor, acest tip de control se exercită, de regulă când rezultatele unei activități sunt nesatisfăcătoare pentru o perioadă semnificativă de timp, sau când are loc implementarea unor noi sisteme de gestiune, administrare organizare și de conducere.

d) Controlul realizat sub formă de anchetă, se practică în împrejurări speciale, putând fi inițiat în momentul existenței unor reclamații, pentru identificarea necesității actelor documentate la diferite compartimente sau de apariția unor neajunsuri nejustificate. Anchetele sunt inițiate de sesizările terților, care sunt constatate sau chiar presupuse și au drept scop confirmarea sau infirmarea celor sesizate. La anchetă pot participa și alte categorii de autorități (de jurisdicție, de urmărire sau de cercetare penală), verificarea efectuându-se printr-un contact mai strâns cu persoanele implicate, cărora le vor fi solicitate adesea declarații explicative, note scrise sau verbale.

În funcție de modul de exercitare, formele controlului financiar poate fi (a) faptice și (b) documentare.

a) Controlul factic se materializează prin analiza la fața locului a celor supuse controlului, a stării activelor și calităților acestora sau prin verificarea etapei la care se regăsesc anumite activități. Formă principală de exercitare a acestuia este inventarul, în procesul căruia are loc analiza situației cantitative. În unele cazuri însă inventarul, poate dicta și necesitatea determinarea stărilor calitative, care se realizează cu ajutorul observării directe și expertizei tehnice asupra bunurilor analizate, contribuind într-o măsură semnificativă la consolidarea patrimoniului.

b) Controlul documentar de regulă se exercită prin analiza indirectă a operațiunilor și proceselor economice în documente justificative, balanțe de verificare sintetice și analitice, situațiile financiare comparative etc. Controlul documentar poate lua o formă preventivă, concomitentă sau postoperativă, în dependență de momentul în care se petrece.

Analizând poziției celui care controlează, controlul financiar poate fi efectuat cât din interiorul, atât și din afara băncii supuse verificării.

În fig. 1.3, este prezentată schema de responsabilizare a proceselor activității unei bănci de către subiecții controlului financiar extern și intern, ale căror instrumente, atribuții și funcții sunt descrise mai jos.

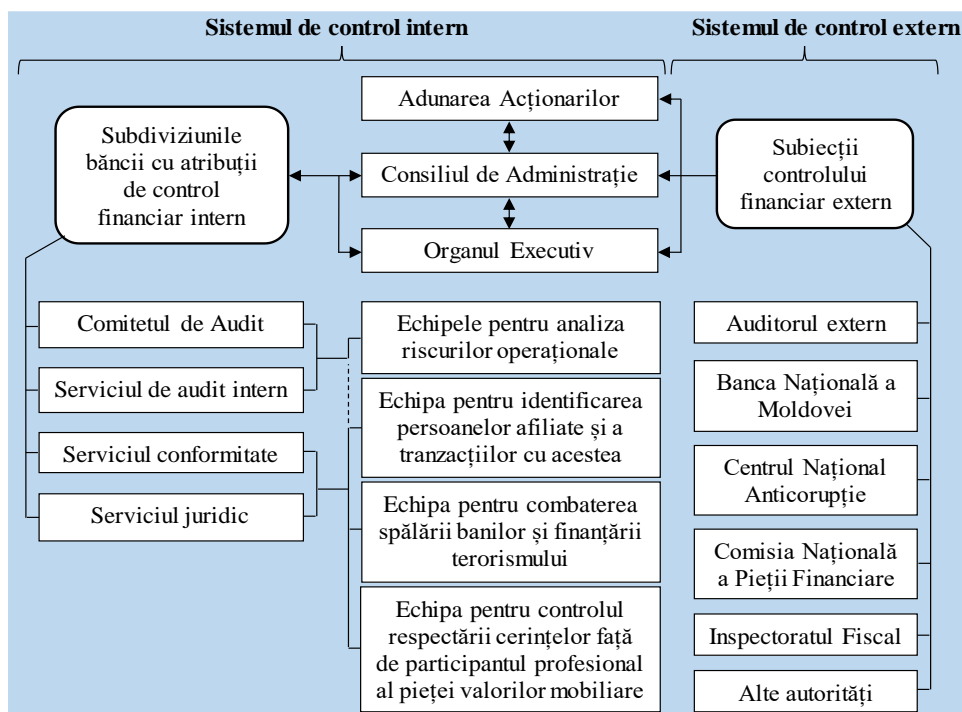

Fig. 1.3: Responsabilizarea subiecților sistemului de control financiar al băncii
 Sursa: elaborat de autor în baza sursei [73, p. 22].

A. Controlul financiar exercitat de subiecții sistemului de control intern al băncii este un atribut al organelor de conducere, care sunt principalele centre de responsabilitate întru realizarea acestuia [119, p. 39]. Acest tip de control financiar poate îmbrăca forma controlului preventiv, operațional și postoperativ, având ca obiectiv administrarea riscurilor la care este expusă banca. În acest sens, BNM, la 7 iunie 2017, a aprobat Regulamentul intern nr. 146 privind cadrul de administrare [87], în care sunt descrise atribuțiile și responsabilitățile structurilor ierarhice ale băncii în vederea organizării și funcționării sistemului de control intern.

Este important să menționăm că în scopul optimizării propriilor procese financiare și îmbunătățirii serviciilor, „băncile sunt într-un proces permanent de dezvoltare a sistemului de control intern, care, fiind unul din elementele importante ale gestiunii riscurilor, cuprinde întreaga structură organizațională, mai exact de la nivelurile superioare la subdiviziunile operaționale” [61, p. 322].

Scopul principal al sistemului de control intern al unei bănci este de a asigura: (a) transpunerea adecvată în activitatea curentă a politicilor stabilite de organele ierarhic superioare, (b) gestionarea eficientă a băncii, (b) desfășurarea activităților financiare într-un mod sigur și prudent și (c) protejarea intereselor deponenților și ale clienților băncii. Totodată, obiectivele principale ale sistemului de control intern sunt minimalizarea riscurilor aferente activităților financiare, exercitarea controlului asupra respectării bazei legislativ-normative,

asigurarea securității informației, transparența structurii de proprietate și de control asupra băncii, soluționarea conflictelor de interese, asigurarea unui nivel suficient de securitate, menit să corespundă naturii, volumului și caracterului tranzacțiilor efectuate.

Băncile elaborează, organizează și implementează propriile sisteme de control intern, având ca reper baza legislativ-normativă elaborată de BNM, ținând cont de practica acceptată în domeniul respectiv, inclusiv de documentele Comitetului Basel și directivele Comunității Europene, pe care le adaptează la specificul activității sale [122, p. 37]. În vederea asigurării condițiilor de realizare a scopurilor și a obiectivelor controlului intern, la elaborarea, organizarea și implementarea acestora, se iau în considerare tipul, numărul, diversitatea și volumul tranzacțiilor, riscul asociat fiecărui domeniu, gradul de implicare a organelor de conducere asupra activității zilnice, gradul de centralizare și descentralizare a băncii și gradul de utilizarea tehnologiilor informaționale.

În diferite studii de specialitate, sistemele de control intern dezvoltate ale băncilor sunt analizate ca unul din factorii principali ce contribuie la sporirea veniturilor și la minimalizarea cheltuielilor. Această idee e argumentată prin faptul că scopul unui sistem de control intern eficient este să asigure ca cheltuielile să fie autorizate și efectuate conform destinației, ca patrimoniul să fie protejat adecvat, ca obligațiunile să fie înregistrate corect și executate oportun, și ca riscurile să fie minimizezate. De fapt, menirea supremă a unui sistem de control intern este anume acela de a contribui la minimizarea riscurilor la care este expusă banca.

Administrarea riscurilor specifice unei bănci constituie o componentă indispensabilă a strategiei fiecărei bănci în partea ce ține de obținerea nivelului scontat al profitului, menținând totodată un nivel acceptabil al riscului, iar rolul sistemului de control intern e de a analiza și verifica în ce măsură administrarea acestora este una eficientă. În acest context, sistemul de control intern, la capitolul administrării riscurilor, se va concentra pe analiza următorilor factori [57, p. 61]:

- identificarea, evaluarea, monitorizarea și controlul surselor existente și potențiale de riscuri interne și externe, asumarea, eliminarea sau evitarea riscurilor, asigurarea împotriva acestora și formarea rezervelor pentru diferite tipuri de risc;
- existența și funcționalitatea unor responsabilități clare în domeniul managementului riscurilor, separarea funcțiilor și obligațiilor, asigurarea executării controalelor organizatorice și administrative, elaborarea metodelor de dirijare a activității;
- eficiența procedurilor de autorizare și aprobare a activităților, de securitate, de verificare, de evaluare, de gestionare și control al riscurilor, de asigurare a continuității activității;

- asigurarea transparenței printr-un sistem cuprinzător de monitorizare și raportare, prin care să se analizeze și să se comunice conducerii băncii expunerile efective;
- eficiența sistemului de evaluare a performanței financiare, care să ia în considerare pierderea prevăzută, evaluarea riscurilor și rentabilitatea capitalului ajustat la riscuri;
- eficiența utilizării principiilor de diversificare a riscurilor și de management al portofoliului, evaluarea în ansamblu a riscurilor, ca urmare a interdependenței acestora;
- analiza eficienței nivelului acceptabil de risc și stabilirea limitelor de expunere în concordanță cu acesta;
- analiza eficienței utilizării și a perfecționării continue a testelor de stres [147];
- analiza permanentă a realizărilor și a eșecurilor sistemului de management al riscurilor;
- analiza asigurării unui nivel înalt de profesionalism și de specializare al resurselor umane în domeniul identificării și controlului diferitelor tipuri de riscuri bancare.

Componentele sistemului de control intern, cu implicații în analiza și administrarea riscurilor, sunt AGA, consiliul băncii, executivul, comitetele permanente, ale căror responsabilități sunt redate în raportul anual al fiecărei bănci. Un rol important în administrarea riscurilor deține subdiviziunea de administrare a riscurilor, ce funcționează ca structură organizatorică cu atribuții și responsabilități de gestionare a cadrului general de administrare a riscurilor. Subdiviziunea dată sprijină comitetul de administrare a riscurilor, dar și conducerea băncii, efectuând monitorizarea curentă a riscurilor la care este expusă banca [42, p. 29].

Implicațiile *adunării generale a acționarilor* în partea ce ține de dezvoltarea sistemului de control intern se reduc la atribuțiile acesteia de a numi membrii *consiliului băncii*, care reprezintă interesele acționarilor între adunările anuale. În conformitate cu prevederile art. 41(2) și (3) din Legea privind activitatea băncilor [47], anume consiliul băncii, în calitate de organ suprem de conducere, este responsabil de definirea, implementarea și supravegherea unui cadru de administrare a activității menit să asigure gestiunea efectivă și prudentă a băncii, inclusiv segregarea responsabilităților în cadrul băncii și prevenirea conflictelor de interese, în acest context încadrându-se sistemul de control intern. Cu alte cuvinte, consiliul băncii este acel organ de conducere care dă tonul eficienței sistemului de control intern, iar *organul executiv*, care, conform art. 42(1) al Legii nr. 202, exercită funcția de conducere curentă a băncii [47], este acel organ de conducere care implementează activitățile stabilite de consiliu.

Pentru o activitate mai eficientă a sistemului de control intern, fiecare bancă comercială își constituie propriile comitete permanente de lucru. Cel mai des întâlnite comitete sunt:

- *comitetul de audit* este un comitet consultativ, permanent, independent, care asistă consiliul băncii în îndeplinirea atribuțiilor ce le revin privind: (a) sistemul de evidență contabilă; (b) raportarea financiar-contabilă; (c) desfășurarea misiunilor de audit intern; (c) sistemul de control intern și procesele manageriale ale băncilor;

- *comitetul ALCO* este un comitet ce are un rol de analiză și emite recomandări organului executiv. Metodele și formele de control financiar practicate de comitetul ALCO sunt:

- elaborarea standardelor și sistemelor de evaluare a riscurilor financiare conform politicii de administrare a riscurilor a băncii;
- asigurarea unei structuri adecvate a activelor și pasivelor în concordanță cu strategia băncii, dirijarea expunerii acesteia la riscul ratei dobânzii și la riscul de lichiditate;

- *comitetul de credite* este un comitet permanent care asistă consiliul băncii și organul executiv, având următoarele atribuții (în limitele stabilite de consiliul băncii):

- analiza activității de acordare a creditelor, exceptând acele activități care țin de competența AGA, a consiliului băncii, a organului executiv și a subdiviziunilor de sine stătătoare ale băncii;
- stabilirea/anularea limitelor de creditare ale sucursalelor băncii, inclusiv delegarea comisiilor de credite ale acestora, împuterniciri speciale de luare a deciziilor referitor la cererile potențialilor debitori;
- luarea deciziilor referitor la cererile de acordare, prelungire și renegociere a creditelor.

- *comitetul de personal* examinează și înaintează propuneri privind selectarea, angajarea, promovarea și concedierea managerilor și administratorilor din cadrul subdiviziunilor băncii;

- *comitetul de achiziții* asistă organul executiv și are drept scop selectarea ofertelor în vederea procurării de către bancă a bunurilor și serviciilor, aprobă contractele încheiate cu furnizorii selectați și verifică executarea de către furnizori a clauzelor contractelor de achiziții.

B. Controlul financiar exercitat de subiecții sistemului de control extern

În lucrările sale, profesorul Condor I. împarte controlul exercitat “din afară” în două categorii: controlul departamental și controlul extra departamental [20, p. 66]. Controlul executat de organele ierarhic superioare (holding-ul sau structura financiară din care face parte banca) este un control departamental, acesta nedepășind cadrul organizatoric al sistemului respectiv. Celelalte controale din afară sunt considerate extra departamentale, putând avea diverse obiective, sarcini și modalități de exercitare.

Multiplele forme de materializare a controlului financiar extern, scoate în prim plan complexitatea obiectivelor verificărilor, acestea fiind o analiză din diferite unghiuri a activității

bancare integrale sau a unor segmente ale acesteia. Așa cum este prezentat în fig. 1.3, subiecții sistemului de control extern sunt auditorii independenți și autoritățile statului (BNM, CNA, CNPF, IFS, CNAS, CNAM etc.), care sunt părți cointeresate în calitatea informațiilor financiar-contabile furnizate de bancă.

B.1. Controlul exercitat de către BNM

Sistemul de supraveghere a activității băncilor, care este pilonul realizării controlului financiar și prudențial de către BNM asupra sectorului bancar, poate fi caracterizat ca fiind eficient, în cazul în care acesta se bazează pe două niveluri de reglementare prudențială:

- (a) **supravegherea la nivel microprudențial sau microprudențială**; are menirea de a analiza individual fiecare bancă. Supravegherea microprudențială este pusă în aplicare prin instituirea unui set uniform de standarde de supraveghere și reglementare pentru fiecare bancă. Anume principiile acestui nivel de analiză au stat la baza dezvoltării acordurilor Basel I și Basel II.
- (b) **supravegherea macroprudențială**; criza mondială din 2007 a testat sistemele de reglementare și supraveghere bancară ale mai multor țări. Stresul financiar provocat de această criză a demonstrat vulnerabilitatea sistemelor de reglementare și supraveghere bancară existente la acel moment, ajungându-se la concluzia că doar abordarea microprudențială nu este suficientă, ceea ce a creat premise pentru dezvoltarea conceptului supravegherii macroprudențiale, care urmărește să asigure stabilitatea întregului sectorului bancar și prevenirea riscurilor sistemice. Nivelul dat de analiză constituie punctul de reper în cadrul elaborării Acordului Basel III [14, p. 133] și a reglementărilor suplimentare, ce au la bază regulile Vickers (*Vickers rules*) și regula Volcker (*Volcker rule*).

Aceste două obiective se completează reciproc. Activitatea de Supraveghere microprudențială nu poate asigura stabilitatea financiară a băncii fără a analiza evoluțiile macroprudențiale, iar existența unui cadru eficient de supraveghere macroprudențială necesită o completare microprudențială atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Controlul exercitat de BNM asupra activității sectorului bancar, în viziunea autorului, trebuie analizat prin prisma cumulului activităților și instrumentelor utilizate de BNM în vederea realizării atribuțiilor sale de bază, și anume supravegherea, reglementarea și licențierea sectorului bancar și nu numai (a se analiza fig. 1.4). Anume desfășurarea concomitentă și sincronizată a acestor activități, care se completează reciproc, duce la realizarea de către BNM a funcției de control financiar și prudențial asupra activității băncilor.

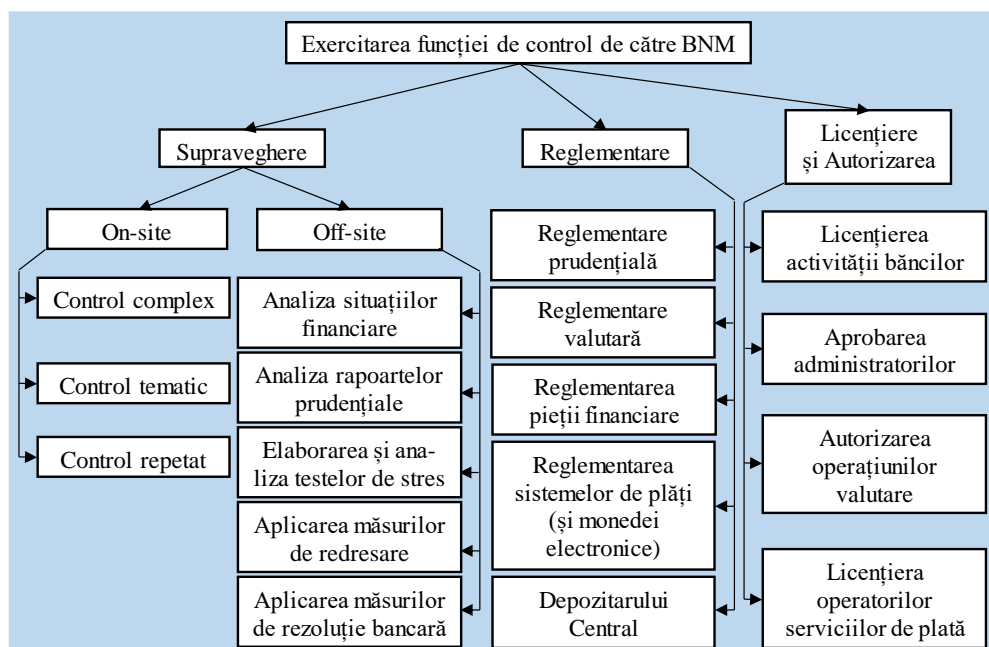

Fig. 1.4: Mecanismul exercitării funcției de control de către BNM

Sursa: elaborat de autor în baza surselor [44] și [162].

Procesul de supraveghere bancară exercitat de BNM este unul destul de complex și include supravegherea activității băncii și, după caz, aplicarea măsurilor corective sau de intervenție timpurie în temeiul Legii nr. 232 din 03.10.2016 [49]. Supravegherea activității băncilor este realizată on-site și off-site [63].

Supravegherea bancară on-site

Supravegherea on-site, care este realizată prin exercitarea activităților de control la sediile băncii, este considerată instrumentul principal de exercitare a procesului de supraveghere, deoarece anume în cadrul controalelor pe teren, BNM realizează o evaluare complexă a activității băncii, și anume: (a) calitatea managementului, (b) calitatea activelor, (c) caracterul adecvat al politicilor și al procedurilor interne ale acestora comparativ cu nivelul de risc asumat, (d) eficiența sistemului de control intern, (e) respectarea actelor normative ale BNM [92, p. 6].

Scopul controlului pe teren este de a evalua nivelul de risc la care este expusă banca și capacitatea acesteia de a controla și gestiona efectiv aceste riscuri. Procesul de control pe teren, indiferent de tipul acestuia, urmează a fi structurat în trei etape:

- (a) etapa de precontrol, care poate fi caracterizată mai mult drept o etapă organizatorică, pe parcursul căreia urmează a fi identificate ariile supuse controlului, principalele sarcini înaintate echipei de control și componența acesteia;
- (b) etapa de control pe teren, în subdiviziunile și sediul central al băncii;
- (c) etapa postcontrol, care este etapa finală și include:

1. purtarea discuțiilor cu banca privind rezultatele controlului pentru clarificarea neconcordanțelor și argumentarea viziunilor ambelor părți aferente acestora;
2. emiterea raportului de control. Acest raport prezintă toate cazurile de risc excesiv la care este expusă banca, toate problemele legate de gestiunea băncii și toate încălcările actelor normative și legislative;
3. emiterea deciziei pe marginea controlului, de către Comitetul executiv al BNM, în care sunt stabilite acțiunile corective.
4. monitorizarea de către BNM a executării și a finalizării de către banca supusă controlului a acțiunilor corective propuse, în cadrul supravegherii off-site.

Principalele încălcări observate în timpul supravegherii on-site sunt prezentate în anexa nr. 2.

Supravegherea bancară off-site

Supravegherea off-site (din oficiul BNM) poate fi caracterizată ca fiind activitatea de supraveghere realizată de BNM între două activități de control pe teren; analiza situațiilor și informațiilor financiare și prudențiale prezentate cu regularitate sau nu de bănci, în conformitate cu cerințele impuse de autoritatea de supraveghere, în vederea analizei evoluției principalilor indicatori prudențiali (anexa nr. 3) și financiari. La modul practic, activitatea de supraveghere off-site constă în:

1. urmărirea de către BNM a îndeplinirii planului de măsuri elaborat de bancă și aprobat de BNM în vederea lichidării de către bănci a încălcărilor și deficiențelor admise și depistate în urma ultimului control pe teren;
2. Identificarea sectoarelor de risc semnificativ la care este expusă banca. Această fază constă din analiza principalelor probleme cu care se confruntă băncile, sau care există o probabilitate înaltă că se vor confrunta, situații care ar urma să fie analizate până la sau în cadrul următorului control on-site. În acest context și în vederea alinierii la practicile internaționale, BNM are drept scop crearea și dezvoltarea unei platforme software – Centrala Riscurilor, care va permite BNM analiza și monitorizarea informației furnizată în timp real de bănci, cu scopul de a evalua riscurile de credit, transparența acționarilor, de a detecta tentative de spălare a banilor și finanțare a terorismului. În aceste condiții, se dorește ca Platforma Centrala Riscurilor să cuprindă mai multe soluții IT, care vor ajuta BNM în vederea identificării riscurilor specifice sectorului bancar:
 - (a) Registrul aferent riscului de credit (proiect deja elaborat și implementat);
 - (b) Soluția aferentă procesului de optimizare a procesului de licențiere și notificare;
 - (c) Soluția aferentă procesului de monitorizare a transparenței acționarilor băncilor;

(d) Soluția privind prevenirii și combaterii spălării banilor și a finanțării terorismului.

În calitate de concluzie, putem afirma că activitățile de supraveghere atât on-site, cât și off-site sunt vitale pentru a menține un sector bancar sănătos, iar o eficiență înaltă poate fi atinsă doar demarând o activitate concomitentă și sincronizată a acestora, deoarece supravegherea on-site implică o analiză mai detaliată a tuturor activităților și riscurilor băncii și oferă supraveghetorilor o imagine mult mai complexă a managementului băncii, în timp ce supravegherea off-site (a) servește ca o platformă sau o bază de date a supravegherii on-site și (b) monitorizează „sănătatea” băncilor continuu.

Regimuri de intervenție în situații de criză: redresarea și rezoluția băncilor

Până nu demult, marea majoritate a instrumentelor pe care le avea la dispoziția sa BNM în vederea intervenției și a gestiunii situației de criză într-o bancă erau reglementate de prevederile Legii instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21.07.1995 [46], care, în mare parte, se rezumau la (a) supravegherea specială și (b) administrarea specială a băncilor, aceste regimuri fiind abrogate la intrarea în vigoare a Legii privind redresarea și rezoluția băncilor nr. 232 din 03.10.2016 [49].

Noua lege elaborată de BNM, având la bază principiile BASEL III, reglementează și stabilește clar instrumentele și tehnicile care ar permite acesteia, în caz de criză, să intervină rapid în activitatea uneia sau mai multor bănci în vederea redresării și soluționării crizei. Legea privind redresarea și rezoluția băncilor este structurată pe trei piloni, și anume: faza de pregătire pentru redresare sau rezoluție, intervenția timpurie și rezoluția băncii.

(a) *Faza de pregătire pentru redresare sau rezoluție* reprezintă primul pas atunci când este necesară o intervenție în activitatea unei bănci în vederea ameliorării și restabilirii poziției sale financiare în cazul deteriorării semnificative a acesteia. Această etapă se caracterizează prin elaborarea unui plan de redresare de către banca aflată în dificultate, care este analizat și coordonat de BNM. În paralel, BNM va elabora un plan de rezoluție, prin care va stabili măsuri și un regim de supraveghere cu o intervenție în activitatea băncii. La elaborarea acestor planuri, precum și la punerea acestora în aplicare, băncile și BNM urmează să se bazeze pe o cooperare strânsă, care vizează în primul rând „un stres” cât mai mic posibil asupra sectorului bancar, în general, și a deponenților, în particular.

(b) *Intervenția timpurie*. Instrumentele de intervenție specifice acestui regim urmează a fi când o bancă încalcă sau este susceptibilă de a încălca în viitorul apropiat cerințele prudențiale stabilite prin actele legislative și normative ale BNM; în cazul unei deteriorări rapide a situației financiare sau în cazul în care capitalul băncii este deținut în proporție de cel puțin 50% de persoane care nu dispun de permisiunea BNM. Măsurile sau instrumentele la care poate apela

BNM în cadrul acestui regim pot fi: (a) solicitarea BNM către AGA de a modifica componența executivului și consiliului; (b) modificarea strategiei de afaceri a băncii; (c) modificări în structura juridică sau în activitatea operațională a băncii; (d) implementarea unor măsuri stabilite în planul de redresare; (e) elaborarea unui plan de restructurare a datoriilor în conformitate cu planul de redresare etc.

(c) *Rezoluția băncii*. Faza dată se caracterizează prin intervenția directă a BNM într-o bancă în vederea restructurării proceselor acesteia, întru atingerea obiectivelor rezoluției.

Principalele obiective ale acestui tip de intervenție sunt asigurarea continuității proceselor critice pentru bancă, evitarea efectelor negative semnificative asupra stabilității financiare, în special prin prevenirea contagiunii altor bănci din sectorul bancar autohton; protejarea fondurilor publice și a deponenților, precum și protejează fondurilor și activelor clienților. Măsurile sau instrumentele la care poate apela BNM în cadrul rezoluției băncii, sunt:

- vânzarea afacerii. Instrumentul dat constă în împuternicirea acordată BNM de Parlamentul RM, prin intermediul Legii 232 din 03.10.2016, de a transfera către un cumpărător (care nu este o bancă-punte) parțial sau în totalitate acțiunile emise de banca aflată în dificultate financiară, a activelor, drepturilor sau obligațiilor băncii supuse rezoluției;
- banca-punte. Instrumentul dat este foarte asemănător cu cel descris mai sus, excepție făcând doar faptul că cumpărătorul este strict o bancă-punte, al cărei capital acționar este deținut de Ministerul Finanțelor și care se află strict sub controlul BNM;
- separarea activelor. Acest instrument presupune transferul de active, drepturi sau obligații ale unei bănci supuse rezoluției sau ale unei bănci-punte către una sau mai multe entități de administrare a activelor;
- recapitalizarea internă. Presupune conversia instrumentelor de datorie în titluri de capital, care sunt transferate către o bancă-punte în vederea realizării unui aport de capital la respectiva bancă-punte.

După cum observăm, totalitatea instrumentelor pe cale le are la dispoziție BNM în partea ce ține de supravegherea, reglementarea, licențierea și autorizarea băncilor reprezintă instrumente specifice celor mai bune practici internaționale și sunt suficiente pentru a asigura viabilitatea și performanța acestui sector [91, p. 31]. Legea nr. 232, recent aprobată, a fost concepută în vederea alinierii la practicile BASEL III și la prevederile Directivei 2013/36/UE [27]. Aceste instrumente permit BNM-ului luarea unor măsuri bine definite pentru (a) reducerea riscului operațiunilor bancare, (b) îmbunătățirea capacității de acoperire a acestor riscuri,

(c) îmbunătățirea metodelor de gestiune a activelor și datoriilor, (d) dezvoltarea sistemului de control intern etc. Cu toate acestea, criza recentă demonstrează că și cele mai performante și mai eficiente sisteme de supraveghere nu ar putea să prevină toate eșecurile băncilor.

B.2. Controlul financiar extern exercitat de auditorul independent

Dat fiind că băncile desfășoară o activitate cu impact semnificativ atât asupra populației, cât și asupra mediului de afaceri, ele pot fi considerate entități care au tangențe cu securitatea statului [59, p. 32], mai ales băncile sistemic importante [178]. Din acest considerent, Legea contabilității și raportării financiare cataloghează băncile drept entități de interes public. În conformitate cu prevederile pct. 1 (a), art. 32, cap. IV al acestei legi, situațiile financiare anuale ale băncilor urmează a fi obligator supuse auditului financiar extern [43]. Totodată, BNM, prin legea sa specială, nr. 202 din 6 octombrie 2017, a stabilit expres, în art. 85 (2), obligativitatea auditării situațiilor financiare anuale (individuale și, după caz, consolidate) ale băncilor [47].

În contextul dezvoltării Pilonului I aferent procesului de ajustare a bazei legislativ-normative a BNM în partea ce ține de implementarea Acordului BASEL III, BNM a elaborat Regulamentul cu privire la auditul extern [76], care reglementează cerințele de acceptare de către BNM a firmei de audit și, cel mai principal, aria cuprinsă de procesul de audit extern. Potrivit prevederilor acestui regulament, implicațiile auditorului extern se rezumă la: (a) auditul situațiilor financiare și (b) auditul în scopuri prudențiale.

Obiectivele auditului extern al situațiilor financiare constau în obținerea unei asigurări rezonabile privind măsura în care situațiile financiare, în ansamblu, sunt lipsite de denaturări semnificative, fiind emis în acest sens raportul auditorului, ce include opinia acestuia referitoare la veridicitatea informațiilor prezentate în situațiile financiare și la conformarea acestora cadrului de raportare (IFRS). Rapoartele auditorilor externi sunt adresate exclusiv acționarilor, dar sunt folosite în aprecierea și analiza activității băncii și de către autoritățile de supraveghere (BNM, CNPF), creditorii (DLC, alte bănci etc.), analiști financiari, clienți etc.

Auditul în scopuri prudențiale, potrivit prevederilor capitolului IV al Regulamentului BNM [76], nu poate fi caracterizat ca și un audit al situațiilor financiare, acesta fiind un control specific care se efectuează anual, pe anumite secțiuni solicitate de către BNM. Acesta reprezintă o sarcină specifică de analiză și evaluare, efectuată de către un auditor independent în vederea evaluării anumitor riscuri semnificative identificate de BNM, a confirmării veridicității unor situații prudențiale (sau financiare) etc. În cadrul auditului special, BNM dispune de competența de a solicita verificarea și evaluarea de către auditorul extern a următoarelor aspecte:

- (a) veridicitatea și plenitudinea pachetului situațiilor financiare FINREP [39];

- (b) adecvarea și implementarea politicilor și procedurilor interne ale băncii în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului în conformitate cu baza legislativ-normativă în domeniu [45] și [77];
- (c) veridicitatea și plenitudinea situațiilor COREP, ca urmare a sensibilității acestora, în partea ce ține de determinarea mărimii fondurilor proprii ale băncilor;
- (d) veridicitatea și plenitudinea rapoartelor prudențiale [40];
- (e) adecvarea cadrului de administrare a activității băncii;
- (f) evaluarea cadrului intern de administrare a riscurilor IT, în conformitate cu Regulamentul BNM nr. 47 din 14 martie 2018 [88].

De menționat că Regulamentul cu privire la auditul extern al băncilor denotă posibilitatea BNM de a stabili și alte obiective auditorilor în cadrul auditului extern în alte scopuri atât pentru întregul sector bancar, cât și separat pentru fiecare bancă, pornind de la riscurile la care este expusă banca sau sectorul bancar și care se doresc a fi analizate.

Analizând cele descrise mai sus, conchidem că instrumentele de control financiar practicate de către auditorul extern sunt destul de complexe, acestea fiind recent dezvoltate cu aportul BNM în vederea alinierii cu practicile internaționale și a implementării Acordului BASEL III, care presupun o cooperare mai intensă între autoritatea de supraveghere și auditorul extern.

Dacă e să analizăm eficiența metodelor și formelor de control financiar descrise mai sus, atunci, în viziunea autorului lucrării, controlul este unul mult mai eficient când este de natură preventivă, ca urmare a faptului că formele de control posterior, în majoritatea cazurilor, sunt însoțite de o reticență a celor verificați. Totodată, subiecții sistemului de control extern nu dispun de timp și de instrumente eficiente de natură preventivă, din care cauză autorul conchide că cea mai eficientă formă de control sunt anume formele de control financiar preventiv realizat de subiecții sistemului de control intern, care și sunt principalii actori în vederea responsabilizării proceselor activității bancare.

1.3. Provocări actuale ale sectorului bancar din Republica Moldova și impactul acestora asupra sistemului de control financiar

Analizând dinamica activității sectorului bancar autohton, deși una destul de modestă de aproape trei decenii, vom observa multitudinea situațiilor de stres la care acesta a fost expus, în mare parte generate de factori politici, macroeconomici sau regionali. Cu siguranță, stresul provocat de delapidările din sectorul bancar ce au avut loc în noiembrie 2014 (a se analiza cele expuse de autor în capitolul următor) a lăsat o amprentă care este resimțită în prezent și care va

avea un impact semnificativ asupra performanței activității băncilor pe parcursul unui viitor prognozabil.

Din aceste considerente, autorul va analiza (a) principalele tendințe în dezvoltarea sectorului bancar autohton, (b) riscurile sistemice aferente acestor tendințe și (c) consecințele acestora asupra sistemului de control financiar.

Lichiditatea în exces a sectorului bancar. Analizând indicatorii de lichiditate (lichiditatea curentă și pe termen lung, fig. 1.5), observăm că criza sectorului bancar al RM, provocată de delapidările masive din noiembrie 2014, a determinat o perturbare profundă a lichidității sectorului bancar pe parcursul perioadei noiembrie 2014–septembrie 2015, perioadă în care a fost înregistrată cea mai mică valoare a lichidității curente medii pe sector – 10.5% (februarie 2015, care coincide cu momentul încheierii etapei intervențiilor masive ale BNM pe piața valutară și începutul intervențiilor cu instrumente de politică monetară, a se vedea capitolul următor).

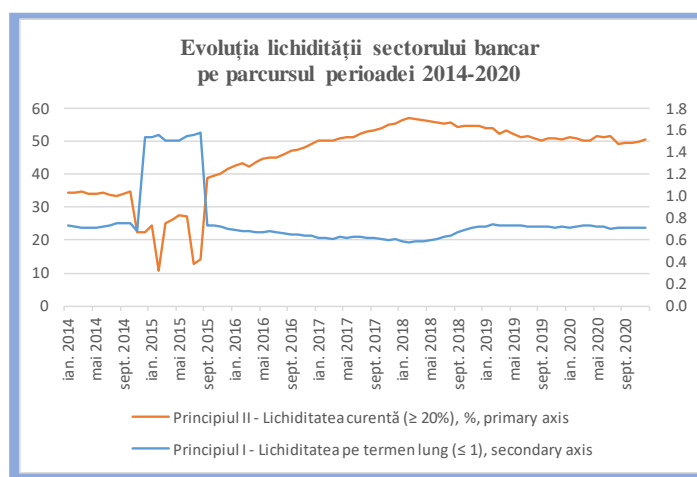

Fig. 1.5: Evoluția lichidității pe sectorul bancar pentru perioada 2014-2020
Sursa: elaborat de autor în baza [5].

Începând cu septembrie 2015, în sectorul bancar autohton a apărut o altă problemă, și anume un trend ascendent al excesului de lichidități, care, odată cu relaxarea ratelor efective ale dobânzilor la VMS (fig. 2.15 și fig. 2.16), a condus spre micșorarea rentabilității acestui tip de active în portofoliul de investiții al băncilor și spre restrângerea activității de creditare (fig. 1.6).

Fenomenul dat a devenit deja o problemă, deoarece, dacă până la criză lichiditatea curentă medie pe sectorul bancar era de aprox. 34%, atunci la moment aceasta este de 50-51% (practic cel mai înalt nivel al lichidității înregistrat în sectorul bancar, față de nivelul minim reglementat de 20%).

Așa după cum putem observa din fig. 1.6, începând cu septembrie 2015, trendul lichidității curente are o corelare inversă cu dinamica portofoliului de credite al sectorul bancar, ceea ce

denotă faptul că excesul de lichiditate, în mare parte, este rezultatul restrângerii activității de creditare, ale cărei cauze sunt descrise de autor în capitolul următor.

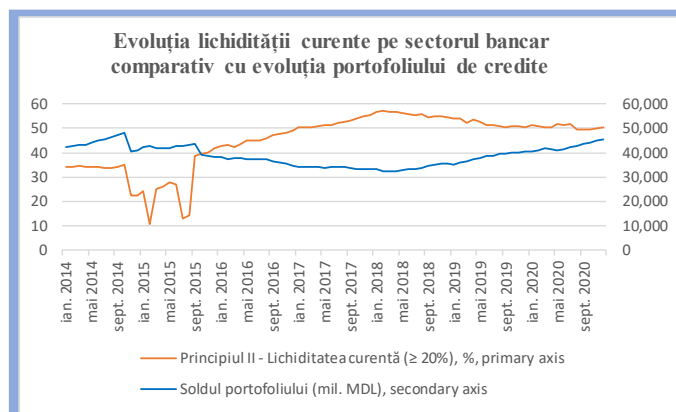

Fig. 1.6: Evoluția lichidității curente pe sectorul bancar comparativ cu evoluția portofoliului de credit pe parcursul perioadei 2014-2020

Sursa: elaborat de autor în baza informațiilor prezentate în anexa nr. 8 și [5].

La momentul actual, când ratele la VMS au revenit la nivelul de până la criză și acestea nu mai reprezintă niște active atât de atractive, provocarea sectorului bancar constă în plasarea excesului de lichidități, care, în lipsa unor alternative investiționale, urmează a fi direcționate expres spre activitatea de creditare, ceea ce se observă începând cu martie 2018 (fig. 1.6). Problematika sectorului bancar constă în calitatea direcționării excesului dat, reieșind din considerentul că creditarea masivă a consumului persoanelor fizice nu poate servi drept fundament durabil în vederea relansării creșterii economice. Creditarea consumului ar fi mai degrabă o soluție temporară, nu însă una definitivă, care, în conjunctura RM, s-ar materializa în redirecționarea excesului de lichiditate spre creditarea sectorului de industrie și a comerțului. Însă, la momentul actual, când sectoarele date ale economiei sunt parțial „paralizate”, relansarea acestora ar fi posibilă doar în cazul creditării la o marjă minimă a dobânzii.

Întru realizarea acestui obiectiv, un prim aport ar urmă să vină inclusiv din partea BNM, care, prin intermediul funcției sale de reglementare a activității băncilor, ar putea crea premise în vederea stimulării creditării sectoarelor de industrie și comerț [19, p. 144] printr-un regim preferențial de provizionare a activelor și angajamentelor condiționale din portofoliile băncilor aferente creditării acestor sectoare, cel puțin pentru următorii 5-7 ani.

Cedarea creditării persoanelor fizice în favoarea activității de microfinanțare. Pe parcursul ultimilor ani, creditarea persoanelor fizice, care, la moment, este practic singurul segment în creștere din portofoliul băncilor [97, p. 99], resimte o concurență tot mai accentuată (fig. 1.7), care este în proces de a fi pierdută de sectorul bancar în favoarea activității de microfinanțare [70, p. 155].

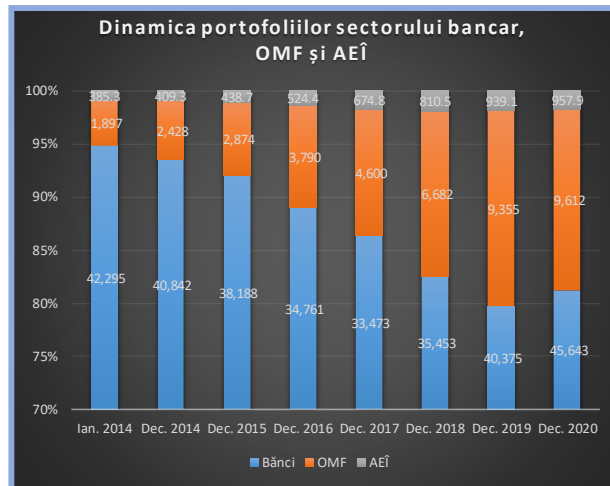

Fig. 1.7: Dinamica portofoliilor de credite (împrumuturi acordate) ale sectorului bancar, OMF și AEI, pe parcursul perioadei 2014-2020

Sursa: elaborat de autor în baza informațiilor prezentate în anexa nr. 8, [162] și [165].

Odată cu (a) resimțirea efectelor crizei din sectorul bancar începând cu noiembrie 2014 și (b) reorientarea lichidităților de către sectorul bancar spre investiții în HVS în detrimentul activității de creditare, procesul de acordare a creditelor de consum persoanelor fizice a fost „parțial pierdut” de către bănci în favoarea OMF, care au început să fructifice agresiv activitatea dată (la acel moment, „parțial negată” de sectorul bancar), astfel că, la finele anului 2020, sectorul OMF a reușit triplarea portofoliului comparativ cu 2014.

Această performanță înregistrată de sectorul OMF, în mare parte, se datorează avantajelor sale comparativ cu sectorul bancar, și anume [28, p. 49]:

1. cadrul legal privind reglementarea activității de acordare a creditelor, a tranzacțiilor cu persoanele afiliate, a expunerilor mari, formarea provizioanelor aferente expunerilor, mult mai relaxant comparativ cu sectorul bancar;
2. asumarea riscului de credit într-o măsură mai mare decât băncile;
3. acoperirea de către entitățile OMF a cheltuielilor ce țin de perfectarea documentelor și a comisioanelor aferente acordării creditelor/împrumuturilor;
4. solicitarea unui pachet minim de documente;
5. amplasarea punctelor de vânzări mai aproape de client și/sau on-line;
6. o durată mult mai mică de acordare a creditelor/împrumuturilor.

Dezvoltarea semnificativă a sectorului OMF, care, în mare parte, constă din acordarea creditelor de consum, creează un efect contrar. Pe de o parte, dezvoltându-se, sectorul OMF devine deja un concurent sigur al sectorului bancar, ceea ce va impune ca atât entitățile de tip OMF, cât și băncile să-și dezvolte produsele continuu, concurând la capitolul ratei dobânzii și la flexibilitatea atragerii clienților, situație în care vor avea de câștigat potențialii debitori. Pe de

altă parte, sectorul OMF, fiind reglementat mult mai lejer, poate conduce la situația în care creditele de consum acordate de acestea să fie însoțite de o rată efectivă a dobânzii exagerată, ceea ce în mod direct duce la îndatorarea și mai mare a cetățenilor, care sunt principalii debitori ai OMF-urilor. De menționat că în prezent, unele state (spre exemplu Federația Rusă și mai multe state asiatice) deja se confruntă cu problema dată, înregistrându-se situații când ratele dobânzii efective la creditele de consum pot ajunge la 300-400%.

La acest capitol, provocarea sectorului bancar constă în identificarea de soluții sau produse alternative și concurențiale activității OMF în cazul în care se dorește menținerea în portofoliul său a activității de creditare a consumului și a procurării de imobil de către persoanele fizice, indiferent de faptul că la moment e practic e imposibil, dacă e să facem referință la imposibilitatea creditării on-line de către bănci, reieșind din cerințele prudențiale impuse de BNM în partea ce ține de informația ce urmează a fi obținută de bănci de la potențialii debitori la acordarea creditelor. Băncile, pentru a fi concurențiale, vor fi nevoite să-și dezvolte produse on-line de creditare a consumului persoanelor fizice (autorul este convins că problema dată va fi pusă în discuție prin intermediul Asociației Băncilor într-un timp apropiat) și, la această etapă, provocarea BNM se va rezuma la situația de a-și revizui cadrul de reglementare în partea ce ține de luarea deciziei, eliberarea și supravegherea creditelor de consum acordate on-line populației.

În același timp, odată cu „pierderea” activității de creditare a consumului și a procurării imobilelor de către persoanele fizice în favoarea OMF, riscurile asociate acestui tip de creditare migrează din sectorul bancar către sectorul OMF, care, fiind unul mult mai lejer reglementat și supravegheat, devine un segment cu riscul de credit semnificativ concentrat și puțin controlat, din care cauză autorul recomandă transmiterea sub jurisdicția BNM a activității de reglementare și supraveghere a activității de creditare nebancaară (OMF, activități de leasing și AEI).

Concentrarea activelor sectorului bancar în mâinile băncilor mari. Analizând concentrarea activelor sectorului bancar din prezent, în primul rând vom observa o diferențiere vădită a băncilor în trei categorii: (a) categoria băncilor mici (BCR Chișinău, Comerțbank și EuroCreditBank) cu totalul activelor de până la 2.0 mlrd. MDL; (b) categoria băncilor mijlocii (Eximbank, ProCreditBank, FinComBank și Energbank) între 2.0 și 4.0 mlrd. MDL; c) categoria băncilor mari sau sistemice (Moldova Agroindbank, Moldindconbank, Victoriabank și Mobiasbanca) cu totalul activelor mai mare de 11.0 mlrd. MDL. Analiza dinamicii concentrării activelor pe parcursul perioadei 2012-2020 (fig. 1.8) denotă faptul că, dacă categoriei băncilor mici îi revine o cotă practic constantă de 5-6%, atunci ponderea activelor deținute de categoria băncilor mari este într-o continuă creștere: dacă la începutul lui 2012 această categorie deținea

aprox. 70% din totalul activelor din sectorul bancar, atunci la sfârșitul anului 2020 ea deținea deja aprox. 80%, creștere realizată din contul categoriei băncilor mijlocii.

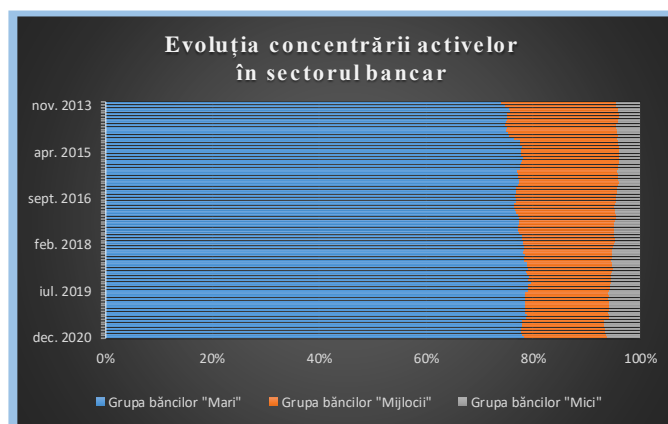

Fig. 1.8: Evoluția concentrării activelor în sectorul bancar pe parcursul perioadei 2012-2020 (cu excepția băncilor în curs de lichidare)

Sursa: elaborat de autor în baza [6].

Modificările structurale prezentate mai sus au avut loc ca urmare a (i) redistribuirii portofoliilor de depozite, credite și clienți ale băncilor lichidate și a (ii) capacităților băncilor mari de a veni cu un portofoliu de produse și servicii ce nu întâlnesc concurență din partea băncilor mici și mijlocii, care, în mare parte, se ghidează de trendul „schițat” de băncile mari.

În această ordine de idei, există riscul ca, într-un viitor apropiat, sectorul bancar al RM să fie compus din categoria băncilor mari și categoria băncilor mici, deoarece chiar și la moment există o discrepanță mare între categoria băncilor mari (cu totalul activelor mai mare de 11 mlrd. MDL) și categoria băncilor mijlocii (2-4 mlrd. MDL), iar dinamica concentrării activelor sectorului bancar în băncile mari are loc din contul diminuării ponderii băncilor mijlocii.

După părerea autorului, segmentarea sectorului bancar doar în două categorii de bănci este practic inevitabilă, având în vedere inclusiv faptul că pe parcursul ultimei perioade (2018-2020), în cadrul categoriei băncilor mari au avut loc modificări esențiale ale calității acționariatului, schimbări care deja sunt resimțite la capitolul promovării produselor și serviciilor bancare, iar o eventuală retragere de pe piață a uneia sau câtorva bănci din categoria băncilor mici sau mijlocii, de asemenea, urmează a fi luată în considerare.

Reieșind din cele expuse mai sus, autorul consideră că provocarea din viitorul apropiat care va urma să fie gestionată de BNM drept veriga principală a sistemului de control financiar vizează anume categoria băncilor mici și a băncilor mijlocii. Ca urmare a presiunii asupra acestora, persistă o probabilitate înaltă ca unele bănci din categoriile date să nu fie capabile să facă față concurenței. Totodată, datorită concentrării atât a activelor, cât și a riscurilor aferente

în cadrul categoriei băncilor mari (în proporție de 80%), eforturile BNM se vor concentra asupra reglementării și supravegherii activității băncilor mari, adică a băncilor sistemic importante, iar o potențială modificare (i) a calității acționariatului acestora, (ii) a calității executivului, (iii) a politicilor investiționale, de creditare sau de capitalizare/decapitalizare urmează a fi intuite și analizate din timp de către supraveghetor prin intermediul testelor la stres periodice.

Evoluția clientelei activității bancare. O altă provocare în adresa sectorului bancar autohton într-un viitor apropiat va fi impactul demografic (numărul populației stabile a RM, [179]) caracterizat de un trend descrescător continuu, care va afecta, portofoliul de clienți, disponibilitatea resurselor umane și calitatea acestora, respectiv și costurile atragerii lor, ce vor urma o majorare semnificativă (fig. 1.9).

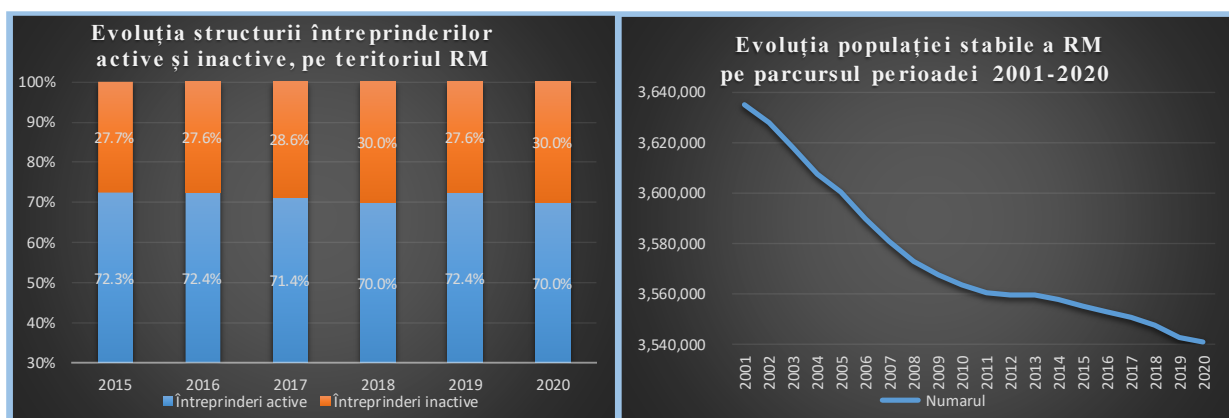

Fig. 1.9: Evoluția populației și a entităților active/inactive din RM

Sursa: elaborat de autor în baza informațiilor publicate de BNS [170].

În același timp, analizând structura entităților active din RM, observăm o majorare ne semnificativă, dar constantă a ponderii entităților inactive în totalul entităților, ceea ce caracterizează indirect climatul activității de antreprenariat din țară și, deci, un viitor impact asupra activității bancare, care ar urma să fie luat în calcul de către bănci la etapa elaborării politicilor investiționale, a modelului de business și a planurilor strategice de dezvoltare.

Odată cu micșorarea portofoliului de clienți, există riscul relaxării calității proceselor și procedurilor interne privind acceptarea unei expuneri, ceea ce este direct proporțional cu dinamica amplificării riscului de credit, din care cauză atât sistemul de control intern, cât și sistemul de control extern trebuie să rămână într-o continuă alertă în partea ce ține de evaluarea și gestiunea riscului de credit.

1.4. Concluzii la Capitolul I

1. Cercetarea conceptelor privind instrumentele și tehnicile de control financiar al activității băncilor, analiza metodelor, formelor de control financiar, a provocărilor actuale ale sectorului bancar din RM, au generalizat o serie de concluzii privind evoluția atragerii necesităților de capital, suficienței măsurilor întreprinse de bancă în vederea evaluării riscurilor la care este expusă banca pe de o parte, iar pe de alta – (a) conferirii de credibilitate rezultatelor obținute, precum și (b) protecție deponenților și acționariatului băncii. Studiul dat a permis autorului de a identifica o viziune proprie asupra definirii conceptului de „control financiar”.

2. Examinarea procesului de îmbunătățire a sistemului de control financiar al băncilor a dus la constatarea că acesta nu se limitează doar la problemele de reglementare, ci implică dezvoltarea unei baze metodologice, îmbunătățirea permanentă a instrumentelor de verificare prin introducerea celor mai bune practici la nivel național și internațional din domeniu, dar toate acestea necesită formarea conceptului de interacțiune la toate nivelurile de control financiar.

3. Autorul tezei a constatat că îmbunătățirea permanentă a instrumentelor de control financiar în bănci este vitală ca urmare a faptului că în cazul băncilor, care sunt entități mult mai complexe comparativ cu alte societăți, acționariatul, de obicei, nu este implicat în activitatea de zi cu zi și, în opinia autorului, anume controlului financiar îi revine misiunea de a verifica corectitudinea punerii în practică a deciziilor acționariatului, monitorizând activitățile și comparând rezultatele obținute cu cele trasate de către acționari.

4. Totodată, autorul a demonstrat că, datorită faptului că băncile sunt entități de interes public cu o activitate complexă, rolul controlului financiar în asigurarea continuității activității băncilor este unul mult mai semnificativ, deoarece siguranța deponenților, cerință primordială pentru businessul bancar, este garantată anume prin intermediul funcționalității sistemului de control financiar.

5. Analiza critică a diferitor interpretări ale noțiunii de „control financiar”, date de cercetători din țară și din străinătate, permite autorului tezei să propună propria definiție, aprofundată, a acestei noțiuni: *„Controlul financiar, în cazul activității băncilor, presupune analiza și monitorizarea activităților băncii utilizând diverse instrumente specifice acestuia, având ca scop asigurarea desfășurării activităților în conformitate cu normele legale, cele trasate de management și de a corecta deviațiile nedorite de la aceste prevederi, ceea ce va conduce la realizarea sarcinii de prevenire a angajării de resurse fără justificare și de obținere rezultatului optim prin mobilizarea minimă a resurselor”*. Iar dacă să privim noțiunea de „control” în accepțiune mai largă, atunci, în opinia autorului lucrării, activitatea de control este

„activitatea prin care are loc verificarea rezultatului scontat cu etalonul său anterior prestabilit”. Definiția controlului financiar dată mai sus permite atât înlăturarea percepției acestui proces doar ca o activitate posteveniment, cât și corelarea activității de control cu obiectivele stabilite de management.

6. Autorul tezei a constatat necesitatea abordării complexe a controlului financiar în cadrul băncilor, analizând acest fenomen prin prisma sistemului de control intern, care, după părerea acestuia, reprezintă totalitatea nivelurilor ierarhice din cadrul structurii organizatorice a băncii, bazei normative interne elaborate de către bancă aferente acestui proces, precum și totalitatea varietăților de controale interne dezvoltate de către bancă, începând cu nivelul CA până la nivelul operațional, în vederea minimizării riscurilor semnificative la care este expusă banca.

7. Analiza eficienței metodelor și formelor de control financiar a demonstrat că controlul este unul mult mai eficient când este de natură preventivă, ca urmare a faptului că formele de control posterior, în majoritatea cazurilor, sunt însoțite de o reticență a angajaților implicați în procesul controlului financiar la toate nivelurile; de asemenea, cea mai eficientă formă de control este controlul realizat de subiecții sistemului de control intern, care și sunt principalii actori în vederea responsabilizării proceselor activității bancare.

8. Examinarea provocărilor actuale, care și reprezintă principalele riscuri sistemice ale sectorului bancar, a dovedit că, în mod sigur, acestea sunt: (a) lichiditatea în exces a sectorului bancar; (b) cedarea creditării persoanelor fizice în favoarea OMF; (c) concentrarea activelor în mâinile băncilor mari și (d) evoluția demografică a clientelei activității bancare. În acest context, autorul tezei a ajuns la concluzia că băncile trebuie să ia în calcul aceste provocări, dacă doresc să cunoască în continuare o dezvoltare calitativă și de lungă durată. Sistemul de control bancar urmează să anticipeze riscurile, dar și tendințele trasate de aceste riscuri, în vederea preîntâmpinării unor șocuri la nivelul sectorului bancar.

2. ANALIZA ASPECTELOR METODOLOGICO-PRACTICE PRIVIND SUPRAVEGHEREA SECTORULUI BANCAR ȘI EFICIENȚA CONTROLULUI FINANCIAR

2.1. Analiza evoluției mecanismelor de reglementare și supraveghere a activității băncilor din Republica Moldova

Comitetul Basel a fost înființat în 1975 de către băncile centrale din țările G10 ca răspuns la perturbările majore pe piața financiară internațională, legate de criza Băncii Herstatt. Mai exact, în iunie 1974 banca germană Herstatt a falimentat ca rezultat al pierderilor colosale aferente operațiunilor sale speculative mizate pe aprecierea dolarului american. Aceasta parcă, la prima vedere, e un instrument obișnuit pentru businessul bancar, însă riscul de schimb valutar în cazul dat a fost de trei ori mai mare decât valoarea capitalului propriu al băncii respective, ceea ce a și dus la falimentul ei. Situația dată a fost posibilă din cauza:

- (a) inexistenței la acel moment a reglementărilor prudențiale ale capitalului minim, mai ales în partea ce ține de riscul poziției valutare și riscul de credit (expuneri asumate),
- (b) sfârșitului sistemului Bretton Woods în 1973, sistem în care ratele de schimb, fiind fixate, practic reduceau la minim riscul aferent valutilor flotante.

Câteva luni mai târziu, Peter Cooke, directorul Băncii Angliei la acel moment, a sugerat crearea unui comitet al băncilor centrale, care a fost denumit Comitetul de la Basel pentru Supraveghere Bancară (BCBS). La moment, acesta e organizat ca o platformă pentru analiza instrumentelor și metodologiilor menite să sporească stabilitatea financiară a băncilor prin îmbunătățirea activității de supraveghere. Începând cu 2009, componența Comitetului a fost extinsă până la 27 de țări, fiecare fiind reprezentată de banca centrală și de autoritatea pentru supravegherea sectorului bancar.

Acordul Basel I (*Cooke ratio*) – primul acord al Comitetului de la Basel a fost adoptat în 1988. Obiectivul acestuia a fost de a stabili norme prudențiale pentru a împiedica băncile să ia decizii fără o asigurare corespunzătoare cu capital reglementat.

Cerințele respective de capital au fost calculate analizând riscurile asociate fiecărui activ al băncii. În acest sens, activele unei bănci au fost structurate în patru categorii, fiecare având o pondere specifică a riscului (0%, 20%, 50%, 100%), în funcție de expunerea activelor la riscul de credit (a se analiza anexa nr. 4). De fapt, Acordul Basel I s-a concentrat asupra reglementării prudențiale a riscului de credit, care și era problema centrală reglementată prin calculul suficienței capitalului ponderat la risc [72, p. 2].

Dacă e să analizăm ponderarea la risc a activelor băncilor autohtone odată cu implementarea de către BNM a Acordului Basel I (anexa nr. 4), atunci observăm o abordare mult mai conservativă și mai prudentă. Spre exemplu, conform prevederilor din Acordul Basel I, creanțele guvernului central al oricărei țări suverane se includ în categoria de 0% risc, pe când BNM a inclus în această categorie doar creanțele BNM și ale Ministerului Finanțelor al RM.

Pe lângă definirea activelor ponderate la risc, Acordul Basel I stabilește cerințele față de capitalul reglementat sau, mai exact, față de elementele componente ale acestuia. BCBS a ajuns la concluzia că capitalul, din motive de supraveghere, ar trebui să fie structurat pe două niveluri (capital de gradul I și capital de gradul II). BCBS a stabilit că elementul-cheie al capitalului, pe care trebuie pus accentul principal, este capitalul propriu și rezervele. „Acest element-cheie al capitalului este singurul element comun pentru sectoarele bancare ale tuturor țărilor”, este menționat în textul Acordului. Prin urmare, capitalul propriu reprezintă capitalul de bază, sau capitalul de gradul I, care ar trebui să fie nu mai mic de 50% din capitalul reglementat [103].

Celelalte elemente ale capitalului – capitalul suplimentar, rezerve din reevaluarea activelor, rezerve pentru pierderi la credite, instrumente de capital hibride (datorii/capital), precum și datoriile subordonate – sunt admise în calculul capitalului de gradul II până la o sumă nu mai mare decât cea a capitalului de bază.

Venind cu metodologii argumentate privind calculul activelor ponderate la risc și al nivelurilor capitalului reglementat, BCBS a stabilit nivelul minim al cerinței de capital reglementat sau, mai corect spus, al suficienței capitalului ponderat la risc, calculat conform formulei de mai jos, unde nivelul minim trebuie să fie cel puțin egal cu 8% (din care capitalul de bază trebuie să reprezinte cel puțin 4%).

$$\frac{\textit{Capital reglementat}}{\textit{Active ponderate la risc}} \times 100 \geq 8\% \quad (1)$$

(luând în calcul riscul de credit)

Dacă e să analizăm consecințele implementării Acordului Basel I, atunci, analizând fig. 2.1, în care este prezentată dinamica suficienței capitalului ponderat la risc în sectorul bancar (țările G10 și, separat, SUA, Marea Britanie și Italia), putem afirma cu certitudine că noile principii de reglementare au dus la o capitalizare suplimentară a sectoarelor bancare ale acestora. Totodată, în acele țări în care dinamica acestui indicator a înregistrat o creștere semnificativă, un efect opus s-a observat la capitolul rentabilității. Aceasta situație se datorează faptului că (a) autoritățile de supraveghere au limitat „pofța” băncilor pentru activele riscante, care pe termen scurt sunt mai rentabile, și (b) băncile au fost puse în situația de a-și crea bufere de capital reglementat.

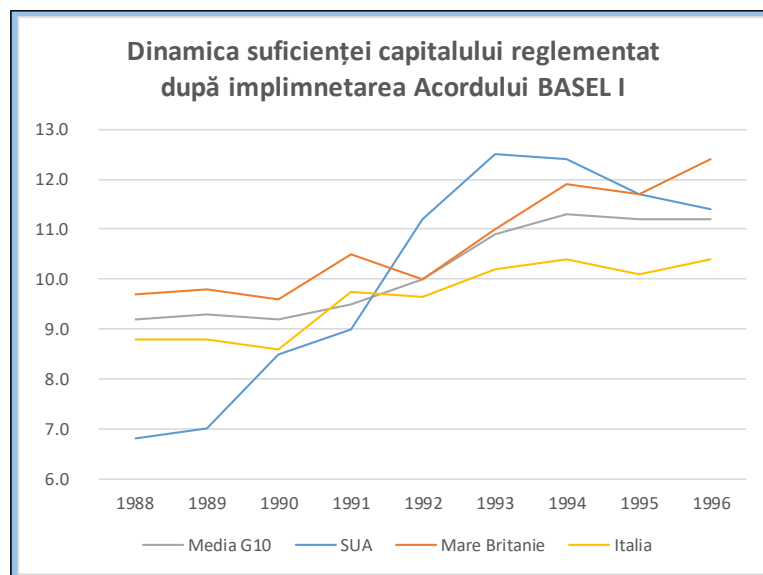

Fig. 2.1: Dinamica capitalului reglementat după implementarea Acordului Basel I
 Sursa: elaborat de autor în baza rapoartelor publicate de Financial Stability Board [114, p. 12].

În ciuda aporturilor sale, metodologia dezvoltată în cadrul Acordului Basel I a fost rapid criticată, fiind considerată insuficientă pentru a răspunde cerințelor piețelor financiare. Potrivit lui J. Carmassi și S. Micossi, acest acord s-a bazat pe abordarea tradițională că majorarea portofoliului de credite al băncii este finanțată de o bază stabilă de depozite, fiind neglijat faptul că băncile din întreaga lume au dezvoltat modele de afaceri bazate nu numai pe gestionarea activelor, ci și a pasivelor [120, p. 7]. De fapt, aceste modele de afaceri au generat noi riscuri, au dus la accentuarea interconexiunilor dintre bănci, ceea ce, într-un final, a dus spre un sector bancar mai vulnerabil la șocurile sau crizele globale de lichiditate.

O altă critică aducă metodologiei dezvoltate în cadrul Acordului Basel I relevă evaluarea necorespunzătoare a riscului de credit, deoarece grila de ponderare este considerată rigidă, simplistă și uneori inadecvată. Spre exemplu, investițiile băncilor în acțiunile altor entități a fost ponderată uniform cu 100%, chiar și în cazul în care aceste entități au fost bine capitalizate și cotate, în timp ce investițiile băncilor în unele state OECD au fost ponderate cu 0%, deși acestea au fost prea riscante [125, p. 56].

Implementarea Acordului Basel I în Republica Moldova. Principiile Acordului Basel I au devenit o realitate fără de care este imposibil de imaginat reglementarea sectorului bancar din Moldova. Ele sunt implementate în sectorul bancar autohton începând cu 1998 și au servit ca instrumente de reglementare exact 20 de ani, perioadă în care instrumentele de supraveghere a sectorului bancar autohton au fost modificate nesemnificativ. Astfel că, dacă e să analizăm dinamica suficienței capitalului ponderat la risc în cazul sectorului bancar din RM, vom conchide

că, odată cu implementarea Acordului Basel I, a fost reglementată structura acestui indicator și că nivelul acestuia a fost stabilit în mărime de 8% (potrivit Regulamentului BNM privind suficiența capitalului din 1998, înlocuit cu o variantă actualizată în 2001 [80]), care este, de fapt, mărimea minimă a acestuia recomandată de Acord. Suficiența capitalului de minimum 8%, în RM, inițial a fost aprobată mai degrabă ca reper, pentru ca ulterior rata să fie majorată până la cerința minimă de 12% și, de la 30 iunie 2012, de 16% [69, p. 155].

De menționat că, în varianta inițială a modificărilor regulamentului sus-menționat de la finele lui 2011 (aici autorul se referă la modificarea suficienței capitalului ponderat reglementat de la 12% la 16%), BNM și-a propus un scop mult mai complex, și anume majorarea treptată a suficienței, timp de 3 ani, până la rata de 20% (începând cu 30 iunie 2013 – rata de cel puțin 18%; începând cu 30 iunie 2014 – rata de cel puțin 20%). Însă, după discuțiile purtate cu reprezentanții FMI, care au solicitat argumente întemeiate privind majorarea acestui indicator (BNM, prin regulamentul sus-menționat, treptat, a majorat în paralel atât CNT până la plafonul de 200 mil. MDL, cât și suficiența capitalului ponderat la risc), BNM a fost pusă în situația de a tempera noile cerințe, limitând cerința de creștere a ratei minime a suficienței capitalului la 16%.

Discuțiile și negocierile cu Misiunea FMI de la sfârșitul anului 2011 – începutul anului 2012 au fost axate pe argumentul FMI că o eventuală majorare a ratei minime de la 12% la 20%, într-o perioadă relativ mică (de trei ani), ar duce la o majorare exagerată a ratei dobânzii la resursele creditare, ca urmare a faptului că băncile vor fi nevoite să-și mențină un amortizor de capital mai mare, fapt care ar duce la încetinirea activității de creditare și, respectiv, la restrângerea activității economice din Republica Moldova [128, p. 5].

Ideea principală a BNM în vederea majorării CNT și a suficienței capitalului ponderat la risc s-a axat în principal pe două teze [69, p. 156]. Prima teză a fost necesitatea consolidării și capitalizării băncilor, mai ales în contextul crizei economico-financiare mondiale începând cu 2008, ce a demonstrat că multe bănci, deși anterior se conformau cerinței minime de 12% a ratei suficienței capitalului, s-au confruntat cu complexe probleme de ordin financiar și/sau prudential, ceea ce a dus la: (a) naționalizarea acestora pentru a fi capitalizate și „repuse pe linia de plutire”, (b) injectarea de aporturi suplimentare de capital din partea acționarilor (instrumente utilizate preponderent în spațiul UE), (c) vânzarea totală sau parțială a portofoliilor de instrumente financiare sau a rețelelor retail în vederea obținerii lichidităților suplimentare (instrumente utilizate preponderent în SUA), (d) falimente de bănci, instrument utilizat preponderent în spațiul CSI, inclusiv Republica Moldova. A doua teză derivă din prima, și anume faptul că criza din 2008 a demonstrat într-o oarecare măsură deja ineficiența instrumentelor dezvoltate ca urmare a implementării Acordului Basel I, din simplul considerent că acest acord s-a axat în mare parte pe

reglementarea doar a riscului de credit, iar noile produse bancare care au la bază trăsăturile instrumentelor complexe (derivate), pur și simplu, nu erau sau erau puțin cuprinse în cadrul reglementărilor sectoarelor bancare derivate din Acordul Basel I. În acest context și în vederea îmbunătățirii cadrului de supraveghere, BNM își pusese drept obiectiv implementarea cadrului internațional de reglementare Basel II, implementare care trebuia precedată de implementarea (i) IFRS-urilor, (ii) a cadrului de raportare FINREP, (iii) a cadrului de raportare COREP și, într-un final, (iv) de o capitalizare suficientă a sectorului bancar, în măsură să suporte sau să acopere mărimea cuantificată a riscurilor reglementate în cadrul Acordului Basel II. Într-un final, implementarea Acordului Basel II s-a amânat, ca urmare a crizei din sectorul bancar autohton din 2014-2015, însă tendința de capitalizare (majorarea cerinței față de CNT de minimum 200 mil. MDL și a ratei suficienței capitalului de minim 16%) a fost păstrată.

Acordul Basel II. Necesitatea unui cadru nou de reglementare a activității bancare la nivel mondial a fost resimțită chiar din primii ani după elaborarea Acordului Basel I, deoarece ultimele două decenii ale sec. XX au fost o perioadă de dezvoltare spectaculoasă a noilor piețe de tranzacționare a instrumentelor derivate (1986-1988), purtătoare de o rentabilitate mult mai mare comparativ cu produsele bancare clasice, fenomen care a fost amplificat de implementarea în activitatea bursieră și bancară a internetului [94, p. 43]. De menționat că expunerile băncilor aferente derivatelor, neregăsindu-se în bilanțurile acestora, nu erau și nici nu puteau fi, metodologic vorbind, obiectul reglementării Basel I, deoarece acestea nu se regăsesc în activele ponderate la risc (a se vedea anexa nr. 4).

Această perioadă de evoluție a sectorului financiar corelează cu schimbări majore în natura businessului bancar și, respectiv, a riscurilor asociate. Riscul de piață, de exemplu, devine o problemă reală de îngrijorare pentru bănci. De asemenea, s-a amplificat riscul de contrapartidă și riscul operațional. Băncile au început să se ciocnească cu o varietate mult mai mare de riscuri, necuprinse de Acordul Basel I. Ca rezultat, la șapte ani după încheierea Acordului Basel I, Comitetul de la Basel a publicat „Suplimentul la Acordul de capital pentru încorporarea riscurilor de piață”, care este considerat de mulți specialiști în materie de supraveghere drept un pas intermediar de la Basel I la Basel II [104].

În iunie 2004, BIS a publicat „International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: Revised Framework” [105]. Acest cadru este cunoscut ca Acordul Basel II și a oferit un spectru mult mai larg de abordări, de la metode simple până la avansate de evaluare atât a riscului de credit, cât și a riscului operațional pentru determinarea nivelului de capital adecvat.

Reglementările Acordului Basel II se fundamentează pe trei piloni: (a) cerințele minime de capital, (b) procesul de supraveghere prudentială și (c) disciplina și transparența de piață.

A. Pilonul I – Cerințele minime de capital. Dacă e să comparăm prevederile Acordului Basel II cu reglementările precedente, atunci observăm că acest acord menține cerința minimă a capitalului în mărime relativă de 8%, însă – datorită faptului că activele băncii urmează a fi ponderate luând în calcul riscul de credit, riscul operațional și riscul de piață – abordarea ponderării activelor și, respectiv, a cerinței minime de capital e mult mai prudentă.

$$\frac{\text{Capital reglementat}}{\text{Active ponderate la risc}} \times 100 \geq 8\% \quad (2)$$

(Riscul operațional, riscul de piață și riscul de credit)

A.1. Riscul de credit. Acordul Basel II, în vederea evaluării și a cuantificării riscului de credit, acordă posibilitate băncii să utilizeze una din cele trei metodologii:

- (a) abordarea standard (metodologie în mare parte similară cu Basel I), este destinată mai mult băncilor mici, cu activitate mai puțin complexă, care nu au experiență în dezvoltarea de modele interne de evaluare a riscului de credit. În acest caz, băncile urmează să utilizeze informațiile publicate de agențiile de rating. Un exemplu în acest sens poate fi analizat în anexa nr. 5. În cazul sectorului bancar autohton, caracterizat de un grad redus de complexitate, BNM din start a decis implementarea acestei abordări, care este una mai ușor de aplicat (valabil și în cazul Acordului Basel III);
- (b) abordarea bazată pe sistemul de rating intern al băncilor, care propune două metode de evaluare:
 - b.1. abordarea simplificată (*internal ratings-based (IRB) approach*), care constă în calcularea și estimarea cu forțele proprii doar a PD-ului (*probability of default*), în timp ce pentru celelalte componente ale riscului de credit, băncile vor utiliza ratingurile și informațiile furnizate de către autoritatea de supraveghere;
 - b.2. abordarea avansată (*advanced IRB approach*), conform căreia PD-ul (*probability of default*), LGD-ul (*loss given default*) și EAD-ul (*exposure at default*) sunt calculate de bănci, utilizând propriile modele, coordonate în prealabil cu banca centrală.

A.2. Riscul operațional. În ceea ce privește riscul operațional, Comitetul de la Basel prezintă trei metode de evaluare a cerințelor de capital aferent riscului operațional, fiind structurate în ordinea creșterii complexității și a sensibilității la risc [105]:

- (a) abordarea indicatorului de bază, care presupune că banca urmează să mențină o cerință de fonduri proprii ce absoarbe riscul operațional în mărime de 15% din media pe parcursul ultimilor trei ani a venitului brut al băncii (venitul minus cheltuielile din dobânzi). Procentul dat poate fi modificat de autoritățile naționale de reglementare, în funcție de evaluarea riscurilor fiecărei bănci;
- (b) abordarea standard, care presupune divizarea activității băncii în opt sectoare de activitate. Pentru fiecare sector se calculează o cerință de capital specifică prin înmulțirea venitului brut cu un factor determinat de comitetul BASEL pentru fiecare sector de activitate. Cerința totală de capital se calculează apoi ca media pentru ultimii trei ani a cerinței totale de capital pentru fiecare din segmentele de activitate;
- (c) abordarea evaluării avansate, care e considerată a fi cea mai sofisticată, din considerentul că cerința de capital este calculată pe baza sistemelor interne ale băncilor, care trebuie să includă atât date bazate pe statistica perioadelor precedente în partea ce ține de pierderile suportate, cât și estimarea pierderilor viitoare în baza diferitor teste de stres cu scenariile potențialelor evenimente.

A.3. Riscul de piață. Acordul BASEL II definește acest risc drept riscul de înregistrare a pierderilor urmare a modificării prețurilor de piață la produselor bancare, care pot fi de patru tipuri: (a) riscul ratei dobânzii, (b) riscul valutar, (c) riscul modificării prețului instrumentelor de capital propriu și (d) riscul de decontare.

În vederea calculării cerinței de capital aferent acestui risc, băncile pot alege una dintre abordări:

- (a) abordarea standard;
- (b) abordarea bazată pe modele interne.

Pentru a evalua cerința de capital a riscurilor sus-menționate, băncile au posibilitatea de a implementa una dintre metodele propuse de Basel II, luând în calcul complexitatea activității, cu condiția ca orice metodă abordată să fie din timp coordonată cu banca centrală.

B. Pilonul II – Procesul de supraveghere prudentțială are ca scop nu numai să se asigure că băncile dispun de capital suficient pentru a absorbi toate riscurile specifice activității lor, dar și să încurajeze băncile să dezvolte și să utilizeze tehnici avansate de gestiune și monitorizare a acestor riscuri. Implementarea acestui pilon are la bază următoarele concepte:

1. Băncile trebuie să dispună de un proces de evaluare a suficienței capitalului reglementat în raport cu profilul lor de risc și de o strategie pentru menținerea nivelului adecvat al acestuia.
2. Evaluarea de către autoritatea de supraveghere bancară a setului de proceduri interne al fiecărei bănci, referitoare la (a) adecvarea și consistența fondurilor proprii în funcție de profilul de risc și la (b) managementul riscurilor.
3. Autorității de supraveghere ar trebui să i se acorde instrumente de ordin legal ca să poată impune băncilor:
 - (a) menținerea de capital reglementat (fonduri proprii) în exces față de nivelul minim recomandat în cadrul Pilonului I,
 - (b) implementarea unor mecanisme de intervenție timpurie de către banca centrală în cazul degradării semnificative a capitalului unei bănci.

C. Pilonul III – Disciplina și transparența de piață

Al treilea pilon constă în promovarea disciplinei pieței, manifestată prin transparența financiară. Acest principiu impune băncilor să dezvăluie informații privind structura și alocarea fondurilor proprii (capitalul reglementat), natura expunerilor și metodele de evaluare folosite, pentru a permite utilizatorilor de informații să evalueze situația financiară a băncii. BCBS cere publicarea acestor informații, în special pentru băncile care, implementând Basel II, au utilizat metode interne pentru calculul cerinței de capital. Un exemplu de notă de dezvăluire în situațiile financiare este prezentat la anexa nr. 6.

Luând în calcul noile reglementări cu care a venit Basel II, mult mai prudente comparativ cu Basel I, există totuși multe critici în adresa acestui acord, mai exact J. Carmassi și S. Micossi sunt de părerea că noul model de reglementare se bazează pe raționamente incomplete, cu multe omisiuni, ceea ce s-a confirmat în timpul crizei financiare din 2007-2008 [120, p. 59]. Astfel, sectoare bancare care și-au dezvoltat instrumentele de supraveghere, având la bază Acordul Basel II, în principiu nu s-au deosebit cu nimic semnificativ la capitolul protecției împotriva crizei financiare din 2007-2008, din care cauză s-a și pus problema dezvoltării unui nou acord Basel în materie de supraveghere.

Implementarea Acordului Basel II în Republica Moldova. La moment, BNM se află la faza de elaborare a actelor normative în vederea implementării pilonului II și III din cadrul Basel III, iar, în legătură cu aceasta, mai mulți utilizatori ai informațiilor furnizate de sectorul bancar consideră că BNM, de fapt, a purces la implementarea pilonului I din cadrul Basel III, „sărind peste” Basel II, ceea ce reprezintă o eroare, deoarece Acordul Basel III are la bază cerințele Basel II, fiind adăugate cerințe și principii noi, cum ar fi cerințe suplimentare privind lichiditatea,

levierul sau amortizoarele de capital, iar cerințele deja implementate în cadrul pilonului I din cadrul Basel III reflectă în mare parte cerințele Basel II. Cu alte cuvinte, BNM, în cadrul procesului de implementare a Basel III, pe parcursul lui 2018, a implementat și cerințele Basel II în partea ce ține de cerințele de capital.

Acordul Basel III. Acest acord a apărut, după cum s-a menționat mai sus, ca o reacție la neeficiența acordurilor Basel I și II, demonstrată de criza financiară din 2007-2008. Primii pași în direcția unui nou acord au fost făcuți în cadrul a două summituri ale G-20 (la Toronto în iunie 2010 și la Seoul în noiembrie 2010), ambele având același subiect – sectorul financiar internațional. Astfel că în decembrie 2010, BIS a publicat textul Acordului Basel III, versiune care a fost revizuită până în iunie 2011, iar deja la finele lui 2011 toate centrele financiare ale țărilor G-20 s-au angajat să adopte Basel III [106].

Noutatea adusă de Acordul Basel III, comparativ cu metodologia prevăzută de Basel II, constă în [176]:

- (a) gradarea și divizarea în capitalul reglementat (fondurile proprii) de nivelul I și capitalul suplimentar de nivelul I;
- (b) creșterea cerințelor în partea ce ține de suficiența fondurilor proprii;
- (c) introducerea a două categorii de amortizoare suplimentare, și anume amortizorul de conservare a capitalului și amortizorul anticiclic;
- (d) introducerea concepției de capital anticiclic;
- (e) calculul efectului de levier financiar;
- (f) introducerea unui nou normativ în cadrul lichidității curente – LCR;
- (g) majorarea cerințelor față de calitatea capitalului, și
- (h) reglementarea plăților către acționarii băncii sub formă de dividende.

Noile cerințe de capital reglementat. Acordul Basel III a fost conceput drept o reformă pentru a reduce probabilitatea și efectele negative ale unei crize în sectorul bancar datorită consolidării din timp a stabilității financiare sistemice. Aceasta presupune o înăsprire semnificativă a cerințelor de reglementare (a se analiza anexa nr. 7), forțând băncile să-și majoreze capitalul reglementat pentru a face față unor eventuale situații de criză. Noul acord înăsprește cerințele minime de capital prin modificările aduse tuturor celor trei elemente ale suficienței capitalului, și anume (a se analiza formula nr. 2): capitalul reglementat, structura activelor ponderate la risc și rata suficienței capitalului reglementat (a se analiza fig. 2.2).

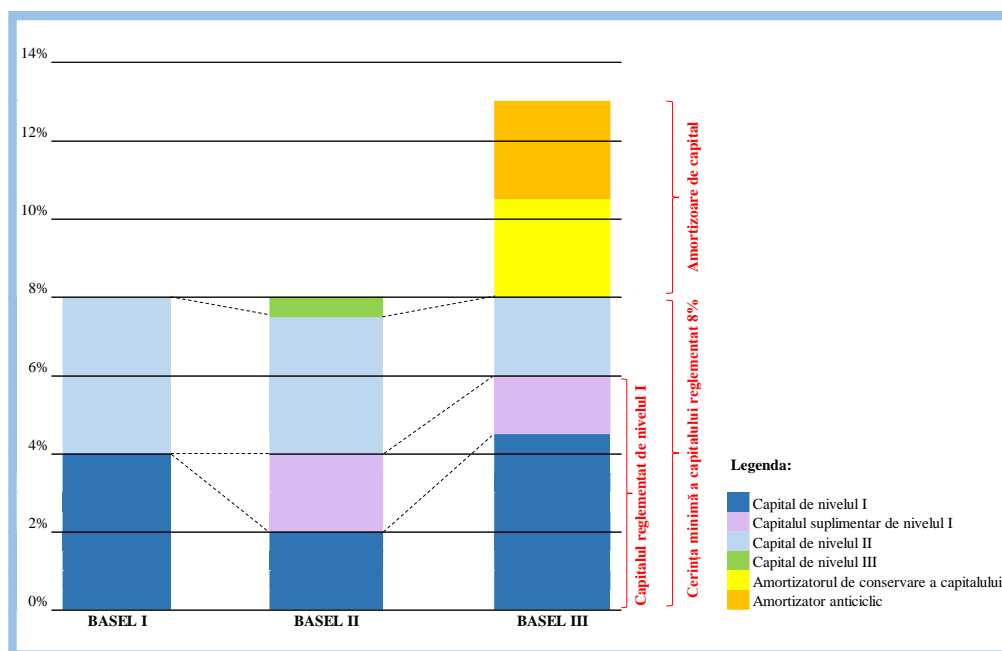

Fig. 2.2: Evoluția cerințelor minime de capital reglementat, în cadrul acordurilor Basel I, Basel II și Basel III

Sursa: elaborat de autor în baza prevederilor acordurilor Basel I, II, III [103], [104], [105] și [106].

Noile cerințe la capitalul indicatorilor de lichiditate. La acest capitol, BCBS a propus spre implementare, suplimentar, doi noi indicatori, după cum urmează:

- indicatorul de lichiditate pe termen (foarte) scurt – LCR, care reprezintă capacitatea imediată a băncii de a-și onora obligațiile cu o scadență de până la 1 lună, din contul activelor înalt lichide, indicator care e destinat pentru a testa în ce măsură banca ar face față unei crize imprevizibile de lichiditate. Începând cu 2019, orice bancă care a implementat Basel III ar urma să se conformeze plafonului minim de 100%;
- indicatorul de lichiditate pe termen lung (NSFR), care este destinat analizei rezistenței băncii la crize lungi de lichiditate și se calculează ca raportul dintre valoarea disponibilă și valoarea necesară a finanțărilor stabile pentru asigurarea continuității activității.
- Indicatorul levierului financiar.** Prin introducerea acestui indicator, BCBS a urmărit abordarea, evaluarea și controlul riscului sistemic la nivelul fiecărei bănci. În contextul Basel III, indicatorul dat are rolul de a evalua capacitatea băncii de a face față riscurilor generate de expunerile asumate atât care se regăsesc în bilanțul băncii, cât și celelalte angajamente recunoscute în extrabilanțul său.

$$NSFR = \frac{\text{Capital de nivelul I}}{\text{Valoarea expunerilor bilanțiere și extrabilanțiere}} \times 100 \geq 3\% \quad (3)$$

Implementarea Acordului Basel III în RM. La 30 iulie 2018, BNM a elaborat și respectiv au intrat în vigoare un număr de nouă regulamente, ce reprezintă pachetul de regulamente elaborat de BNM în cadrul Proiectului Twinning, în vederea consolidării capacității BNM în domeniul reglementării și supravegherii în contextul transunerii „Directivei 2013/36/UE” [27] și a Regulamentului 575/2013 [86], prin care UE a aplicat cadrul internațional de reglementare Basel III. Aprobarea setului dat de regulamente deja presupune un pas major în implementarea Acordului Basel III în cadrul reglementării prudențiale a sectorului bancar autohton.

Implementarea Acordului Basel III de către BNM urmează a fi etapizată pentru fiecare din cei trei piloni. Primul, care, de fapt, și reprezintă pachetul de regulamente elaborat de BNM în cadrul Proiectului Twinning, se axează pe modificări de ordin cantitativ aduse cerințelor față de fondurile proprii, și anume BNM a venit cu noi reglementări față de:

- (i) tratamentul riscurilor [81], [82], [83], [84], [85];
- (ii) fondurile proprii ale băncilor și cerințele față de acestea [79];
- (iii) amortizoarele de capital, privite ca niște instrumente suplimentare, care, de fapt, reprezintă un *buffer* suplimentar cerințelor față de capitalul reglementat [75].

Modificările în materie de reglementare a activității băncilor elaborate de BNM în cadrul pilonului II și III sunt prognozate a fi inițiate începând cu a doua jumătate a anului 2021, urmând să aibă o trăsătură mai mult calitativă, conținând inclusiv îmbunătățiri ce urmează a fi aduse administrării corporative a băncilor, cerințelor față de management, acționariat și calitatea acestuia.

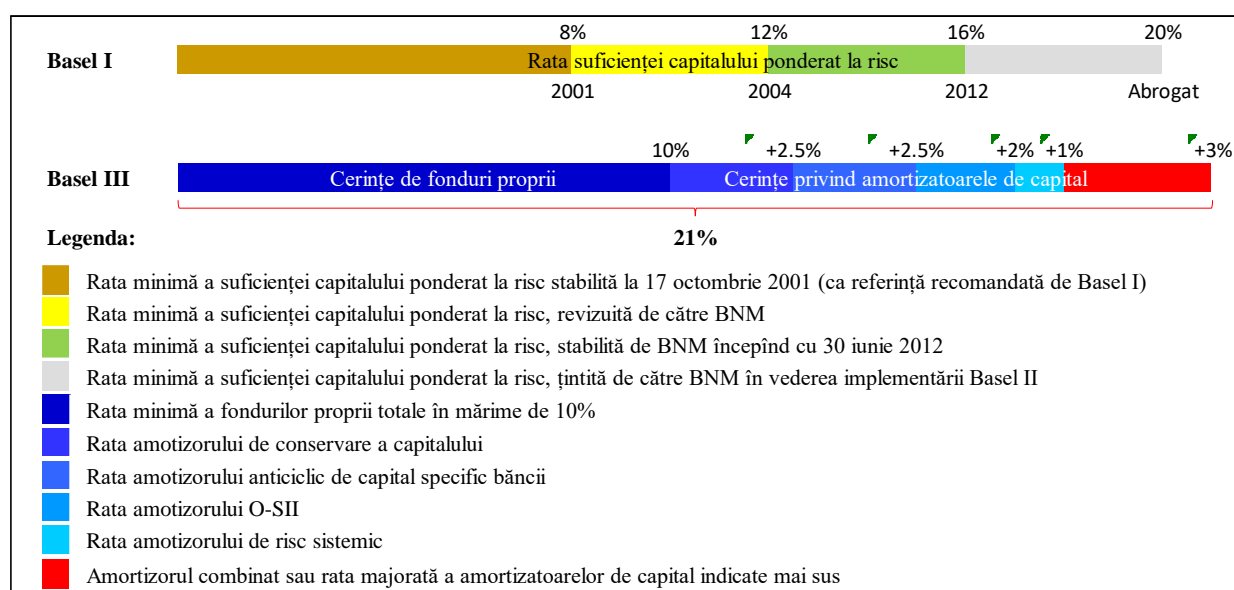

Fig. 2.3: Prezentarea comparativă a cerințelor de capital în cadrul reglementărilor sectorului bancar autohton, bazate pe acordurile Basel I și Basel III
Sursa: elaborat de autor, publicat [69, p. 158].

Analizând tendința cerințelor de capital reglementat (de fonduri proprii) în cadrul sectorului bancar autohton (fig. 2.3) începând cu implementarea Acordului Basel I până în prezent, observăm că cerințele de fonduri proprii în activitatea bancară la etapa de implementare a Acordului Basel III sunt mult mai complexe chiar și comparativ cu recomandările Basel III. Acestea constau din (a) rata minimă a fondurilor proprii totale care urmează a fi menținută de cel puțin 10% din cuantumul total al expunerii la risc și (b) ratele a cinci amortizoare de capital, ceea ce, în esență, reprezintă o cerință suplimentară față de fondurile proprii; însă aceste cerințe pot fi aplicate la discreția BNM în anumite perioade de incertitudine în vederea prevenirii unei eventuale crize și selectiv pentru anumite bănci sau pentru întregul sector bancar, în funcție de tipul amortizorului, având ca scop final atenuarea riscului macroprudențial și a riscului sistemic. Ce reprezintă totuși aceste amortizoare [69, p. 158]?

Amortizorul de conservare a capitalului are ca scop formarea unui capital de rezervă în perioade „liniștite”, când băncile își pot „permite luxul” de a conserva sau de a rezerva o parte din capital, luând în calcul eventualele crize de capital. Acesta este imputat tuturor băncilor din sectorul bancar autohton. Cota maximă e stabilită de 2.5% din cuantumul total al expunerii la risc și e calculat suplimentar fondurilor proprii de nivel 1.

Amortizorul anticiclic de capital are scopul de a spori rezistența sectorului bancar la viitoarele pierderi datorate de creșterea excesivă a activității de creditare și se recunoaște în perioade de creștere excesivă a acesteia, suplimentar amortizorului de conservare a capitalului. În dependență de dinamica macroeconomică, acesta se va nominaliza între 0% și 2.5% din valoarea totală a expunerilor la risc. Astfel că, la 31 iulie 2018, BNM a emis Hotărârea nr. 193 prin care a stabilit rata inițială a acestuia de 0% [33].

Amortizorul O-SII este specific fiecărei bănci de importanță sistemică din RM sau celorla cu o structură complexă. BNM poate prescrie fiecărei bănci de tip O-SII să recunoască valoarea a acestuia de până la 2% din cuantumul total al expunerilor. Dacă acest amortizator se aplică în paralel cu amortizorul de risc sistemic, banca urmează se recunoască doar unul, care este cel mai mare. Întru determinarea importanței sistemice și a determinării băncilor de tip O-SII [9, p. 117], BNM va lua în calcul mărimea băncii, importanța ei pentru economia Republicii Moldova, anvergura activităților transfrontaliere și interconectarea acesteia cu sectorul financiar. În partea ce ține de caracteristica „structură complexă”, aceasta se referă la o bancă din RM al cărei funcționare defectuoasă ar pune în pericol și ar declanșa un risc sistemic la nivel de sector bancar. Prin Hotărârea nr. 193 din 31 iulie 2018 [33], iar ulterior prin Hotărârea nr. 89 din 28 martie 2019 [34] și Hotărârea nr. HBN32/2020 din 13 februarie 2020 [35], BNM a aprobat:

Tabelul nr. 1: Ratele amortizorului O-SII

Lista băncilor – societăți de tip O-SII	Rata amortizorului O-CII
BC "MOLDOVA-AGROINDBANK" S.A.	1.5%
BC "Moldindconbank" S.A.	1.0%
B.C. "VICTORIABANK" S.A.	1.0%
BC "MOBIASBANCA - OTP Group" S.A.	0.5%

Sursa: elaborat de autor în baza HCA al BNM [35].

Amortizorul de risc sistemic se utilizează pentru prevenirea și diminuarea riscului sistemic nonciclic caracteristic pe termen lung sau a riscului macroprudențial, cu alte cuvinte riscul de perturbare a sectorului financiar, care poate să genereze consecințe negative semnificative pentru sectorul bancar. Acesta se prescrie tuturor băncilor din RM în mărime de cel puțin 1% din valoarea expunerilor. În sensul prezentului amortizator, BNM poate prescrie rate individuale pentru grupuri distincte de bănci. Prin Hotărârea nr. 193 din 31 iulie 2018, BNM a aprobat rata inițială a acestui amortizator în mărime de 1% [33].

Amortizorul combinat este compus din amortizorul de conservare a capitalului, amortizorul de risc sistemic, amortizorul anticiclic și după caz amortizorul O-SII. Acesta se instituie de BNM ca măsură de conservare complexă a capitalului unei bănci. Esența acestuia este de a restricționa retragerea capitalurilor proprii de către acționari sub formă de dividende.

Așa cum este menționat în paragrafele de mai sus, amortizatoarele urmează a fi analizate individual, în funcție de situația economică din țară, din regiune, de conexiunea și expunerea băncilor față de entitățile rezidente și nerezidente, de complexitatea acestora etc., iar mărimea amortizatoarelor urmează a fi majorată sau diminuată gradual de BNM pe bază trimestrială.

Noile cerințe la capitolul indicatorilor de lichiditate, introduse de Basel III, au fost puse în aplicare de către BNM odată cu introducerea principiului III al lichidității, și anume a indicatorului de lichiditate pe benzi de scadență, care analizează în paralel lichiditatea efectivă a băncii comparativ cu necesarul de lichidități pentru fiecare bandă, astfel analizându-se eventualele probleme de lichiditate din timp, separat pentru fiecare interval de scadență.

Implementarea Acordului Basel III în vederea reglementării și supravegherii sectorului bancar autohton, cu siguranță, a conferit acestuia mai multă încredere, deoarece a oferit autorității de supraveghere noi instrumente de intervenție timpurie, menite să soluționeze din timp potențialele crize. Totodată, noile cerințe de capital (față de fondurile proprii), care sunt mult mai dure comparativ cu cadrul de reglementare bazat pe Basel I, contribuie direct la capitalizarea sectorului bancar autohton, ceea ce oferă o mai mare încredere deponenților, din care cauză continuarea implementării Pilonului II și III din cadrul Acordului Basel III este vitală pentru a dezvolta un sistem de supraveghere complex și sănătos.

2.2. Eficiența supravegherii bancare, prin prisma intervenției BNM în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar național

Importanța instituției reglementării și supravegherii activității băncilor este abordată în lucrarea sa de către Ben S. Bernanke (președintele Rezervei Federale a Statelor Unite, 2006-2014), care se rezumă la ideea că „supravegherea prudențială a activității băncilor este principalul instrument al băncilor centrale în vederea obținerii informației despre situația economică generală, ceea ce le permite să-și calibreze mai bine politica lor monetară” [116, p. 147]. Cu alte cuvinte, în opinia lui Bernanke, promovarea unei politici monetare eficiente de către o bancă centrală, în mare parte, depinde anume de eficiența sistemului de supraveghere prudențială.

După părerea autorului, sistemul de supraveghere și rezoluție, în partea ce ține de regimurile de intervenție în activitatea băncilor, poate fi caracterizat ca fiind eficient, analizând ponderea băncilor problematice resuscitate, iar sistemul de reglementare – în funcție de frecvența acestor crize [66, p. 151]. Deci, un regim de reglementare a activității băncilor poate fi calificat ca fiind sănătos doar în cazul în care acesta reușește să prevină situațiile de stres semnificativ în activitatea nu atât a unei singure bănci analizate individual, cât a sectorului bancar în întregime, sau, dacă o așa situație a survenit, în continuare este rolul sistemului de supraveghere și rezoluție, utilizând instrumentele și regimurile de intervenție, să atenueze acest șoc. Acesta din urmă poate fi caracterizat ca fiind unul eficient doar în cazul în care băncile problematice sunt „puse pe linia de plutire”, iar orice abatere în acest sens reprezintă un eșec, deoarece lichidarea unei bănci, chiar și fiind cea mai mică, reprezintă un șoc atât pentru acționarii acesteia, cât și pentru creditorii și debitorii ei și celelalte bănci, ceea ce într-un final se regăsește în pierderea încrederii populației în sectorul bancar [123, p. 18]. Analizând ideea de mai sus, conchidem că produsul final al instrumentelor și regimurilor de intervenție în activitatea băncilor este anume revenirea băncii la activitatea sa normală, iar orice stare de insolvabilitate, faliment sau lichidare reprezintă, în primul rând, un eșec al sistemului de supraveghere și rezoluție, ca urmare a admiterii unei asemenea degradări.

Dacă e să analizăm cazul Republicii Moldova, după aproape trei decenii de independență, sectorul bancar a cunoscut mai multe șocuri și crize, cauzate de factori atât endogeni, cât și exogeni, însă un lucru nu poate fi omis, și anume că, la moment, sectorul bancar autohton e compus din 11 bănci, iar în acest timp au fost lichidate sau a fost inițiată procedura de lichidare a 17 bănci. Apare problema analizei acestor crize, căci lichidarea oricărei bănci produce un șoc atât asupra sectorului bancar, cât și asupra populației sau mediului de afaceri [51, p. 115].

Analiza perioadelor de criză din sectorul bancar din Republica Moldova

Criza în bănci ca fenomen, în opinia autorului, urmează a fi structurată în mai multe etape și analizată în funcție de evoluția acestora, deoarece, pe de o parte, criza, la fiecare dintre aceste etape, este caracterizată printr-o intensitate de dezvoltare diferită, deci și nivelul pericolului pentru supraviețuirea băncii este diferit, iar, pe de altă parte, instrumentele de gestiune a crizei sunt specifice fiecărei etape primate separat.

În literatura de specialitate se întâlnesc diferite teorii privind evoluția crizei în cadrul unei entități, însă cel mai frecvent utilizate de către firmele cu renume în consulting financiar și de gestiune anticriză sunt teoriile economiștilor germani U. Krystek și D. Müller.

Economistul U. Krystek caracterizează etapele de evoluție a crizei pornind de la posibilitatea depășirii acesteia de către entitățile aflate în dificultate [153, p. 36]. În acest sens, Krystek evidențiază următoarele patru etape ale crizei: (a) criza potențială, (b) criza ascunsă, (c) criza acută – care poate fi depășită, (d) criza acută – care nu poate fi depășită. Totodată, economistul D. Müller caracterizează etapele de dezvoltare a unei crize în funcție de pericolele la care este expusă banca, evidențiind de asemenea patru faze în evoluția crizei: (a) criza la nivel strategic, (b) criza de rezultate, (c) criza de lichidități și (d) falimentul sau criza financiară.

Ambele teorii, deși iau în considerație evoluția crizei din diferite unghiuri, au multe abordări și concluzii comune, deci și rezultatele acestora pot fi ușor sincronizat [158, p. 11].

Analizând fig. 2.4, observăm că o criză financiară la etapa strategică (după Müller) dacă nu este evitată sau soluționată, duce spre etapa de criză de rezultate, etapă în care entitatea înregistrând deficiențe continuu la capitolul rezultatului financiar, are loc o degradare a capitalului și respectiv o decapitalizare continuă a entității, în paralel cu înrăutățirea calității activelor acesteia. Înrăutățirea continuă a calității activelor, inevitabil duce spre criza de lichiditate ca urmare a micșorării gradului de rambursabilitate a acestora, însă atâta timp cât portofoliul de active poate fi reînnoit sau “împrospătat” cu aporturi noi de capital (propriu sau împrumutat), etapa data de criză poate fi soluționată, însă, în cazul în care decapitalizarea băncii este una severă, ceea ce face practic imposibilă atragerea aporturilor noi de capital împrumutat, probabilitatea soluționării crizei este una minimă, fiind inevitabilă etapa de faliment.

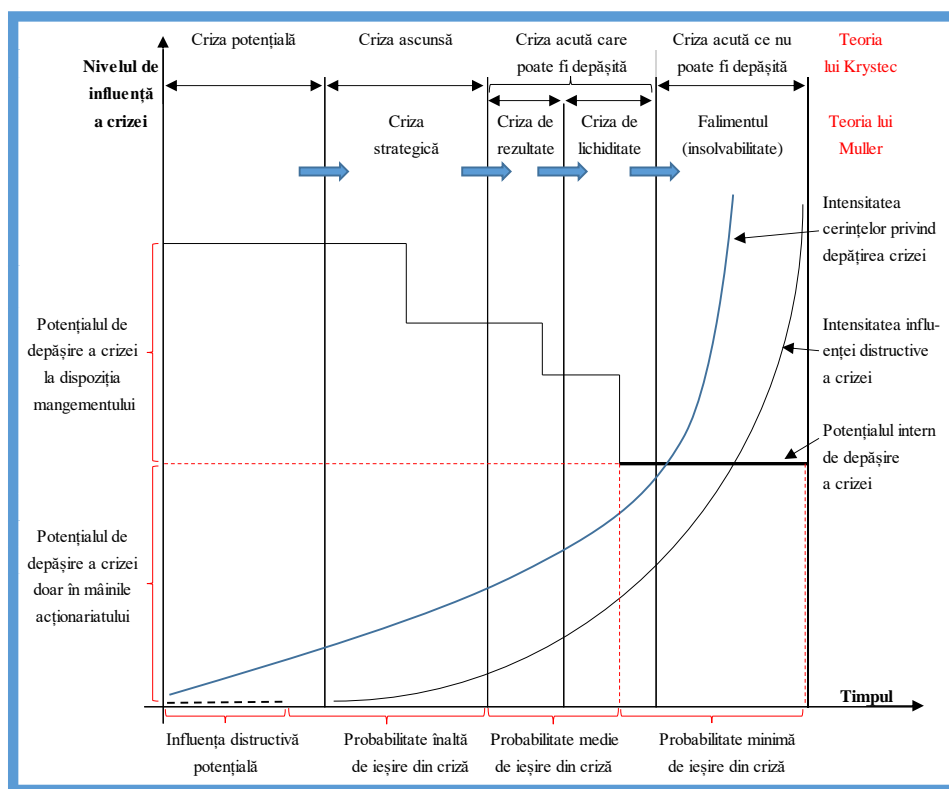

Fig. 2.4: Etapele și evoluția crizei financiare, având la bază teoriile lui U. Krystek și D. Müller

Sursa: elaborat de autor în baza sursei [153, p. 36].

La etapa crizei accentuate de lichiditate, managementul sau organul executiv, deja va dispune de instrumente foarte reduse de atragere de noi lichidități, iar în situația dată, practic singura cale de soluționare a crizei este (a) reeșalonarea datoriilor, instrument la care e recomandabil de a apela chiar la începutul etapei crizei de lichiditate și care va soluționa criza doar parțial, și cel mai important (b) noi aporturi de capital din partea acționariatului, care în situația crizei semnificative de lichiditate, practic rămâne singurul instrument de soluționare a crizei și respectiv de evitare a falimentului.

În continuare autorul își propune o analiză a perioadelor de criză sau stres în activitatea sectorului bancar autohton, mai ales a celorla înregistrate pe parcursul ultimilor 10 ani (a se vedea fig. 2.5), analizând în acest sens cauzele apariției acestora și rezultatul final al intervenției BNM în vederea soluționării lor, care caracterizează eficiența instituției de supraveghere.

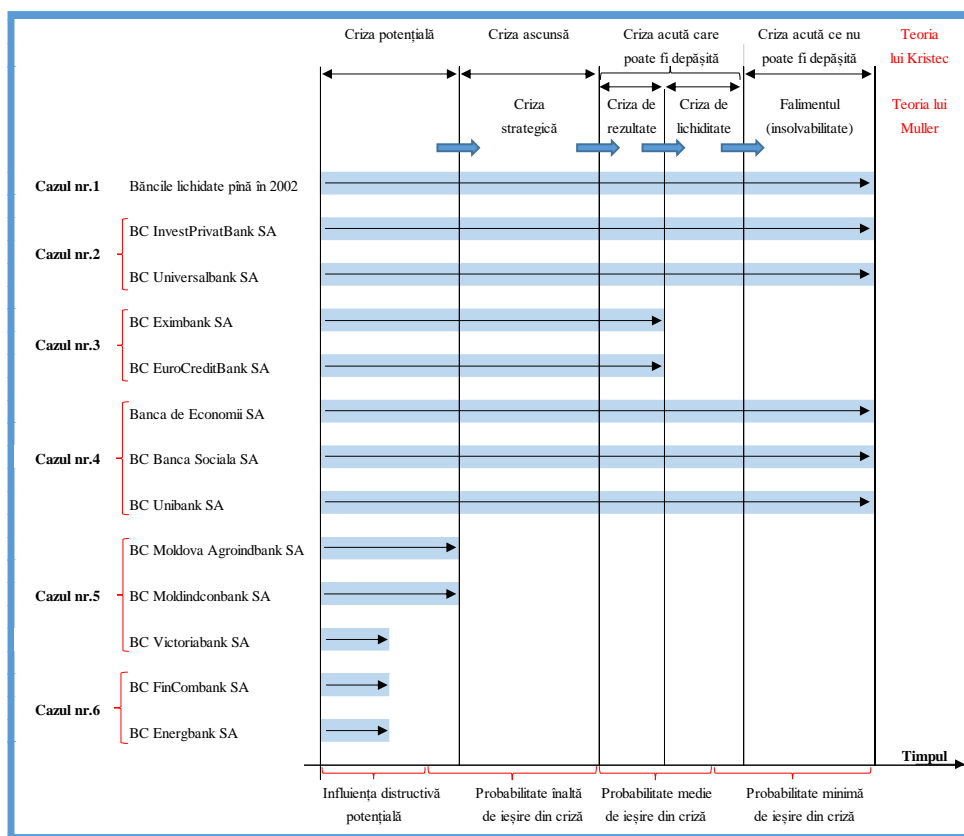

Fig. 2.5: Evoluția crizelor financiare din sectorul bancar autohton.

Sursa: elaborat de autor

Criza financiară în cazul băncilor lichidate în perioada 1995 - 2006 (cazul nr. 1)

Cazul băncilor cărora li s-a retras de către BNM autorizația sau licența, începând cu apariția sectorului bancar al Republicii Moldova, până în 2006, nu a creat un șoc semnificativ pentru economia țării ca urmare a faptului că acestea:

- nu făceau parte din cadrul băncilor sistemic importante;
- având un portofoliu ne semnificativ de depozite atrase, nu au afectat o parte substanțială din populația țării, precum și a businessului;
- unele din ele au fost bănci fondate pentru a deservi un anumit grup de entități, respectiv având portofolii minore atât de clienți, cât și de produse bancare.

Cu excepția Businessbank (lichidată la cererea acționarilor după rambursarea tuturor datoriilor), criza în toate celelalte bănci (Topaz-Bank, Banca Guinea, BCA Bancosind, BC Basarabia, BIID MB, BCA Bucuriabank, BCA Întreprinzbankă, BCI Oguzbank, BCIA Vias, BTR Moldova, Businessbank, Banca Municipală Chișinău), a fost cauzată de următorii factori:

- portofoliul produselor bancare puțin dezvoltat;
- fraudelor din partea administrației băncilor;
- înrautățirii calității activelor;

- (d) decapitalizării băncilor;
- (e) înrăutățirii lichidității acestora;

Factorii descriși mai sus, specifici mai degrabă etapei crizei strategice (a se vedea Fig. 2.4 și Fig. 2.5), pentru majoritatea acestor bănci, au fost deja un rezultat al unor activități anterioare, iar pe cât ar fi de straniu pentru cineva, dar toate aceste cazuri de crize au fost precedate de un fenomen comun - *tranzacții în exces și în condiții semnificativ diferite de piață, cu persoanele afiliate băncilor*, care de fapt a și fost cauza „crizei potențiale”, care în dinamică a avut un efect doar distructiv pentru băncile respective. De menționat că acțiunile BNM în vederea “resuscitării” acestor bănci, a fost destul de reduse, rezumându-se la regimuri de intervenție destul de minore, respectiv toate aceste cazuri finalizându-se cu falimentul băncilor.

Criza financiară în cazul băncilor BC InvestPrivatBank SA și BC Universalbank SA (cazul 2)

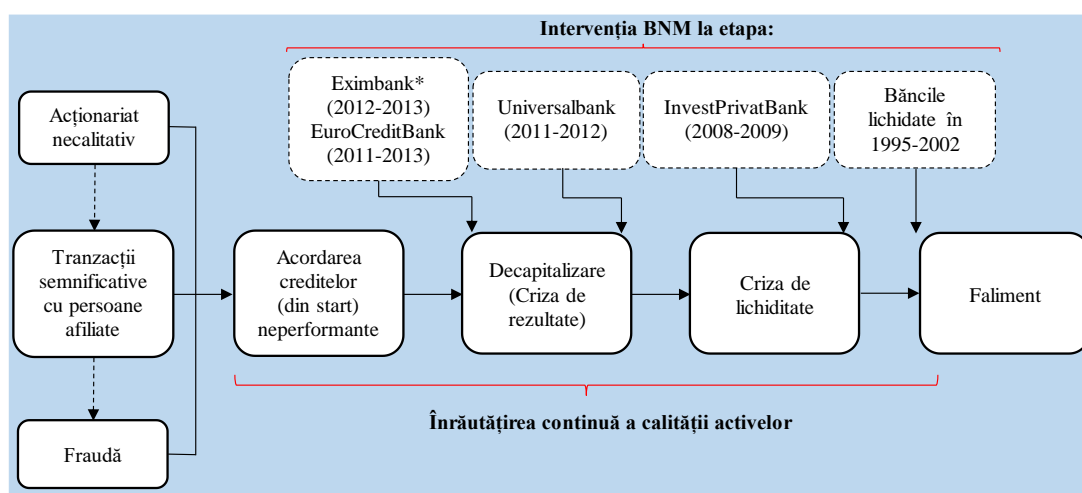

Fig. 2.6: Intervenția BNM în crizele din sectorul bancar autohton (1995 – 2013)

Sursa: elaborat de autor

Făcând o analiză comparativă a intervențiilor BNM în vederea soluționării crizelor financiare în bănci (fig. 2.6), vom observa că în cazurile băncilor lichidate în perioada 1995 – 2002, BNM de-facto a intervenit la etapa de retragere a autorizației de funcționare (licenței) și numirea administratorului special, iar pe durata evoluției crizei (de la etapa crizei strategice până la etapa crizei profunde de lichiditate), practic rezumându-se la controale pe teren și constatarea rezultatelor evoluției crizei, și practic în majoritatea cazurilor constatăm lipsa instituirii regimurilor eficiente de intervenție timpurie (cu excepția regimului de supraveghere specială). Una din cauzele absenței BNM la capitolul intervenției timpurii în soluționarea crizei poate fi enumerat faptul că marea majoritate a acestor bănci le-au fost retrase autorizația în perioada de până la implementarea Acordului Basel I (1995-1999), care a venit cu reglementări calitative în

partea ce ține de (a) mărimea CNT și capitalului de gradul I și (b) suficiența capitalului. Totodată, regimurile de intervenție timpurie reglementate în baza legislativ-normativă la acel moment, a fost destul de superficială.

Anume finele perioadei de retragere a autorizațiilor băncilor din 1995 – 2002, coincide cu intrarea în vigoare a noilor cerințe instituite de BNM privind suficiența capitalului normativ de la 8% la 12%, majorare care a fost efectuată anume în vederea capitalizării sectorului bancar autohton.

Cazurile de criză financiară a băncilor *InvestPrivatBank* și *Universalbank* (cazul 2), a fost analizat separat de către autor din considerentul că:

- (a) falimentul acestora a fost înregistrat după implementarea acordului Basel I (1998-1999), și a noilor cerințe față de CNT și suficiența acestuia;
- (b) Băncile lichidate de la Cazul 1, au avut un caracter mai mult de „curățare” a sectorului bancar de acele instituții care nu au reușit să supraviețuiască pe o piață bancară chiar și incipientă, pe când *InvestPrivatBank* și *Universalbank* deja erau privite ca și bănci cu portofolii, produse și bază de clienți suficient dezvoltate și capitalizate comparativ cu media pe sectorul bancar, la acea vreme.

Crizele financiare ale acestor două bănci (*InvestPrivatBank*, *Universalbank*), au fost declanșate practic de același factor comun cu băncile din cadrul Cazului 1 (fig. 2.6), și anume impactul distructiv al tranzacțiilor cu persoanele sale afiliate, prin intermediul cărora au fost extrase lichidități semnificative sub forma acordării creditelor din start neperformante.

Analizând calitatea și momentul intervenției BNM în soluționarea crizelor financiare în cazul acestor două bănci, atunci vom observa, că deja în acest caz, BNM a reușit intervenții la etape mai precoce ale crizei, astfel că după băncile falimentate până în 2002, în următorul caz (*InvestPrivatBank*: 2008 - 2009), autoritatea de supraveghere a intervenit la etapa crizei de lichiditate, însă din păcate la etapa crizei acute de lichiditate, ceea ce a fost mult prea târziu pentru a fi putut să întreprindă măsuri suficiente în vederea soluționării crizei, deoarece la această etapă, practic singurul instrument eficient în soluționarea crizei, așa după cum a fost menționat mai sus, este doar aportul suplimentar de capital din partea acționariatului. Însă datorită acționariatului necalitativ al băncii, în partea ce ține de capacitatea acestuia de a capitaliza banca, acest instrument, practic nu a fost disponibil.

Următoarea criză în sectorul bancar (*Universalbank*: 2011-2012), poate fi caracterizată ca și fiind primul caz de intervenție la o etapă a crizei mult mai timpurie comparativ cu crizele precedente, astfel că de această dată BNM a reușit să intervină la etapa crizei de decapitalizare și cu un alt regim de intervenție (anterior intervenind practic cu regimul de retragere a

licenței/autorizației și numirea unui administrator special în vederea lichidării băncilor (a se analiza tabelul nr. 2 de mai jos).

Tabelul nr. 2: Intervenția BNM în crizele din sectorul bancar din RM

Banca	Perioada crizei	Intervenția BNM	
		La ce etapă a crizei	Cu ce instrumente
Băncile lichidate în Cazul 1	1995 - 2002	Faliment	(1) Control complex (2) Retrageră a licenței
InvestPrivatBank	2008 - 2009	Etapa crizei acute de lichiditate	(1) Control complex și tematic (2) Supraveghere specială (3) Retrageră a licenței
Universalbank	2011 - 2012	Etapa crizei de decapitalizare	(1) Control complex și tematic (2) Administrare specială (3) Retrageră a licenței
Eximbank EuroCreditBank	2012 – 2013 2011 – 2013	Etapa crizei strategice	(1) Control complex și tematic (2) Administrare specială (3) Limitarea activității a. interzicerea acceptării depozitelor b. coordonarea prealabilă cu BNM a acordării creditelor

Sursa: elaborat de autor, în baza HCA al BNM și a ordonanțelor guvernatorului BNM [161]

Cu toate că de această dată BNM a intervenit mai devreme comparativ cu cazurile precedente de criză și cu un alt instrument, intervenția dată nu poate fi considerată de succes din considerentul că s-a intervenit deja când capitalul normativ total al băncii era erodat semnificativ, sub cerința minimă impusă de BNM (150 mil MDL la acea dată) [80] (fig. 2.6), astfel că, în conformitate cu prevederile art. 38¹(1) al Legii instituțiilor financiare (în redacția anului 2012), BNM a fost obligată prin lege să retragă licența acestei bănci și să numească un lichidator în acest sens [46].

Evoluția crizei financiare în cazul băncilor Eximbank (2012-2013) și EuroCreditBank (2011-2013)

Cauzele crizelor la aceste două bănci au foarte în multe în comun cu cazurile anterioare, și anume acestea sunt rezultatul urmare a:

- a. Înrautățirii calității activelor băncilor ca urmare a acordării creditelor neperformante, însă aceasta a fost posibil datorită,
- b. Managementului ne eficient al activității băncii, care într-o mare măsură direct depinde de calitatea acționariatului (în cazul Eximbank, vom face referire la calitatea acționariatului și managementului existent până la cumpărarea băncii de către Gruppo Veneto Banca);

- c. Ineficiența sistemului de control intern al băncii, unul din rolul căruia este analiza în vederea prevenirii sau minimizării riscurilor.

Eficiența soluționării crizei financiare în aceste două bănci, care a avut loc practic simultan, se datorează următorilor factori:

- a. Intervenția BNM a avut loc la etapa premergătoare crizei de lichiditate. Dacă e să analizăm Fig. 2.6, vom observa că BNM a intervenit la începutul etapei de decapitalizare a băncii urmare a înrăutățirii calității activelor, ceea ce a permis conservarea capitalului băncii;
- b. Dacă e să analizăm instrumentele sau regimurile de intervenție, deja observăm că BNM, a acționat în paralel cu două instrumente (Tabelul nr. 2), pe de o parte a limitat activitatea băncii în partea ce ține de posibilitatea atragerii depozitelor de la persoanele fizice, în vederea limitării impactului asupra populației în cazul unui faliment, totodată, a inițiat regimul de administrare specială în vederea controlului deciziilor de acordare a creditelor – în vederea neadmiterii în continuare a înrăutățirii calității portofoliului de credite.

Analizând dinamica crizelor în aceste două bănci, care activează până și în prezent, cu siguranță nu putem afirma că instrumentele de intervenție utilizate de BNM au fost cele mai eficiente în vederea soluționării crizei, însă cu siguranță putem spune că momentul la care s-a intervenit a fost unul mult mai calitativ comparativ cu cazurile crizelor precedente, care până la acel moment, toate s-au soldat cu falimentul băncilor respective.

Soluționarea crizelor respective, în mare parte s-a datorat aporturilor suplimentare de capital din partea acționarilor băncilor, care au soluționat ambele probleme, atât eventualele probleme de lichiditate, cât și de majorare a CNT, în măsura în care să poată fi capabil să „absoarbă” impactul negativ al riscului de credit.

În cazurile crizelor financiare din Eximbank și EuroCreditBank, soluționarea crizei a venit totuși din partea acționarilor, însă momentul de intervenție a BNM a jucat un rol principal în soluționarea crizelor, deoarece s-a intervenit la un moment mult mai oportun, astfel încât “intervenția nu s-a tergiversat” ca situația financiară a băncii să degradeze suficient de mult, astfel încât acționariatul să ajungă la concluzia că salvarea băncii e mult prea costisitoare.

Evoluția crizei financiare în cazul Banca de Economii, Unibank și Banca Socială (2013–2015)

După părerea autorului, criza acestor trei bănci, trebuie analizată prin prisma Băncii de Economii, ca urmare a afilierii nedezvăluite sau parțial dezvăluite a acestora începând cu a 2-a jumătate a lui 2013, odata cu intrarea noilor acționari în structura acționariatului.

Pentru o mai amplă înțelegere a crizei din Banca de Economii, aceasta urmează a fi analizată în funcție de fazele decapitalizării sale:

(a) Etapa I – Delapidarea constantă a patrimoniului Băncii de Economii până în 2013

Banca de Economii, aflată în proprietatea statului, care, la acel moment, deținea pachetul de control de 56% prin intermediul Agenției Proprietății Publice, a fost expusă, începând cu anii 2000, unui proces permanent de fraudare și decapitalizare lentă prin intermediul acordării de credite neperformante (caracterizate de mulți specialiști ca fiind acordate unor persoane sau entități, afiliate mediului politic).

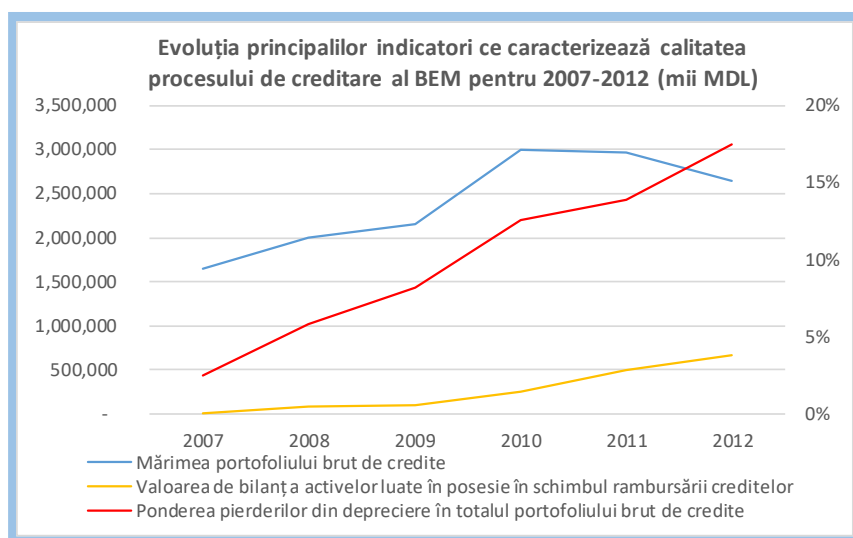

Fig. 2.7: Evoluția principalilor indicatori ce caracterizează calitatea procesului de creditare al Băncii de Economii, pe parcursul perioadei 2007-2012

Sursa: elaborat de autor, în baza situațiilor financiare ale Băncii de Economii.

Analizând fig. 2.7, observăm că, deși portofoliul de credite al băncii a fost într-o continuă creștere din 2007 până în 2010, această creștere *de facto* poate fi caracterizată drept una necalitativă sau realizată din contul acordării creditelor neperformante, ceea ce este argumentat prin:

- (a) dinamica alarmantă a creșterii ponderii pierderilor din depreciere în totalul portofoliului de credite (la finele lui 2007 era de 2.5%, în 2010 atingea deja 12.6%, iar în 2012 înregistra valoarea de 17.5%), și

(b) dinamica ascendentă a valorii de bilanț a activelor luate în posesie în schimbul rambursării creditelor (la sfârșitul lui 2007 era de 4.2 mil. MDL, iar în 2012 atingea deja 663.2 mil. MDL, înregistrând o creștere de 160 de ori în doar 5 ani).

Dinamica indicatorilor dați indică asupra faptului că atât CNT, cât și lichiditatea băncii au fost afectate continuu de procesul de creditare necalitativă camuflată, care, formând „o bulă artificială”, deja în 2011 denotă primele semne de deconspirare. Începând cu această perioadă:

- (a) portofoliul băncii va înregistra un declin continuu, în timp ce ponderea creditelor neperformante va crește constant, declanșând decapitalizarea lentă a băncii;
- (b) suplimentar, situația se agravează și din considerentul că banca, nereușind să colecteze creditele acordate anterior, este nevoită să preia în posesie bunurile gajate de către debitori, fenomen care, dacă e analizat din perspectiva lichidității, reprezintă un blocaj pe termen cel puțin mediu al lichidităților băncii (fig. 2.8), cu o degradare semnificativă a lichidității (L_2) (și a posibilității de recuperare a investițiilor băncii) într-o perioadă foarte scurtă de timp (T_2).

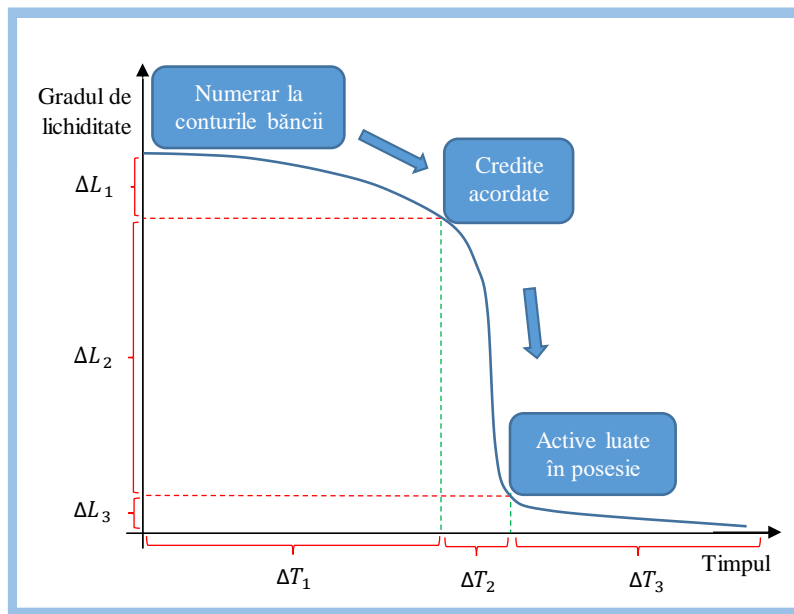

Fig. 2.8: Evoluția lichidității activelor băncii în cadrul procesului de creditare
Sursa: elaborat de autor.

Delapidarea constantă din cadrul etapei I, chiar dacă și-a lăsat amprenta asupra calității activelor și a CNT, la acel moment nu a avut un impact critic asupra băncii, deoarece Banca de Economii dispunea de o pondere a activelor generatoare de dobândă destul de înaltă, de lichidități și capital reglementat suficient pentru a acoperi efectele acestor tranzacții.

(b) **Etapa II – Preluarea datoriilor/obligațiilor InvestPrivatBank**

La 19 iunie 2009, guvernatorul BNM, prin decizia nr. 313, a dispus retragerea licenței de activitate a InvestPrivatBank. La acel moment, bancă dată avea atrase depozite de la 11.5 mii de persoane fizice, în sumă de 554.1 mil. MDL. Luând în considerare plafonul de garantare a depozitelor de către FGDSB de 4.5 mii MDL pentru o persoană fizică, valabil pentru 2009 [48], conchidem că aproximativ 52.0 mil. MDL urmau a fi compensate persoanelor fizice de către FGDSB. Diferența de 502.1 mil. MDL urma să fie stresul provocat de lichidare doar persoanelor fizice, astfel că, la 25 iunie 2009, Guvernul RM a dispus preluarea de către Banca de Economii a sumei integrale a datoriilor InvestPrivatBank față de persoanele fizice și achitarea acestora din următoarele considerente [172]:

- (a) în cazul în care se decidea compensarea de către FGDSB a plafonului garantat persoanelor fizice (aprox. 52.0 mil. MDL), resursele fondului, care, la sfârșitul lui 2008, erau de doar 69.6 mil. MDL, urmau a fi cheltuite aproape integral (fig. 2.9);

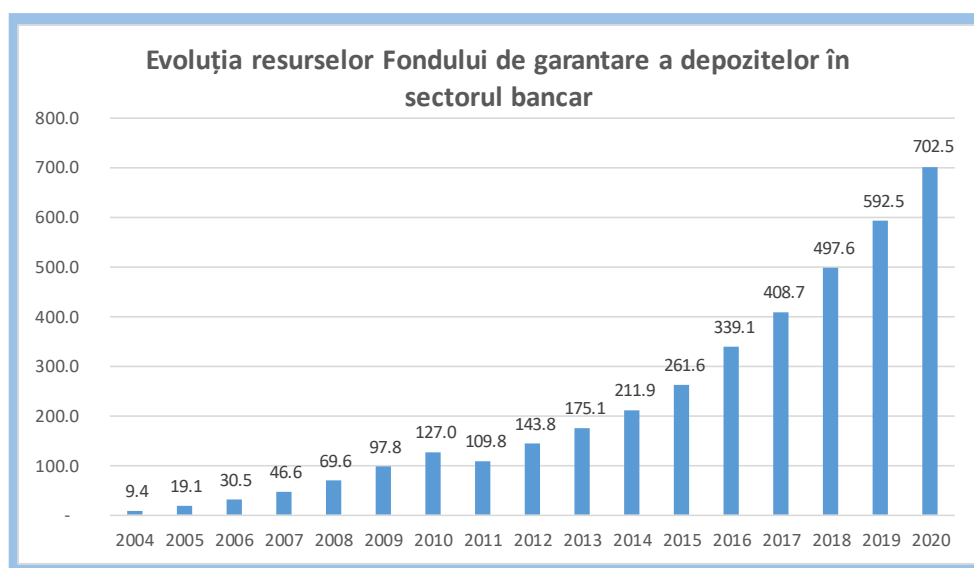

Fig. 2.9: Evoluția resurselor FGDSB

Sursa: elaborat de autor, în baza [160].

- (b) nerambursarea sumei restante (502.1 mil. MDL) a depozitelor persoanelor fizice urma să provoace un șoc sau stres suplimentar sectorului bancar în partea ce ține de neîncrederea populației în activitatea bancară.

Gestiunea crizei InvestPrivatBank a fost considerată la acel moment ca fiind una practic ideală, însă, în realitate, anume această decizie a Guvernului RM a creat o decapitalizare semnificativă a Băncii de Economii, care poate fi caracterizată ca fiind o decapitalizare gestionabilă mai degrabă decât una falimentară.

(c) **Etapa III – Intrarea noului acționariat în a 2-a jumătate a lui 2013**

Evenimentul care a dat startul unei crize profunde în **cazul Banca de Economii, Unibank și Banca Socială** a fost schimbarea structurii acționariatului în aceste bănci în decursul perioadei 2011-2012 [136, p. 46], din simplul considerent că, de fapt, băncile date au fost cumpărate de către noii acționari din lichiditățile băncilor respective, sustrase sub formă de credite, care ulterior vor deveni credite problematice sau refinanțate din contul altor credite problematice. Sustragerea lichidităților date la etapa de procurare a băncilor, din start, a pus băncile în situații critice, fiindcă aceste tranzacții au influențat negativ calitatea portofoliului de credite, decapitalizarea băncilor, precum și lichiditățile rămase la dispoziție în vederea continuării unei activități bancare rentabile. Din cauza impactului asupra tuturor celor trei etape ale crizei (fig. 2.10), care de fapt a fost concomitent, criza în cazul acestor bănci, a fost resimțită ca și fiind una galopantă.

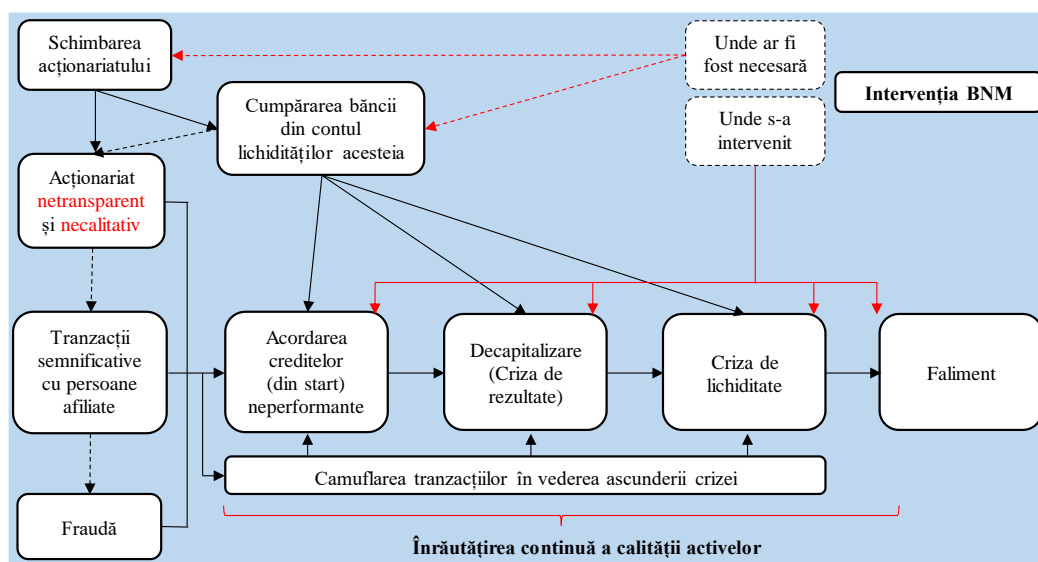

Fig. 2.10: Intervenția BNM în cazurile Banca de Economii, Banca Socială și Unibank
Sursa: elaborat de autor.

În vederea redresării situației în aceste bănci, intervenția BNM s-a rezumat la regimul de supraveghere specială, care poate fi caracterizat ca o perioadă în care BNM monitorizează mai amănunțit operațiunile băncii, fără a crea careva impedimente în desfășurarea acestora. Dacă analizăm eficiența intervenției BNM pentru soluționarea crizei în cadrul acestor trei bănci, atunci conchidem că instrumentele utilizate de BNM nu au avut efectul scontat, pentru că s-a intervenit activ când criza financiară era într-o fază destul de avansată (fig. 2.10), în timp ce trebuia să se intervină la etapa de schimbare a acționariatului în a 2-a jumătate a lui 2013, când acțiunile băncilor au fost cumpărate din lichiditățile acestora.

În acest scop, BNM urma să apeleze la următoarele instrumente:

- (d) mai întâi de toate, fiind deja instituită supravegherea specială, BNM era informată zilnic despre tranzacțiile băncilor, iar în momentul când a fost sesizat începutul procesului dat, ea urma să limiteze (plafoneze) posibilitatea acceptării unor noi expuneri, operând astfel un control real al procesului operativ de creditare, și nu doar analiza lui post-factum;
- (e) blocarea acțiunilor noilor acționari prin suspendarea dreptului de vot al acestora și impunerea cerinței ca băncile să anuleze acțiunile date și să le plaseze spre vânzare,
- (f) anularea calității de administratori a conducerii executive a băncilor și obligarea consiliilor de administrație să numească un executiv integru și independent în relația cu noii acționari, necalitativi și netransparenți, iar, în caz de necesitate, insistarea asupra schimbării completului membrilor consiliilor de administrație.

(g) Etapa IV – Delapidarea din sectorul bancar în noiembrie 2014

Punctul culminant al acestei crize a fost delapidarea masivă din noiembrie 2014, când au fost sustrate capitalurile celor trei bănci prin intermediul acordării de credite. De menționat faptul că fraudă a fost comisă în timp ce Banca de Economii, Unibank și Banca Socială se aflau sub supraveghere specială a BNM, ceea ce demonstrează ineficiența intervenției BNM în soluționarea acestei crize. Abia la 30 decembrie 2014 (după încheierea procesului de sustragere a lichidităților) a fost luată decizia de a institui regimul de administrare specială, moment în care administratorul special, numit de BNM, a preluat atribuțiile tuturor organelor de conducere.

Intervenția BNM din 2015 - 2019 la Moldova-Agroindbank, Moldindconbank și Victoriabank

Începând cu decembrie 2015, BNM a instituit regimul de supraveghere specială (regim valabil în contextul prevederilor Legii instituțiilor financiare în redacția anului 2015 [46]) la băncile Moldova-Agroindbank, Moldindconbank și Victoriabank. Această acțiune a fost interpretată de mediul de afaceri și de populație ca o posibilă extindere a crizei financiare care s-a soldat cu lichidarea băncilor analizate mai sus, însă cauza a fost mai degrabă una preventivă decât de constatare a unei crize.

După cum a fost prezentat mai sus, majoritatea cazurilor de crize financiare în bănci care au avut loc până în 2015 au avut în comun câteva trăsături:

- a. acționariat necalitativ sau netransparent, care a determinat
- b. tranzacții dubioase cu persoane afiliate băncii (declarate sau nu) sau tranzacții efectuate în condiții diferite de cele de piață, fapt care a generat o decapitalizare a băncilor analizate și o criză semnificativă de lichiditate.

După deciziile BNM de retragere a licenței Băncii de Economii, a Unibank și a Băncii Sociale din 2015, în vederea limitării riscului de contaminare a situației financiare a altor bănci, BNM, în decembrie 2015 – începutul lui 2016, a instituit regimul de supraveghere specială în cadrul băncilor Moldova-Agroindbank, Moldindconbank și Victoriabank. Acest regim a fost instituit din considerentul că:

- a. aceste trei bănci erau sistemic importante, o eventuală criză ce ar fi afectat măcar una din ele ar fi fost resimțită de întreg sectorul bancar, de populație și mediul de afaceri (abordare macroprudențială dictată de Acordul Basel III);
- b. BNM, analizând structura și calitatea acționariatului în aceste bănci, care a fost indicele principal ce a determinat crizele anterioare, a ajuns la concluzia existenței neajunsurilor în partea ce ține de:
 - transparența acționariatului;
 - activitatea concertată a mai multor acționari, care denotă relația de afiliere nedeclarată între ei sau chiar existența unui control comun sau a unui singur beneficiar final, fără a obține preventiv permisiunea BNM. În acest sens, BNM, începând cu decembrie 2015, a suspendat dreptul de vot a 43.11% din acțiunile ordinare emise de Moldova-Agroindbank și a 63.89% din acțiunile ordinare emise de Moldindconbank.

Dacă e să analizăm finalitatea acestui proces și eficiența intervenției BNM în cazul dat, care a fost nu altceva decât o potențială problemă ce ar fi putut sta la baza unei crize semnificative pentru sectorul bancar, atunci vom constata o îmbunătățire semnificativă a structurii acționariatului în aceste trei bănci sistemic importante, și anume:

- a. cumpărarea pachetului majoritar de acțiuni emise de Victoriabank, de către Banca Transilvania, controlată de BERD;
- b. vânzarea sub garanția statului a pachetului de 43.11% din acțiunile emise de Moldova-Agroindbank către un consorțiu compus din BERD, Invalida INVL (unul din importantele grupuri de gestionare a activelor din Lituania), și fondurile de investiții administrate de Horizon Capital: EEGF III Netherlands, L.P. (SUA), Emerging Europe Growth Fund III, L.P. (SUA);
- c. vânzarea sub garanția statului, în martie 2019, a unui pachet de 63.89% de acțiuni ale Moldindconbank către fondul de investiții Doverie United-Holding AD.

Intervenția BNM din trimestrul I, 2019, în cazul Energbank și FinComBank

Obținerea rezultatului scontat în partea ce ține de îmbunătățirea transparenței acționarilor în băncile sistemic importante și existența problemei date în cadrul structurii acționariatului altor bănci au determinat BNM să intervină și în segmentul băncilor mijlocii. Astfel, la 11 ianuarie 2019, ca urmare a constatării unor grupuri de acționari ce activează concertat fără obținerea unei permisiuni preventive de la BNM, autoritatea de supraveghere a decis suspendarea a 35.15% din acțiunile emise de FinComBank și a 52.77% din acțiunile Energbank, cu obligația vânzării acestora.

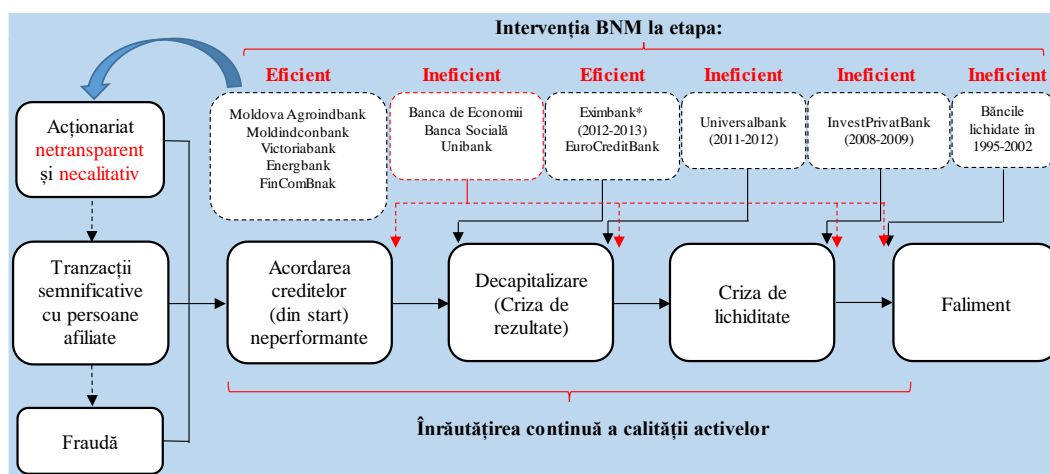

Fig. 2.11: Evoluția intervenției BNM în crizele din sectorul bancar autohton, și eficiența acesteia

Sursa: elaborat de autor

Analiza eficienței intervențiilor BNM în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar autohton denotă faptul că succesul sau eficiența acestor instrumente depinde direct de momentul la care s-a făcut intervenția (fig. 2.11). Practica anterioară a demonstrat că o intervenție poate avea succes doar în cazul în care se intervine cel târziu la începutul crizei de rezultate/decapitalizare, iar nivelul optim al intervenției este, desigur, punerea în aplicare a diferitor măsuri în vederea asigurării transparenței acționariatului băncilor și a îmbunătățirii calității acestuia.

Analiza gestiunii recente crize financiare din sectorul bancar autohton, de către banca centrală și impactul deciziilor acesteia asupra climatului de creditare

Criza din sectorul bancar începând cu noiembrie 2014, declanșată de sustragerile masive centralizate de capital în valută din cele trei bănci ulterior lichidate (Banca de Economii, Banca Socială și Unibank) și de virarea acestui capital către beneficiari nerezidenți, a dus la un deficit enorm de valută pe piața valutară din RM imediat după aceste evenimente, provocând, în februarie 2015, creșterea cursului comercial EUR/MDL de la 18.70 (la 31 octombrie 2014, adică

până la delapidare) la 29.70 (în februarie 2015) la unele case de schimb valutar, situație care a degenerat într-o profundă criză economică a țării.

Originea și evoluția crizei date merită o atenție deosebită, deoarece reprezintă un caz tipic când intervenția ineficientă a băncii centrale în vederea administrării unei crize din cadrul unei bănci sistemice (adică o criză la nivel microeconomic) poate conduce spre o criză macroeconomică profundă și, implicit, spre un regres economic al unei țări sau chiar regiuni.

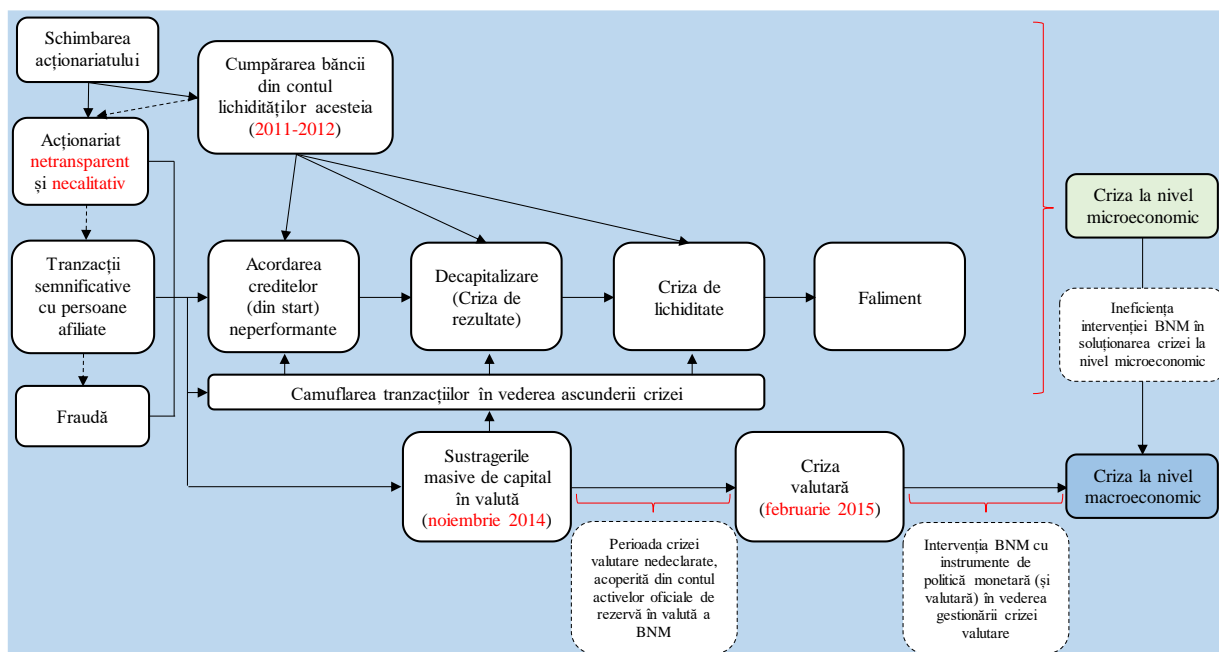

Fig. 2.12: Originea și evoluția crizei economice din RM începând cu noiembrie 2014
Sursa: elaborat de autor

În acele condiții și luând în considerare complexitatea crizei, BNM, pentru a limita consecințele acesteia, a fost pusă în situația de a interveni cu mai multe instrumente de politică valutară și monetară, ale căror efecte sunt resimțite până în prezent [70, p. 152].

- În primul rând, în perioada crizei valutare ascunse/nedeclarate și nesesizate de populație și mediul de afaceri (fig. 2.12), începând cu noiembrie 2014 până la sfârșitul lui ianuarie 2015, BNM a încercat să remedieze consecințele crizei, utilizând predominant instrumentele de politică valutară. Cu alte cuvinte, BNM a vândut băncilor valută din rezervele sale, ca să compenseze parțial lipsa acesteia pe piață (a se vedea fig. 2.13).

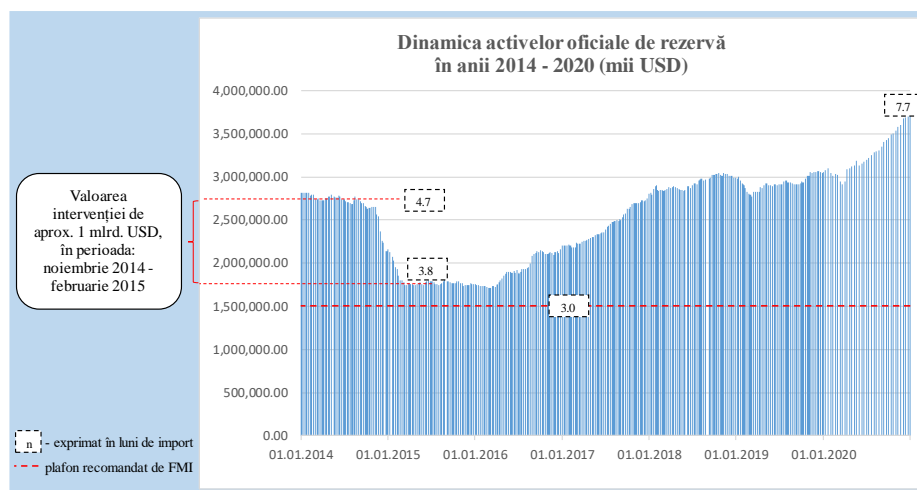

Fig. 2.13: Dinamica activelor oficiale de rezervă în anii 2014-2020

Sursa: elaborat de autor în baza rapoartelor asupra inflației publicate de BNM [162].

- b. Pe de altă parte, însă, intervențiile BNM pe piața valutară sunt limitate de mărimea activelor oficiale de rezervă în valută și, respectiv, de plafonul minim al acestora, exprimat în luni de import, recomandat de FMI (3 luni de import) [166]. Prin urmare, în vederea temperării și reducerii presiunii creșterii excesive a cursului comercial al valutilor forte, BNM a apelat la instrumentele de politică monetară în vederea reducerii masei monetare în circulație, pentru a forma un nou echilibru al cererii și ofertei de valută în raport cu MDL, acționând complex în acest sens cu următoarele trei instrumente de politică monetară:

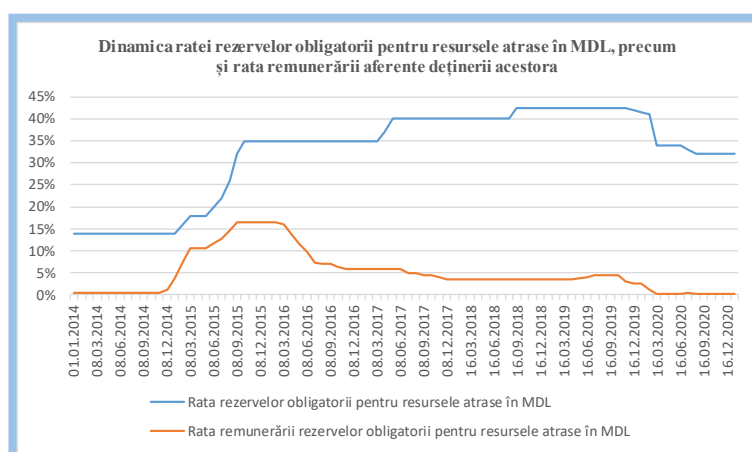

Fig. 2.14: Dinamica ratei rezervelor obligatorii pentru resursele atrase în MDL, precum și rata remunerării aferente deținerii acestora pe parcursul perioadei 2014-2020

Sursa: elaborat de autor în baza rapoartelor periodice publicate de BNM [162].

- i. Imediat după efectuarea intervențiilor masive ale BNM pe piața valutară și, respectiv, declanșarea crizei valutare (februarie 2015), BNM, având drept scop restrângerea masei de lichidități în circulație în MDL, a inițiat procesul de majorare a ratei rezervelor

minime obligatorii aferente resurselor atrase în MDL, pe care băncile sunt obligate să le mențină în BNM (a se vedea fig. 2.14).

- ii. În paralel, BNM porcede la o majorare constantă a ratei de bază de la 4.5%, în octombrie 2014, la 13.5%, la 17 februarie 2015, și până la 19.5%, începând cu 2 septembrie 2015 (a se vedea fig. 2.14); indicator care servește ca rată de referință pentru principalele operațiuni de politică monetară și influențează direct rata dobânzii utilizate de către bănci în activitatea de creditare.

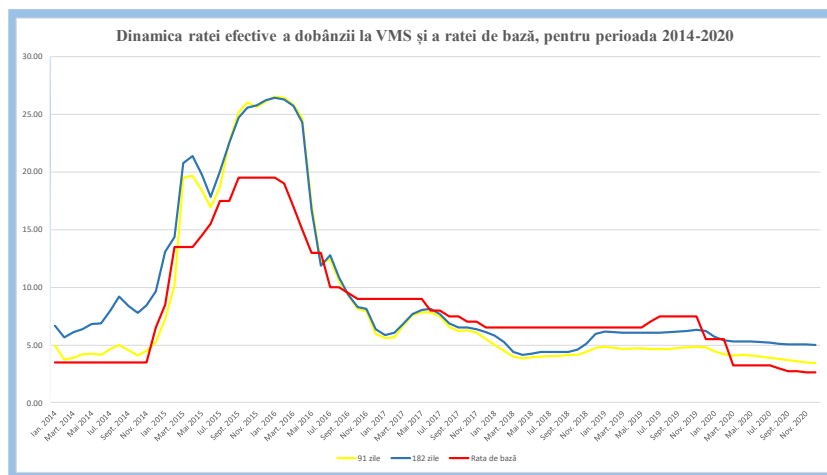

Fig. 2.15: Dinamica ratei efective a dobânzii la VMS și a ratei de bază, pe parcursul perioadei 2014–2020

Sursa: elaborat de autor, în baza rapoartelor periodice publicate de BNM [162].

- iii. Retragera lichidităților în MDL de pe piață prin emisiuni de VMS la costuri exagerate, pentru finanțarea deficitului bugetar, generat de împrumuturile oferite de Guvernul RM celor trei bănci problematice (la acel moment, încă nelichidate) în vederea stabilizării sectorului bancar. Chiar dacă aceste împrumuturi au fost acordate din Fondul de rezervă al Guvernului, acestea au creat un deficit semnificativ, ce urma a fi finanțat/acoperit. Situația dată a dus la o creștere anormală a ratei dobânzii la VMS de la 4.1%, la 31 octombrie 2014, la 26.3%, la sfârșitul lui 2015 (a se vedea fig. 2.15).

Reducerea semnificativă a masei monetare în MDL din circulație, realizată cu ajutorul principalelor instrumente de politică monetară, și anume majorarea (i) ratei de bază, (ii) a ratei rezervelor obligatorii pentru resursele atrase în MDL și (iii) a ratei dobânzii la VMS, a atras după sine un fenomen autodistructiv pentru economia statului:

- (a) situația dată a generat un „apetit enorm” al băncilor din RM de a-și plasa lichiditățile în VMS purtătoare de o rată a dobânzii mult mai mare comparativ cu rata dobânzii practică la eliberarea creditelor (fig. 2.16);

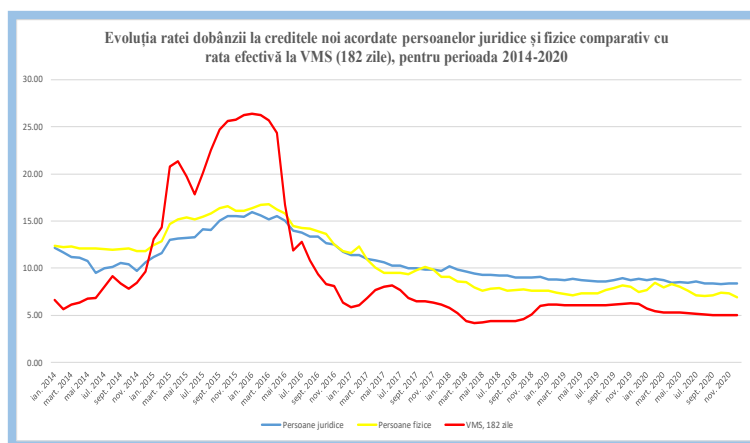

Fig. 2.16: Evoluția ratei dobânzii la creditele noi acordate persoanelor juridice și fizice comparativ cu rata efectivă la VMS (182 zile), pe parcursul perioadei 2014-2020
Sursa: elaborat de autor în baza rapoartelor periodice publicate de BNM [8].

- (b) descurajarea activității de creditare de către stat. La acel moment băncile au fost mult mai atrase de a-și plasa lichiditățile în VMS purtătoare de o dobândă mult mai mare și, totodată, purtătoare de un risc de nerambursare (creditate) minim;
- (c) redirecționarea lichidităților din sectorul bancar în mare parte spre finanțarea bugetului prin procurarea VMS, concomitent cu majorarea ratelor dobânzii la principalele instrumente, pe parcursul anului 2015, a dus la majorarea excesivă a ratelor dobânzii la creditele noi, de la 10%, în octombrie 2014, la 15%, în februarie 2015, iar în cazul creditelor de consum chiar și până la 17% în februarie 2016 (a se vedea fig. 2.16);
- (d) într-un final, ca urmare a majorării ratelor la credite pe parcursul 2015, a fost restrânsă capacitatea de accesare a resurselor creditare de către mediul de afaceri, fapt care, împreună cu emigrarea tot mai accentuată pe parcursul ultimilor ani (atât a persoanelor fizice, cât și a businessului), a generat o contractare vizibilă a activității antreprenoriale în RM. Această contractare este cauza stagnerii activității de creditare la momentul actual, chiar dacă, începând cu a doua jumătate a lui 2016, BNM a „mers” în direcția relaxării politicii monetare (excepție făcând în cazul ratei rezervelor obligatorii).

Analizând cele menționate mai sus la punctele a-d, concluzionăm că pe parcursul perioadei 2014-2016, în sectorul bancar s-a format un cerc vicios, și anume reorientarea sectorului bancar către venituri din dobânzi mai mari prin plasarea lichidităților disponibile în VMS, ceea ce a dus la „distrugerea parțială” a activității antreprenoriale și, implicit, a activității de creditare, situație care a fost indirect influențată de stat prin instrumentele de politică monetară promovate. Însă mult mai periculoasă pentru stabilitatea și potențiala creștere economică a RM este situația când sectorul bancar, în timp, s-a reorientat sau, mai corect spus, s-a transformat din principalul creditor al economiei reale în creditorul statului.

Schimbările structurale în activitatea sectorului bancar urmare a recente crize, indusă prin intermediul sectorului bancar, și-au lăsat amprenta atât asupra structurii, cât și asupra calității portofoliului de credite al băncilor, deoarece, odată cu restrângerea activității businessului, s-a restrâns și cererea la credite din partea potențialilor debitori, deci încurajarea sectorului bancar de către autoritățile statului de a-și plasa lichiditățile nu în economia reală, ci pentru a finanța deficitul bugetar, a dus la „paralizarea” parțială a activității de creditare, care, începând cu 2014, se află într-un declin continuu (a se vedea fig. 2.17).

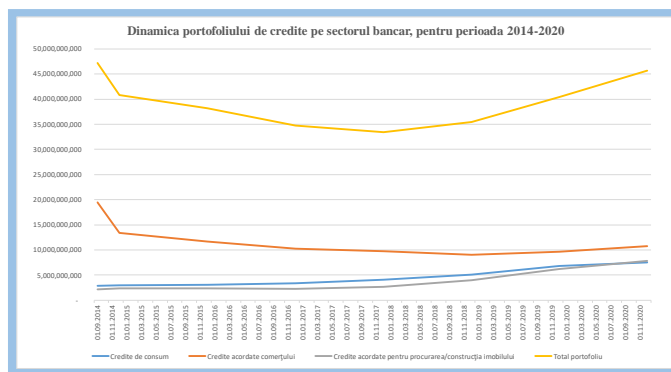

Fig. 2.17: Dinamica portofoliului de credite pe parcursul perioadei 2014-2020
Sursa: elaborat de autor în baza datelor din anexa nr. 8 și [5].

Analizând fig. 2.17, observăm că doar începând cu a doua jumătate a lui 2018, dinamica portofoliului de credite pe sectorul bancar înregistrează o învioreare. Însă această redresare a fost atinsă datorită creditării consumului și a procurării imobilelor, în mare parte credite contractate de către persoanele fizice, în timp ce creditarea businessului este și până la moment în stagnare.

Odată cu diminuarea ratelor efective la VMS de la 26% (ianuarie-februarie 2016) până la 4.6-6.5% (în funcție de scadență) și cu revenirea acestora la nivelul de până la criza din sectorul bancar (a se analiza fig. 2.15, intervalul septembrie-octombrie 2014), „apetitul enorm” al băncilor pentru această clasă de active financiare a scăzut considerabil din cauza diminuării rentabilității acestora. Băncile au trebuit să ia în calcul redirectionarea lichidităților disponibile spre activitatea de creditare, care însă, fiind parțial „paralizată”, nu are capacitatea de a accesa aceste lichidități.

Lipsa cererii de creditare din partea potențialilor debitori din industrie și comerț (care s-a înjumătățit ca pondere în totalul portofoliului de credite pe sectorul bancar, comparativ cu octombrie 2014, a se analiza anexa nr. 8), sectoare care sunt considerate „locomotiva” creșterii economice a unei țări, a determinat băncile să-și orienteze eforturile și activitatea de creditare către creditarea consumului și a procurării imobilului de către persoanele fizice [16, p. 34], care practic sunt singurele segmente cu o creștere atât absolută, cât și relativă în portofoliul băncilor (fig. 2.18).

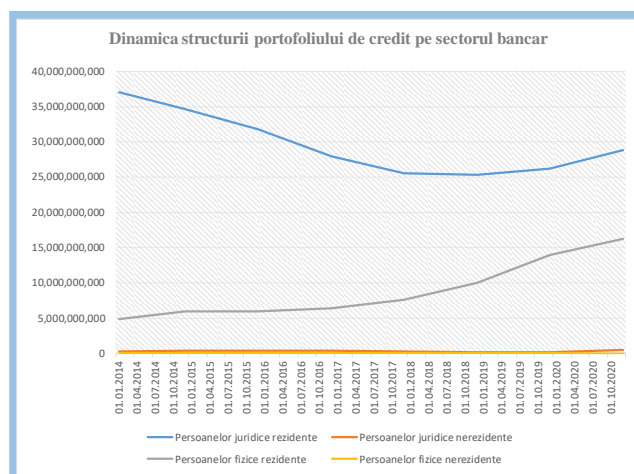

Fig. 2.18: Dinamica structurii portofoliului de credit pe sectorul bancar, pe parcursul perioadei 2014-2020

Sursa: elaborat de autor, în baza datelor din anexa nr. 8 și [5].

Această creștere însă o putem caracteriza ca fiind una necalitativă, deoarece:

- (a) creditele de consum, în mare parte, nu sunt asigurate cu gaj și sunt purtătoare de un risc de credit mult mai mare comparativ cu restul produselor din portofoliul de credite al băncilor. Totodată, dacă e să analizăm dinamica (i) în produsele de creditare dezvoltate de bănci pentru segmentul de consum și (ii) a prevederilor actelor normative ale BNM privind reglementarea activității de creditare, atunci observăm că, dacă până la criza din sectorul bancar plafonul maxim al creditelor de consum negarantate era de 30 mii MDL, atunci relativ recent acesta a fost majorat până la 100 mii MDL, ceea ce a creat premise suplimentare pentru majorarea creditelor eliberate segmentului dat, dar și pentru creșterea riscului de credit aferent acestor produse;
- (b) dacă e să privim din perspectiva dezvoltării macroeconomice, finanțarea și stimularea prin intermediul sectorului bancar a consumului, în același timp cu diminuarea creditării industriei și comerțului (care este un factor-cheie privind evoluția sau dezvoltarea acestor sectoare ale economiei), nu pot asigura o creștere economică durabilă, fiind posibile doar unele tendințe pozitive pe termen scurt sau, cel mult, pe termen mediu;
- (c) reieșind din considerentele descrise la punctele (a) și (b), autorul consideră că creșterea semnificativă a creditelor de consum acordate, concomitent cu „înghețarea” creditării industriei și comerțului, nu reprezintă altceva decât creșterea ponderii activelor toxice în sectorul bancar, mai ales în situația acordării creditelor de consum la condiții mult prea atractive pentru debitori (aici autorul se referă la unele produse bancare practicate aferente creditelor de consum cu dobândă de 0% pentru primele 1, 2, 3 luni), fapt ce,

într-o oarecare măsură, denotă o stare de „panică și incertitudine” a băncilor în vederea atragerii clienților. „Agonia” și modificările structurale ale activității de creditare a sectorului bancar le putem observa analizând fig. 2.19, care demonstrează faptul că în prezent băncile, pentru a asigura o reluare a trendului pozitiv în dinamica portofoliului de credite, practic sunt în situația de a depune un efort dublu comparativ chiar și cu situația de până la criză. Desigur, dublarea numărului mediu lunar al creditelor acordate caracterizează anume procesul de înlocuire parțială a creditelor investiționale din portofoliul băncilor cu creditele de consum;

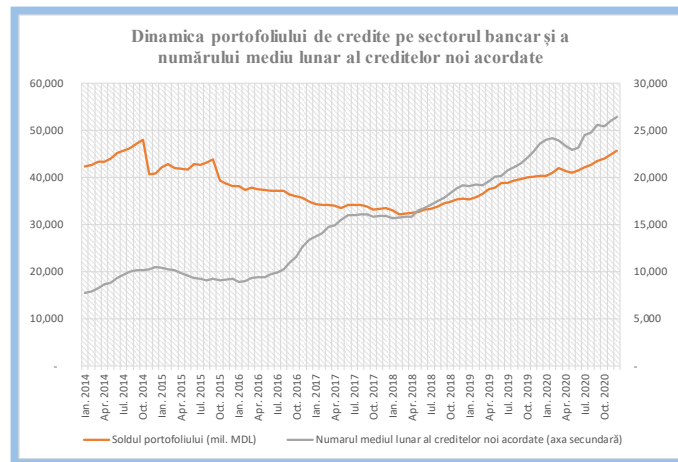

Fig. 2.19: Dinamica portofoliului de credite pe sectorul bancar și a numărului mediu lunar al creditelor acordate, pe parcursul perioadei 2014-2020
 Sursa: elaborat de autor în baza datelor din anexa nr. 8, [5], [8] și [167].

- (d) amplificarea creditării procurării și/sau construcției imobilului în mare parte de către persoanele fizice, caracterizată de o saturare a pieței date, nu poate fi caracterizată drept un catalizator al activității de creditare a băncilor, fiind doar un impuls temporar.

Dacă e să generalizăm și să dăm o apreciere a dinamicii portofoliului sectorului bancar, atunci am putea afirma că activitatea de creditare la moment se află într-o profundă criză, care reiese din restrângerea activității economice, cauzată de criza sectorului bancar din noiembrie 2014 și de managementul acestei crize de către autorități. Dinamica portofoliului de credite pe sectorul bancar înregistrează o relansare nesemnificativă, însă „împerspătarea” acestuia, din păcate, are loc pe seama creditării sectorului de consum, adică are loc o „împerspătare necalitativă” a portofoliului de creditare. Astfel, treptat, are loc o înlocuire a creditelor investiționale din portofoliul băncilor cu credite de consum, ceea ce, pe termen lung, denotă înrăutățirea climatului investițional, în particular, și a climatului de business din țară, în general.

2.3. Impactul sistemului de control financiar asupra performanței activității bancare

Sistemul de control financiar în cadrul sectorului bancar, după cum a fost prezentat de către autor în fig. 1.3, fiind compus din sistemul de control extern și sistemul de control intern, își poate demonstra eficiența doar în situația în care toți subiecții controlului financiar sunt motivați în vederea exercitării atribuțiilor lor. Orice abatere de la acest principiu creează premise semnificative în vederea apariției unei crize financiare, adică are un impact direct asupra performanței activității bancare, din cauza angajării neeficiente a resurselor creditare (sub diferite forme), a suportării unor cheltuieli nejustificate etc. Rezultatul unor asemenea abateri se regăsește în erodarea patrimoniului băncii și, respectiv, a capitalului reglementat.

În această ordine de idei observăm că performanța activității bancare este în strânsă dependență de nivelul de „maturitate” atât al sistemului de control intern, a cărui dezvoltare e determinată de conducerea executivă și nonexecutivă a băncii, cât și de nivelul de „maturitate” al sistemului de control extern, care nu se află sub influența băncii. Anume din această cauză, la capitolul impactului controlului financiar asupra performanței activității bancare, urmează de analizat ambele subsisteme componente ale sistemului de control financiar, în totalitatea subiecților implicați.

A. Impactul sistemului de control extern. Deși din start, majoritatea ar fi tentați a declara că acest subsistem are un impact mai mult secundar și nedeterminant, autorul lucrării consideră că rolul acestuia nu poate fi neglijat, deoarece (a) la etapa incipientă (de formare) a unei instituții bancare sau a sectorului bancar, (b) la etapa dezvoltării agresive și (c) în situație de criză, anume sistemul de control extern, venind cu pârghiile și instrumentele sale de autorizare, reglementare, control și certificare a situațiilor financiare, stabilește limitele admisibile în activitatea băncilor, care, în cele mai dese cazuri, servesc ca un sistem de protecție împotriva riscurilor potențiale la care este expusă banca.

Impactul BNM asupra performanței activității bancare, în mare parte, poate fi analizat prin prisma exercitării atribuțiilor sale de bază în conformitate cu prevederile art. 5 (1) din Legea 548-XIII [44], și anume prin exercitarea funcției de licențiere și autorizare, funcției de reglementare, funcției de supraveghere și prin implementarea politicii monetare și valutare de stat.

Impactul activității de autorizare asupra performanței activității bancare. Prin exercitarea funcției sale de autorizare, BNM este în poziția de a influența performanța activității bancare, prin intermediul următoarelor instrumente:

- (a) stabilirea criteriilor și exigențelor față de calificarea membrilor organului executiv și ai consiliului în contextul aprobării administratorilor. Anume aceste structuri ierarhice sunt responsabile de dezvoltarea sistemului de control intern în bănci și transpun în practică politicile acționariatului. Capacitatea legală a BNM de a aproba sau de a retrage aprobarea acestora este unul din cele mai eficiente instrumente ale controlului financiar de intervenție timpurie în vederea asigurării performanței băncii, deoarece prin înaintarea cerințelor față de calificarea, profesionalismul și integritatea potențialilor membri ai diferitor organe de conducere din bănci la aprobarea lor, aceasta servește ca o măsură de precauție a angajaților sectorului bancar în exercitarea activităților sale lipsite de fraudă [15, p. 65], ca urmare a faptului că, în momentul în care sunt admise unele abateri de la cerințele date, BNM dispune de pârghii legale de retragere a calificării de administrator sau de aplicare a altor măsuri corective;
- (b) stabilirea criteriilor față de transparența și calitatea acționariatului. Importanța acestui instrument poate fi observată analizând conținutul subcapitolului precedent, în care autorul a argumentat și demonstrat faptul că toate crizele înregistrate în cadrul activității sectorului bancar autohton au avut un catalizator comun, și anume (a) tranzacțiile în exces cu persoane afiliate și (b) acționariat netransparent și necalitativ. În acest context, autorității de reglementare și supraveghere îi revine rolul principal întru supravegherea segmentului dat prin condiționări și stabilirea criteriilor de eligibilitate, care, într-un final, se vor regăsi în capacitatea acționariatului:
- de a capitaliza banca în caz de incertitudine și criză financiară și
 - de a trasa politici calitative privind dezvoltarea activității băncii.

În contextul dat, în cadrul Proiectului Twinning, al cărui rezultat a fost inclusiv reorganizarea proceselor sale interne, BNM a creat o subdiviziune independentă de activitatea de autorizare, reglementare și supraveghere, al cărei obiectiv, în premieră, este analiza calității acționariatului băncilor din sectorul bancar autohton. Este unul dintre cei mai importanți pași efectuați de către banca centrală în vederea dezvoltării controlului financiar al sectorului bancar și, implicit, de îmbunătățire a securității acestuia, care se vor materializa în performanța ulterioară a băncilor.

Impactul activității de reglementare asupra performanței activității bancare. Prin exercitarea funcției de reglementare, care este pilonul cel mai important al unei autorități de reglementare și supraveghere, în vederea exercitării controlului financiar, BNM este în poziția de a influența performanța activității bancare prin intermediul următoarelor instrumente:

- (a) modificarea ratelor amortizoarelor. Deși acestea sunt concepute ca niște instrumente de natura controlului financiar în vederea creării unei rezerve-tampon (bufer) pentru conservarea capitalului reglementat al băncilor, adică instrumente ce au un scop mai mult prudential (a se analiza cele expuse de autor în subcapitolul 2.1), strategia BNM de modificare a ratelor cerințelor date poate fi analizată și în contextul impactului pe care îl au aceste instrumente asupra performanței activității băncilor. Ideea centrală la capitolul dat este că, odată cu majorarea ratelor amortizoarelor, băncile sunt impuse să se conformeze unui necesar mai mare de fonduri proprii, fapt care duce la crearea și menținerea unei rezerve mai mari (bufer) de capital reglementat, iar majorarea necesarului de fonduri proprii se regăsește în micșorarea „apetitului de expunere la riscuri”, care este direct proporțional cu capacitatea băncii de a genera profit. Totodată, politica BNM de relaxare a acestor amortizoare „eliberează” o bună parte din necesarul de capital reglementat, ceea ce permite băncilor să-și asume riscuri mai mari și, deci, să obțină un rezultat financiar mai atractiv;
- (b) stabilirea cerințelor și limitelor în activitatea băncilor cu persoanele afiliate. După cum a fost demonstrat în subcapitolul precedent, tranzacțiile cu persoane afiliate sunt principala cauză de erodare a capitalului reglementat al băncilor autohtone. Stabilirea cerințelor și limitelor în acest domeniu reprezintă un instrument prin intermediul căruia BNM are capacitatea de a opri decapitalizarea unei bănci și, astfel, de a influența performanța acesteia, venind cu cerințe restrictive în vederea limitării expunerilor date și respectiv a riscurilor aferente;
- (c) stabilirea cerințelor aferente celor mai bune practici privind guvernarea corporativă. Acest subiect, până nu demult, era unul mai puțin promovat de către BNM, fiind dezvoltat mai mult în cadrul băncilor autohtone mari și cu acționariat străin, ca urmare a transpunerii practicilor grupului asupra băncii rezidente. Recent însă, BNM a elaborat și aprobat Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor [87], care, de fapt, servește ca un ghid în dezvoltarea proceselor privind guvernarea corporativă. În acest regulament BNM vine cu cerințe calitative față de procesul de administrare și interacțiune a structurilor ierarhice din organigrama băncii, stabilind în acest sens criterii și cerințe față de: (a) strategie, (b) modelul de afaceri, (c) managementul conflictelor de interese la nivelul băncii, (d) procedurile de alertă internă, (e) administrarea riscurilor, (f) testarea la stres a diferitor procese, (g) cadrul de administrare, (h) valorile corporative, (i) conduită etc.

Prin înaintarea unor cerințe față de aspectele menționate mai sus, care nu sunt altceva decât un instrument suplimentar al controlului financiar exercitat de BNM, ulterior fiind transpuse în reglementările și procesele interne ale băncilor, BNM vine cu cerințe față de calitatea administrării și managementul activității băncilor, care, toate analizate în complex, duc necondiționat la îmbunătățirea administrării riscurilor și, ca urmare, a performanței activității bancare.

Impactul activității de supraveghere asupra performanței activității bancare. Dacă e să analizăm gradul de influență a activității de supraveghere asupra performanței bancare, atunci cu siguranță putem afirma că atât supravegherea on-side, cât și cea off-side nu au un impact semnificativ asupra performanței activității băncilor, pentru că au un caracter mai mult constatator decât de prevenire. Situația data se datorează faptului că în cadrul controalelor efectuate de BNM, marea majoritate a procedurilor efectuate se axează pe analiza suficienței formării de către bănci a fondului de risc sau a provizioanelor calculate în scopuri prudențiale, adică se analizează consecințele procesului de creditare, ceea ce nu permite autorității centrale să influențeze semnificativ performanța băncilor. Totodată, performanța activității băncilor poate fi influențată de către activitatea de supraveghere doar în cazul în care acest proces nu „privește” doar rezultatul activității băncilor, ci se focusează pe analiza calității proceselor, adică a riscurilor semnificative în activitatea băncii, și pe măsurile ce urmează a fi implementate în vederea îmbunătățirii acestor procese.

Odată cu implementarea Basel III, pe lângă modificările aduse cadrului de reglementare, modificări semnificative au fost operate la capitolul activității de supraveghere (a se analiza cele expuse de autor în subcapitolul 2.1). Acest lucru a oferit autorității de supraveghere noi instrumente de intervenție timpurie, menite să soluționeze din timp potențialele crize. Totodată, după părerea autorului, în cadrul supravegherii atât on-side, cât și off-side, BNM ar urma să-și modifice prioritățile setate în cadrul procedurilor efectuate, astfel încât efortul depus să nu fie axat doar pe analiza suficienței formării provizioanelor, ci și pe analiza calității gestiunii proceselor activității bancare, analiza riscurilor la care este expusă banca și pe măsurile privind îmbunătățirea acestora. O astfel de abordare este recomandată în cadrul procesului de acceptare și implementare a Acordului Basel III, deoarece acest acord, după cum a fost descris în capitolele precedente, pe lângă analiza și cuantificarea riscului de credit, ia în calcul riscul valutar și riscul operațional.

BNM, în cadrul exercitării funcției de supraveghere, având în prim-plan analiza calității gestiunii proceselor, analiza riscurilor la care este expusă banca și trasarea recomandărilor privind îmbunătățirea acestora, ar ridica la un nou nivel calitatea procesului de supraveghere, și

aceasta ar avea un impact semnificativ asupra performanței activității băncilor prin prisma îmbunătățirii proceselor bancare și a administrării acestora.

Impactul activității de audit extern asupra performanței activității bancare. Deși la momentul actual interacțiunea băncii cu auditorul extern în mare parte se rezumă la serviciile de (a) audit anual, (b) revizuire limitată a situațiilor financiare FINREP, (c) asigurare rezonabilă a situațiilor financiare COREP și (d) verificare a sumei contribuției băncii în FGDSB, totuși, potrivit Regulamentului BNM privind auditul extern [76], în contextul auditului special în alte scopuri, BNM este în drept de a solicita băncilor semnarea cu auditorul extern a unor angajamente separate privind verificarea și evaluarea:

- (a) implementării procedurilor și politicilor interne în partea ce ține de prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și adecvării acestora;
- (b) evaluării și aprecierii cadrului și sistemului intern de administrare a riscurilor, inclusiv celor aferente IT și comunicațiilor;
- (c) suficienței dezvoltării cadrului de administrare a băncii comparativ cu cerințele actelor normative ale BNM și cu cele mai bune practici etc.

Dacă e să analizăm aportul serviciilor prestate în contextul auditului extern, proces derulat în strictă conformitate cu ISA, care constă în exprimarea unei opinii privind corectitudinea întocmirii și dezvăluirii informațiilor în cadrul situațiilor financiare anuale în conformitate cu IFRS, atunci vom observa că acest angajament are un scop mai mult de certificare a acestor situații în contextul obținerii unei asigurări de către acționariat, însă scopul acestui angajament nu constă nicidecum în evaluarea eficienței proceselor, managementul riscurilor sau investigarea fraudelor (deși ISA obligă auditorul să efectueze careva proceduri minime privind identificarea unor asemenea cazuri), servicii care contribuie direct la sporirea eficienței proceselor băncii. O situație similară o putem observa în cadrul celorlalte angajamente existente (FINREP și COREP, FGDSB). Totodată, cu excepția unui angajament separat din septembrie 2018, privind analiza și evaluarea suficienței politicilor și procedurilor interne ale băncii privind prevenirea și combaterea spălării banilor, BNM nu a făcut uz de acest instrument.

Analizând cele expuse mai sus, autorul prezentei lucrări consideră că formatul interacțiunii auditor extern – băncile autohtone este unul depășit, rezumându-se la obținerea de asigurări asupra unor situații financiare de către beneficiari, ceea ce ar reprezenta doar un minim necesar prevăzut de cadrul legislativ-normativ. În contextul auditului extern în alte scopuri, desigur ținându-se cont de neadmiterea încălcării principiului privind conflictul de interese în activitatea de audit, autorul consideră oportună semnarea pe bază anuală a unui angajament separat, al cărui

obiect central ar fi evaluarea anuală a unui segment din activitatea băncii în conformitate cu cele mai bune practici din domeniu în partea ce ține de suficiența și eficiența:

- (a) procedurilor și politicilor interne ale băncii;
- (b) cadrului intern de gestiune și administrare a riscurilor;
- (c) cadrului de administrare a activității băncii.

În conformitate cu prevederile ISA, auditorul, în contextul auditului extern, este obligat să emită o scrisoare către conducere, în care urmează să fie menționate riscurile semnificative și neajunsurile identificate ca urmare a analizei proceselor din activitatea băncii, care urmează a fi îmbunătățite. Deși acest raport are o arie mare, de obicei se rezumă doar la acele problematice care își lasă amprenta asupra situațiilor financiare auditare. Un angajament separat, care ar analiza cele menționate mai sus, ar permite auditorului să se focalizeze punctat asupra evaluării eficienței proceselor și a evaluării administrării acestora, ceea ce ar genera un impact semnificativ asupra performanței activității băncilor din sectorul bancar autohton.

B. Impactul sistemului de control intern. Sistemul de control intern, care cuprinde totalitatea nivelurilor și formelor de control intern în cadrul unei bănci (a se analiza cele expuse în cadrul subcapitolului 1.2), începând cu AGA și CA până la formele de control la nivelul proceselor operaționale, adică ce cuprinde întreaga structură organizațională, este anume instrumentul care conferă atât acționarilor, cât și deponenților siguranță în buna funcționare a băncii și în continuitatea activității acesteia. Dacă e să analizăm totalitatea băncilor lichidate din sistemul bancar autohton (a se analiza capitolul de mai sus), atunci putem afirma că falimentul acestora, în mare parte, este rezultatul unui sistem de control intern ineficient sau chiar insuficient dezvoltat, deoarece scopul principal al acestuia este prevenirea situațiilor de criză prin analiza, alertarea timpurie și gestiunea riscurilor semnificative ale băncii [29, p. 88].

Orișice Orice criză într-o bancă, fie de natură financiară sau nu, și, cu atât mai mult, falimentul acesteia sunt rezultatul unui sistem de control intern ineficient, ca urmare a faptului că acesta din urmă nu a reușit prevenirea crizei într-un interval rezonabil de timp.

În vederea susținerii ideii de mai sus, urmează a fi analizate (a) structura băncilor lichidate, (b) calitatea acționariatului și (c) complexitatea și calitatea sistemului de control intern ale acestora (anexa nr. 9), criterii în baza cărora concluzionăm că eficiența sistemului de control intern în cadrul unei bănci este în strictă dependență de mărimea băncii și de calitatea acționariatului. Deci, la capitolul dat, identificăm următoarele ipoteze:

- (i) În cadrul băncilor mici, în partea ce ține de prevenirea crizelor și fraudelor, sistemul de control intern este unul puțin eficient, din considerentul că acesta este într-o mai mare măsură controlat sau influențat de către executivul băncii, fapt ce îi știrbește din obiectivitatea și complexitatea sa, iar situația dată se agravează în cazul în care conducerea băncii este direct sau indirect implicată în operațiuni similare.
- (ii) În cazurile în care persoana care deține controlul asupra băncii este un acționar de tip SFC, care vine cu transpunerea politicilor, a procedurilor și a celor mai bune practici ale grupului, sistemul de control intern al băncii este fortificat semnificativ comparativ cu băncile cu acționariat local, format în mare parte din persoane fizice.

C. Utilizarea sistemelor de rating bancar în vederea evaluării performanței băncilor. În practica bancară internațională sunt utilizate mai multe metodologii de rating pentru aprecierea și evaluarea generală a riscurilor specifice activității bancare. Spre exemplu, în SUA, FED utilizează modelul SEER Risk Bank [149, p. 5], care analizează probabilitatea de faliment sau de subcapitalizare severă. FDIC utilizează modelul SCOR [137, p. 2-2], care, în calitate de variabile, folosește indicatori precum ponderea creditelor neperformante, a capitalului propriu sau a pierderilor din depreciere. FDIC mai folosește un model ce îmbină analiza cantitativă cu cea calitativ-subiectivă, intitulat GMS [127, p. 3], care urmărește identificarea băncilor cu dinamici anormale comparativ cu grupul de bănci din care fac parte.

Sistemul SAABA al Comisiei Bancare din Franța este un sistem combinat, calitativ și cantitativ, care folosește date istorice pentru a evalua pierderile posibile la nivelul portofoliului de credite pentru următorii trei ani. Mecanismul de alertă are la bază analiza indicatorilor de solvabilitate și de calitate a acționariatului. În acest sens, sunt analizate, atât static, cât și dinamic, indicatorul de solvabilitate, nivelul fondurilor proprii și calitatea acționariatului.

Chiar dacă cele trei instituții menționate mai sus utilizează modele dezvoltate de sine stătător, acestea au în comun utilizarea unui alt model calitativ (modelul CAMELS).

CAMEL(S), cu denumirea oficială UFIRS [144, p. 10], este un sistem de rating, dezvoltat în SUA în 1978 (CAMEL) de către FED și FDIC (a fost îmbunătățit în 1997, fiindu-i adăugată componenta „S”), în vederea selecției băncilor ce urmau a fi incluse în Programul de salvare a sistemului financiar american, ca urmare a crizei financiare din 1998-2010 [124, p. 89]. Modelul dat a fost preluat de autoritățile de supraveghere bancară din mai multe state, inclusiv de BNM, Modelul este unul calitativ, în cadrul căruia sunt analizate următoarele componente (a) *C* – capital adequacy, (b) *A* – asset quality, (c) *M* – management, (d) *E* – earnings, (e) *L* – liquidity și (f) *S* – sensitivity to risk (a se analiza anexa nr. 10).

Urmare a analizei indicatorilor selectați pentru fiecare secțiune, expertul atribuie o notă globală pentru fiecare secțiune (de la 1 la 5, în ordinea descreșterii sau a creșterii performanței, în funcție de metoda selectată) și o notă globală pe bancă, în funcție de care este analizat riscul global specific băncii.

Modelul sus-descriș, împreună cu alte derivate de la acesta, este cel mai des utilizat atât de autoritățile de supraveghere, cât și de bănci. Totodată, în literatura de specialitate și în activitatea de supraveghere bancară, putem întâlni și alte modele în vederea previziunii și evaluării riscurilor băncii, de exemplu:

- (a) **CAAMPL**. Este un model de previziune și analiză a ratingului băncilor. Modelul a fost dezvoltat de către Bogdan Moinescu [55, p. 31] și implementat în cadrul BNR. CAAMPL este format din două componente: (a) un model statistic de cuantificare a probabilității de deteriorare a ratingului și (b) aprecieri calitative ale expertului, complimentare informațiilor prelucrate în punctul (a). Dacă e să apreciem metodologia modelului, vom observa că modelul utilizează în calitate de variabile aceleași informații cantitative analizate în cadrul modelului CAMEL(S), în momentul în care informațiile calitative sunt la latitudinea expertului.
- (b) **PERLAS**. Este un model dezvoltat de WOCCU în 1990 și presupune un sistem integrat de indicatori de monitorizare și avertizare timpurie, aplicabil băncilor și entităților de creditare nebancaară [140, p. 23]. Fiind elaborat inițial ca un instrument de management, a fost preluat și aplicat în scopuri de supraveghere. Similar modelelor anterioare, denumirea modelului presupune analiza unor indicatori pentru secțiunile: „Protecție”, „Eficiența structurii financiare”, „Rentabilitate”, „Lichiditate”, „Active și calitatea acestora” și „Semnele sau tendințele de creștere”. Secțiunile PERLAS practic coincid cu cele din modelul CAMEL(S), doar că primul model este unul mult mai standardizat, ceea ce sporește utilitatea acestuia în vederea luării deciziilor de către management.

Modelele descrise mai sus reprezintă instrumentele cel mai des utilizate de autoritățile de supraveghere. Totodată, acestea au următoarele neajunsuri:

- (a) complexitatea și volumul mare al informațiilor ce trebuie analizate în vederea formulării unei concluzii;
- (b) analiza poate fi efectuată doar de persoane care au o pregătire fundamentală în domeniul activității bancare, adică de către un expert;
- (c) expertul va opera cu informații cantitative și calitative. Utilizarea informațiilor calitative implică un grad de subiectivitate al expertului, ceea ce scade considerabil din calitatea concluziilor, în momentul în care expertul nu are o pregătire suficientă.

Reieșind din neajunsurile enumerate mai sus, autorul consideră că reușita unui sistem de alertă timpurie depinde în mare măsură de cel puțin:

- (a) capacitatea modelului de a analiza exclusiv informații calitative, ceea ce ar presupune excluderea subiectivității celui care analizează și posibilitatea automatizării expertizei;
- (b) un număr minim de indicatori – variabile reprezentative, ce urmează a fi analizate în vederea semnalizării unei eventuale situații de dificultate; și
- (c) posibilitatea aplicării modelului nu doar de către expert, dar de către o grupă mai largă de persoane, ceea ce ar spori aplicabilitatea acestuia.

Urmând recomandările expuse mai sus, în subcapitolul următor autorul lucrării propune un model de previziune și diagnostic al stărilor de dificultate în băncile din R.M., recomandat băncilor și BNM în calitate de instrument de alertă timpurie. Implementarea acestuia va servi ca element inovativ în vederea dezvoltării sistemului de control financiar, care, după părerea autorului, ar urma să dispună de câteva astfel de instrumente. Totodată, urmează de menționat că elaborarea unui model nou de previziune și diagnostic al stărilor de dificultate în băncile din RM este condiționată de faptul că implementarea unor modele elaborate pentru alte țări, spre exemplu modelul Agheev (Federația Rusă) [150, p. 237], modelul Creditului Comercial Francez (Franța) [115, p. 120] și modelul Blundell-Wignall (SUA) [118, p. 28], nu demonstrează o capacitate a acestora de a prognoza apariția crizei în băncile din sectorul bancar autohton (a se analiza anexa nr. 13, anexa nr. 14 și anexa nr. 15).

Dezvoltarea sistemului de control intern, care are un impact direct asupra performanței băncii [30, p. 519], prin prisma îndeplinirii scopului său, și anume prevenirea situațiilor de criză prin analiza, alertarea timpurie și gestiunea riscurilor semnificative ale băncii, urmează să fie un subiect abordat în permanență în cadrul oricărei bănci, deoarece acest sistem este un instrument eficient, în măsura în care organele de conducere (AGA, CA și CE) doresc dezvoltarea acestuia.

Activitatea sectorului bancar autohton, deși are „în spate” o perioadă modestă, a demonstrat faptul că o bancă cu un sistem de control intern, lipsit de independență și maturitate, este asemenea unui organism fără imunitate. După părerea autorului, rolul subiecților sistemului de control extern ar urma să fie, în primul rând, fortificarea și dezvoltarea sistemului de control intern al băncii, care constituie acel cadru care are un impact direct asupra activității băncilor și a performanței acestora.

2.4. Concluzii la Capitolul II

1. Analizând sectorul autohton de reglementare și supraveghere bancară începând cu 1998 și până la jumătatea anului 2018, având la bază principiile Acordului Basel I, s-a constatat că acesta a fost în permanență într-un proces de îmbunătățire, iar instrumentele de reglementare și supraveghere, dezvoltate în conformitate cu Basel I, sunt actuale și până în prezent, formând fundamentul acestuia. În acest context, autorul tezei a argumentat concluziile cu privire la dezvoltarea pieței de tranzacționare a instrumentelor derivate, care au impulsionat dezvoltarea Acordului Basel II, care a venit cu noi cerințe cantitative și calitative față de capitalul reglementat. Autorul a demonstrat semnificația Acordului Basel II și a cuantificat necesitatea includerii în calculul capitalului reglementat, pe lângă riscul de credit (prevăzut de Basel I), a riscului operațional și a riscului de piață, totodată fiind dezvoltați Pilonul II și Pilonul III. Totalitatea acestor factori a dus la consolidarea semnificativă a sistemului de supraveghere al diferitor țări.

2. Examinând etapele de elaborare a actelor normative de către BNM în vederea implementării Pilonului II și III din cadrul Basel III, autorul tezei a criticat opinia mai multor practicieni care consideră că BNM a purces la implementarea Basel III, „sărind peste” Basel II. Este o opinie greșită, deoarece Acordul Basel III are la bază cerințele Basel II, fiind adăugate noi cerințe și principii, cum ar fi cerințe suplimentare privind lichiditatea, levierul sau amortizoarele de capital, iar cerințele deja implementate în cadrul Pilonului I din Acordul Basel III reflectă în mare parte Basel II.

3. Pentru a investiga situația actuală cu privire la implementarea Acordului Basel III, autorul a demonstrat că noile instrumente oferite de BNM cu privire la intervenția timpurie, menite să soluționeze din timp potențialele crize, au conferit mai multă încredere. Totodată, autorul conchide că noile cerințe față de fondurile proprii contribuie direct la capitalizarea sectorului bancar autohton. Prin urmare, continuarea implementării pilonului II și III din cadrul Basel III este vitală pentru dezvoltarea unui sector bancar sănătos.

4. În cadrul direcției de cercetare „Eficiența supravegherii bancare prin prisma intervenției BNM în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar autohton”, autorul a studiat necesitatea continuării implementării Pilonului II și III din cadrul Basel III, care sunt așteptate să dezvolte transparența în partea ce ține de dezvăluirea informațiilor către public și de fortificarea transparenței acționarilor. În acest context, autorul a ajuns la concluzia că, fără implementarea Pilonului II și III din cadrul Basel III, un sector bancar contemporan nu poate fi caracterizat ca fiind integru. În cadrul studiului dat, autorul determină că supravegherea prudențială după Ben S. Bernanke (fostul președinte al Rezervei Federale a SUA) este vitală,

întrucât activitatea dată este principalul instrument al băncilor centrale în vederea obținerii informației despre situația economică generală, ceea ce le permite acestora să-și calibreze mai bine politica lor monetară.

5. Cercetarea realizată de autor cu privire la sistemul de supraveghere și rezoluție, în partea ce ține de regimurile de intervenție în activitatea băncilor, a dus la concluzia că acesta poate fi caracterizat drept eficient în cazul analizei ponderii băncilor problematice resuscitate, iar sistemul de reglementare – în funcție de frecvența acestor crize. Totodată, s-a demonstrat că un regim de reglementare poate fi calificat drept sănătos doar în cazul în care acesta reușește să prevină situațiile de stres semnificativ în activitatea sectorului bancar în întregime. Dacă un așa fenomen a survenit, este rolul sistemului de supraveghere și rezoluție să atenueze șocul, utilizând instrumentele și regimurile de intervenție. Rezultatele studiului denotă că sistemul de supraveghere și rezoluție poate fi caracterizat drept unul eficient doar în cazul în care băncile problematice sunt puse pe „linia de plutire”, iar orice abatere în acest sens reprezintă un eșec, deoarece lichidarea unei bănci, chiar și fiind cea mai mică, reprezintă un șoc atât pentru acționarii acesteia, cât și pentru creditorii și debitorii ei.

6. Analiza crizelor din sectorul bancar autohton de către autorul tezei a demonstrat că toate crizele au catalizatori comuni: (a) tranzacții în exces cu persoane afiliate și (b) acționariat netransparent și necalitativ. În aceste circumstanțe, autorul a identificat că aceste tranzacții duc la înrăutățirea continuă a calității activelor și, în mod inevitabil, generează o criză de lichiditate, ca urmare a micșorării gradului de rambursare a creditelor. În cazul în care decapitalizarea băncii este una severă, ceea ce face practic imposibilă atragerea de capital, probabilitatea soluționării crizei este minimă, fiind inevitabil falimentul ei.

7. În cadrul cercetării crizelor sectorului bancar începând cu noiembrie 2014 s-a constatat că acestea reprezintă un caz tipic când intervenția ineficientă a băncii centrale, în vederea administrării unei crize din cadrul unei bănci (adică o criză la nivelul microeconomic), poate conduce spre o criză macroeconomică profundă și, ca urmare, spre un regres economic al unei țări sau chiar regiuni. Rezultatele cercetărilor efectuate de către autor indică faptul că regresul dat, în mare parte, a fost influențat de deciziile BNM de administrare a crizei date, care au dus la descurajarea activității de creditare din țară și la transformarea sectorului bancar din principalul creditor al economiei reale în creditorul statului. Totodată, dinamica portofoliului de credite pe sectorul bancar înregistrează o relansare, însă aceasta, din păcate, are loc pe seama creditării sectorului de consum, adică are loc o „împrospătare necalitativă” a acestuia. Astfel, treptat, are loc o înlocuire a creditelor investiționale din portofoliul băncilor cu credite de consum, ceea ce,

pe termen lung, constituie o înrăutățire a climatului investițional, în particular, și a climatului de afaceri din țară, în general.

8. Rezultatele cercetării crizelor, înregistrate frecvent în sectorul bancar autohton, denotă insuficiența dezvoltării sistemului de control financiar și au condus la concluzia că scopul principal al controlului financiar este prevenirea situațiilor similare într-un interval rezonabil de timp.

9. Autorul a studiat dezvoltarea sistemului de control intern, care are un impact direct asupra activității băncii, prin prisma îndeplinirii scopului său. În aceste circumstanțe, autorul propune sistemul de control intern în calitate de subiect abordat în permanență în cadrul oricărei bănci, deoarece acest sistem este eficient în măsura în care organele de conducere a băncii doresc dezvoltarea sa.

10. Rezultatele cercetărilor efectuate de către autor indică faptul că revizuirea abordării riscurilor de către BNM, în exercitarea funcției sale de supraveghere, având în prim-plan anume analiza calității gestiunii proceselor, analiza riscurilor la care este expusă banca și trasarea recomandărilor privind îmbunătățirea acestora, ar ridica la un nou nivel calitatea procesului de supraveghere. Aceasta ar avea un impact semnificativ asupra performanței activității băncilor prin prisma îmbunătățirii proceselor bancare și a administrării acestora.

11. Autorul a studiat și a analizat eficiența unor modele elaborate de cercetători străini, ce ar putea fi utilizate în calitate de instrumente de alertă timpurie în cadrul sistemului de control financiar al băncilor. Studiul efectuat de către autor a demonstrat necesitatea elaborării unui model care ar lua în calcul specificul sectorului bancar autohton și care ar servi ca element inovativ în vederea dezvoltării sistemului de control financiar.

12. În cadrul direcției de cercetare „Impactul sistemului de control financiar asupra performanței activității bancare”, autorul a studiat impactul controlului intern asupra activității sectorului bancar autohton și a ajuns la concluzia că o bancă cu un sistem de control intern, lipsit de independență și maturitate, este asemenea unui „organism fără imunitate”, iar rolul subiecților sistemului de control extern ar urma să fie, în primul rând, consolidarea sistemului de control intern al băncii, care constituie acel cadru ce are un impact direct asupra activității băncilor și a performanței lor.

3. ASIGURAREA STABILITĂȚII SECTORULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA PRIN MODERNIZAREA TEHNICILOR DE CONTROL FINANCIAR

3.1. Elaborarea și implementarea modelului de diagnostic și prognoză a stărilor de dificultate financiară în vederea dezvoltării instrumentelor de control financiar al activității băncilor

Analiza insuficientă a politicilor economice cu o influență asupra sectorului bancar, a dus la falimentul a multor mari entități atât la nivel mondial cât și în RM. Elaborarea diferitor modele de prognoză a crizelor financiare a entităților, este un subiect mereu actual și analizat în cadrul diferitor lucrări științifice, avându-și rădăcinile la începutul secolului XX. Problematika și necesitatea dezvoltării a unor astfel de modele a apărut ca urmare a (i) falimentelor entităților mari din perioada mării depresiuni (1929 – 1933) și (ii) numărului impunător de falimente înregistrate în SUA în mare parte, după cel de-al Doilea Război Mondial.

Primele tentative de prognoză a crizelor financiare a entităților au fost efectuate în 1920, când William H. Lough și Raymond F. Smith, au analizat mai multe instrumente efective de prognoză a falimentului, rezultatul cărora fiind unul destul de redus din cauza lipsei tehnicilor de calcul. Însă, începând cu perioada anilor '60, ca urmare a dezvoltării tehnologiilor IT, au fost elaborate primele modele complexe de prognoză a falimentului entităților, care au avut la bază analiza statistică multifactorială. Începând cu anii '60 și până în prezent, cel mai des model utilizat în acest sens, rămâne *metoda analizei discriminante* elaborată în 1968 [110, p. 97] și ulterior revizuită în 1983 [108, p. 54] de către economistul american Altman E [157, p. 56].

Dacă e să ne referim la sectorul bancar, necesitatea dezvoltării unor modele de prognoză a crizelor având la bază metoda analizei discriminante, a fost mai puțin solicitată datorită:

- (a) dezvoltării în timp a autorităților naționale sau regionale de supraveghere bancară;
- (b) elaborării acordurilor Basel în care au fost dezvoltate mai multe instrumente de reglementare prudențială și care au permis prevenirea unor eventuale crize în bănci;
- (c) aprecierea subiectivă a riscului de faliment, fiind acceptată ideea că „băncile sunt entități prea mari pentru a putea ușor falimenta”.

Criza economică mondială începând cu decembrie 2007 (anexa nr. 11), a demonstrat că instrumentele dezvoltate în acordul Basel II nu au fost suficiente în vederea minimizării riscului de faliment al băncilor. Urmează de menționat că la aproximativ o lună de la declanșarea crizei, unele din cele mai puternice bănci din lume au intrat în crize economice profunde (Northern Rock, 2007; Freddie Mac și (ii) Fannie Mae, 2008; Merrill Lynch, 2008; Lehman Brothers și AIG, 2008).

Insuficiența instrumentelor dezvoltate prin acordurile Basel în vederea prevenirii riscului de faliment în bănci, a motivat cererea din partea inventoriilor pentru dezvoltarea unor modele moderne de prognoză a crizelor economice în bănci. Reieșind din aceste necesități, autorul prezentei lucrări științifice, propune spre implementare în băncile din Republica Moldova a unui model nou sub forma de Z – scor, care ar analiza acest risc și care ar putea fi relativ ușor aplicat și analizat, suplimentar instrumentelor dezvoltate în cadrul acordurilor Basel.

Metoda analizei discriminante presupune o metodă de analiză a bonității unei entități, cu scopul de a prognoza probabilitatea apariției crizei [111, p. 5]. În acest fel, metoda analizei discriminante este o metodă de prognoză și diagnostic, care poate fi utilizată la evaluarea riscului apariției unei crize financiare în bănci [131, p. 55].

La aplicarea metodei, populația analizată urmează a fi divizată în două grupe distincte:

- (a) primul grup, format din entitățile care nu au înregistrat dificultăți financiare profunde (în continuare grupul „A”) și
- (b) restul entităților, ce au înregistrat dificultăți financiare profunde (grupul „B”).

Analizând indicatorii financiari și prudențiali, pentru grupul A și B, care cuprind băncile sănătoase și cele cu deficiențe semnificative, analiza discriminantă identifică combinație lineară optimă a indicatorilor, care fac discriminarea băncilor „sănătoase” de cele „problematică” [134, p. 3]. Rezultatele obținute permit (a) descrierea caracteristicilor băncilor problematice și (b) să se prognozeze starea de faliment a acestora [135, p. 56].

Urmare a utilizării analizei discriminante, vom obține o valoare a funcției Z scor pentru fiecare bancă, care caracterizează situația și poziția băncilor și respectiv ne va ajuta să diferențiem băncile sănătoase de cele problematice [109, p. 15]. Scorul Z specific fiecărei din bănci va fi calculat utilizând următoarea funcție:

$$Z = a_1 X_1 + a_2 X_2 + a_3 X_3 + \dots + a_n X_n \quad (4)$$

unde: X_i – reprezintă variabilele ce fac discriminarea, iar

a_i – coeficienți variabilelor.

Cu alte cuvinte, X_i sunt variabilele care fac discriminarea (deosebirea) între grupul A și B, iar a_i sunt coeficienții care demonstrează în ce măsură X_i face discriminarea dintre aceste grupe (fig. 3.1).

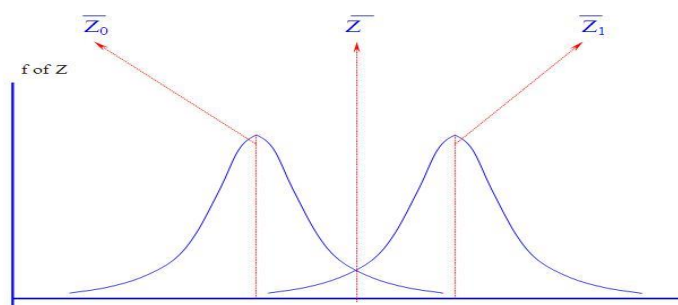

Fig. 3.1. Analiza discriminatorie în cazul a două grupe
Sursa: [129. p. 11]

unde \bar{Z}_0, \bar{Z}_1 sunt valorile mediile ale scorurilor în cazul fiecărei grupe

Dacă e să analizăm unele din modele de prognoză a riscului de faliment, care au la bază analiza regresională multiplă, acestea sunt (a se analiza anexa nr. 12):

- (a) pentru societățile financiare: modelul Centralei Bilanțurilor din Banca Franței (1999), modelul Creditului Comercial Francez (2009), Modelul Agheev (2016), Modelul Kaminski (2012), modelul Blundell-Wignall (2013), etc.

Tabelul nr. 3: Modele Z-scor de prognoză și evaluare a crizei, dezvoltate de diverși cercetători:

Modelul	Modele pentru societăți financiare		Industrie
	Modelul Centralei Bilanțurilor din Banca Franței	Modelul Creditului Comercial Francez	Modelul Agheev
Funcția Z	$Z = -1.255 r_1 + 2.003 r_2 - 0.824 r_3 + 5.221 r_4 - 0.689 r_5 - 1.164 r_6 + 0.706 r_7 + 1.408 r_8 - 85.5$	$Z = 6.47 - 9 r_1 - 1.1 r_2$	$PD = 5.46 + 0,00187 X_1 + 0,0726 X_2 - 1,578 X_3 - 0,931 X_4 - 0,614 X_5 - 0,0122 X_6 - 1,551 X_7 - 3,493 X_8 - 2,851 X_9$
Variabilele X_i	$X_1 = Rez.brut\ opera\ / TD$ $X_2 = CP/TP$ $X_3 = (Disp+Plas\ ari)/TA$ $X_4 = Ch.dob / Venit\ dob.$ $X_5 = Ch.pers./Venit\ net\ dob.$ $X_6 = CP/TA$ $X_7 = Rez.brut\ opera\ /TA$ $X_8 = Nec.Fond\ Rul./Venit.dob.$	$r_1 = Ch.dob./Rez\ brut\ opera\ ;$ $r_2 = (resurse\ atr+dob.calc)/CP$	$X_1 = spread\ CDS$ $X_2 = CNT/Cap.\ propriu$ $X_3 = ponderea\ act.\ generat.$ $X_4 = (Cred.+Depoz.)/Act\ Net$ $X_5 = Profit\ Net/Active\ Nete$ $X_6 = (Cred.+Depoz.)/Cap.Pr.$ $X_7 = Oblig.emise/Total\ dator$ $X_8 = Pond.\ Ac\ statului$ $X_9 = Pond.\ Ac\ nereziden\ tilor$
Pragul de siguranță	$Z < -1.8575$ – zonă de faliment $Z < -0.25$ – zonă de dificultate $-0.25 < Z < 0.125$ – zonă de incertitudine $Z > 0.125$ – zona favorabilă	$Z < 0$ – zona cu dificultăți $Z > 0$ – zona favorabilă	PD reprezintă probabilitatea de default, calculat în mărime relativă (%). Respectiv, cu cât mărimea PD este mai mare, cu atât riscul de default este mai mare, și respectiv vice-versa.
Alte modele având la bază analiza discriminantă, precum și descifrarea variabilelor, sunt date în anexa nr. 12.			

Sursa: Elaborat de autor, în baza anexei nr. 12.

- (b) Pentru entitățile din sectorul industrial: modelul Altman (1968 și 1983), modelul dezvoltat de Polan Jane (1987), modelul Springate (1978) și modelul lui Taffler (1977). Dintre modelele dezvoltate de școala românească, putem evidenția modelul lui Ion

Anghel (2002) și modelul lui Paul Ivoniciu (1998) [41], iar dintre modelele reprezentanților școlii ruse: modelul Saiffulin & Kadikov și modelul lui Belicov.

Vorbind despre modelele de prognoză a riscului de faliment bazate pe metoda analizei discriminante, marea majoritate a specialiștilor, fac trimitere la modelul economistului american Altman E. [112, p. 165], [133, p. 40], fiind analizat atât în mediul universitar, cât și de către sectorul de consultanță financiară, sau chiar mulți economiști și-au dezvoltat propriile modele pornind de la modelul lui Altman [174, p. 15].

La dezvoltarea modelului, Altman a selectat un eșantion de 66 de entități din domeniul industrial al SUA [173, p. 90], ce au activat în perioada 1946 – 1965, jumătate dintre care au devenit neperformante. În urma analizei efectuate, funcția Z propusă de a fost [177]:

$$Z = 1.2 X_1 + 1.4 X_2 + 3.3 X_3 + 0.6 X_4 + X_5 \quad (5)$$

Urmare a aplicării metodei analizei discriminante, Altman E. conchis că cei mai relevanți indicatori pentru analiza riscului de faliment al entităților din sectorul dat de activitate sunt anume cei 5 indicatorii (variabilele) descrise în tabelul nr. 4. Utilizând modelul dat, Altman a reușit să prognozeze criza entităților din domeniul respectiv după cum urmează:

Tabelul nr. 4: Precizia prognozei crizelor utilizând modelul Altman

Ani până la criză	Aprecieri corecte	Aprecieri greșite	%-corect
1	31	2	95
2	23	9	72
3	14	15	48
4	8	20	29
5	9	16	36

Sursa: [110, p. 590]

În 1983, în vederea perfecționării modelului său elaborat anterior, Altman a modificat variabila X'_4 din model. Ca urmare modelul a fost prezentat în următoarea formulă:

$$Z = 0.717X_1 + 0.847X_2 + 3.107X_3 + 0.42X'_4 + 0.995X_5 \quad (6)$$

În rândul specialiștilor atât autohtoni cât și din alte țări, în permanență, se discută aplicabilitatea modelului dat în vederea prognozei crizelor pentru entitățile din RM. Totodată, trebuie menționat că toate variabilele și respectiv coeficienții modelului dat sunt determinați având la baza statistica entităților americane. Cu siguranță putem afirma că statistica pentru entitățile din RM, va fi diferită de a cea din SUA, respectiv și concluziile ce se regăsesc în model vor fi diferite. Acest lucru poate fi argumentat urmare a diferențelor semnificative dintre riscurile specifice RM comparativ cu alte înalt, pentru care au fost dezvoltate aceste metode.

În opinia autorului lucrării date, elaborarea modelelor privind analiza riscului apariției crizelor economice la nivel micro-economic sau de faliment, bazate pe metoda analizei discriminante, trebuie efectuate pentru fiecare țară (sau maxim regiune) separat. Printre cauzele care ar influența diferit riscul analizat sunt: (a) riscurile la care este expus businessul, (b) politicile contabile, (c) metodele diferite de determinare a mai multor indicatori economico-financiari; (d) abordări semnificativ diferite în cadrul de raportare, fiscal și financiar.

Mai mult ca atât, autorul consideră obiectiv dezvoltarea modelului distinct pentru fiecare sector de activitate economică dintr-o anumită țară, datorită riscurilor la care este expus sectorul dat, iar dacă populația dintr-un acest sector este una radical neomogenă (dispersată), atunci ar trebui de luat în calcul dezvoltarea modelului separat fiecare din grupe din acest sector.

Totodată, analizând procesul dezvoltării modelului de către Altman E., observăm că varianta elaborată în 1983 diferă de cea din anul 1968, deși au fost analizate aceleași entități, adică analizând ambele variante, concluzionăm că timp de 15 ani, au avut loc schimbări semnificative în economia SUA, fapt care a condiționat revizuirea modelului.

Analizând cele descrise mai sus, conchidem că funcția Z va fi diferită nu numai de la o țară la alta, dar și se va modifica în timp. Respectiv, autorul punctează încă o că diferențele structurale semnificative dintre mediul economic al RM și țări, determină imposibilitatea utilizării metodelor elaborate pentru alte țări în vederea prognozei crizei pentru entitățile autohtone.

Analizând cele descrise mai sus, autorul prezentei lucrări științifice în continuare își propune elaborarea unui model de analiză a riscului apariției crizelor economice în bănci, care ar cuantifica specificul economiei naționale, totodată bazându-se pe statistica recentă a băncilor din Republica Moldova. [68, p. 42]

Procesul de dezvoltare a modelului de prognoză a crizei economice în bănci utilizând metoda analizei discriminante, este structurat în etapele, după cum urmează:

1. Identificarea și clasificarea băncilor în una din două grupe, care vor participa la elaborarea modelului de prognoză a crizei. Respectiv grupele date vor include bănci care au înregistrat crize economice profunde și bănci sănătoase care își desfășoară activitatea și în prezent;
2. identificarea indicatorilor reprezentativi în vederea analizei situației financiare a băncilor;
3. Sistematizarea valorilor indicatorilor ce vor fi analizați;
4. Calcularea, analiza și interpretarea indicatorilor incluși pentru toate băncile;
5. Elaborarea funcției discriminante și delimitarea câmpurilor mărimilor Z;
6. Analiza statistică a funcției discriminante.

Identificarea și clasificarea băncilor, sau identificarea eşantioanelor de selecție. Datorită faptului că sectorul bancar al RM este compus dintr-un număr restrâns de bănci, acestea au fost divizate în două grupe. Prima grupă (grupa „A”) este cea a băncilor sănătoase, care activează cu succes și în prezent, iar a doua grupă, este cea a băncilor aflate în dificultate – sunt bănci care înregistrat crize economice profunde sau care deja au falimentat pe parcursul ultimilor 10 ani.

În cadrul grupului B, au fost analizate băncile BC Universalbank SA, BC Investprivatbank SA, Banca Socială SA, BC Unibank SA și Banca de Economii SA, iar în cadrul grupului A – celelalte bănci din sectorul bancar care activează și la moment. Analizând deciziile BNM din ultimii 10 ani privind instituirea administrării speciale, cineva s-ar întreba de ce în grupul A nu au fost incluse BC Moldova Agroindbank SA, BC Victoriabank SA și BC Moldindconbank SA în care a fost instituit regimul de administrare specială ? Răspunsul e că administrarea specială instituită de BNM în aceste bănci a avut un rol mai mult preventiv, de a monitoriza mai îndeaproape aceste trei bănci systemic importante în contextul gestiunii crizei din sectorul bancar al RM ca urmare a delapidărilor din noiembrie 2014 [175, p. 101]. Din acest considerent, chiar dacă în aceste trei bănci au fost instituită administrarea specială, autorul le-a inclus în grupul A, anume din considerentul de a nu obține rezultate eronate.

În cazul ambelor grupe de bănci, datele inițiale au fost selectate analizând practic aceeași perioadă, fiind preluate din rapoartele financiare [6], [7] și prudențiale ale acestora [5], în acest sens fiind analizați trei ani până la înregistrarea crizelor în bănci.

Lista indicatorilor. În vederea aprecierii stării băncilor, de către autor [67, p. 86], au fost selectați 29 indicatori (financiar, prudențiali și micști), care vor fi analizați în calitate de potențiale variabile la elaborarea modelului (anexa nr. 12). Indicatorii selectați sunt clasificați în șase categorii: de rentabilitate, suficiența capitalului reglementat, solvabilitate, lichiditate, calitatea activelor și flux de numerar. Aceștia și au fost selectați în dependență de aplicabilitatea acestora în mediul academic, practica bancară precum și în dependență de indicatorii monitorizați de BNM, luând în calcul obiectivitatea acestora în evaluarea stării financiare a unei bănci.

La etapa de elaborare a modelului, autorul a utilizat o soluție IT și anume fostul „Statistica”.

Elaborarea modelului propus a început cu calcularea indicatorilor din anexa nr. 16, pentru cele două grupe de bănci și analiza variabilelor pentru evaluarea ulterioară. Astfel că în anexele nr. 18 și 19, sunt prezentați toți indicatorii calculați, care consecutiv vor fi analizați, luând în calcul categoria de apartenență. În acest sens va fi calculată media și deviația standard a fiecărui indicator, separat pentru fiecare din cele două grupe.

1. Indicatorii de lichiditate.

Tabelul nr. 5: Mediile și deviațiile standard ale indicatorilor din categoria 1.

Indicatori	Grupa A (sănătoase)		Grupa B (în dificultate)					
	Cu 1 an până la criză				Cu 2 ani până la criză		Cu 3 ani până la criză	
	X(s)	$\partial(s)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$
Lichiditatea pe termen lung (Principiul I), (cerință ≤ 1)	0.69	0.12	2.47	3.63	0.62	0.22	0.61	0.42
Lichiditatea curentă (Principiul II), (cerință $\geq 20\%$)	37.25	9.38	9.56	7.56	33.55	16.47	34.99	12.92
Rata de acoperire a datoriilor cu active generatoare de dobândă	1.09	0.32	0.35	0.32	0.98	0.06	0.98	0.14

Sursa: Elaborat de autor.

Unde, $X(s)$ – media aritmetică a indicatorilor pentru băncile din grupa „A” – celor sănătoase.

$X(f)$ – media aritmetică a indicatorilor pentru băncile din grupa „B” – celor în dificultate.

$\partial(s)$ – deviația standard a indicatorilor pentru băncile din grupa „A” – celor sănătoase.

$\partial(f)$ – deviația standard a indicatorilor pentru băncile din grupa „B” – celor în dificultate.

Analizând datele din tabelul nr. 5, putem observa diferența semnificativă a mărimii indicatorilor dintre cele 2 grupe de bănci. Mai exact, dacă la băncile din categoria „A” – celor sănătoase, activele generatoare de dobândă rămâne principală sursă de generare de venituri și respectiv de lichidități, pâi la băncile cu dificultăți, sursă dată este foarte redusă, din care cauză toți indicatorii din grupa respectivă în dinamică se înrăutățesc, astfel că cu un an până la criză, indicatorii Lichidității pe termen lung și Lichiditatea curentă specific grupei B, se află a un nivel critic ce nu se încadrează cerințelor înaintate de BNM, în același timp, indicatorii de lichiditate în cazul băncilor fără dificultăți, au o valoare organică și confortabilă.

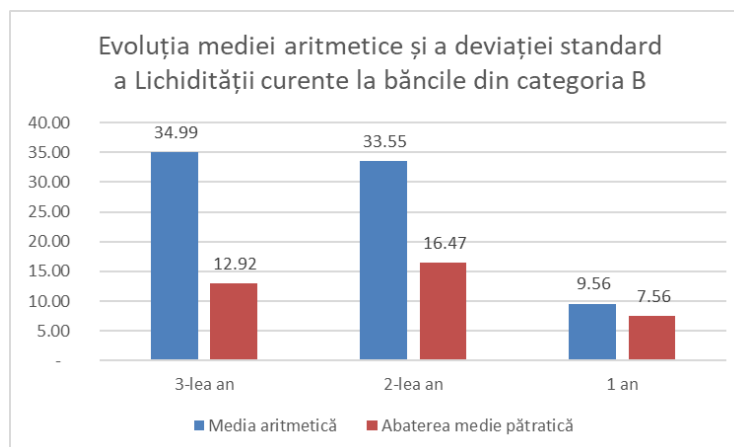

Fig. 3.2. Evoluția mediei și deviației standard a Lichidității curente (Principiului II) a băncilor în dificultate pe parcursul ultimilor 3 ani până la criză.

Sursa: Elaborat de autor.

Diferența semnificativă între mediile grupelor de bănci poate fi observată în cazul Lichidității curente (Principiul II al lichidității), care pentru băncile sănătoase, este de 37.25%, totodată pentru băncile aflate în dificultate, valoarea acestui indicator fiind de 9.56%. Datorită faptului că deviația standard a indicatorilor calculați pentru băncile problematice este semnificativ de mare, există riscul ca câmpurile valorilor acestor indicatori ale celor 2 grupe de bănci să se intercaleze foarte mult. Acest fenomen nu este vizibil în cazul valorilor Lichidității curente (Principiul II), câmpurile cărora nu se intercalează (Fig. 3.3). Datorită acestui fapt, conchidem că Lichiditatea curentă (Principiul II) demonstrează discriminare esențială între cele două grupe de bănci.

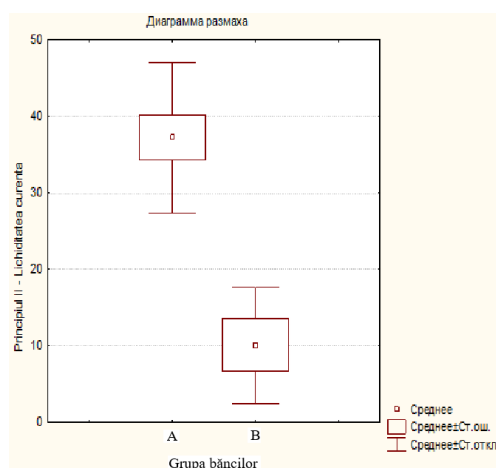

Fig. 3.3. Distribuția valorilor Lichidității curente pentru cele două grupe de bănci.

Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

În același timp, observăm că indicatorii de lichiditate degradează continuu, odată cu resimțirea crizei. Nivelul cel mai drastic este înregistrat în perioada de 1 an până la faliment, astfel că rata de acoperire a datoriilor cu active generatoare de dobândă micșorându-se, practic, de trei ori în decursul perioadei analizate, iar Lichiditatea pe termen lung sau activele băncii cu scadența mai mare de doi ani, au depășit resursele sale financiare de 2.47 ori, ceea ce denotă faptul că activele băncilor din această categorie au o lichiditate destul de redusă, fapt și este confirmat de indicatorul Lichidității curente.

Diminuarea semnificativă a mărimii medii a indicatorului Ratei de acoperire a datoriilor cu active generatoare de dobândă, în paralel cu tendința de creștere a deviației standard în decursul perioadei analizate, denotă o diminuare din puterea de discriminare a indicatorului dat.

În concluzie, urmează de remarcat că Lichiditatea curentă a băncii (Principiul II) este indicatorul, care face discriminarea semnificativă între băncile sănătoase și cele cu dificultăți.

2. Indicatorii de rentabilitate.

Tabelul nr. 6: Mediile și deviațiile standard ale indicatorilor din categoria 2

Indicatori	Grupa A (sănătoase)		Grupa B (în dificultate)					
	Cu 1 an până la criză				Cu 2 ani până la criză		Cu 3 ani până la criză	
	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$	X(s)	$\partial(s)$
Rentabilitatea economică (%)	0.91	2.03	-4.27	7.98	-0.94	3.77	0.39	2.63
Rentabilitatea financiară (%)	6.42	10.28	-16.23	27.61	1.35	11.41	0.53	13.76
Rata marjei brute a dobânzii	0.57	0.17	0.27	0.13	0.32	0.19	0.45	0.10
Rata marjei nete a dobânzii	0.11	0.34	-0.64	1.07	0.01	0.36	-0.01	0.36
Marja profitului din dobânzi	4.25	6.11	1.42	0.32	1.64	0.66	1.89	0.34

Sursa: Elaborat de autor

În baza calculelor efectuate în tabelul nr. 6, se evidențiază diferența între grupele de bănci și anume în cazul băncilor sănătoase, toți indicatorii din categoria de rentabilitate, sunt apreciați ca având o valoare acceptabilă. Aici mai întâi de toate urmează a fi analizată rentabilitatea financiară care are o medie de 6.42 și rata marjei brute a dobânzii cu valoarea medie de 57%, fapt ce caracterizează o activitate eficientă a acestor bănci, în timp ce la băncile aflate în dificultate, valoarea medie a acestor indicatori fiind inacceptabilă pentru o tendință sănătoasă de capitalizare.

Rata rentabilității economice, rentabilității financiare și rata profitului din dobânzi, demonstrează cea mai semnificativă diferență dintre mărimile medii, însă datorită deviațiilor standard ale acestora, de asemenea foarte înalte (ceea ce rezultă în intercalații), micșorează din trăsătura de discriminare. Fenomenul dat denotă că indicatorii analizați nu sunt instabili în vederea prognozei crizelor în bănci.

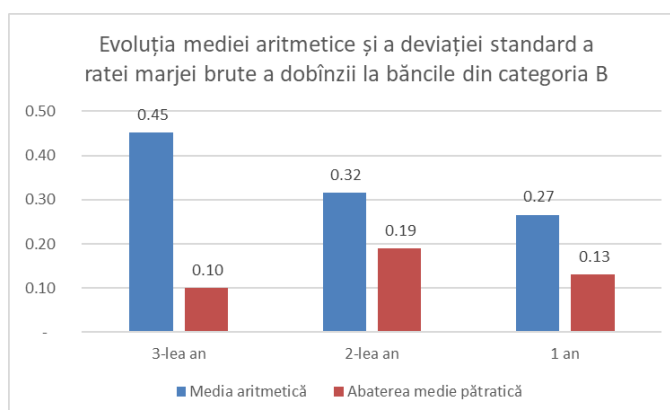

Fig. 3.4. Media aritmetică și Deviația standard a ratei marjei brute a dobânzii la băncile în dificultate pe parcursul ultimilor 3 ani până la criză.

Sursa: Elaborat de autor

Analizând rata marjei nete a dobânzii, observăm că deși există o diferență între valorile medii a celor două grupe de bănci, această diferență este una destul de scădută, iar datorită deviațiilor standard destul de semnificative a acestui indicator (1.07 pentru grupa B), capacitatea de discriminare între cele două grupe, este destul de incertă.

Media ratei marjei brute a dobânzii, demonstrează o discriminare semnificativă între cele două grupe de bănci și datorită faptului că deviația standard este una redusă, ne conduce la ideea că indicator dat poate fi cel care face discriminarea cea mai bună dintre grupele de bănci sănătoase și cele aflate în dificultate (a se vedea Fig. 3.5), idee care s-a adeverit la elaborarea modelului. În concluzie, putem remarca că indicatorii din categoria de rentabilitate au capacitate semnificativă de a asigura o discriminare suficientă între băncile, fapt care ne conduce spre ipoteza în vederea prognozei crizelor utilizarea acestora este binevenită.

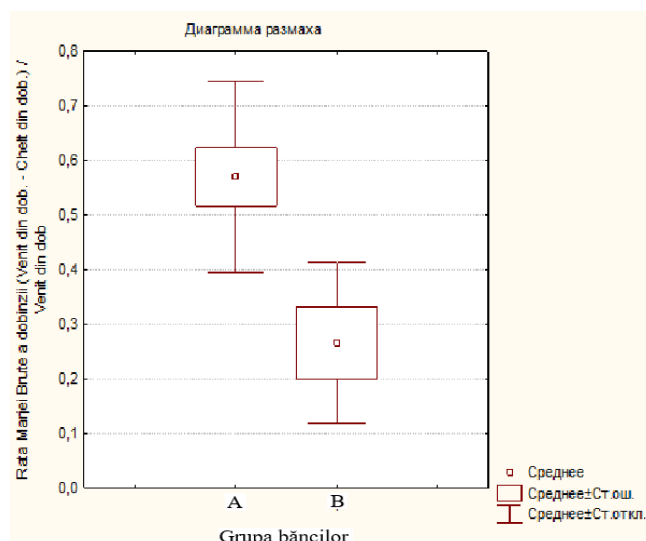

Fig. 3.5: Distribuția valorilor ratei marjei brute a dobânzii pentru cele două grupe de bănci.
Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

3. Indicatorii privind calitatea activelor

Din datele prezentate în tabelul nr. 7, observăm că, putem urmări evoluția mediilor și deviațiilor standard ale ratelor indicatorilor privind calitatea activelor pentru 3 ani până la faliment pentru băncile aflate în dificultate și mărimile acestor indicatori pentru băncile sănătoase, rezultate care denotă că, între cele două grupe de bănci, există diferențe majore.

Tabelul nr. 7: Mediile și deviațiile standard ale indicatorilor din categoria 3

Indicatori	Grupa A (sănătoase)		Grupa B (în dificultate)					
	Cu 1 an până la criză				Cu 2 ani până la criză		Cu 3 ani până la criză	
	X(s)	$\partial(s)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$
Ponderele activelor generatoare de dobândă (%)	76.62	8.20	29.56	27.81	81.84	8.73	74.34	8.76
Rotația activelor (%)	6.84	1.28	9.43	5.33	6.72	2.76	8.00	2.15
Credite neperformante / Credite	13.16	7.18	3.42	2.81	4.87	3.18	6.12	3.82

Sursa: Elaborat de autor

Dacă e să analizăm ponderea activelor generatoare de dobândă, observăm că în cazul băncilor din categoria A (celor sănătoase), medie aritmetică a acestui indicator (76.62%) atinge o valoare destul de performantă comparativ cu 29.56% în cazul băncilor cu dificultăți financiare, această situație fiind explicată prin gestiunea inefficientă a activelor băncilor în dificultate, ceea ce și a dus la starea de criză, deoarece în cazul acestora doar 29.56% din totalul activelor sunt generatoare de dobânzi și respectiv lichidități, restul fiind active „înghețate”, în mare parte purtătoare de cheltuieli suplimentare. Ca urmare a deviației standard foarte înalte (8.2 și respectiv 27.81 unități) a acestui indicator, are loc diminuarea din capacitatea de discriminare a acestuia între cele două clase de bănci, fapt ce atestă că indicatorul respectiv este destul de instabil în aprecierea riscului analizat.

Rotația activelor, la prima vedere denotă o anomalie, deoarece în cazul grupei băncilor sănătoase, valoarea medie a acestui indicator e de 6.84%, în timp ce în cazul băncilor cu dificultăți, valoarea medie a acestuia este mult mai mare – de 9.43%, ceea ce ar însemna că în cazul băncilor cu dificultăți activele acestora se rotesc mult mai repede. Situația dată, pe termen scurt ar fi explicată prin ideea că, datorită fenomenului că activele acestora sunt tot mai puțin generatoare de dobânzi (a se analiza comentariul de mai sus), acestea sunt pasibile deprecierii, care la rândul său diminuează valoarea de bilanț a activelor și respectiv valoarea indicatorului dat se majorează – ceea ce este un efect mai degrabă cauzat de aspectul contabil. Pe termen lung însă, o dată cu înrăutățirea constantă a calității activelor și respectiv a capacității acestora de a genera venituri, valoarea indicatorului dat se va micșora agresiv. Datorită anomaliei pe termen scurt analizate mai sus și devierii standarde destul de semnificative (1.28 și 5.33 unități) capacitatea de discriminare a acestui indicator este destul de incertă.

Pe parcursul perioadei de timp analizat (trei ani până la faliment), singurul indicator din această grupă de indicatori care a demonstrat o înrăutățire continuă este indicatorul „ponderea creditelor neperformante” (a se analiza fig. 3.6). Efectul indicatorului dat în continuare va fi

analizat prin prisma „Credite/credite neperformante” care este inversul indicatorului ponderii creditelor neperformante sau $Pondere\ creditelor\ neperformante \times \frac{1}{n}$, inversat pentru a nu admite compensarea reciprocă a efectului variabilelor modelului.

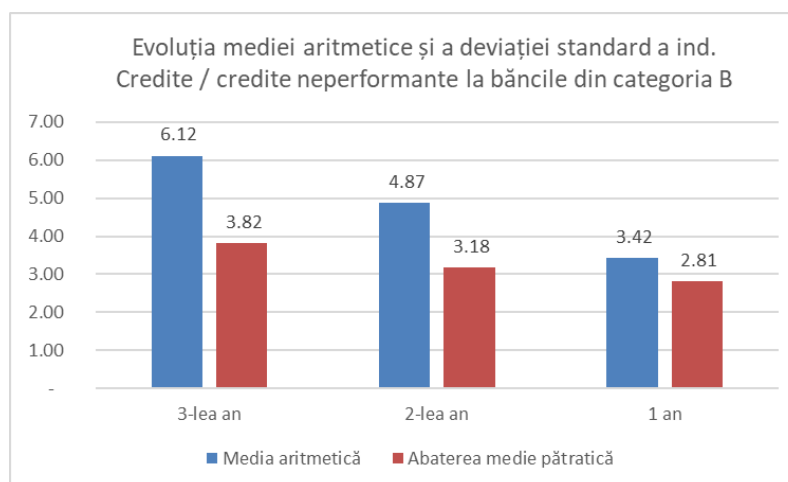

fig. 3.6. Media aritmetică și Deviația standard a indicatorului “Credite/credite neperformante” la băncile în dificultate pe parcursul ultimilor 3 ani până la criză.

Sursa: Elaborat de autor.

Analizând dinamica acestui indicator, observăm că o dată cu apropierea crizei, valoarea medie a acestuia se micșorează constant, făcând o discriminare evidentă comparativ cu valoarea medie a acestuia calculată pentru grupa băncilor sănătoase. În același timp, devierea standard demonstrează aceeași tendință, ceea ce ar fi un indiciu că anume acesta este un indicator care ar face o discriminare bună între cele două grupe de bănci, și respectiv, indică că analiza acestuia este binevenită în analiza riscului apariției crizelor în băncii.

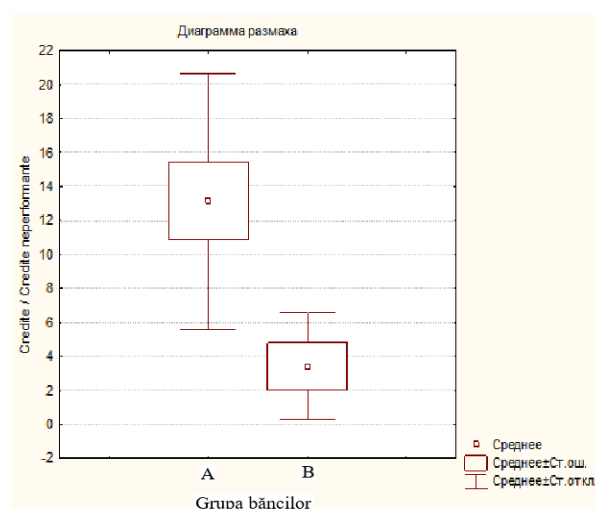

Fig. 3.7: Distribuția valorilor indicatorului „Credite/credite neperformante” pentru cele două grupe.

Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

Ca rezultat, autorul conchide că, în această categorie, doar Ponderea creditelor neperformante în portofoliu asigură discriminarea evidentă a băncilor sănătoase și a celor cu dificultăți.

4. Indicatorii privind Suficiența capitalului reglementat

Analizând datele din tabelul nr. 8, observăm că se evidențiază, diferența dintre cele două grupe de bănci, sănătoase și cele cu dificultăți. În cazul băncilor fără dificultăți majore, toți indicatorii de suficiență au valori destul de bune, mai ales în cazul suficienței capitalului ponderat la risc, medie căruia depășește 45%, CNT la 1 leu active, Rata de acoperire a creditelor expirate cu CNT, Rata de acoperire a creditelor neperformante cu CNT și Rata de acoperire a expunerilor mari cu CNT, înregistrând și ele mărimi destul de înalte, fapt ce demonstrează o asigurare sănătoasă cu capital reglementat și respectiv o capacitate înaltă de a atenua riscurile ce reiese din activitatea operațională a băncilor, comparativ cu media pentru grupa de bănci cu dificultăți.

Tabelul nr. 8: Mediile și deviațiile standard ale indicatorilor din categoria 4

Indicatori	Grupa A (sănătoase)		Grupa B (în dificultate)					
	Cu 1 an până la criză				Cu 2 ani până la criză		Cu 3 ani până la criză	
	X(s)	$\delta(s)$	X(f)	$\delta(f)$	X(f)	$\delta(f)$	X(f)	$\delta(f)$
Suficiența capitalului ponderat la risc (%)	45.44	41.11	16.62	11.83	27.77	12.28	33.20	20.67
CNT la 1 (un) leu active (%)	20.32	13.58	9.14	6.01	11.80	7.91	18.35	14.46
Rata de acoperire a creditelor expirate cu CNT	5.30	4.20	1.96	3.00	25.62	45.25	7.95	11.39
Rata de acoperire a creditelor neperformante cu CNT	4.44	3.78	1.14	1.13	6.57	9.24	2.95	3.53
Rata de acoperire a expunerilor mari cu CNT	2.51	2.63	0.18	0.15	1.00	0.90	1.06	1.23
Rata de acoperire a mijloacelor bănești datorate de bănci cu CNT	2.47	3.77	5.46	9.05	0.65	0.75	4.39	7.51

Sursa: Elaborat de autor

Excepție de la tendința enunțată mai sus, o face Rata de acoperire a mijloacelor bănești datorate de bănci cu CNT, care cu 1 an înainte de faliment, valoarea medie pentru grupa băncilor sănătoase este de 2.47 în timp ce pentru grupa băncilor cu dificultăți este de 5.46. Acest fapt demonstrează că indicatorul dat indică a discriminare contradictorie între cele două grupe de bănci mai ales dacă analizăm dinamica acestuia pe parcursul celor 3 ani, și respectiv poate fi analizat ca și un indicator de discriminare.

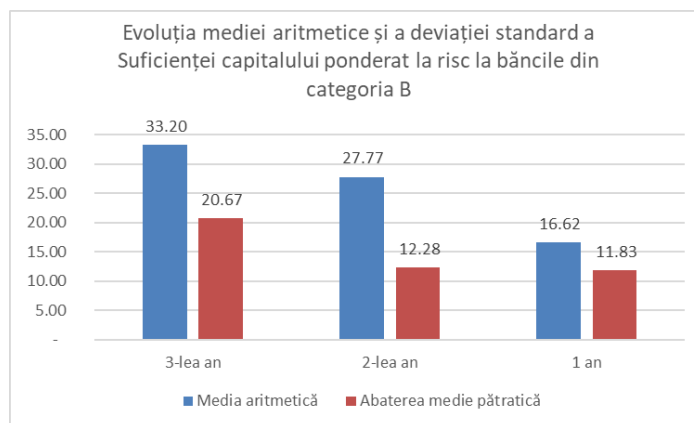

Fig. 3.8. Media aritmetică și Deviația standard a Suficienței capitalului ponderat la risc la băncile în dificultate pe parcursul ultimilor 3 ani până la criză.

Sursa: Elaborat de autor.

În același timp, dacă e să analizăm dinamica valorii medii și devierii standard pe parcursul celor 3 ani până la faliment a indicatorilor (a) Suficiența capitalului (a se analiza fig. 3.8), (b) Rata de acoperire a creditelor expirate cu CNT, (c) Rata de acoperire a creditelor neperformante cu CNT și (d) Rata de acoperire a expunerilor mari cu CNT, observăm că o dată cu apropierea falimentului valoarea acestor indicatori se înrăutățește semnificativ ceea ce corelează cu înrăutățirea situației financiare a băncilor din grupa B, totodată însă, deviația standard a acestora este foarte mare ceea ce semnifică că câmpurile valorilor acestor indicatori pentru cele 2 grupe de bănci se intercalează destul de mult, motiv din care are loc o diminuare din puterea de discriminare a indicatorilor analizați (a se analiza Fig. 3.9).

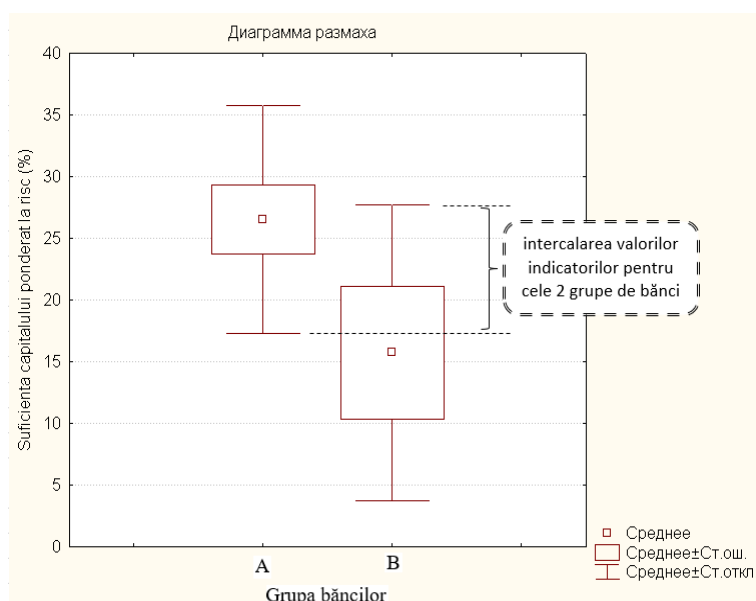

Fig. 3.9: Distribuția valorilor Suficienței capitalului ponderat la risc pentru cele două grupe de bănci.

Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

În concluzie, autorul constată că nivelul și evoluția contradictorie a indicatorilor privind suficiența capitalului reglementat, conduce spre o utilizare problematică a acestora în vederea evaluării riscului apariției unei crize în bănci.

5. Indicatorii de solvabilitate

Din tabelul nr. 9, observăm o diferență majoră a indicatorilor pentru cele 2 grupe de bănci. Aceasta se datorează, în mare parte faptului că o dată cu apropierea falimentului are loc (a) eroziunea continuă a capitalului propriu, care este componenta principală a capitalului reglementat, și (b) creșterea gradului de îndatorare a băncilor din categoria celor cu dificultăți, în timp ce în cazul băncilor din grupa A, media acestor indicatori este una sănătoasă.

Tabelul nr. 9: Mediile și deviațiile standard ale indicatorilor din categoria 5

Indicatori	Grupa A (sănătoase)		Grupa B (în dificultate)					
	Cu 1 an până la criză				Cu 2 ani până la criză		Cu 3 ani până la criză	
	X(s)	$\partial(s)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$	X(f)	$\partial(f)$
Rata de acoperire a datoriilor cu Capital Propriu (%)	44.97	55.98	16.31	12.73	20.63	15.85	35.06	29.54
Ponderea capitalului propriu (%)	25.24	15.48	13.08	8.64	15.85	9.57	23.16	12.85
Solvabilitatea generală	1.45	0.56	1.16	0.13	1.21	0.16	1.35	0.30
Rata de acoperire a depozitelor cu credite	0.97	0.31	0.62	0.57	0.73	0.27	0.98	0.55
Rata de acoperire a datoriilor cu CNT (%)	43.62	52.85	18.03	18.78	13.18	25.24	33.14	36.89
Rata de acoperire a datoriilor către bănci cu CNT	7.04	14.35	147.12	293.06	19.19	16.12	45.19	54.44

Sursa: Elaborat de autor

Diferența cea mai resimțită în cazul mediilor pentru cele două grupe este asigurată de indicatorii (a) Rata de acoperire a datoriilor cu capital propriu, (b) Ponderea capitalului propriu, și (c) Rata de acoperire a datoriilor cu CNT, care variază de aproximativ 2 – 3 ori în cazul băncilor sănătoase comparativ cu cele aflate în dificultate. Diferența respectivă atestă că indicatorii dați fac o bună discriminare între cele 2 grupe de bănci, totodată însă, acești indicatori sunt însoțiți de deviații standard foarte mari, ceea ce scade din puterea acestora de discriminare. Aceiași problemă o identificăm în cazul Rata de acoperire a depozitelor cu credite. Chiar dacă diferența între valorile medii ale grupelor nu este mare (0.97 comparativ cu 0.62 unități în cazul grupei B), deviația standard este destul de semnificativă, ceea ce iarăși micșorează considerabil puterea de discriminare a acestuia.

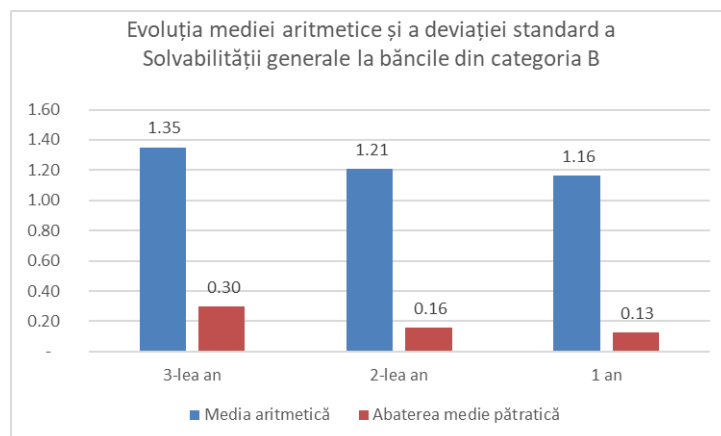

Fig. 3.10: Media aritmetică și Deviația standard a solvabilității generale la băncile în dificultate pe parcursul ultimilor 3 ani până la criză.

Sursa: Elaborat de autor.

Analizând dinamica valorii medii a Solvabilității generale (Fig. 3.10), de asemenea observăm o înrăutățire continuă a acesteia în cazul băncilor în dificultate ceea ce corelează cu creșterea riscului de faliment, astfel că cu 1 an până la faliment media acestui indicator în cazul băncilor sănătoase e de 1.45 comparativ cu media pentru grupa băncilor cu dificultăți de 1.16 unități. În același timp, devierea standard demonstrează aceeași tendință, ceea ce ar fi un indiciu că anume acesta este un indicator care ar face o discriminare bună între cele două grupe de bănci la elaborarea modelului privind prognoza riscului de faliment/apariție a crizei bazat pe metoda analizei discriminante, cu toate ca dacă e să analizăm Fig. 3.11, observăm o intercalare a valorilor indicatorilor pentru cele două grupuri de bănci, mult mai pronunțată comparativ cu indicatorii prezentați în figurile de mai sus.

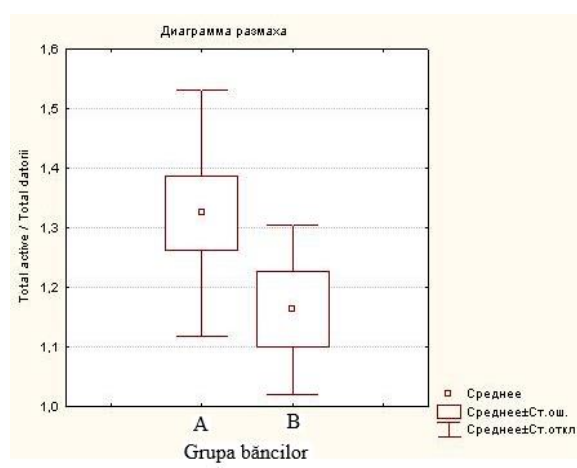

Fig. 3.11: Distribuirea solvabilității generale

Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

În cazul Ratei de acoperire a datoriilor către bănci cu CNT, observăm o volatilitate exagerată a valorii medii a acestuia, demonstrată prin deviația standard din perioada 1 an până la criză, totodată valoarea medie ale acestuia (147.12 unități) în cazul băncilor cu dificultăți comparativ cu grupa băncilor sănătoase (7.04 unități), demonstrează evoluția incertă a indicatorului dat, din considerentul că o dată ce o bancă se confruntă cu dificultăți de diferit gen, celelalte bănci î-și micșorează expunerile față de banca problematică. În acest caz, o dată cu aprofundarea crizei, are loc micșorarea atât a capitalului reglementat cât și a resurselor atrase din celelalte bănci ai sectorului bancar, ceea ce și determină evoluția incertă a indicatorul dat.

În concluzie, autorul menționează că structura financiară a băncii reprezintă un aspect, care asigură discriminarea esențială între băncile sănătoase și cele cu dificultăți.

6. Categoria indicatorilor privind fluxul de numerar

Tabelul nr. 10: Mediile și deviațiile standard ale indicatorilor din categoria 6

Indicatori	Grupa A (sănătoase)		Grupa B (în dificultate)					
	Cu 1 an până la criză				Cu 2 ani până la		Cu 3 ani până la	
	X(s)	$\sigma(s)$	X(f)	$\sigma(f)$	X(f)	$\sigma(f)$	X(f)	$\sigma(f)$
Fluxul operațional la 1 leu venit din dobânzi	0.54	1.15	0.39	3.02	5.00	3.17	2.63	4.42
Fluxul operațional la 1 leu total activ	0.04	0.08	0.09	0.29	0.26	0.08	0.13	0.25
Fluxul net total la 1 leu venit din dobânzi	0.06	0.82	2.57	5.48	5.29	4.90	2.35	4.00
Fluxul net total la 1 leu datorii dotale	0.00	0.07	0.11	0.31	0.27	0.14	0.13	0.29
Dobânzi încasate la 1 leu dobânzi plătite	2.79	1.20	1.63	0.43	1.66	0.50	1.93	0.63
Randamentul dobânzii plătite	1.79	1.20	0.67	0.48	0.66	0.50	0.93	0.63

Sursa: Elaborat de autor.

Indicatorii care demonstrează o diferențiere evidentă (a se vedea tabelul nr. 10) sunt Fluxul operațional la 1 leu venit din dobânzi, Dobânzi încasate la 1 leu dobânzi plătite și Randamentul dobânzii plătite. Însă deviația standard a fluxului operațional la 1 leu venit din dobânzi și randamentului dobânzii plătite, comparativ cu media este excesiv de mare, ceea ce într-un final exclude capacitatea de discriminare.

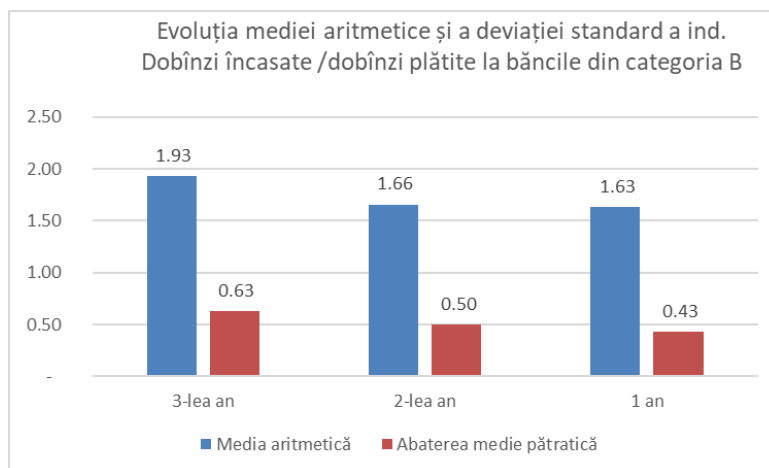

Fig. 3.12. Media aritmetică și Deviația standard a ind. Dobânzi încasate la 1 leu dobânzi plătite la băncile în dificultate pe parcursul ultimilor 3 ani până la criză.

Sursa: Elaborat de autor

Ca rezultat, autorul lucrării constată că evoluția dispersată a indicatorilor fluxului de numerar, fac imposibilă utilizarea acestora în vederea prognozei riscului apariției crizei. Excepție făcând doar indicatorul Dobânzi încasate la 1 lei dobânzi plătite, care așa după cum se observă din Fig. 3.13, poate fi caracterizat ca și având o intercalare a valorilor pentru cele două grupe de bănci destul de mare.

Dacă e să analizăm cauza corelării contradictorie a indicatorilor de cash-flow cu riscul de faliment în bănci, atunci vom observa că în majoritatea cazurilor băncilor cu dificultăți, acestea au un flux operațional pozitiv, în timp ce pentru grupa A este specific mai mult un flux operațional negativ. Această situație se explică prin faptul că băncile sănătoase, care continuu tind spre majorarea portofoliului său de credit și investițional, în permanentă mobilizează capitaluri, iar o dată ce banca își majorează continuu portofoliile, fluxul devine unul negativ, care peste o anumită perioadă începe să genereze afluxuri. În cazul băncilor cu dificultăți însă, o dată ce clienții și celelalte bănci, sesizează apariția probleme de ordin financiar sau prudențial, tot mai puți doresc să intre într-o relație de afaceri cu banca dată, sau volumul activităților este restrâns de către BNM, ceea ce într-un final își lasă amprenta asupra cash-flowului, adică va înregistra o scădere a activității investiționale, ceea ce pe termen scurt va duce la situația când intrările de capital ca urmare a rambursării acestora, vor depăși ieșirile, fenomen care pe termen scurt va genera un cash-low pozitiv.

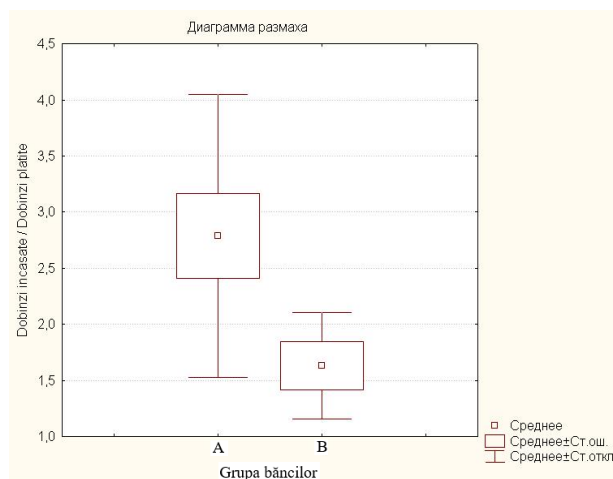

Fig. 3.13: Distribuția valorilor Ratei dobânzii încasate la 1 leu dobândă plătită pentru cele 2 grupe de bănci.

Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

După sistematizarea variabilelor din lista indicatorilor descriși mai sus, autorul a purces la elaborarea modelului în vederea prognozei crizei în bănci, efectuând următoarele proceduri.

1. analiza semnificației statistice a multiplelor funcții discriminante, inclusiv analiza contribuției fiecărei variabile;
2. analiza covariației și corelației între variabilele identificate;
3. analiza preciziei prognozei tuturor modelelor, și respectiv
4. selectarea modelului optim.

Rezultatul elaborării modelului. Într-un final, din lista inițială de indicatori (29 de indicatori financiari, prudențiali și micști), au fost identificate trei variabile care au permis discriminarea cea mai semnificativă între grupele de bănci. Într-un final, aceste trei variabile au alcătuit următorul model, exprimat utilizând următoarea funcție:

$$Z = 5.11 - 0.08 X_1 - 3.83 X_2 - 0.1 X_3 \quad (7)$$

Unde:

$$X_1 - \text{exprimă Lichiditatea curentă (Principiul II al lichidității)} = \frac{\text{Active lichide}}{\text{Total active}} \times 100 (\%), \quad (8)$$

$$X_2 - \text{rata marjei brute a dobânzii} = \frac{\text{Venituri din dobânzi} - \text{cheltuieli cu dobânzile}}{\text{Venituri din dobânzi}}, \quad (9)$$

$$X_3 = \frac{1}{\text{Pondere creditelor neperformante}} \text{ sau } \frac{\text{Credite}}{\text{Credite neperformante}} \quad (10)$$

Urmează de menționat că statistica lamda-Wilks pot lua valori între 0 și 1 și cu cât λ tinde spre 0, cu atât puterea de discriminare a modelului este mai mare, și inversul.

Pentru modelului elaborat, mărimea λ e de "0.18", ($F(3.12) = 18,086$; $p < ,0001$, ce confirmă capacitatea semnificativă de discriminare. Lamda-Wilks a fost analizată cu ajutorul testului χ^2 . Ipoteza nulă care demonstrează că $BSS = 0$ și $\eta = 0$, este respinsă, fapt care demonstrează că media dintre scoruri ale celor două grupe de bănci este semnificativ mai mare comparativ cu eroarea de selecție.

Totodată, a fost utilizat testul Fisher în vederea analizei capacității de discriminare a fiecărei variabile din model (a se analiza tabelul nr. 11), a fost calculată „F-statistica”, care demonstrează modificarea lamdei la incorporarea unei noi variabile în model. De către autor au fost incluse în model variabilele cu cele mai mari valori ale lui F și cu lamda parțială minimă.

Tabelul nr. 11. Variabilele modelului discriminant

	Lichiditatea curentă	Marja brută a dobânzii	$\frac{1}{\text{Ponderea cred. neperf.}}$
λ Wilks	0.324956	0.257335	0.257286
λ - parțială	0.557347	0.703804	0.703939
Mărimea – F (1, 10)	9.530560	5.050192	5.046943
p.(gr.lib)	0.009412	0.044215	0.044272
Gr. de încredere a lui p	0.990002	0.871529	0.863461
Gr. de tolerare a lui p	0.009998	0.128471	0.136539
Media Grupa A	37.25	0.57	13.16
Media Grupa B	9.56	0.27	3.42

Sursa: Elaborat de autor

Analizând informațiile din tabelul nr. 11, observăm că λ Wilks se calculează separat pentru fiecare variabilă. Utilitatea și aportul în model a fiecărei variabile este mai resimțită, cu cât λ variabilei este mai mare.

Ca și concluzie, autorul conchide că „Lichiditatea curentă” are aportul cel mai semnificativ în discriminarea grupelor analizate. Următoarea variabilă importantă, este Marja brută a dobânzii și respectiv, $\frac{1}{\text{Ponderea cred. neperf.}}$.

Clasificarea băncilor, scorul – Z. După identificarea variabilelor modelului și estimarea mărimii coeficienților discriminanți, autorul a estimat scorul Z și respectiv, în dependență de valoarea individuală a scorului pentru fiecare bancă, le-a clasificat în grupa A și B. Modelul selectat presupune că toți coeficienții se scad din constantă, fapt ce semnifică că, cu cât scorul băncii este mai mic, cu atât poziția băncii va fi mai performantă, iar riscul apariției unei crize – mai mic. Clasificarea băncilor pe grupe, va demonstra precizia modelului. În cazul în care rezultatele vor coincide cu situația efectivă, atunci vom considera că modelul clasifică cu exactitate băncile.

Tabelul nr. 12. Clasificarea băncilor

Prognoza observărilor	
Dificultăți	Fără dificultăți
X	Y ₁
Y ₂	X

Sursa: Elaborat de autor.

În tabelul nr. 12, autorul a prezentat cum modelul va clasifica băncile din eșantion. Cu simbolul „X” va fi notată atribuirea corectă a băncii în categoria respectivă, cu „Y” – atribuirea eronată, cu Y₁ – eroarea standard de gr. I (întâi) și cu Y₂ – de gr. II, cu alte cuvinte eroarea când modelul atribuie bancă fără dificultăți drept una problematică și vice-versa.

Suma X-urilor reprezintă clasificările corecte, iar ponderea băncilor atribuite corect s-a va determinat ca raportul dintre suma X-urilor și numărul total al băncilor (16 bănci). Această pondere reprezintă R² sau coeficientul de determinație specific analizei regresionale.

Cum a fost menționat, eșantionul utilizat este format din 16 bănci clasificate în grupa băncilor sănătoase formată din 11 bănci „A” și „B” – grupa celor 5 bănci falimentare. Pentru băncile cu dificultăți indicatorii financiari și prudențială sunt analizați cu 1 an până la criză. Sumarul clasificării băncilor cu ajutorul de modelului, este dat în tabelul nr. 13.

Tabelul nr. 13. Clasificarea băncilor cu un an până la criză

Grupa băncilor	%-corect	Buna	Rea	Total
A - buna	100.00	11	0	11
B - rea	100.00	0	5	5
Total	100.00	11	5	16

Sursa: Elaborat de autor

Analizând datele din tabelul nr. 13, observăm că cu un an până la criză, modelul oferă o precizie maximă de 100%, fapt ce presupune că fiecare din bănci a fost identificată corect, respectiv, atât Y₁, cât și Y₂ sunt egale cu 0%. Prin urmare, autorul conchide că prognoză crizei în bănci cu un an până la survenirea acesteia este realizată cu probabilitatea de 100%. Probabilitatea cu care posterior a fost efectuată clasificarea, o putem analiza în anexa nr. 17.

Următorul pas realizat de autor este analiza preciziei modelului cu încă un an mai devreme de survenirea crizei.

Tabelul nr. 14. Identificarea băncilor cu doi ani până la criză

Grupa băncilor	%-corect	Buna	Rea	Total
A - buna	100.00	11	0	11
B - rea	60.00	2	3	5
Total	87.50	15	3	16

Sursa: Elaborat de autor

Informațiile din tabelul nr. 14, denotă faptul că cu 2 ani înainte de criză, în unele cazuri variabilele modelului sunt nu atât de sensibili. Respectiv, dacă e să analizăm calitatea prognozei crizei având la bază modelul discriminant, observăm, acesta a clasificat greșit doar două bănci falimentare considerându-le bune, totodată capacitatea de prognoză s-a menținut la o cotă de 87.5%. În anexa nr 18 și nr. 19 de către autor este prezentat Z scorul individual pentru fiecare din bănci.

Cu trei ani înainte de survenire a crizei, precizia prognozei s-a micșorat ne semnificativ, fiind de 75%, ca urmare a faptului că, modelul a identificat greșit patru bănci.

Tabelul nr. 15. Identificarea băncilor cu trei ani până la criză

Grupa băncilor	%-corect	Buna	Rea	Total
A - buna	100.00	11	0	11
B - rea	20.00	4	1	5
Total	75.00	15	1	16

Sursa: Elaborat de autor

Rezultatul de mai sus este apreciat ca și fiind unul destul de reușit. În anexa nr. 18 și nr. 19, sunt prezentate băncile greșit identificate precum și scorul acestora. Totodată, autorul conchide că modelul elaborat are precizia maximă în predicția crizei cu 1 an înainte survenirea acesteia, cu 2 ani până survenirea acesteia - 87.5% și cu 3 ani - 75%.

Dacă e să analizăm în ce cazuri modelul a identificat și clasificat incorect unele bănci, atunci analizând informațiile din tabelul nr. 14 și nr. 15, observăm că modelul, doar în cazul unor bănci falimentare, le-a clasificat ca și fiind sănătoase, în timp ce pe cele sănătoase, le-a identificat cu exactitate de 100%. Această situație poate fi argumentată și prin faptul că în cazul băncilor, dinamica indicatorilor este una mai mult liniară anume datorită stabilității proceselor, iar în prima fază a crizei unei bănci, efectul acesteia nu tot timpul este prompt resimțit la nivelul indicatorilor financiari sau prudențiali, fiind nevoie de o perioadă mai îndelungată. Anume din acest considerent, în vederea prognozei falimentului, autorul tezei date recomandă nu doar calcularea scorului Z la un anumit moment, dar analiza evoluției în timp a acestuia.

Delimitarea câmpurilor mărimilor – Z. Analizând alte modele discriminante elaborate de alți cercetători, observăm că nu e suficient propriu-zis elaborarea doar a modelului, însă pentru ca acesta să fie posibil de a fi utilizat, cercetătorii prezintă și interpretarea scorului Z, adică delimitarea câmpurilor mărimilor Z pentru a ști exact care este limita dintre stările analizate. Revenind la eșantionul inițial, format din șaisprezece bănci, dintre care unsprezece sănătoase și cinci cu dificultăți, în fig. 3.14, autorul a expus distribuția scorurilor Z ale respectivelor bănci.

Dacă e să analizăm repartizarea valorilor scorului Z, autorul conchide că modelul a realizat o discriminare vizibilă a celor două grupe de bănci. Din fig. 3.14 observăm că băncilor fără dificultăți, modelul le-a atribuit un scor mai mic de unu, care și este zona băncilor sănătoase, pe când băncilor cu dificultăți le este caracteristică zona cu scorul mai mare de două unități. Totodată, identificăm o zonă tampon cu scorul de la 1 la 2, care asigură discriminarea între grupe, denumită de către mai mulți specialiști „zona de incertitudine (gri)”. Anume în această situație este strict necesară analiza și monitorizarea în dinamică a scorului Z, iar în momentul în care una din bănci care anterior se situa în zona favorabilă, a înregistrat un Z ce se cuprinde între 1 și 2, acesta desigur reprezintă un risc sporit de faliment.

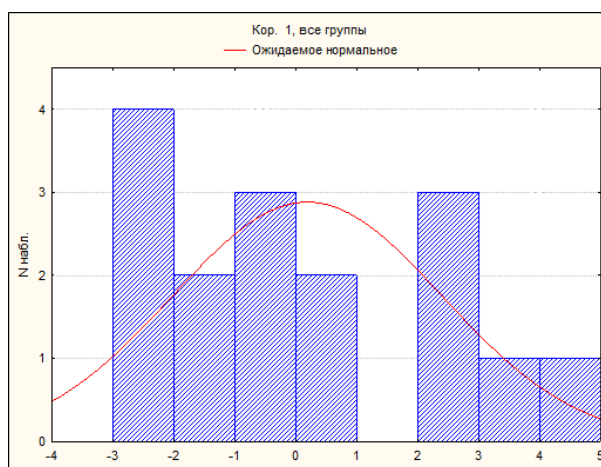

Fig. 3.14: Scorul - Z al întreprinderilor (a se analiza anexa nr. 18 și anexa nr. 19)
Sursa: Elaborat de autor cu ajutorul soluției IT - Statistica.

Băncile ce se încadrează în zona de incertitudine, sunt băncile care pot fi identificate cu dificultăți temporare. În cazul dat, cu 1 an până la criză, nu identificăm nici o bancă în zona de incertitudine, situație care este ilustrată în fig. 3.14. Totodată, dacă analizăm mărimile scorurilor cu doi ani până la criză (anexa nr. 19), modelul a identificat Banca Socială S.A. în „zona gri”. Dacă e să ne poziționăm în rolul unui investor sau analitic financiar, desigur am dori să identificăm acele bănci din zona gri, din acest considerent, acele bănci care au fost clasificate de către model în zona gri, ar urma să fie interpretate ca și fiind bănci cu dificultăți financiare temporare, adică cu un risc sporit de faliment.

Analizând scorurile băncilor cu trei ani până la faliment, observăm că Banca Socială S.A. cu doi ani până la criză a fost încadrată în zona gri, iar cu trei ani, aceasta a fost determinată eronat ca și fiind sănătoasă, însă o situație mult mai obiectivă o putem observa în cazul BC Universalbank S.A, care constă în faptul că cu 3 ani până la faliment scorul Z se clasa în cadrul zonei gri (cu risc semnificativ), însă cu 2 ani până la faliment modelul deja o identifica ca și fiind

bancă falimentară fapt care confirmă ideea că scorul Z urmează a fi strict analizat în dinamică, iar dacă una din bănci a fost clasificată în zona gri, ea urmează a fi tratată ca și fiind o bancă cu risc de faliment semnificativ.

Pentru a forma o concluzie asupra celor analizate, vom delimita câmpurile valorilor Z (tabelul nr. 16). În funcție de scorul realizat, rezultatele modelului urmează a fi divizate în trei intervale și anume:

Tabelul nr. 16: Interpretarea scorului Z

Nivelul	Intervalul	Interpretarea
Nivelul I	$Z \in (-\infty, 1)$	Banca este salvabilă, iar riscul de faliment pentru aceasta este minim
Nivelul II	$Z \in (1, 2)$	Banca este în zona gri, adică cu dificultăți financiare temporare. Riscul de faliment este semnificativ
Nivelul III	$Z \in (2, +\infty)$	Riscul de faliment este foarte mare, practic acestea sunt bănci falimentare

Sursa: Elaborat de autor

Testarea modelului. La elaborarea oricărui model, bazat pe una din metodele statistice, metodologic este recomandabil și necesar ca acesta să fie testat. Testarea modelului de obicei este efectuată (a) utilizând un alt eșantion în cazul în care populația pentru care s-a elaborat modelul, este vastă, sau (b) testarea în timp a modelului. Datorită faptului că modelul discriminant (7) a fost elaborat Analizând întreaga populație sau întregul sector bancar, pentru testarea acestuia vom analiza evoluția scorul Z în corelare cu situația de-facto pe parcursul a 6 ani post-model, adică vor fi analizați anii 2015 – 2020.

Tabelul nr. 17. Evoluția scorului Z, pe parcursul anilor 2015 - 2020

Băncile analizate	Evoluția scorului Z					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BC „MOLDOVA - AGROINDBANK” SA	-0.06	-0.39	-1.26	-1.19	-0.94	-1.20
BC „COMERTBANK” SA	-1.59	-1.76	-1.57	-1.55	-1.46	-1.05
BC „EuroCreditBank” SA	-2.75	-1.82	-1.28	-1.39	-1.39	-1.62
BC „ENERGBANK” SA	-1.12	-1.63	-2.08	-2.31	-2.46	-3.40
BC „EXIMBANK” SA	-0.04	-0.72	-1.10	-2.67	-2.73	-2.13
„FinComBank” SA	-0.89	-0.53	-0.68	-0.84	-1.27	-2.18
BC „MOBIASBANCA – OTP Group SA	-1.28	-1.71	-1.60	-1.52	-1.38	-1.10
BC „Moldindconbank” SA	0.13	-0.35	-1.81	-2.06	-1.67	-2.34
BC „ProCredit Bank” SA	0.19	-0.18	-0.55	-0.54	-0.18	0.00
BCR Chișinău SA	-3.19	-3.64	-2.22	-1.94	-2.80	-2.69
BC „VICTORIABANK” SA	-0.57	-1.28	-2.60	-2.88	-2.56	-1.67

Sursa: Elaborat de autor (a se analiza anexa nr. 20).

Analizând informațiile prezentate în tabelul nr. 17 și structura modelului elaborat (7), observăm că pe parcursul perioadei 2014 - 2020, scorul Z a băncilor în linii generale se îmbunătățește continuu. Această tendință se datorează în mare parte excesului de lichidități în

bănci și calității marjei brute a dobânzii. Cu alte cuvinte, modelul discriminant elaborat, pe parcursul perioadei analizate indică că băncile analizate sunt însoțite de un risc minim de faliment. Totodată, dacă e să analizăm situația de-facto în cazul băncilor din tabel, atunci putem afirma că pe parcursul perioadei analizate, cele 11 bănci date mai sus, nu s-au ciocnit cu dificultăți semnificative de ordin economico-financiar, și respectiv putem conchide că modelului demonstrează o precizie înaltă (în vederea interpretării rezultatului scorului Z, a se analiza secțiunea „*Delimitarea câmpurilor mărimilor – Z*”), fapt care poate fi demonstrat prin identificarea corectă a băncilor în grupele analizate. Scorurile Z determinate individual per bancă, pentru 2015 – 2020, le putem găsi în anexa nr. 20.

Sumarizare. Produsul final obținut precum și capacitatea discriminatorie specifică modelului demonstrează că crizele în băncile din RM pot fi prognozate, iar metoda statistică selectată de autor a asigurat o eficiență înaltă a aspectului cercetat.

Tabelul nr. 18. Sumarul acurateței modelului propus

An - până la criză	Acuratețea
I	100.0%
II	87.5%
III	75.0%

Sursa: Elaborat de autor

Analizând informațiile prezentate în tabelul nr. 18, conchidem că potențialele crize din sectorul bancar al RM pot fi prognozate cu o precizie semnificativă chiar și cu câțiva ani înainte de sesizarea efectivă a acesteia, perioadă în care conducerea băncii va dispune de timp ca să întreprindă măsuri suficiente în vederea evitării crizei sau limitării efectelor acesteia.

Rezultatele cercetării, pot fi utilizate atât de către managerii și proprietarii băncilor, cât și de către potențialii investitori, autorități, deponenți și alți actori interesați „să țină mâna pe pulsul” sănătății băncii (băncilor).

Plusul care îl oferă utilizarea modelului dat, este că o potențială persoană fizică sau juridică ce dorește inițierea unei relații de afaceri cu o bancă, ar putea cu un efort minim să evalueze și să prognozeze riscul apariției unei eventuale crizei în bănci.

3.2. Modernizarea politicilor și implementarea practicilor moderne în sistemul de control financiar al băncilor

Instituția reglementării și supravegherii bancare din RM, până la moment, în mare parte a urmat tendințele reglementărilor internaționale, cu unele excepții ca de exemplul noile reglementări MIFID II, Ringfencing reform, Volker rules, specifice sectoarelor bancare complexe, în care tranzacționarea instrumentelor derivate ocupă o parte importantă în activitatea acestora. Însă, o dată cu definitivarea acordului Basel III și implementarea acestuia de către mai multe state, s-au conturat unele neajunsuri aduse de noutatea Basel II și III, mai ales în partea ce ține de abordările și metodologiile dezvoltate intern de către bănci aferente evaluării activelor ponderate la risc care și impactează calculul suficienței fondurilor proprii. În acest sens, de către mai mulți experți este analizată din ce în ce mai mult necesitatea îmbunătățirii instrumentelor din cadrul acordului Basel III [17, p. 287], respectiv implementarea Basel IV, impactul căruia asupra sectorului bancar autohton este analizat de către autor mai jos.

Totodată, pentru a asigura un sector bancar stabil și eficient, autorul consideră că una dintre condițiile esențiale, este dezvoltarea unui sistem de control financiar transparent, indiferent de subiectul ce urmează să-l exercite. În acest sens, pe lângă propunerile făcute în capitolele anterioare, autorul propune elaborarea și analiza unui indice ce ar caracteriza transparența sistemului de control financiar al băncilor, în conformitate cu cele mai bune practici în domeniu.

Impactul implementării Basel IV în vederea reglementării și supravegherii sectorului bancar autohton. Evoluția principiilor de reglementare și a cerințelor de capital în cadrul Acordurilor Basel, indiscutabil a dus la o îmbunătățire semnificativă a activității de reglementare și supraveghere din RM. Deși la moment, în cadrul sectorului bancar autohton a fost implementat Pilonul I din cadrul Basel III (a se vedea capitolul I), iar baza normativă aferentă Pilonului II fiind doar la etapa de elaborare de către BNM, începând cu finalul lui 2017, deși inițial s-a prezentat ca și fiind o ajustare sau finalizare a Acordului BASE III, la moment BIS este în proces de elaborare a Acordului Basel IV, ce urmează a fi implementat gradual începând cu 2020, cu implementarea deplină a acestuia începând cu situația din 1 ianuarie 2022. Principalele modificări aduse de conceptele Basel IV, vor consta în următoarele:

- (a) Basel IV va schimba aproape toate abordările pentru calculul activelor ponderate la risc, atât în cazurile în care băncile utilizează modele interne cât și în cazurile abordărilor standard;

- (b) Este așteptată o creștere generală a valorii activelor ponderate la risc aferente tuturor tipurilor de risc și abordărilor (standardizate sau dezvoltate intern), ceea ce se va materializa într-o sensibilitate mai mare la risc, care respectiv va avea un impact direct asupra produselor, portofoliilor și ariilor de afaceri ale băncilor;
- (c) Datorită sensibilității mai mare la risc, sunt prognozate implicații asupra strategiilor de afaceri și de risc, din care cauză se necesită o analiză timpurie a impactului noilor reglementări asupra modelului de afaceri al băncilor;
- (d) Din cauza creșterii complexității noilor abordări standardizate, deja la această etapă (o dată cu implementarea Pilonului I al Basel III) sunt necesare în primul rând (a) un studiu materializat prin efectuarea stres-testelor periodice ce ar analiza stresul la care va fi supuse fiecare bancă privită separat și sectorul bancar în general, și (b) proiecte extensive de implementare;
- (e) Datorită implementării pe etape a noilor cerințe de capital reglementat, toate băncile autorizate să utilizeze modele dezvoltate intern în vederea conformării cerințelor de capital din cadrul Basel III, vor fi obligate să calculeze activele ponderate la risc în paralel, utilizând și abordările standardizate. Spre exemplul, noua abordare va impune băncilor ce aplică metode dezvoltate intern, să î-și calculeze activele ponderate la risc ca și fiind valoarea maximă dintre:
- Valoarea activele ponderate la risc, determinate în conformitate cu abordarea aprobată de BNM (în cazul în care băncile vor dezvolta modele interne), și
 - 72.5% din activele ponderate la risc total calculate pe baza abordării standardizate.
- (f) Noile abordări a riscurilor, vor genera cerințe extinse de date, de exemplu segmentarea de piață și istorică (în partea ce ține de statistica anilor precedenți), pentru utilizarea modelelor de risc de piață internă sau date detaliate privind gajurile/garanțiile imobiliare aferente activității de creditare pentru noua abordare standardizată a riscului de credit;
- (g) Basel IV va solicita băncilor să dețină un bufer sau amortizor suplimentar în cazul levierului financiar, iar în cazul băncilor sistemic importante (O-SII), amortizorul dat ar urma să fie de 50%, astfel că indicatorul levierului financiar în cazul băncilor O-SII ar urma să fie reprezentat de către următoarea relație:

$$NSFR = \left(\frac{\text{Capital de nivelul I}}{\text{Valoarea expunerilor bilanțiere și extrabilanțiere}} \times 100 + \text{Amortizor NSFR} \right) \geq 4.5\% \quad (11)$$

- (h) Este prognozată o extindere masivă a cerințelor de raportare prudencială către BNM, de exemplu raportarea aferentă (a) cerințelor de fonduri proprii și pierderile legate de riscurile operaționale și (b) pierderilor materiale legate de riscurile operaționale, va căpăta o periodicitate lunară;
- (i) Noile metodologii de abordare a riscurilor și respectiv de calcul a activelor ponderate la risc și a cerințelor de capital, va solicita băncilor o nouă generație de software de analiză de date și raportare, și respectiv va avea un impact semnificativ asupra viitoarei infrastructuri IT a băncilor;

Basel IV vine cu modificări esențiale, care în mare parte se rezumă la calculele de capital restructurate fundamental, pentru toate tipurile de riscuri, astfel că introduce modificări ce limitează reducerea capitalului care poate rezulta din utilizarea de către bănci a modelelor interne în cadrul abordării bazate pe ratingurile interne (IRB approach). Dacă ne-am întreba de ce ar fi important de a analiza evoluția Basel IV în timp ce RM e doar în proces de implementare a Acordului Basel III, răspunsul ar fi unul evident și anume, care ar fi consecințele introducerii unor noi cerințe față de capitalul reglementat (fondurilor proprii), deoarece Basel IV ar putea fi implementat în RM gradual ca și o continuitate a Basel III, cu introducerea unor noi metodologii de evaluare a riscurilor analizate, și respectiv de calcul a cerințelor de capital.

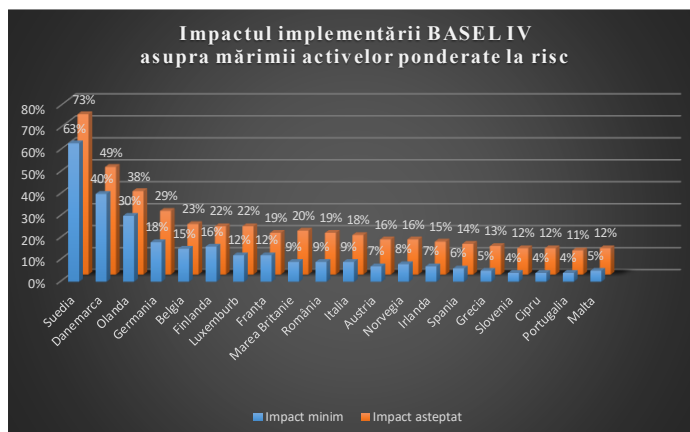

Fig. 3.15. Impactul implementării Basel IV asupra mărimii activelor ponderate la risc.
Sursa: elaborat de autor, în baza sursei [143, p. 3].

După cum observăm în Fig. 3.15, impactul așteptat al implementării cerințelor noi de capital dezvoltate în cadrul Basel IV, va avea o amprentă semnificativă asupra evaluării activelor ponderate la risc, care se vor majora între 12% (în cazul Maltei) și 73% (în cazul Suediei), ceea ce demonstrează dezvoltarea unei metodologii mai complexe privind analiza riscurilor implicite activității bancare.

În urma realizării unui stres test (tabelul nr. 19), care ar analiza impactul Basel IV asupra mărimii activelor ponderate la risc (cuantumului total al expunerii la risc) luând în calcul (a) valoarea acestui indicator de la finele anului 2020, (b) impactul mediu așteptat de plus 19% și (c) faptul că băncile din sectorul bancar autohton au decis implementarea abordărilor standardizate în vederea calculării cerințelor fondurilor proprii, atunci conchidem că la moment toate băncile din cadrul sectorului bancar autohton se încadrează perfect în limitele cerințelor de capital, chiar și luând în calcul mărimea maximă a amortizoarelor posibile, la limită admisibilă fiind băncile sistemic importante, pentru care BNM a stabilit suplimentar amortizorul O-SII (a se vedea subcapitolul 1.3.).

Stres testul dat, e realizat de autor în condițiile portofoliilor investiționale și de credit curente ale băncilor, care după părerea autorului nu o să înregistreze evoluții spectaculoase într-un termen apropiat de 2 ani, portofolii care corelează cu o posibilă relansarea economică a țării, iar o eventuală evoluție a acestor portofolii ce în mare parte reprezintă totalul expunerilor la risc, ar fi compensată de evoluția fondurilor proprii totale ale băncilor în calculul ratei fondurilor proprii.

Tabelul nr. 19. Prognoza cuantumului total al expunerilor la risc și a ratei fondurilor proprii

Indicatori	Cuquantumul total al expunerii la risc (mil. MDL)	Rata fondurilor proprii totale (≥ 10%)
BC „MOLDOVA - AGROINDBANK” S.A.	21,377.6	16.4%
B.C. „COMERTBANK” S.A.	1,033.8	28.1%
BC „EuroCreditBank” S.A.	840.0	28.3%
B.C. „ENERGBANK” S.A.	1,158.0	45.3%
B.C. „EXIMBANK” S.A.	2,604.2	37.0%
„FinComBank” S.A.	2,246.2	21.9%
BC „MOBIASBANCA – OTP Group SA	9,364.3	18.0%
BC „Moldindconbank” S.A.	10,668.0	26.6%
B.C. „ProCredit Bank” S.A.	3,201.2	21.0%
BCR Chisinau S.A.	1,226.3	34.6%
B.C. „VICTORIABANK” S.A.	5,759.6	34.3%
Total pe sectorul bancar	59,479.1	22.9%

Sursa: Elaborat de autor, în baza rapoartelor periodice publicate de BNM, [162].

Luând în calcul faptul că Basel IV e recomandat a fi implementat începând cu 1 ianuarie 2022, o posibilă relansare a activității antreprenoriale și respectiv a activității de creditare a sectorului bancar, ar determina o majorare semnificativă a totalului expunerilor la risc, iar băncile cu rata fondurilor proprii prognozate, cu valori de până 20%, vor fi într-o situație incertă în cazurile în care BNM va face uz de valoarea maximă a amortizoarelor, cu excepția cazului în care acestea nu sunt bănci O-CII pentru care BNM a stabilit plafoane separate a amortizoarelor.

Reieșind din cele menționate mai sus, conchidem că valoarea exagerată a ratei fondurilor proprii, la moment e determinată de o criză profundă în activitatea de creditare, iar o relansare a acesteia va crea incertitudine privind conformarea noilor cerințe de capital o dată cu implementarea Basel IV și instituirea valorilor maxime a amortizoarelor de către BNM, din care considerente autorul consideră obiectivă continuarea politicii BNM în partea ce ține de capitalizarea sectorului bancar autohton și eventual o politică restrictivă de distribuire a dividendelor pe un termen de cel puțin 3 ani.

Analiza transparenței sistemului de control financiar al băncilor în conformitate cu cele mai bune practici. Analiza transparenței sistemului de control financiar al băncilor presupune o evaluare a gradului de dezvăluire de către entitățile de control financiar (sau chiar de către băncile supuse controlului) către utilizatorii de informații, a informațiilor aferente procesului de control [52, p. 223]. În calitate de criterii privind analiza transparenței sistemului de control financiar al băncilor, urmează de analizat atât cantitatea informațiilor dezvăluite, cât și calitatea acestora, care sunt caracterizate de următorii trei factori [113, p. 13], și anume:

1. Completitudinea informației dezvăluite. La acest subiect urmează de analizat următoarele:
 - (a) Existența a unui registru privind planificarea activităților de control financiar al băncilor, în cazul autorităților publice;
 - (b) Disponibilitatea publică a deciziilor de inițiere a controlului, sau dacă ne referim la băncile supuse controlului – dezvăluirea de către acestea a informațiilor privind certificarea rezultatelor sale de către un controlor extern;
 - (c) Disponibilitatea raportului privind controlul efectuat și respectiv a concluziilor formate, precum și o descriere a instrumentelor sau procedurilor de control utilizate;
 - (d) Publicarea hotărârii sau deciziei luate de către entitatea de control financiar în partea ce ține de neajunsurile identificate în cadrul controlului;
 - (e) Publicarea analizei periodice sau a statutului privind îndeplinirea recomandărilor și înlăturării neajunsurilor identificate în cadrul controlului.
2. Claritatea informației, și
3. Dacă informația a fost dezvăluită într-o perioadă oportună sau într-un timp util. Acest criteriu este extrem de important deoarece chiar dacă cerințele de dezvăluire de mai sus sunt întru totul îndeplinite, însă acestea au fost dezvăluite mult prea târziu, informațiile date deja nu mai prezintă un interes pentru public datorită ne actualității lor.

În partea ce ține de evaluarea gradului de transparență a controlului financiar al băncilor, factorii care au un impact asupra nivelului de transparență depind de particularitățile și cerințele legislative ce reglementează dezvoltarea informațiilor aferente controlului financiar, în cazul fiecărei entități ce exercită controlul, cât și corelarea acestora celor mai bune practici în domeniu.

În cadrul acestei analize, autorul propune un set de indicatori calitativi (a se analiza anexa nr. 21), care vor compune un scor pentru a evalua nivelul de transparență al sistemului de control financiar al băncilor.

Analizând anexa nr. 21, conchidem că gradul de transparență a sistemului de control bancar, este unul extrem de redus de doar 32.4%, iar dacă e să analizăm dinamica de deschidere către public, atunci putem spune că mici pași de îmbunătățire au fost făcuți doar de către BNM, care se rezumă la (a) dezvoltarea sancțiunilor aplicate de BNM băncilor și administratorilor acestora și (b) informarea publicului privind supravegherea intensivă, intervenția timpurie și rezultatul procesului de recuperare a banilor delapidați.

În același timp, autorul consideră că pentru a atinge un nivel înalt de transparență, toate cele trei autorități publice cu atribuții în domeniul controlului financiar al băncilor, ar urma să depună eforturi suplimentare în vederea informării publicului:

- a. prin intermediul comunicatelor de presă sau raportărilor periodice privind vulnerabilitățile și riscurile sectorului bancar, pentru a nu crea un „vacuum” de informării, și
- b. finalitatea controalelor financiare efectuate, pentru ca fiecare client să poată singur să-și evalueze riscurile ca care se expune, intrând într-o relație comercială cu o bancă.

Totodată, urmează de luat în considerație faptul că o deschidere înaltă către public, duce după sine și riscuri adiționale, mai ales în cazul situațiilor de criză din cadrul băncilor sistemic importante, însă datorită faptului că în RM activitatea bursieră e practic inexistentă, acest risc e unul minim comparativ cu „vacuumul” de informării relevante. Astfel că, transparența sistemului de control financiar în bănci, ar trebui revizuită și efectuată în mod adecvat și prudent, asigurându-se în același timp maximizarea acesteia.

3.3. Dezvoltarea sistemului de control financiar a băncilor, ca urmare a evoluției industriei bancare

Crizele ce au afectat sectoarele bancare ale mai multor țări, inclusiv sectorul bancar autohton, au demonstrat faptul că nici o metodologie de reglementare și supraveghere ca și parte componentă a sistemului de control financiar al activității bancare, nu exclude în totalitate acest risc, deoarece acestea nu au reușit preîntâmpinarea lor, iar una din cauze este că, dezvoltarea sistemului de control financiar și a metodologiilor sau instrumentelor dezvoltate în cadrul acestei activități, „rămâne în urma” dezvoltării activității bancare.

În opinia autorului tezei, dezvoltarea instrumentelor de către sistemul de control financiar vine mai degrabă ca un răspuns la riscurile identificate, riscuri care deja și-au lăsat amprenta asupra activității băncilor, iar dacă e să analizăm evoluția Acordurilor Basel, atunci vom observa că fiecare acord a fost dezvoltat ca urmare a unei crize ce a „zguduit” semnificativ sectoarele bancare la nivel regional sau chiar internațional.

În continuare, autorul lucrării, în vederea dezvoltării sistemului de control financiar a băncilor, va analiza relevanța dezvoltării a unor instrumente, menite să aducă o plus-valoare activității de control financiar de pe o parte, iar pe de alta, parțial să soluționeze riscurile la care este expus sectorul bancar autohton sau cele induse prin intermediul acestuia.

A. Reglementarea mult mai prudentă a tranzacțiilor cu persoanele afiliate băncilor

Analiza făcută de autor în cadrul capitolului II al lucrării, în partea ce ține de evoluția crizelor financiare în sectorul bancar autohton, a scos în prim plan cauza apariției acestora, și anume faptul că *toate șocurile anterior suportate au avut ca și origini tranzacțiile cu persoanele direct sau indirect afiliate băncilor respective, relații de afiliere care în mare parte au fost ascunse sau nedeclarate*. Situația dată de fapt e caracteristică mai mult statelor și respectiv sectoarelor bancare emergente, situație în care atât sectorul bancar cât și sistemul de control financiar a activității acestuia, sunt unele fragile sau care operează cu unele tranzacții mult prea riscante, dacă e să ne referim sectorul bancar autohton.

Însăși existența tranzacțiilor cu persoanele afiliate, nu e un fenomen rar întâlnit, regăsiindu-se practic în activitatea tuturor entităților (celor străine cât și autohtone), iar interzicerea definitivă a acestora este practic imposibilă. Scepticismul aferent tranzacțiilor cu persoanele afiliate băncilor reiese din faptul că marea majoritate a fraudelor sunt efectuate prin prisma tranzacțiilor cu persoanele afiliate, care devin periculoase pentru activitatea băncii în momentul în care:

- (2) sunt efectuate în condiții mult mai avantajoase pentru persoanele afiliate, comparativ cu operațiunile similare efectuate în cadrul unei relații de non-afiliere; și

(3) acestea sunt prezente într-un volum exagerat.

În acest sens, în continuare autorul va analiza potențialele îmbunătățiri ale instrumentelor privind controlul tranzacțiilor cu persoanele afiliate.

Analizând practicile anterioare privind decapitalizarea băncilor, așa după cum a fost argumentat în capitolul anterior, conchidem că de fapt acest proces a avut loc prin intermediul procesului de creditare necalitativă sau acordarea creditelor din start neperformante. Acest fenomen trădează o anumită relație “specială” deja existentă între factorii de decizie la nivelul conducerii băncilor și beneficiarilor finali ai contractelor respective de credit, deoarece în regim normal nici o bancă nu va acorda un credit știind din start că nu-l va recupera, chiar și în situația existenței unui gaj sau asigurări rezonabile. Din acest considerent, autorul e convins că propunerile de mai jos vor îmbunătăți cadrul de reglementare și supraveghere a tranzacțiilor cu persoane afiliate, și anume:

- (1) Una din cele mai mari incertitudini la subiectul dat o reprezintă imposibilitatea stabilirii relațiilor de afiliere. În acest context autorul consideră că o abordare mult mai prudentă va fi doar benefică, și anume recomandă ca în cadrul Regulamentului BNM nr. 240/2013 [89], BNM să instituie regimul potrivit căruia băncii i se interzice semnarea tranzacțiilor de creditare cu persoanele aferent cărora nu poate fi stabilită și verificată lipsa sau existența relațiilor de afiliere cu banca sau din start acestea să fie tratate ca și persoane afiliate. Această limitare va avea un impact calitativ asupra activității bancare din următoarele două considerente:
 - (a) în primul rând va avea un efect de descurajare a băncilor să „camufleze” sau să ascundă relațiile de afiliere, pentru că oricum va exista riscul ca aceste tranzacții să fie interzise prin prisma imposibilității stabilirii și verificării acestora;
 - (b) iar în al doilea rând, va stimula analiza și documentarea mult mai calitativă în cadrul procesului de determinare a relațiilor de afiliere, din simplul considerent că o analiză superficială va pune la îndoială corectitudinea acestui proces.
- (2) Dacă în cadrul analizei utilizării de către debitori a resurselor creditare sunt identificați indici care denotă faptul că (a) resursele, sau (b) tranzacțiile efectuate de către debitor, nu sunt justificate din punct de vedere economic, tranzacțiile date urmează a fi tratate ca și fiind tranzacții efectuate cu persoanele afiliate băncii. Acest regim e justificat prin faptul că în cadrul activității de creditare a băncilor, în mod normal se finanțează tranzacțiile economic argumentate, iar o eventuală abatere în acest sens, denotă un risc înalt de existență a unei relații “speciale” cu banca, nedeclarate și netransparente și neanalizată prin prisma efectului de afiliere.

- (3) De asemenea, o relație de afiliere e recomandabilă a fi imputată băncii și în situațiile în care, în cadrul activității de creditare debitorului îi este aplicat un tratament preferențial semnificativ, mai ales în cazul în care acest contract de credit nu reflectă interesul băncii, adică e semnat în defavoarea acesteia. În situația data, este evidentă o relație de afiliere nedeclarată cel puțin indirectă. La capitolul “tratament preferențial” urmează a fi analizate condițiile atât la etapa de acordare a creditului (situația financiară și capacitatea de rambursare a debitorului, rata dobânzii, comisioanele aplicate, calitatea gajului/asigurării, destinația, etc) cât și la etapa ulterioară de deservire a acestuia (utilizarea resurselor creditare, evoluția nesatisfăcătoare a situației financiare în tandem cu acțiunile întreprinse de bancă, evoluția calității gajului/asigurării, rata dobânzii, etc).
- (4) Împuternicirea acordată BNM prin prisma regulamentului nr. 240/2013 [89], cu dreptul de a impune băncile să-și ajusteze lista persoanelor afiliate, suplimentar cu persoanele identificate sau cu un grad înalt bănuite a fi afiliate, reieșind din criteriile descrise mai sus la p. (1) - (3).
- (5) Datorită naturii relațiilor de afaceri dintre bancă și persoanele sale afiliate, precum și riscul pe care acestea îl generează pentru deponenții băncii, autorul recomandă diminuarea Fondurilor Proprii (Capitalului reglementat) **cu valoarea brută totală** a expunerilor nete (în detrimentul valorii de bilanț). Această diminuare e justificată prin faptul că debitorii băncii se așteaptă ca depozitele acestora să fie expuse unui risc mediu caracteristic businessului bancar, însă expunerile date sunt purtătoare de un risc de credit mult mai mare, iar o dată ce banca s-a expus acestuia, riscul dat nu ar trebui “pus pe umerii” deponenților, dar suportat de către bancă. Cu alte cuvinte, banca este în drept să-și asume niște riscuri de nerambursare mult mai mari, însă acestea în vederea securizării deponenților, ar trebui finanțate din capitalurile proprii ale băncilor.

Toate recomandările descrise mai sus, de fapt nu sunt menite să interzică tranzacțiile băncilor cu persoanele sale afiliate, mai degrabă ele au un scop de securizare a deponenților băncii, care și reprezintă sursa principală de finanțare a activității de creditare a băncilor, iar necesitatea reglementării mult mai prudentă a acestor tranzacții este argumentată prin practic toate falimentele băncilor din sectorul bancar autohton, descrise în capitolul doi al lucrării.

B. Reglementarea mult mai prudentă a expunerilor „mari”

Pornind de la ideea că reducerile (provizioanele) pentru deprecierea creditelor reprezintă estimări contabile [36, p. 2], ce urmează a fi determinate de bănci în cadrul evaluării ulterioare a creditelor utilizând metoda costului amortizat [37, p. 4], oricât de corect nu va fi elaborată metodologia estimării reducerilor, acestea vor fi doar aproximative, respectiv însoțite de un anumit risc de inexactitate. [74, p. 3]

Pe parcursul recente crize din sectorul bancar autohton, care s-a finisat cu lichidarea Băncii de Economii, Unibank și Băncii Sociale, a fost demonstrat faptul că băncile vizate de criză sunt tentate de a manipula semnificativ cu mărimea reducerilor/pierderilor din deprecierea creditelor în vederea camuflării decapitalizării băncii, cu alte cuvinte în situații de criză, există un risc înalt aferent evaluării deprecierei creditelor. Totodată, regulamentul BNM nr. 109 din 5 aprilie 2019 prevede limite impuse băncilor aferente expunerilor mari, limite care sunt stabilite luând în calcul valoarea de bilanț a creditelor, care este influențată de estimarea reducerilor pierderilor din deprecierea acestora. [78]

La acest capitol, în vederea excluderii manipulărilor cu limitele expunerilor, fenomen care se amplifică mai ales în perioadele de criză, în care acest compartiment este unul extrem de sensibil, autorul recomandă stabilirea limitelor expunerilor „mari” luând în calcul valoarea brută a soldului expunerilor la data de raportare.

C. Regimul și reglementarea mult mai prudentă a transferurilor în favoarea rezidenților zonelor off-shore

La 23 februarie 2018, a intrat în vigoare noua Lege nr. 308/2017 ce reglementează prevenirea și combaterea spălării banilor pe teritoriul RM, care a venit cu instrumente revoluționare în partea ce ține de identificarea tranzacțiilor de către autorități, și respectiv instrumente agresive de penalizare a infracțiunilor similare [45]. De către mai mulți experți, aprobarea acestei legi a fost privită mai degrabă ca o reacție a autorităților la opinia partenerilor de dezvoltare a RM, în vederea argumentării „luptei” cu fenomenul spălării banilor prin intermediul sectorului bancar autohton, și într-adevăr noua redacție a legii este apreciată ca și fiind una mult mai evoluată. În practică însă, aceasta nu a generat careva consecințe esențiale resimțite, din care cauză autorul consideră că ineficiența legii date este limitată mai degrabă de atitudinea societății față de fenomenul spălării banilor.

La acest capitol, autorul consideră că chiar dacă există legea respectivă destul de performantă, nu este asigurată funcționalitatea acesteia, însă problema spălării banilor poate fi combătută mult mai eficient și mult mai simplu (totodată cu cheltuieli și efort minim din partea autorităților) instituind taxa sau un impozit reținut la sursa de plată aferent transferurilor efectuate în favoarea rezidenților zonelor off-shore, care consideră autorul trebuie să aproximeze nivelul mediu de impozitare a activității de întreprinzător. Anume în aceste condiții businessul autohton nu va fi cointerestat în aceste zone, datorită costurilor aferente, care fac ca operațiunile prin zonele off-shore să fie lipsite de sens, și respectiv, într-un final să se atingă „deofshorizarea” economiei și respectiv a sectorului bancar.

Aici urmează a fi analizat cazul României, unde toate transferurile în favoarea rezidenților zonelor off-shore au fost până în 2017 impozitate cu taxa de 50%, ceea ce făcea din start lipsită de logică o asemenea operațiune. Cu alte cuvinte, chiar dacă anumite sume sunt transferate către zonele off-shore, statul asigură o presiune fiscală adecvată comparativ cu impozitarea capitalului menținut în economia națională.

D. Reglementarea mult mai prudentă în vederea asigurării transparenței acționarilor

Art. 45(a) al legii 202/2017 [47], stabilește pentru potențialului achizitor, obligativitatea de a obține de la BNM autorizația de a atinge sau a depăși 5%, 10%, 20%, 33% sau 50% din acțiunile cu drept de vot, înainte de procurarea sau obținerea acestora, iar la etapa obținerii autorizației BNM va analiza potențialul acționar la capitolele: (a) AML, (b) proveniența banilor, (c) capacitatea ulterioară de susținere și capitalizare a băncii, (d) expertiza în domeniul businessului financiar, sau financiar-bancar și (e) capacitatea de a gestiona politicile băncii. Totodată, stabilirea limitei de 5% pentru deținerea calificată impune băncii criterii și deținerea de informații mult prea ample și complexe comparativ cu o cotă mai mică, situație care e justificată de faptul că acționarii cu dreptul de vot mai mare de 5% reușesc să influențeze semnificativ politicile băncii, ceea ce respectiv amplifică riscul gestiunii inadecvate a acesteia.

Dacă e să analizăm în ce condiții a fost posibilă delapidarea din sectorul bancar prin intermediul celor trei bănci (Banca de Economii, Unibank și Banca Socială), atunci conchidem că, deși în Unibank și Banca Socială, oficial nu erau acționari care să dețină cote calificate (mai mari de 5%), activitatea concertată a acestora a fost evidentă chiar de la etapa de achiziție a băncilor, care a fost posibilă datorită procurării pachetelor de acțiuni prin intermediul a mai multor persoane intermediare.

În vederea excluderii acestui risc, și îmbunătățirii supravegherii calității acționariatului în bănci, autorul consideră obiectivă stabilirea pragului de 1% pentru deținerilor calificate de

acțiuni, precum și instituirea unei subdiviziuni în cadrul structurii organizatorice a BNM, independentă de Departamentul de Supraveghere și în același timp subordonată unui alt Vice-governator, care ar avea principala sarcină – analiza calității structurii acționariatului în bănci.

E. Necesitatea dezvoltării de noi instrumente de reglementare și supraveghere a activității online-banking

Provocările sectorului bancar autohton, pe de o parte și a businessului bancar clasic în general, analizate de către autor în cadrul subcapitolului 1.3. a lucrării, denotă o tendință de restructurare atât a preferințelor clienților cât și a concurenței venite din sectorul businessului bancar alternativ, ceea ce pune presiune asupra business-proceselor băncilor în vederea adaptării acestora pentru a deveni concurențiali businessului bancar alternativ.

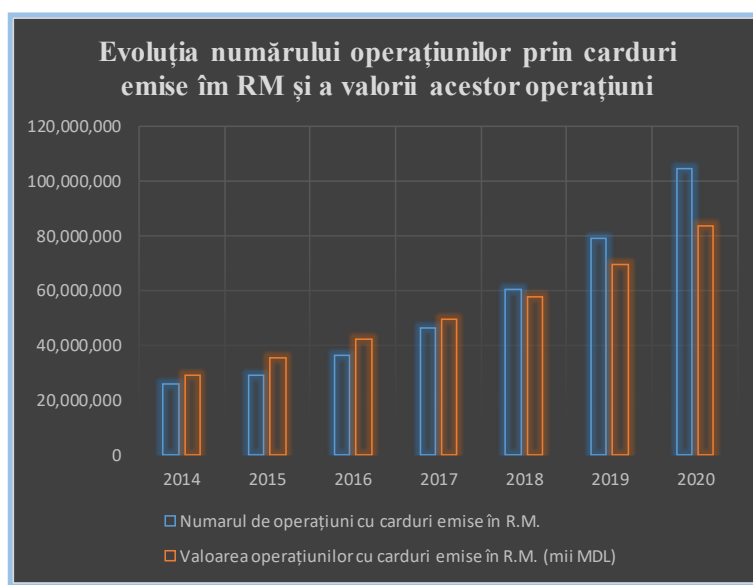

Fig. 3.16: Evoluția numărului operațiunilor prin carduri emise în RM și a valorii acestor operațiuni

Sursa: elaborat de autor, în baza rapoartelor periodice publicate de BNM, [162].

Dacă e să analizăm volumul operațiunilor prin carduri în sectorul bancar autohton (Fig. 3.16), care într-o oarecare măsură reprezintă trendul digitalizării activității bancare, atunci observăm că:

- volumul acestora timp de ultimii cinci ani, s-a triplat, atât ca și număr, cât ca și valoare, astfel că pe parcursul ultimilor cinci ani, numărul operațiunilor prin carduri înregistreze o creștere de 25% - 32% anual;
- valoarea medie a unei operațiuni prin cardurile emise de către sectorul bancar autohton, în dinamică se reduce (de la 1,120 MDL în 2014, la 800 MDL în 2020).

Statistica operațiunilor analizată mai sus, denotă următoarele tendințe în restructurarea activității businessului bancar retail:

- a. Micșorarea valorii medii a unei tranzacții, reprezintă anume efectul penetrării instrumentelor retail banking în activitatea de zi cu zi a populației, cu alte cuvinte aceste instrumente sunt utilizate nu doar în cazul achizițiilor de bunuri cu valoare semnificativă, dar din ce în ce mai mult vin să înlocuiască banii sub formă de bancnote, utilizate în cadrul achizițiilor zilnice, obișnuite, utilizate de marea parte a populației;
- b. Majorarea numărului operațiunilor cu un ritm de 25% - 32% anual, denotă o tendință observată la nivel mondial, și anume – clientela businessului bancar preferă un contact direct cu banca prin intermediul sucursalelor acesteia cât mai puțin, în favoarea contactului online.

În această ordine de idei, autorul vine cu următoarele recomandări:

(1) la capitolul evoluției businessului bancar:

- a. dezvoltarea produselor și proceselor de deservire online a clienței, care și este motorul dezvoltării ulterioare a businessului bancar, inclusiv prin intermediul instrumentelor de tip P2P;
- b. dezvoltarea produselor de creditare rapidă online a cererilor de consum. În acest sens urmează să se conlucreze la nivel de sector bancar, împreună cu Asociația Băncilor în vederea modificării prevederilor bazei normative ale BNM în partea ce ține de aspectele prudențiale, care la moment nu permit asemenea tranzacții, spre exemplul cerințele AML, cunoașterea clientului, evaluarea capacității de plată inițială a acestuia și ulterior analiza periodică a dosarelor clienților, etc;
- c. Datorită creșterii din ce în ce mai mare a cererii la produsele bancare online, băncile urmează să analizeze posibilitatea restructurării procesului operațional de deservire a clienței, astfel că, autorul e de părere că viitorul activității sucursalelor băncilor urmează să se rezume la vânzarea produselor bancare, iar documentarea și procesarea acestora, urmează a fi centralizată și efectuată de către o subdiviziune în cadrul centralei băncii, ceea ce va duce la optimizarea costurilor de procesare și deservire a procesului operațional;
- d. Analiza la nivel de sector bancar a actualității actelor normative aferente supravegherii bancare, în vederea posibilitatea intrării în parteneriate cu platforme Crowdfunding, întru recucerea sectorului de creditare a consumului parțial pierdut în favoarea activității de microfinanțare (mai detaliat, a se analiza capitolul II);

- (2) la capitolul dezvoltării instrumentelor de control financiar urmare a evoluției businessului bancar:
- a. În rezultatul digitalizării activității bancare și respectiv a dezvoltării instrumentelor online banking (lucru inevitabil), autoritatea de supraveghere va trebui să-și revizuiască normele prudențiale aferente procesului de creditare a consumului (și nu numai) persoanelor fizice. Fără nici un dubiu, BNM trebuie să “țină mâna pe pulsul” activității bancare, însă nici de cum să creeze impedimente în dezvoltarea acesteia.
 - b. Revizuirea strategiei de supraveghere de către BNM a activității online banking, va trebui orientată mai mult în direcția analizei riscurilor pe care acestea le generează, analizei mai detaliate a proceselor interne ale băncilor menite să prevină riscul operațional, și înlăturarea unor cerințe sau îndrumări privind dezvoltarea acestora.
 - c. Până la momentul actual, BNM în vederea exercitării funcțiilor sale fundamentale de reglementare și supraveghere a activității băncilor, a avut un rol mai degrabă de control post-factum, în continuare însă această abordare ar trebui revizuită în vederea dezvoltării unui control preventiv, de la distanță.

Necesitatea dezvoltării de către sectorul bancar autohton a unor noi produse și servicii bancare de ordin online-banking, cu siguranță vor modifica și natura riscurilor care sunt asociate acestora, iar sistemului de control financiar al activității bancare, în vederea asigurării eficiențe maxime, va trebui să-și dezvolte propriile instrumente care să răspundă riscurilor date.

F. Necesitatea dezvoltării de noi instrumente de reglementare și supraveghere ca urmare a transformării businessului bancar clasic

Analizând complexitatea activității și instrumentele financiare caracteristice sectorului bancar autohton, putem conchide că, doar cu mici excepții (în partea ce ține de domeniul online-banking), sectorul bancar autohton activează practic cu aceeași gamă de produse și servicii dezvoltată de acum 25 ani. Pe de o parte, această situație poate fi apreciată ca și fiind într-o oarecare măsură benefică deoarece sectorul bancar autohton fiind „deconectat” de la riscurile generate de instrumentele complexe, are respectiv și o expunere mult mai redusă, sau probabilitatea și intensitatea de transmisie a unor eventuale crize generate de aceste instrumente, este mai mică, aici urmează a fi analizate cauzele apariției crizei economice mondiale din 2007 (anexa nr. 11). Pe de altă parte însă, rezumarea activității bancare doar la produsele bancare

tradiționale, î-și lasă amprenta asupra rentabilității activității băncilor și perspectivei dezvoltării acestora [99, p. 54].

În ultimii ani, industria tehnologiilor informaționale înregistrează progrese enorme, practic zilnic creând noi produse IT aplicabile de către diverse ramuri de business, care la modul direct revoluționează atât eficiența utilizării resurselor implicate, cât și în general activitatea și viitorul diferitor ramuri de business, iar acest context, businessul bancar nu face excepție, de fapt fiind printre cele mai influențabile industrii în acest sens. În contextul Republicii Moldova, necesitatea dezvoltării continuă a noilor tehnologii este dictată atât de consecințele recente crize din sectorul bancar, care a dus la o restrângere semnificativă a activității de creditare (fiind practic principalul produs al businessului bancar autohton), cât și de emigrarea masivă înregistrată pe parcursul ultimilor ani, care î-și lasă amprenta asupra resurselor umane disponibile pentru a fi angajate și respectiv, asupra costurilor atragerii acestora.

La momentul actual putem ferm afirma că sectorului bancar tradițional așa cum îl știm azi, deja nu mai prezintă un monopol absolut al serviciilor financiare, datorită dezvoltării în paralel a unui „sector bancar alternativ”. La nivel internațional, businessul bancar este “amenințat” de transformări radicale, amenințări care în mare parte sunt valabile și sectorului bancar autohton. Aceste transformări undeva chiar impun atât businessul bancar cât și clienților acestuia să migreze către noile tehnologii financiare, ceea ce creează premise să ipotезăm că businessul bancar, în formula clasică așa cum toți îl cunoaștem azi, într-un perioadă scurtă de timp, să nu se mai regăsească sau să se transforme radical sub influența instrumentelor care, în cele mai dese cazuri, au la bază tehnologiile FinTech.

Dezvoltarea Platformelor de Crowdfunding sau Crowdfunding. Aceste instrumente FinTech, constau în organizarea unei platforme sau burse on-line ce are la bază conceptul ca fiecare individ să poată acționa similar unei bănci sau fond de investiții și să poată avea acces la a finanța el direct, în totalitate sau parțial creditele solicitate de alții, percepând în acest sens o dobândă în cazul instrumentului de Crowdfunding (a se analiza Fig. 3.17) sau să obțină calitatea de acționar / co-fondator (în vederea vânzării ulterioare a acestui activ, la dorință) – în cazul instrumentului de Crowdfunding. Dacă e să privim din perspectiva solicitantului de credit, atunci o platformă de Crowdfunding e instrumentul financiar, prin care solicitantul are posibilitatea prin intermediul acesteia, de a accesa resurse pentru finanțarea activității sale (în dependență de scopul propus) de la unul sau mai mulți creditori, plătind în schimb, centralizat, către administratorul platformei (bursei), dobânda anterior agreată sau cedând o cotă-parte din afacerea finanțată - în cazul Crowdfunding-ului.

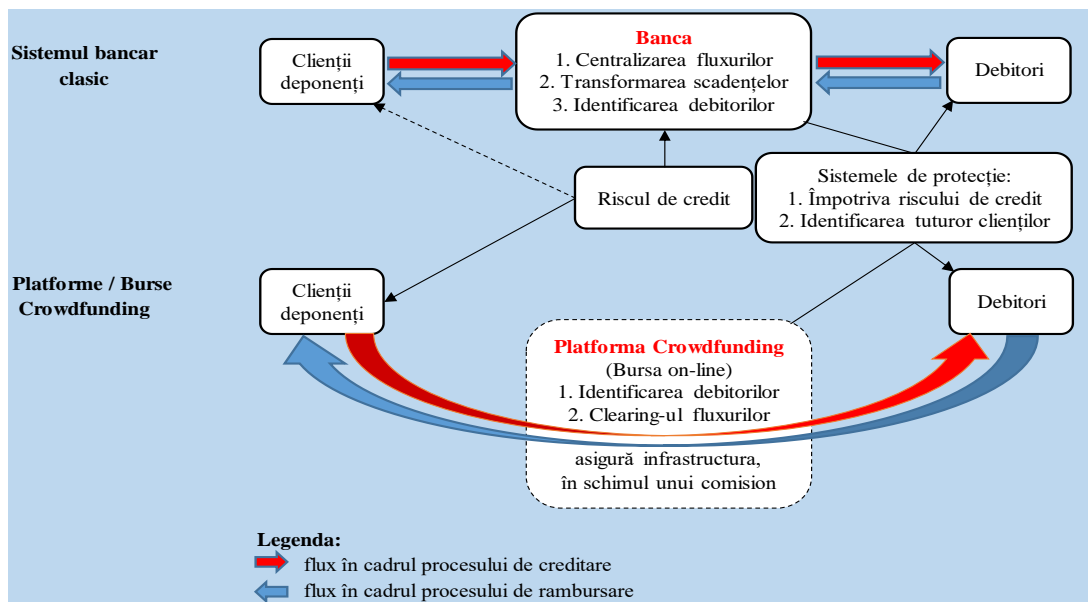

Fig. 3.17: Prezentare comparativă a procesului de creditare prin intermediul (a) sectorului bancar clasic și (b) platformelor de crowdfunding clasic

Sursa: elaborat de autor, în baza [169].

După cum putem observa din Fig. 3.17, crowdfunding-ul practic „vine să înlocuiască” activitatea de creditare din cadrul businessului bancar clasic prin crearea unei platforme în care direct se suprapune cererea și oferta de resurse financiare, iar unul din factorii ce revoluționează acest model de business e internaționalizarea bazei de clienți. Factorul care poate crea impedimente în dezvoltarea acestui instrument a fost anume riscul de credit care era asumat de către persoanele fizice deponente, ceea ce semnificativ majora riscul aferent instrumentului dat, comparativ cu activitatea sectorului bancar clasic. În continuare autorul propune se analiză cazul platformei de crowdfunding „Mintos.com” (Fig. 3.18).

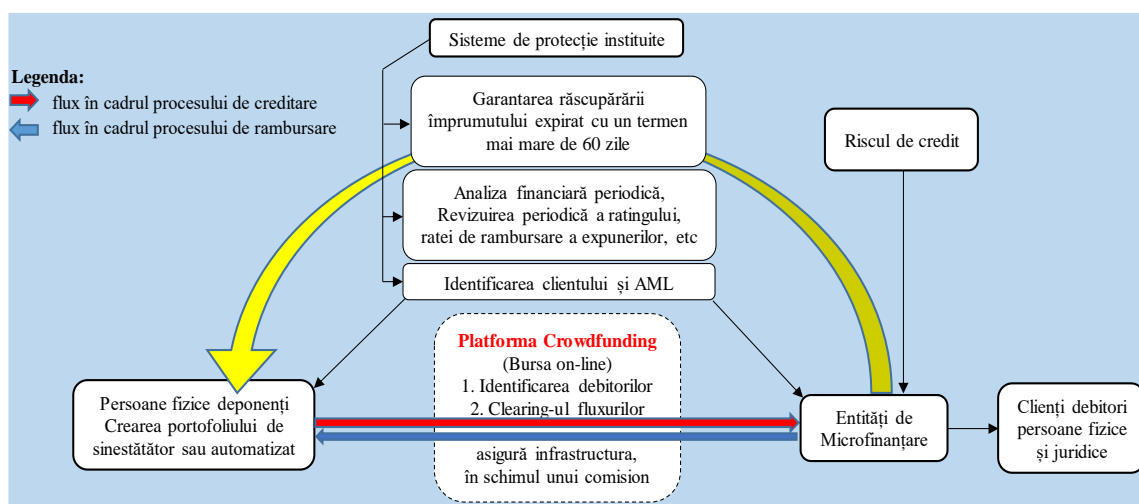

Fig. 3.18: Organizarea procesului de creditare prin intermediul platformei crowdfunding „Mintos.com”

Sursa: elaborat de autor, în baza [169].

În cadrul platformei date, deponenții nu creditează direct debitorii, însă entitățile de microfinanțare care ulterior creditează debitorii finali, iar ca o entitate de microfinanțare să fie admisă și să poată accesa resurse în cadrul platformei date, ea urmează mai întâi o perioadă de analiză minuțioasă a proceselor interne din partea experților financiari delegați, în vederea corespunderii acestora cerințelor prudențiale solicitate, plus acordarea din partea entității a unei garanții de răscumpărare a contractelor de împrumut cu un termen de expirare mai mare de 60 zile, în aceste condiții riscul de credit fiind suportat de către entitatea de microfinanțare și respectiv protejați deponenții – persoane fizice. Cu alte cuvinte în cazul dat, platforma de crowdfunding are rolul mai mult a unui sistem de clearing, cu genul principal de activitate care constă în intermediere și direcționarea capitalului deponenților către activitatea de creditare a OMF-urilor, punând la dispoziția părților infrastructura IT necesară și sisteme de protecție.

Excluderea suportării riscului de credit de către deponenți, practic a fost un impuls major în vederea dezvoltării instrumentului dat. În plus, în cadrul acestui instrument deponenții pot opta pentru o gestiune a portofoliului investițional de sine stătător sau formarea automată a portofoliului investind proporțional în toate împrumuturile din cadrul unui tip de produs sau mai multe produse, în dependență de riscul acceptat și dobânda minimă sau maximă dorită.

Datorită comodității oferite și a ratei dobânzii plătite deponenților, semnificativ mai mare comparativ cu sectorul bancar tradițional (datorită eliminării verigei de intermediere, care este de fapt sectorul bancar, profitul căreia în mare parte constă din marja dobânzii aplicate), acest instrument cunoaște o dezvoltare spectaculoasă (a se vedea Fig. 3.19). Pentru a reda mai elocvent, platforma dată care la moment este una mai des utilizată în zona țărilor balcanice, timp de 5 ani a reușit să cumuleze un portofoliu de împrumuturi de aprox. 6.0 mlrd. EUR la sfârșitul anului 2020, în timp ce valoarea portofoliului sectorului bancar autohton, la aceeași dată este de doar 2.1 mlrd. EUR . De menționat că platforma dată este apreciată ca și fiind una de talie medie.

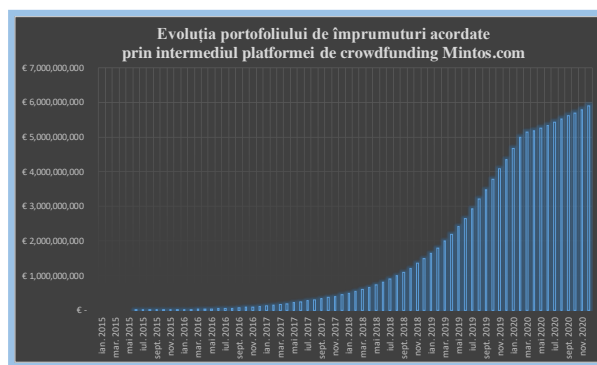

Fig. 3.19: Evoluția portofoliului de împrumuturi acordate prin intermediul platformei crowdfunding „Mintos.com”, pe parcursul perioadei 2015 – 2020

Sursa: elaborat de autor, în baza [169].

Dacă e să analizăm structura portofoliului de împrumuturi eliberate prin intermediul platformei „Mintos.com,” (Fig. 3.20), atunci observăm că majoritatea împrumuturilor eliberate reprezintă de fapt produse de creditare retail banking, produse care stau la baza redresării actuale ne semnificative a portofoliului de credite pe sectorul bancar autohton (a se vedea capitolul anterior), ceea ce creează premise de îngrijorare referitor la stabilitatea acestei redresări în cazul implementării active a acestui instrument financiar pe teritoriul RM.

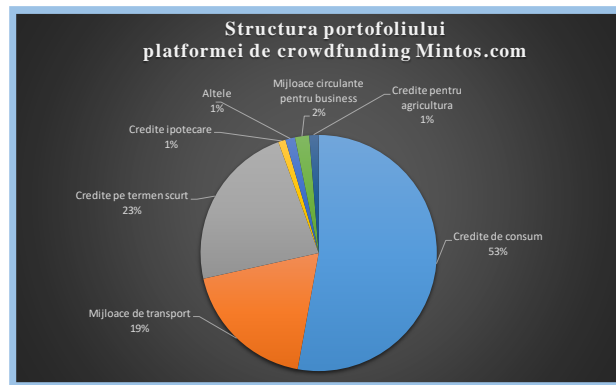

Fig. 3.20: Structura portofoliului de împrumuturi acordate prin intermediul platformei crowdfunding „Mintos.com”, la situația de la finele anului 2020.

Sursa: elaborat de autor, în baza [169].

Totuși, multe persoane pot afirma că acest instrument financiar sau tehnologie este caracteristică mai mult țărilor înalt dezvoltate cât din punct de vedere economic atât și tehnologic, iar sectorul bancar autohton fiind practic „închisat”, nu este expus riscului de a fi cumva afectat, ceea ce este o viziune absolut eronată deoarece dacă e să analizăm lista organizațiilor de creditare ne bancară din RM atunci vom observa că din companiile Top 5 după rezultatul financiar obținut pe parcursul lui 2020, 3 dintre acestea (Easy Credit, Iute Credit și Sebo) se creditează pe platforma de crowdfunding Mintos.com.

Apariția și dezvoltarea crowdfunding-ului a influențat direct sectorul bancar deoarece, în lipsa acestuia, organizații de creditare ne bancară ar fi fost nevoite să acceseze credite din sectorul bancar autohton, iar luând în considerație creșterea portofoliului organizațiilor de creditare ne bancară în decursul ultimilor ani, redresarea portofoliului de credite a sectorului bancar ar fi fost mult mai resimțită.

Dacă e să extrapolăm dinamica identificată în cadrul Fig. 3.19, putem conchide că asemenea platforme într-un viitor prognozabil vor căpăta un caracter internațional în adevăratul sens al cuvântului, iar sectorul bancar autohton, de rând cu sectoarele bancare a altor țări, datorită normelor de creditare destul de prudente impuse de băncile centrale chiar și în cazul produselor

de creditare retail banking, practic vor fi puse în situația de a ceda activitatea de creditare retail businessului de crowdfunding, dacă nu chiar și creditarea sectorului corporat.

După părerea autorului, provocarea sectorului bancar la acest capitol ar fi concurența crowdfunding-ului cu sectorul bancar, căci o eventuală dispută care deja e inevitabilă, ar fi câștigată de activitatea de crowdfunding ca urmare a condițiilor inegale în activitatea de creditare a segmentului de retail și online-banking. Totuși datorită lichidităților excesive din sectorul bancar, băncile ar putea transforma această rivalitatea într-un viitor parteneriat, nu în partea ce ține de ideea ca băncile s-ar putea alinia companiilor de microfinanțare la plasarea cererilor de accesare a lichidităților de pe platformele date (chiar dacă nu e exclusă și o astfel de conlucrare), dar din perspectiva ca băncile să devine un finanțator a crowdfunding-ului fiind însăși ele deponenți în cadrul platformelor date, adică să-și recapete calitatea de creditor a businessului de microfinanțare prin intermediul crowdfundingului.

În vederea realizării ideii de mai sus, există însă multe impedimente de ordin normativ și legislativ în partea ce ține de aspectul prudențial al creditării în valută, creditării nerezidenților, monitorizarea periodică a expunerilor asumate prin intermediul crowdfunding-ului, repatrierii fluxurilor, etc., care deja reprezintă niște provocări comune sectorului bancar autohton. În acest sens în iulie 2019, GIZ oficiul RM în conlucrare cu BNM, a inițiat proiectul „Economic Policy Advise for the Moldovan Government”, scopul căruia este analiza practicilor altor țări și elaborarea bazei normativ-legislative aferentă instrumentului de crowdfunding în vederea relaxării cerințelor prevăzute de către sistemul de control financiar din cadrul sectorului bancar al RM.

Sistemele de transfer dezvoltate de giganții IT (inclusiv a serviciilor de retail banking). Făcând trimitere la termenul FinTech, în primul rând vorbim despre sistemele rapide de transfer, deși acestea reprezintă doar o parte din domeniile serviciilor financiare ce au la bază tehnologiile FinTech. Da, într-adevăr, sectorul bancar tradițional, deja a cedat într-o oarecare măsură, monopolul serviciilor financiare retail în favoarea acestor entități semi-financiare. [139, p. 2]

Deși pentru RM această situație pare a nu fi actuală, dacă ar fi să analizăm volumul bunurilor procurate online, oare acestea au fost efectuate prin intermediul sau mergând la oficiile bancare tradiționale? Nu, au fost procurate utilizând un computer personal, gadget sau smartfon, în orice moment al zilei și nu doar pe durata programului de lucru al oficiului bancar. Când mai sus autorul s-a referit la ideea că sistemele rapide de transfer deja au obținut monopolul asupra serviciilor financiare retail, nu s-a rezumat doar la sistemele rapide de transfer care la moment au „concescut” cu sectorul bancar (Money Gram, Wester Union, etc) și care dețin licențe pentru activitate bancară, dar s-a referit mai degrabă la sistemele de transfer dezvoltate de giganții IT, spre exemplul GooglePay, AlibabaPay, AliExpressPay, AmazonPay, ApplePay, FacebookPay,

Waze, etc, care au reușit să devină rivali ai sectorului bancar tradițional, anume prin dezvoltarea soluțiilor IT ce leagă dezvoltarea produsului încă de la începuturi, distribuția sa, operațiunile de back și front office, comunicarea de marketing și experiența clientului. [23, p. 3]

Mult mai amenințător pentru segmentul retail banking este faptul că acești giganți IT își dezvoltă produsele continuu, astfel că la moment pe lângă aceste sisteme de transferuri rapide, deja au elaborate instrumente de creditare a utilizatorilor săi, acordarea opțiunii de procurare în credit, sau chiar de atragere a depozitelor, ceea ce amenință direct veniturile instituțiilor financiar-bancare tradiționale provenite din tranzacțiile cu persoanele fizice. [126, p. 3]

Pentru a fi concurențiali acestui trend, și fiind obligate să facă față unor provocări tot mai dificile (conformarea noilor reglementări, achiziționarea de tehnologii de ultimă oră, lupta cu competitorii, etc.), din ce în ce mai multe bănci vor lua în considerare opțiunile de fuziuni și achiziții atât a (a) altor entități financiar-bancare, cât și (b) a unor businessuri incipiente IT, în vederea capitalizării pentru a face concurență și pentru a rezista presiunii giganților IT. [138]

O dată cu preluarea de către giganții IT a segmentul retail banking (prestarea serviciilor de transfer, atragerea depozitelor și acordarea creditelor în regim de retail), are loc respectiv și o migrare a riscurilor specifice acestor servicii financiare, din care cauză autorul lucrării consideră că deja este actuală abordarea problemei privind includerea în perimetrul de supraveghere bancară, a giganților IT ce prestează servicii financiare, și elaborarea unui regim specific de supraveghere și reglementare în contextul noului acord Basel IV.

Transformarea digitală și concurența băncilor virtuale. Portofoliul de produse și servicii retail banking, este amenințat tot mai mult de dezvoltarea activității băncilor virtuale/online (de exemplul Revolut, Amazon, Virgin) mai ales în cazul populației active în mediul online [70, p. 156]. Activitatea băncilor virtuale (în continuare vom analiza cazul băncii Revolut, rezidentă și cu activitate preponderent în UE), constă în dezvoltarea unei soluții IT ce pot fi instalate pe telefonul mobil și integrată cu un card de debit sau chiar de credit, în formă fizică sau virtuală, cu ajutorul căreia clienții pot efectua plăți sau transferuri internaționale. Viteza cu care se dezvoltă activitatea dată, se datorează (a) automatizării tuturor etapelor de interacțiune a persoanei cu procesul bancar; (b) vitezei efectuării transferurilor comparativ cu sectorul bancar clasic, care procesează plata prin intermediul băncilor corespondente, ce poate dura până la câteva zile; (c) eliminării comisi-oanelor pentru procesarea operațiunilor bancare, practicându-se doar comisioane sub forma de abonamente lunare; (d) convertirii valutei la cursul băncii centrale, cu un spread de câteva sute de procente, ce reprezintă un cost infinit de mic comparativ cu cel practicat de băncile clasice; (e) convertirii criptovalutelor, procurarea polițelor de

asigurare, și eliberarea creditelor; (f) accesului la infrastructura bancară clasică (retrageri și depuneri de numerar prin bancomate).

Specificul activității date și comoditatea oferită prin intermediul aplicațiilor mobile, a determinat ca banca online Revolut timp de cinci ani de activitate să înregistreze o capitalizare de 2.5 mlrd. EUR ceea ce reprezintă mult mai mult decât valoarea întregului portofoliu de credite a sectorului bancar autohton, de 2.1 mlrd. EUR pentru sfârșitul anului 2020.

De menționat faptul că sectorul bancar autohton, deși are dezvoltate serviciile de internet-banking, acesta acoperă doar parțial gama de servicii și produse bancare oferite, ceea ce în mare măsură este determinat sau restricționat de baza normativă privind reglementarea activității bancare, însă o dată cu digitalizarea businessului bancar, problema revizuirii bazei normativ-legislative va fi destul de acută, pornind de la acceptarea chestionării online a clientului în cadrul procedurii „Cunoaște-ți clientul”, AML, și finisând cu posibilitatea deschiderii conturilor curente, de depozit și eliberării creditelor (cel puțin de consum).

Dacă e să extrapolăm tendințele analizate, conchidem că activitatea bancară într-un viitor apropiat se va rezuma mai mult la activitatea investițională (Investment banking) și corporate banking în mediul online, retail-ul fiind practic cedat sectorului IT, dacă băncile î-și vor dezvolta produsele pe online banking cu un ritm ce nu ar ceda celor dezvoltate de giganții IT.

Reieșind din cele analizate, considerăm că pe termen lung, provocarea sectorul bancar este anume problema dezvoltării produselor și aplicațiilor IT, care să satisfacă nevoilor segmentului retail, în caz contrar băncile riscă să-l piardă. Indiferent de rezultat, în sectorul bancar tradițional vor trebui operate schimbări structurale. Aici autorul tezei consideră că băncile vor aborda următoarele căi posibile, și anume (a) acestea se vor transforma în entități FinTech, (b) băncile vor investi în procurarea unor businessuri incipiente IT cu implicații FinTech, ce le-ar permite să țină pasul tendințelor FinTech, ori (c) vor deveni parteneri în cadrul acestor instrumente.

Analizând nivelul de implicare a giganților IT în industria serviciilor financiar și gama serviciilor oferite, conchidem că aceștia practic au preluat o parte din portofoliul serviciilor prestate de bănci, însoțite de riscuri specifice sectorului bancar, ne fiind însă sub nici un regim de reglementare și supraveghere financiar-bancară. În acest context, autorul lucrării, consideră obiectiv includerea în perimetrul de supraveghere bancară, a giganților IT ce prestează servicii financiare, și elaborarea unui regim specific de supraveghere și reglementare în contextul noului acord Basel IV, care ar stabili cerințe complexe în vederea conformării acestora cadrului de reglementare și respectiv sistemului de control financiar bancar. Pe de altă parte, într-un viitor prognozabil, băncile se vor vedea nevoite să implementeze noile instrumente financiare FinTech anume pentru a răspunde cerințelor pieței serviciilor financiare, iar în acest context băncile

centrale, vor trebui să anticipeze aceste cerințe și să dezvolte abordări ce ar urma să cuprindă riscurile aferente acestor instrumente.

3.4. Concluzii la Capitolul III

În capitolul prezentat sunt tratate aspectele problematice aferente implementării modelului de diagnostic și prognoză a stărilor de dificultate financiară în vederea dezvoltării instrumentelor de control financiar al activității băncilor; modernizării politicilor și implementarea practicilor moderne în sistemul de control financiar al băncilor și direcțiile de dezvoltare a sistemului de control financiar a băncilor, ca urmare a evoluției industriei bancare.

1. Actualmente, în cele mai dese cazuri la analiza financiară a unei bănci se utilizează modelul CAMELS. S-a demonstrat, că, deși acesta dispune și de unele puncte forte, nu oferă un răspuns echivoc la capitolul analizei riscului unei potențiale crize financiare la care este expusă banca. S-a stabilit, că acest model este totuși unul mai mult calitativ și care depinde de obiectivitatea sau subiectivitatea cercetătorului, pe de o parte, iar pe de alta, indicatorii incluși arbitrar în modelul dat, pot să nu aibă o corelare directă cu problematica analizată. În vederea eliminării subiectivității, autorul tezei de doctorat, în cadrul cercetărilor efectuate a elaborat și a implementat un model de natură cantitativă, privind analiza și prognoza riscului producerii unei crize sau a riscului de faliment a unei bănci, având la bază metoda analizei discriminante.

2. În cadrul acestei cercetări științifice, autorul a demonstrat eficiența aplicării modelului bazat pe analiza discriminantă a riscului apariției crizei și propune dezvoltarea implementării acestuia de către bănci. Concomitent, autorul identifică și argumentează rezultatele implementării acestuia, astfel încât băncile vor obține o apreciere a problematicii date în prezent și abilitatea prognozării riscului analizat pentru un interval de câțiva ani, ceea ce le va asigura o perioadă semnificativă în care ar putea să identifice factorii crizei. Autorul tezei, a demonstrat, că acest fapt permite băncii să determine profunzimea și consecințele posibile ale unei crizei.

3. Prin analiza structurii modelului (7) elaborat de autor și evoluția scorului Z pentru băncile din sectorul bancar autohton, care și caracterizează nivelul riscului de faliment a băncii, s-a constatat, că pe parcursul perioadei 2015 - 2020, scorul Z a băncilor în linii generale se îmbunătățește continuu. Această tendință se datorează în mare parte excesului de lichidități în bănci și calității marjei brute a dobânzii, care și sunt indicatorii cu corelarea cea mai puternică în cadrul modelului, fapt argumentat de autorul tezei. În acest context, autorul a identificat, că modelul discriminant, pe parcursul perioadei analizate indică că băncile sunt însoțite de un risc minim de faliment, iar în dinamică s-a observat, că începând cu 2015 continuu are loc o

îmbunătățire a scorului pentru toate băncile, ceea ce este determinat de închistarea procesului de creditare din țară pe parcursul perioadei analizate.

4. Aplicarea modelului discriminant propus de autor, s-a demonstrat ca fiind eficient atât pentru managerii și proprietarii băncii, cât și pentru potențialii investitori, autorități, deponenți și alți actori interesați „să țină mâna pe pulsul” stabilității unei bănci, deoarece orice persoană fizică sau juridică ce dorește inițierea unei relații de afaceri cu o bancă, neavând o informație vastă despre aceasta, poate foarte exact, prin intermediul modelului dat, să determine riscul de faliment. S-a constatat, că acest fapt permite într-un timp scurt, și cu costuri minime luarea deciziilor privind posibilitatea de conlucrare sau nu cu banca dată. Autorul tezei, propune aplicabilitatea modelului dat, de prognoză a riscului de faliment, să fie analizată inclusiv și prin prisma implementării Acordurilor Basel III și Basel IV, care permit o abordare individuală a băncilor pentru diferite riscuri în scopul calculării mărimii fondurilor proprii, abordări individuale care urmează să fie justificate de un model bine fundamentat, și ulterior aprobat de BNM.

5. În cadrul analizei viitoarelor direcții de dezvoltare a instrumentelor de control financiar, în general și a activității de reglementare și supraveghere în particular, în vederea dezvoltării activității sistemului de control financiar în bănci pe de o parte și în vederea îmbunătățirii calității acționariatului pe de altă parte, autorul a demonstrat necesitatea punerii accentului, anume pe următoarele:

- a. reglementarea mult mai prudentă a tranzacțiilor cu persoanele afiliate, datorită faptului că toate șocurile anterior ce au avut loc în cadrul sectorului bancar autohton, au avut ca și origini tranzacțiile cu persoanele direct sau indirect afiliate băncilor respective, relații de afiliere care în mare parte au fost ascunse sau nedeclarate;
- b. reglementarea mult mai prudentă a expunerilor mari, datorită riscului semnificativ pe care acestea îl generează;
- c. reglementarea mult mai strictă a transferurilor în favoarea rezidenților zonelor off-shore, prin instituirea unei taxe aferente acestora sau a impozitului reținut la sursa de plată, la o cotă echivalentă cu presiunea fiscală aferentă impozitării capitalului menținut în economia națională, astfel asigurându-se ”deoffshorizarea” într-un termen restrâns atât a sectorului bancar, cât și a celorlalte sectoare ale economiei;
- d. reglementarea mult mai prudentă în vederea asigurării transparenței acționarilor, inclusiv prin stabilirea pragului de 1% pentru deținerile calificate de acțiuni.

6. Rezultatele cercetării cu privire la îmbunătățirea în continuare a politicii de capitalizare a sectorului bancar au adus la concluzia, că implementarea unei politici restrictive de distribuire

a dividendelor pe un termen de cel puțin 3 ani, pot face față unor potențiale șocuri, în contextul implementării Basel IV, care presupune cerințe dure față de suficiența capitalului.

7. Autorul tezei a constatat că, datorită dezvoltării galopante a activității online banking, activitatea de supraveghere și control financiar trebuie orientată mai mult spre analiza riscurilor pe care acestea le generează și analiza mai detaliată a proceselor interne ale băncilor menite să prevină riscul operațional. În acest context, autorul a propus înaintarea unor cerințe sau îndrumări privind direcțiile de dezvoltare a acestora.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea aspectelor problematice privind instrumentele și tehnicile de control financiar al băncii, precum și metodelor, formelor de control financiar în practica gestiunii financiare a băncii, dar și prevenirii situațiilor de criză este realizată prin investigarea diverselor surse bibliografice, actelor legislative și normative, precum și a modalității de organizare a controlului financiar în sistemul bancar autohton și în alte țări. Studiul realizat în teză a determinat următoarele concluzii și recomandări:

Concluzii:

1. Procesul de cercetare a aspectelor teoretice, metodologice și tehnicilor practice de control financiar în bănci, sistematizarea opiniilor cercetătorilor cât autohtoni atât și din alte țării a permis autorului de a identifica o viziune proprie asupra definirii conceptului de *„Controlul financiar, în cazul activității băncilor, presupune analiza și monitorizarea activităților băncii utilizând diverse instrumente specifice acestuia, având ca scop asigurarea desfășurării activităților în conformitate cu normele legale, cele trasate de management și de a corecta deviațiile nedorite de la aceste prevederi, ceea ce va conduce la realizarea sarcinii de prevenire a angajării de resurse fără justificare și de obținere rezultatului optim prin mobilizarea minimă a resurselor”*, totodată, definiția de “control” sub un sens mai larg, autorul definește ca și fiind *“activitatea prin care are loc verificarea rezultatului scontat, cu etalonul său anterior prestabilit”*.

2. Autorul tezei a constatat că, sistemul de control financiar eficient, este o condiție obligatorie în vederea dezvoltării sectorului bancar, anume prin aportul acestuia de a preîntâmpina crizele financiare în bănci, care și este una din condițiile de bază a sporirii securității sectorului bancar și a economiei țării. Totodată, în opinia autorului, instrumentele și practicile utilizate de subiecții sistemului de control financiar trebuie permanent îmbunătățite pentru a corespunde tendințelor de dezvoltare a activității bancare și de a conferi credibilitate băncilor și protecție deponenților.

3. Autorul a constatat că în condițiile actuale, în contextul asigurării unui control financiar eficient, activitatea de supraveghere impune o cerință importantă ce se bazează atât pe nivelul microprudențial și cel macroprudențial, acestea completându-se reciproc.

4. În vederea elucidării rolului controlului în bănci, autorul conform constatărilor obținute în teză a concluzionat, că controlul este unul eficient atunci, când acesta este de natură preventivă ca urmare a faptului că, formele de control posterior în majoritatea cazurilor sunt însoțite de o repulsie a angajaților implicați în procesele verificate. Subiecții sistemului de control

extern, nu dispun de instrumente eficiente de natură preventivă, din care cauză autorul conchide că, cea mai eficientă formă de control este anume formele controlul financiar preventiv realizat de subiecții sistemului de control intern, care și sunt principalii actori în vederea responsabilizării proceselor activității bancare.

5. Analizând sistemul de supraveghere și rezoluție, în partea ce ține de regimurile de intervenție în activitatea băncilor, autorul, bazându-se pe rezultatele cercetării a constatat, că sistemului de supraveghere și rezoluție poate fi caracterizat ca și fiind eficient, prin analiza ponderii băncilor problematice resuscitate, iar sistemul de reglementare – analizând frecvența crizelor.

6. Examinarea expunerilor unor practicieni în partea ce ține de posibilitatea prognozei crizelor financiare în bănci și limitarea efectele negative aferente, datorită deciziilor corective, autorul lucrării a identificat că, în acest sens punctul-țintă ar trebui să fie analiza riscului de faliment a băncii și a suficienței capitalului reglementat.

7. În contextul evoluției acordurilor Basel, în partea ce ține de dezvoltarea cerințelor față de capitalul reglementat al băncilor (fondurilor proprii), autorul scoate în evidență importanța deținerii unui buffer suficient, ce a devenit unul dintre principalele instrumente ale reglementării bancare, având în vedere faptul că acesta oferă protecție în condiții economice nefavorabile sau de criză și reprezintă un mecanism eficient de prevenire și acoperire a riscurilor excesive.

8. Analizând cauzele crizelor sectorul bancar autohton, autorul a constatat că toate acestea au un catalizator comun – tranzacțiile în exces cu persoanele afiliate (deseori nedeclarate). În acest context, autorul a constatat, că aceste tranzacții în exces, duc la înrăutățirea continuă a calității activelor și generează criza de lichidități ca urmare a micșorării gradului de rambursabilitate a acestora, iar într-un final, fiind inevitabil falimentul băncii.

9. Rezultatele examinării crizei sectorului bancar din 2014 a dus la concluzia, că aceasta reprezintă un caz tipic când intervenția inefficientă a băncii centrale în administrarea unei crize din cadrul unei bănci autohtone, poate conduce spre o criză macroeconomică profundă, și respectiv spre un regres economic a țării.

10. În cadrul cercetării aspectelor de înrăutățire a calității portofoliului de creditare din sectorul bancar autohton, autorul tezei a constatat, că în mare parte înrăutățirea calității portofoliului de creditare a fost influențată de intervențiile BNM în vederea administrării crizei date, care într-un final a dus la descurajarea activității de creditare din țară și transformare a sectorului bancar din principalul creditor al economiei reale în creditorul statului. Deși dinamica recentă al portofoliului de credite, înregistrează o relansare, în opinia autorului, aceasta, cu regret are loc pe seama creditării sectorului de consum, ceea ce duce spre o înlocuire a creditelor

investiționale din portofoliul băncilor cu credite de consum, fapt ce semnalizează înrăutățirea climatului investițional în particular, și climatului de business din țară – în general.

11. Examinarea provocărilor actuale ale sectorului bancar (cedarea creditării persoanelor fizice în favoarea OMF; concentrarea activelor în mâinile băncilor mari, evoluția clientelei activității bancare; și dezvoltarea instrumentelor FinTech și transformarea digitală) au dus la concluzia autorului, că acestea trebuie luate în calcul de către bănci, în cazul în care băncile planifică să supraviețuiască pe piața bancară clasică și să înregistreze în continuare o dezvoltare calitativă.

12. Analiza evoluției scorului Z, în cadrul modelului elaborat de autor, ce caracterizează nivelul riscului de faliment a băncii, autorul a constatat, că pe parcursul perioadei 2015 - 2020, acesta se îmbunătățește continuu, datorită excesului de lichidități în bănci și calității marjei brute a dobânzii, care sunt indicatorii cu corelarea cea mai puternică în cadrul modelului elaborat de autorul tezei. Totodată, prin aplicarea modelului dat, autorul a constatat, că băncile sunt însoțite de un risc minim de faliment, iar în dinamică se constată o îmbunătățire a scorului datorită micșorării activelor ponderate la risc ale băncilor, care este rezultatul închistării procesului de creditare din țară.

13. Totodată, evoluția scorului Z demonstrează, că sectorul bancar autohton, dispune un nivel suficient de lichidități și a capitalului reglementat, ceea ce indică asupra capacității băncilor de a absorbi eventualele șocuri și de a îndeplini obligațiile pe termen scurt și lung, care este un element important în menținerea stabilității și securității sectorului bancar.

14. Rezultatele implementării și utilizării modelului dat, au demonstrat că acesta reprezintă un instrument puternic de diagnostic și prognoză a crizelor financiare în băncile din sectorul bancar autohton.

Principala problemă științifică soluționată în domeniul cercetat de autor, constă în evaluarea riscului de apariție a crizei financiare și implementarea instrumentelor moderne în cadrul controlului financiar din sectorul bancar autohton, aplicarea tehnicilor elaborate de autor de evaluare a riscurilor ce amenință direct sau indirect rezultatele și poziția financiară a băncii; implementarea modelului Z scor bazat pe metoda analizei discriminante, elaborat de autor în vederea diagnosticării și prevenirii crizei financiare în bancă, la o etapă incipientă.

Soluționarea acestei probleme științifice majore a condus autorul investigațiilor prezentate în lucrarea dată, la formularea următoarelor **recomandări**:

1. În vederea aprofundării și dezvoltării conceptului de control financiar în bancă, autorul propune o nouă definiție a acestuia, și anume: „*Controlul financiar, în cazul activității băncilor, presupune analiza și monitorizarea activităților băncii utilizând diverse instrumente specifice*

acestui, având ca scop asigurarea desfășurării activităților în conformitate cu normele legale, cele trasate de management și de a corecta deviațiile nedorite de la aceste prevederi, ceea ce va conduce la realizarea sarcinii de prevenire a angajării de resurse fără justificare și de obținere rezultatului optim prin mobilizarea minimă a resurselor”, totodată, definiția de “control” sub un sens mai larg, autorul definește ca și fiind “activitatea prin care are loc verificarea rezultatului scontat, cu etalonul său anterior prestabilit”, iar dacă să privim definiția de “control” sub un sens mai larg, atunci autorul definește activitatea de control ca și fiind “activitatea prin care are loc verificarea rezultatului scontat, cu etalonul său anterior prestabilit”. Aprofundarea conceptului de control financiar în bancă de către autorul tezei are scop de a evidenția importanța acestuia în activitatea sectorului bancar autohton.

2. În scopul îmbunătățirii în continuare a politicii de capitalizare a sectorului bancar, autorul propune implementarea unei politici restrictive de distribuire a dividendelor pe un termen de cel puțin 3 ani, pentru a face față unor potențiale șocuri, în contextul implementării Basel IV care presupune cerințe dure față de suficiența capitalului.

3. Perfecționarea aspectelor de analiză permanentă a evoluției principalelor direcții de dezvoltare a activității bancare clasice, a businessului bancar alternativ și a măsurilor recomandate de autorul cercetării, în special evoluția instrumentelor FinTech, în vederea dezvoltării unor businessuri mixte și respectiv asigurarea continuității evoluției activității bancare autohtone.

4. Ajustarea modului de dezvăluire a informațiilor aferente controlului financiar în sectorul bancar conform criteriilor propuse de autorul tezei, va aduce plus-valoare utilizatorilor în vederea cunoașterii riscurilor ce amenință activitatea băncilor autohtone.

5. În vederea minimizării sau absorbției șocurilor în sectorul bancar autohton, autorul tezei a propus îmbunătățirea în continuare a cadrului de reglementate a activității bancare prin implementarea măsurilor privind (a) tranzacțiile cu persoanele afiliate și relațiilor de afiliere care în mare parte au fost ascunse sau nedeclarate, (b) reglementarea mai prudentă a expunerilor mari, datorită riscului semnificativ pe care acestea îl generează, (c) reglementarea transferurilor în favoarea rezidenților zonelor off-shore, prin metode eficiente de impunere a taxelor și impozitului reținut la sursa de plată, (d) reglementarea transparenței acționarilor, măsuri ce semnificativ îmbunătățesc climatul activității bancare.

6. În scopul asigurării unei creșteri durabile la nivel micro și macroeconomic, autorul a propus dezvoltarea portofoliului de credite al sectorului bancar pe seama creditelor investiționale.

7. În cadrul diagnosticului și prognozei crizei financiare a băncii, utilizarea modelului Z-scor bazat pe metoda analizei discriminante elaborat și implementat de autor în cadrul unor bănci,

conduce la evaluarea riscului de faliment la o etapă incipientă și suficientă pentru managementul băncii pentru a implementa măsuri eficiente de redresare a situațiilor de criză.

Rezultatele prezentei cercetări constituie un aport semnificativ la dezvoltarea conceptului de control financiar în sectorul bancar și practicii evaluării și prognozării riscului apariției crizei financiare în băncii. Totodată aceste rezultate asigură obținerea unor informații veridice și credibile, necesare tuturor categoriilor de utilizatori, în scopul luării deciziilor la nivel micro și macroeconomic.

BIBLIOGRAFIE

Publicații în limba română:

1. ALEXANDRU I., Structuri, mecanisme și instituții administrative. București: Ed Arta Grafică, 1992, p. 91.
2. BABII V. Rolul sistemului bancar în cadrul economiei. Legea și viața., 2006, nr.12, p.41-42
3. BABII V., SPĂTARU T., Statutul constituțional-juridic al concepției dezvoltării durabile. Materialele conferinței internaționale teoretico-științifice, Probleme actuale ale științelor socio-umane în condițiile integrării europene, Chișinău, 28 ianuarie 2006, Chișinău: Tipogr. Centrală, 2006, p. 147-148.
4. BARAC L., Elemente de teorie a dreptului. București: Editura ALL BECK, 2001, 274 p. p. 163.
5. BNM. Rapoarte: Informație privind activitatea economico-financiară a băncilor din RM. [online], [accesat în perioada decembrie 2018 - ianuarie 2020]. Disponibil: <http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml>
6. BNM. Rapoarte financiare. Bilanțul contabil al băncilor, [online], [accesat în perioada decembrie 2018 – ian 2020]. Disponibil: <http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB5.xhtml>
7. BNM. Rapoarte financiare. Contul de profit și pierdere, [online], [accesat în perioada decembrie 2018 – ian 2020]. Disponibil: <http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB6.xhtml>
8. BNM: Ratele medii ponderate ale dobânzilor la creditele noi acordate și ale depozitelor noi atrase. [online], [accesat în perioada decembrie 2018 - ianuarie 2020]. Disponibil: <http://bnm.md/bdi/pages/reports/dpmc/DPMC4.xhtml>
9. BORȘ I., ZACON A., Identificarea și reglementarea băncilor de importanță sistemică, Conferință științifică internațională "Strategii de dezvoltare socio-economică a societății în condițiile globalizării", 15-16 octombrie 2017, Chișinău, ULIM, 0.3 c.a.
10. BOSTAN I., Controlul financiar al afacerilor. București: Universul Juridic, 2010. 280 p.
11. BOSTAN I., Controlul financiar. București: Editura Polirom, 2000, 304 p.
12. CARAGANCIU A., ILIADI G. Monedă și credit. (Manual). Chișinău: ASEM, 2004, 249 p. p. 143
13. CIOBAN N. Controlul financiar: concept, esență și forme de manifestare. În: "Legea și viața", 2011, nr.7, p.43
14. CIOBU S.; IORDACHI V., Impactul implementării Basel III asupra sectorului bancar din Uniunea Europeană. În: Materialele conferinței științifice internaționale jubiliare

- „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale”, 02-03 noiembrie 2018, Chișinău: CEP USM, 2018. 529 p., pag. 129-136, ISBN 978-9975-142-57-1.
15. CIOBU S., IORDACHI V., Role of the central banks in prevention and management of bank frauds. Journal of social sciences. Technical university of Moldova, 2019 Vol. II (3) ISSN 2587-3490 eISSN 2587-3504. P. 63-71.
 16. CIOBU S., Pârțachi I, The impact of the bank credits on the sustainable development of the real sector in the. Republic of Moldova. Investițiile și relansarea economică: Simpozionul Internațional din 22-23 mai 2009, București: ASE, 2009, ed. IX, p. 227 – 233
 17. CIOBU S., KLIPPERT, E. Perfecționarea procedurilor de elaborare și implementare a reglementărilor bancare în Republica Moldova în contextul integrării europene. Analele Științifice ale Academiei de Studii Economice din Moldova. 2014, nr.1, p. 287-299.
 18. CIURILEANU, R. Controlul financiar în Republica Socialistă Română. București: Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 23
 19. COBZARI L., GANEA V., MĂRGINEANU A., Sistemul bancar: necesități de reforme și politică economică. În: Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și zonelor transfrontaliere, Volumul XXVII, Iași, 2016, pag. 132-146, ISBN: 978-606-685-475-7
 20. CONDOR I. Drept fiscal și financiar. București: Editura Tribuna Economică, 1996, p. 66
 21. CONSTITUȚIA Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Republicat: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.78/140 din 29.03.2016
 22. COSTACHI, Gh.; IACUB, I. Controlul financiar jurisdicțional și atribuțiile de sancționare ale Curții de Conturi a Republicii Moldova. În: Legea și viața, 2007, nr.6, p.42
 23. CRISTIAN P., Digitalizarea dă un ultimatum sistemului bancar, BankingTech, ediția a V-a, 2016
 24. CUCU M., Aspectul stabilizării și sporirii siguranței funcționării sistemului bancar al Republicii Moldova în contextul integrării în Uniunea Europeană. Teza de doctor în economie. Chișinău: ASEM, 2007. 191 p.
 25. DIACONU M., Esența și rolul controlului exercitat asupra administrației publice. În: Revista Națională de Drept, Nr. 8, 2011, p. 51
 26. Dicționar explicativ al limbii române. Ediția a II-a. București: Univers Enciclopedic, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, 1998, p. 221
 27. Directiva 2013/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 cu privire la accesul la activitatea instituțiilor de credit și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și a firmelor de investiții. [online], [accesat la 29.12.2018]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/36/oj/?locale=ro>

28. DOGA-MÎRZAC M., Mecanismul funcționării organizațiilor de microfinanțare orientate spre mediul de afaceri, *Studia Universitatis (Seria Științe Exacte și Economice)*, nr. 2(122), 48-51, Chișinău, 2019, ISSN 1857-2073 ISSN 2345-1033. Categoria B, 0.18 c.a.
29. DOLGHI C., *Culegeri de lucrări științifice. Problemele socioeconomice ale Republicii Moldova: reflecții și sugestii. Volumul III. „Managementul riscurilor în cadrul entității în condițiile economiei de piață”*. CEP USM, Chișinău, 2017, pag. 83-93.
30. DOLGHI C., „Impactul auditului intern asupra entității în condițiile economiei concurențiale”. Universitatea de Stat din Moldova, Conferința Științifică Internațională , ediția XI, „Creșterea competitivității economice în contextul formării societății bazate pe cunoaștere”, 28-29 octombrie 2016, CEP USM, Chișinău, 2016, p. 516-521.
31. ENICOV I., *Teoria și practica riscului în banca comercială. Teză de doctor habilitat în economie*. Chișinău: USM, 2007, p. 97, 243 p.p.
32. GAFTONIUC S., *Finanțe internaționale*. București: Editura Economica, 1993, 662 p. p. 10
33. Hotărârea CE al BNM nr. 193 din 31.07.2018, cu privire la stabilirea societăților de tip O-SII și aprobarea amortizatoarelor de capital ale băncilor. Publicată la 03.08.2018 în Monitorul Oficial, nr. 285-294
34. Hotărârea CE al BNM nr. 89 din 28.03.2019, cu privire la stabilirea societăților de tip O-SII și aprobarea amortizatoarelor de capital ale băncilor. Publicată la 05.04.2019 în Monitorul Oficial, nr. 119 – 131
35. Hotărârea CE al BNM nr. HBN32/2020 din 13.02.2020, cu privire la stabilirea societăților de tip O-SII și aprobarea amortizatoarelor de capital ale băncilor. Publicată la 21.02.2020 în Monitorul Oficial, nr. 55 - 61
36. IAS 8 “Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori”, aprobat și publicat de către Ministerul Finanțelor al RM, la 14 ianuarie 2018 [168]
37. IFRS 9 “Instrumente financiare”, aprobat și publicat de Ministerul Finanțelor al RM, la 14 ianuarie 2018 [168]
38. IOVĂNAȘ I., *Drept administrativ. vol. II - Arad: Editura Servo-Sat, 2007*
39. Instrucțiunea privind modul de întocmire și prezentare de către bănci a rapoartelor FINREP la nivel individual, aprobată prin HCE al BNM nr. 42 din 2 martie 2018
40. Instrucțiunea privind modul de întocmire și prezentare de către bănci a rapoartelor în scopuri prudențiale, aprobată prin HCA al BNM nr. 279 din 1 decembrie 2011
41. IVONICIU P., *Articol - Analiza riscului de faliment prin metoda scorurilor, Revista Finanțe, Bănci, Asigurări, București nr. 4/1998*

42. LEFTER V., Perfecționarea controlului financiar – prioritate a managementului organizațiilor în etapa actuală. În: Economie teoretică și practică, 2007, nr.4(509)
43. Legea contabilității și raportării financiare, nr. 287 din 15.12.2017. Publicată la 05.01.2018 în Monitorul Oficial, nr. 1-6.
44. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr. 548-XIII din 21.07.1995. Publicată la 12.10.1995 în Monitorul Oficial, nr. 56-57/624
45. Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, nr. 308 din 22.12.2017. Publicată la 23.02.2018 în Monitorul Oficial, nr. 58-66
46. Legea Instituțiilor Financiare, nr. 550 din 21.07.1995. Publicată la 02.07.2010 în Monitorul Oficial, nr. 110-113
47. Legea privind activitatea băncilor, nr. 202 din 6 octombrie 2017. Publicată la 15.12.2017 în Monitorul Oficial, nr. 434-439
48. Legea privind garantarea depozitelor în sistemul bancar, nr. 575 din 26.12.2003. Publicată la 20.02.2004 în Monitorul Oficial, nr. 30-34
49. Legea privind redresarea și rezoluția băncilor, nr. 232 din 03.10.2016. Publicată la 04.10.2016 în Monitorul Oficial, nr. 343-346
50. MALAI A., Apariția și dezvoltarea controlului financiar pe meleagurile moldave. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Creșterea competitivității și dezvoltarea economiei bazată pe cunoaștere”, Chișinău, 2007
51. MĂRGĂRINT E., Supravegherea bancară și impactul acesteia asupra profitabilității băncilor comerciale. Conferința Științifică Internațională cu genericul „Rolul investițiilor în dezvoltarea economiei digitale în contextul globalizării financiare”. ASEM, Chișinău, 2017.
52. MĂRGĂRINT E., Transparența activității de supraveghere efectuate de Banca Centrală – premisă pentru o supraveghere bancară eficientă. Conferința științifică internațională consacrată celei de-a XXV-a aniversări a ASEM. 2016, vol.V, 223-225.
53. MIHĂESCU S., Controlul financiar-bancar. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015, 274p.
54. MINEA, M.-Ș., Dreptul finanțelor publice. Cluj-Napoca: Editura Cordial Lex, 1995, p. 186
55. Moinescu B., Sistem de previziune a evenimentelor de deteriorare a ratingului CAAMPL, [online], [accesat la 08.02.2021]. Disponibil <https://www.bnr.ro/DocumentInformation.aspx?idInfoClass=6786&idDocument=3713&directLink=1>, BNR, 2007, ISBN 1224-4449, pag. 14.
56. MUNTEANU V., Control și audit financiar. București: Lucman Serv, 1998, 600 p.
57. NIȚU I., Managementul riscului bancar, Editura Expert, București, 2000, p. 78

58. ORLOV, M. Dreptul administrativ. Chișinău: Epigraf, 2001, p. 208
59. PERCIUN R., Teza de doctor habilitat în științe economice, la tema „Managementul stabilității financiare sistemice în contextul asigurării securității economice a Republicii Moldova”, [online], [accesat la 08.02.2021], Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2017/51203/rodica_perciun_thesis.pdf, Chișinău, 2017.
60. PERCIUN R., CLICHICI D., Implicațiile guvernantei corporative deficiente asupra stabilității sectorului bancar al Republicii Moldova, [online], [accesat la 21.12.2018]. Disponibil: <http://ince.md/ro/noutci-i-evenimente/mese-rotunde/510-masa-rotund-istabilitatea-financiar-a-republicii-moldova-realitate-probleme-i-soluii.html>, 2015.
61. PEREȘ, I., Controlul economic– financiar, Ed. Mirton, Timișoara, 2005
62. PISANIUC M., ș. a. Creșterea economică durabilă prin asigurarea stabilității sistemului financiar. Cap. 5; cap. 7. Chișinău: ASEM, 2013, p. 202-232; 291-311.
63. PÎNTEA D. Ce prevede recenta inițiativă a BNM în domeniul soluționării crizelor bancare? Centrul Analitic Independent ”Expert Grup”. Sursă electronică - <https://www.expert-grup.org/ro/comentarii/item/1313-analiza-legi-adoptate-domeniul-bancar-monitorul-financiar-august-2016> (vizitat la 18.01.2019);
64. PREDA M. Tratat elementar de drept administrativ român. Ed. revăzută și actualizată cu practica judiciară de profil. București: Lumina Lex, 1996, 736 p. p. 134;
65. PREDESCU I. Activitatea bancară între performanță și risc. București: Editura Expert, 2005. 208p.;
66. RAIETȚCHI E., Analiza intervențiilor Băncii Naționale a Moldovei în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar autohton. Revista metodico-științifică „Administrarea Publică”, Categoria B, nr. 4 (104) din octombrie – decembrie 2019, ISSN 1813-8489, Chișinău, 2019, pag. 150 – 156, 0.38 c.a.;
67. RAIETȚCHI E., Analiza calității indicatorilor prudențiali și financiari în vederea evaluării stării de dificultate financiară a băncilor autohtone. Revista Intellectus, Categoria C, nr. 3 – 4 /2019, ISSN 1810-7079, Chișinău, 2019, pag. 86 - 92, 0.58 c.a.;
68. RAIETȚCHI E., Elaborarea modelului discriminant de diagnostic și prognoză a stărilor de dificultate financiară în activitatea băncilor autohtone. Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria “Științe exacte și economice”, Categoria B, nr. 7 (127), ISSN 1857-2073, ISSN online 2345-1033, Chișinău, 2019, pag. 35 – 46, 0.82 c.a.;
69. RAIETȚCHI E. Cerințe față de capital în contextul implementării Acordului Basel III, și importanța acestora ca și instrumente de supraveghere a activității băncilor. Conferința

- științifică internațională „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale” din 2-3 noiembrie 2018, USM, pag. 155 – 161, 0.52 c.a.;
70. RAIETȚCHI E., Provocările actuale și perspectivele dezvoltării sistemului bancar autohton și regional, Conferința științifică internațională a tinerilor cercetători „Paradigme financiar – contabile în viziunea tinerilor cercetători, Ediția a II-a” din 30 noiembrie 2018, pag. 152 – 156, 0.45 c.a.;
71. RAIETȚCHI E., Controlul financiar – garanția sistemului financiar-bancar național, Ediția a XII-a a conferinței științifice internaționale „Paradigme moderne ale economiei și antreprenorialului inovativ” din 03 – 04 noiembrie 2017, Chișinău: CEP USM, 2017, pag. 182 – 185, 0.35 c.a.;
72. RAIETȚCHI E., Evoluția principiilor Basel în contextul supravegherii bancare. Ediția a X-a a conferinței științifice internaționale „Prioritățile strategice de modernizare inovațională a economiei Republicii Moldova și politici de dezvoltare durabilă la nivel mondial” din 30 – 31 octombrie 2015, pag. 154 – 159, Chișinău: CEP USM, 0.28 c.a.;
73. RAIETȚCHI E., DOLGHI C., Abordări metodologice privind controlul financiar, paralele între controlul intern și alte concepte de control în instituțiile financiare. Conferința științifică internațională a tinerilor cercetători „Paradigme financiar–contabile în viziunea tinerilor cercetători din 15 decembrie 2017, pag. 20 – 23, 0.31 c.a.;
74. RAIETȚCHI E., Unele aspecte privind formarea deprecierei creditelor în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova. Ediția a IX-a a conferinței științifice internaționale „Politici și mecanisme de inovare și dezvoltarea proceselor economico-financiare și sociale în plan național și internațional” din 31.10.14 – 1.11.14, pag. 336 – 339, Chișinău: CEP USM, 0.33 c.a.
75. Regulamentul cu privire la amortizoarele de capital ale băncilor, aprobat prin HCE al BNM, nr. 110 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr. 183-194, art. 900
76. Regulamentul cu privire la auditul extern al băncilor, aprobat prin HCE al BNM, nr.118 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr. 183-194 art. 908
77. Regulamentul cu privire la cerințele privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului în activitatea băncilor, aprobat prin HCE al BNM nr. 200 din 9 august 2018. Publicat la 24.08.2018 în Monitorul Oficial nr. 321-332, art. 1311
78. Regulamentul cu privire la expunerile mari, aprobat prin HCE al BNM nr. 109 din 5 aprilie 2019. Publicat la 19.04.2019 în Monitorul Oficial nr. 139-147, art. 704

79. Regulamentul cu privire la fondurile proprii ale băncilor și cerințele de capital , aprobat prin HCE al BNM, nr. 109 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr. 183-194 art. 899
80. Regulamentului cu privire la suficiența capitalului ponderat la risc, aprobat de către HCA al BNM, Nr. 269 din 17.10.2001 (abrogat la 30.07.2018). Publicat la 26.10.2001 în Monitorul Oficial nr. 130, art. 310. Accesat online la 22.03.2019, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=291610>
81. Regulamentul cu privire la tehnicile de diminuare a riscului de credit utilizate de bănci, aprobat prin HCE al BNM, nr. 112 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr.183-194, art. 902
82. Regulamentul cu privire la tratamentul riscului de credit pentru bănci potrivit abordării standardizate, aprobat prin HCE al BNM, nr. 111 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr.183-194, art. 901
83. Regulamentul cu privire la tratamentul riscului de decontare/livrare pentru bănci, aprobat prin HCE al BNM, nr. 115 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr.183-194, art. 905.
84. Regulamentul cu privire la tratamentul riscului de piață potrivit abordării standardizate, aprobat prin HCE al BNM, nr. 114 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr.183-194, art. 904
85. Regulamentul cu privire la tratamentul riscului operațional pentru bănci potrivit abordării de bază și abordării standardizat, aprobat prin HCE al BNM, nr. 113 din 24 mai 2018. Publicat la 08.06.2018 în Monitorul Oficial nr.183-194, art. 903
86. Regulamentul nr. 575/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții [online], [accesat la 05.12.2018]. Disponibil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=celex%3A32013R0575>
87. Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncii, aprobat prin HCE al BNM nr. 146 din 7 iunie 2017. Publicat la 04.01.2019 în Monitorul Oficial nr.1-5, art. 56
88. Regulamentul privind cerințele minime pentru Sistemele Informaționale și de Comunicare ale băncilor, aprobat prin HCE al BNM nr. 47 din 14 martie 2018. Publicat la 06.04.2018 în Monitorul Oficial nr. 113-120, art. 491
89. Regulamentul privind tranzacțiile băncii cu persoanele sale afiliate, aprobat prin HCA al BNM nr. 240 din 9 decembrie 2013. Publicat la 24.01.2014 în Monitorul Oficial nr.17-23, art. 97

90. ROMAN C., TABĂRĂ V., ROMAN A.-G., Control financiar și audit public, București, 2007
91. SECRIERU A. Sistemul bancar din Republica Moldova evaluat prin prisma supremației legii. În: Materialele conferinței științifice „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, 22.09.2017, Vol.3. 2017, p. 31-36. 127.
92. SECRIERU A. Performanța supravegherii sistemului financiar: aspecte conceptuale și metodologice. În: Materialele conferinței științifice „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic”, Chișinău, Moldova, 23-24 septembrie 2016, p. 6-10.
93. STĂNCIOIU I., MILITARU Gh., Management – elemente fundamentale. București: Editura Teora, 1999, 544 p. p. 432
94. STRATULAT O., DOHOTARU M. Basel II: Între așteptări și efecte. Băncile în economia concurenței, incertitudinii, inovării și integrării. Simpozion științifico-practic internațional 19 aprilie 2013, vol.I. Chișinău: ASEM, p. 42-54.
95. ȘAGUNA, D. D., ROTARU, P., Drept financiar și bugetar. București: ALL BECK, 2003, p. 311
96. ȘAGUNA, D.D. Drept financiar și fiscal. București: Editura ALL BECK, 2003, p. 202
97. ȘTEFANIUC O., Necesitatea stabilirii strategiilor pe domenii de activitate în cadrul băncii comerciale. În: Studia Universitatis (Seria Științe Exacte și Economice), Nr. 7(67) /2013 p. 99-106
98. ȚURLEA, E., Control financiar, București: Editura Scripta, 1998, p. 159
99. ULIAN G., Ciobanu L. Viziuni privind perspectivele dezvoltării serviciilor bancare auxiliare. În: Revista științifică Economică, Nr. 1(87)/2014 Chișinău: ASEM, p. 54-61
100. VALAH C., Autoritățile publice supuse controlului financiar parlamentar. În: Revista Națională de Drept", 2003, nr.4, pag.49
101. VALAH C., Conceptul de control financiar jurisdicțional. Avocatul poporului, nr.11-12, 2003, p. 33-35
102. VOSTRICOV, D. Aspecte teoretice și practice privind controlul financiar de stat la nivel micro și macro economic. AUTOREFERAT al tezei de doctor în economie, Chișinău, 2010, p. 3

Publicații în alte limbi decât româna:

103. Acordul Basel I (variantea inițială) // Basel Committee on Banking Supervision. International convergence of capital measurement and capital standards, Basel, July. 1988, 305p.

104. Acordul Basel I (varianta revizuită) // Basel Committee on Banking Supervision: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011. [online], [accesat la 09.01.2020]. Disponibil: www.bis.org/publ/bcbs189.htm
105. Acordul Basel II sau „International Convergence of Capital Measurement and Capital standards: Revised Framework”, publicat de Bank for International Settlements, [online] [accesat 09.01.2020]. Disponibil: <https://www.bis.org/bcbs/publications.htm?m=5%7C28%7C427>
106. Acordul Basel III sau „A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems”, publicat de Bank for International Settlements, [online] [accesat 09.01.2020]. Disponibil: <https://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>
107. ALESINA A., Politics and Business Cycles in Industrial Democracies. Economic Policy, nr.8, aprilie 1989, p.81-97.
108. ALTMAN E.I., Corporate financial distress. A complete guide to predicting, avoiding, and dealing with bankruptcy. New York, Wiley Cop., 1983.
109. ALTMAN E.I., Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy, , The Journal of Finance, Vol XXIII, September 1968, No. 4
110. ALTMAN J. E. Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. The Journal of Finance, 1968, vol. 23, pp. 589-609.
111. ALTMAN E.I., Predicting financial distress of companies revisiting the Z-score and Zeta models, pp.5, 10-12, 27, [accesat la 20.11.2019]. Disponibil: <http://pages.stern.nyu.edu/~ealtman/Zscores.pdf>
112. ARGENTI J. (1976), Corporate Collapse, the causes and Symptoms. Great Britain, p. 162 – 165.
113. ARNONE M., DARBAR S., GAMBINI A. Banking Supervision: Quality and Governance. IMF Working Paper, WP/07/82, april 2007, 56 p. p. 13
114. Banque de France, Rapoartele publicate (online), accesat la 08.03.2019. Disponibil https://www.banque-france.fr/fileadmin/user_upload/banque_de_france/archipel/commission_bancaire/cb_ra.html
115. BARBIER, A., Prontad, J. , Traite pratique de Vanalyse financiere a Vusage des banques, La revue banque, Pasis, 2000, 142 p.
116. BERNANKE B.S., The Courage to Act: A Memoir of a Crisis and Its Aftermath, W. W. Norton & Company, 2017, New York, 432p.
117. BHABA R. Perspectives on risk – based capital: a guide to the new risk – based capital adequacy rules. Rolling meadows (Ill.), Bank administrative institute, 1999.

118. BLUNDELL-WIGNALL A., ROULET C., Business models of banks, leverage and the distance-to-default, *OECD Journal: Financial Market Trends*, nr. 103, 2013, [online], [accesat la 14.04.2021]. Disponibil: <https://www.oecd.org/daf/fin/BanksBusinessModels.pdf>
119. CAMPBELL T., Colin D., *Corporate Governance Codes - ACCA Student Accountant*, 2008
120. CARMASSI J., MICOSSI S., Time to set banking regulation right. *Centre for European Policy Studies Ceps*, Brussels. 2012, 80 p.
121. CUTHBERTSON, K.; NITZCE, D. *Financial Engineering. Derivatives and Risk Management*. Chichester; New York: John Wiley, 2002, 776 p
122. DAVID P., Robert S. & Norton, Kaplan, *Mastering the Management System*, Harvard Business Review January, 2008
123. DEMIRGIÜC-KUNT A., DETRAGIACHE E. The determinants of Banking Crises: Evidence from Industrial and Developing countries. *IMF Working Paper*, WP/97/106, 1997
124. Derviz, A., Podpiera, J., Predicting bank CAMELS and S&P ratings: the case of the Czech Republic, *Emerging Markets Finance and Trade*, 44(1), 2008, pag. 117-130.
125. Documentele de lucru ale Senatului 2009 "Reglementarea bancară prin testarea crizei financiare. Studiu economic nr. 5. [online], [accesat la 29.12.2018]. Disponibil: <http://www.senat.fr/eco/ec09-005/ec09-0051.pdf>.
126. EBF. The impact of digitalisation on employment in the banking sector. Joint Declaration among European social partners, *Digital transformation of banking*, 2017, [online], [accesat la 28.03.2016]. Disponibil: <https://www.ebf.eu/social-affairs/the-impact-of-digitalisation-on-employment-in-banking-sector/>
127. FDIC. Office of Inspector General. Evaluation report no. EVAL-20-002. *Offsite Reviews of 1- and 2-Rated Institutions*. 2019. 27 p. [online] [accesat 13.04.2021]. Disponibil: <https://www.fdicoinc.gov/sites/default/files/publications/20-002EVAL.pdf>
128. Fondul Monetar Internațional, Republica Moldova, *Evaluarea Stabilității Sistemului Financiar*, întocmit de Departamentul de Sisteme Monetare și Financiare și Departamentul European, [online] [accesat 09.03.2019]. Disponibil: <https://www.imf.md/press/>
129. FRIEL Charles M., Ph.D., *Notes on Discriminant Analysis*. Criminal Justice Center. Sam Houston State University, 2005.
130. GREUNING H., BRAJOVIC BRATANOVIC S. *Analyzing Banking Risk*, Editura Bancii Mondiale, The World Bank, 2000, p. 13.
131. HUBERTY C. J., OLEJNIK S., *Applied MANOVA and discriminant analysis*. - 2nd ed./ New Jersey, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, 2006, 488 p.

- 132.JAGTIANI J. The effect of bank capital requirements on bank off – balance sheet and financial innovations. N.Y., 1994.
- 133.JEFFREY L., LEONARD N. Estimating the Probability of Bankruptcy: A Statistical Approach. New York, Stern School of Business New York University, 2002.
- 134.JOHN R. GRABSKI, The Dynamic Z-score. Discussion Article, April 2008
- 135.KIM-CHOY C., Insolvency Prediction Model Using Multivariate Discriminant Analysis and Artificial Neural Network for the Finance Industry in New Zealand., International Journal of Business and Management, January 2008.
- 136.Kroll fraud investigation report, Project Tenor – Scoping Phase, 02.04.2015, pag. 46 – 67 <https://agora.md/stiri/8401/document--raportul-kroll--publicat-oficial-de-presedintele-parlamentului>, [online] [accesat: 26.03.2019].
- 137.LMI, Developing a chain analytical tool. Report LG101T4. 2003. [online], [accesat la 30.04.2021]. Disponibil https://postconflict.unep.ch/humanitarianaction/documents/02_08-04_05-11.pdf
- 138.McWaters R. J., The future of financial infrastructure An ambitious look at how blockchain can reshape financial services, World Economic Forum (2016)
- 139.MEINERT M.C., The side of change shifts all banks, A.T. Kearney retail banking radar 2017
- 140.MERCY G., BRIGITTE M., Aplicación del sistema de monitoreo PERLAS a la Cooperativa de Ahorro y Crédito ETAPA, período 2013-2017 y plan de gestión de riesgos financieros. Universidad de Cuenca, 2019, 235 p.
- 141.PADBERG T., How to Analyse Bank Financial Statements. A concise practical guide for analysts and investors, Ed. Harriman House, UK, 2017.
- 142.PESEK B. Microeconomics of money and banking and other essays. N.Y., 1988.
- 143.PWC study, Solutions to assist in navigating Basel IV [online], [accesat la 05.05.2019]. Disponibil <https://www.pwc.com/gx/en/services/advisory/Basel-iv/pwc-solutions.html>
- 144.ROSTAMI M., CAMELS' analysis in banking industry, Global Journal of Engineering Science and Research Management 2(11), 2015, pag.10 - 26.
- 145.SELGIN G.A., The theory of free banking: money supply under competitive note issue. N.Y., 1988.
- 146.SOCOL A. Internal Banking Control and Audit: A Comparative Approach in the Romanian Banking Sector, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 13(2), 2011, pag. 396
- 147.SORGE M. Stress-testing Financial Systems: An Overview of Current Methodologies. BIS Working Papers. 2004. No. 165.

148. THORNHILL W., Risk – based internal auditing for depository institutions: principles and standards. N.Y., 1999.
149. VAN DEN BERGH P., SAHAJWALA R., Supervisory risk assessment and early warning systems. Basel committee on banking supervision working papers, no. 4, 2000, 53 p. [online], [accesat la 05.05.2021]. Disponibil https://www.bis.org/publ/bcbs_wp4.pdf
150. AGHEEV В.И. Оценка вероятности дефолта российского коммерческого банка с учетом теоретического значения спреда CDS, Глобальные рынки и финансовый инжиниринг, nr. 4, 2016, ISSN 2410 – 8618, 258 p.
151. БЕЛОБЖЕЦКИЙ, И. А. Финансово-хозяйственный контроль в управлении экономикой. Москва: Финансы, 1979, 160 p.
152. БЕЛУХА, Н. Теория финансово-хозяйственного контроля. Киев: Выща школа, 1990, 279 p.
153. БЫКОВ А.А., БЕЛЯЦКАЯ Т.Н. Антикризисный менеджмент: Учеб. пособие для слушателей программы Master of Business Administration / А.А. Быков, Т.Н. Беляцкая. Минск, Изд. Центр БГУ, 2003, 256 с., р. 36
154. ВОСТРИКОВ Д., Эффективность государственного финансового контроля в Республике Молдова. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, „STUDIA UNIVERSITATIS”, Seria „Științe exacte și economice”. Chișinău: USM, 2010, №2(32), p.195-201.
155. Государственный аудит в Европе. Достижения и перспективы. Сборник статей, подготовленных высшими органами финансового контроля – членами ЕВРОСАИ. Москва, 2005, 276 с. Р. 523
156. KAMINSKY, A., KOSTROV A., MURZENKOV T. Comparison of Default Probability Models: Russian Experience. Higher School of Economics Research, Paper No. WP BRP 06/FE/2012, 2012.
157. НОВИКОВА Н.В., ПОЗДЕЕВА О.Г. Прогнозирование национальной экономики: Учебно-методическое пособие. Екатеринбург, Изд-во Урал, 2007, 138 с.
158. ПИЛИПЧУК В.В.Б Антикризисное управление: учебное пособие. Владивосток, ТИДОТ: ДВГУ, 2003, pag 11
159. СОРОС Д., Мировой экономический кризис и его значение. Новая парадигма финансовых рынков / Джордж Сорос: пер. с. англ. Кристофа Вагнера. Москва, Манн, Иванов и Фербер, 2010, 272 с.
160. <https://fgdsb.md/resursele/> (vizitat în 2016 - 2021)
161. <http://lex.justice.md> (vizitat în 2016 - 2021)

162. <http://www.bnm.md> (vizitat în 2016 - 2021)
163. <http://www.capital.market.md> (vizitat în 2016 - 2021)
164. <http://www.cnaa.acad.md/> (vizitat în 2016 - 2021)
165. <http://www.cnpf.md/> (vizitat în 2016 - 2021)
166. <http://www.imf.org.external/index.htm> (vizitat în 2016 - 2021)
167. <http://www.logos.press.md> (vizitat în 2016 - 2021)
168. <http://www.mf.gov.md> (vizitat în 2016 - 2021)
169. <https://www.mintos.com/en/> (2018 - 2021)
170. <http://www.statistica.md> (vizitat în 2016 - 2021)
171. <http://www.worldbank.org> (vizitat în 2016 - 2021)
172. <http://www.gov.md> (vizitat în 2016 – 2021)
173. <https://www.utm.md/meridian/2017/MI-1-2017/13-pascaru-s-prezentarea-modelelor-de-evaluare.pdf>
174. http://www.cnaa.md/files/theses/2018/54112/evgheni_cadociniov_abstract.pdf
175. https://www.bnm.md/files/RA_main_ro.pdf
176. <https://biblioteca.regielive.ro/proiecte/banci/studiu-comparativ-al-eficientei-procesului-de-adeccvare-a-capitalului-prevederile-acordului-basel-i-basel-ii-basel-iii-356923.html>
177. <https://investexcel.net/altman-z-score/>
178. http://www.cnaa.md/files/theses/2016/50825/munteanu_corneliu_thesis.pdf
179. http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22820/vadim_cujba_thesis.pdf
180. http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/1466/MI_2009_4_pg_83_87.pdf?sequence=1&isAllowed=y

A N E X E

**Responsabilitatea participanților în cadrul controlului financiar la nivelul activității
bancare după Hennie von Greuning și Sonya Brajovic Bratanovic**

Participanți la parteneriat	Responsabilități	Importanța, la nivel:	
		strategic	operațional
I. la nivelul sectorului:			
- instituții de reglementare	Stabilește cadrul și limitele activității	Important (direct)	Indirect
- instituții de supraveghere	Monitorizare	Indirect	Indirect
II. la nivelul instituțional:			
- acționarii	Numesc factorii de raspundere în managementul și consiliul băncii	Indirect	Indirect
- consiliul de administrație	Stabilește și trasează strategia și politica băncii	Important (direct)	Indirect
- managementul executiv	Implementează politica și strategia trasată de Consiliu	Important (direct)	Important (direct)
- audit intern	Evaluează implementarea politicii și strategiei	Indirect	Important (direct)
- audit extern	Evaluează și exprimă opinii privind obiectivitatea situațiilor financiare	Indirect	Important (indirect)
III. la nivelul utilizatorilor:			
- clienții	Decizii investiționale	Indirect	Indirect

Sursa: elaborat de autor, în baza [146, pag.83]

Anexa nr. 2**Principalele lacune sau încălcări observate în timpul supravegherii on-side**

Nr.	Descrierea neajunsurilor
Calitatea activelor	
1	Acordarea de credite debitorilor cu o capacitate de rambursare a acestora destul de redusă sau care nu manifestă credibilitate.
2	Nerespectarea reglementărilor BNM și a actelor normative interne ale băncii, la faza de acordare a creditelor, precum și la etapa urmăririi ulterioare a acestora.
3	Supravegherea necorespunzătoare și neregulată a creditelor.
4	Clasificarea prudențială necorespunzătoare a expunerilor băncii, și respectiv, calculul insuficient al provizioanelor pentru pierderi la active și angajamente condiționale.
5	Suficiența pierderilor din depreciere constatate aferente activelor băncii (monetare și nemonetare).
Suficiența capitalului reglementat / Suficiența fondurilor proprii	
6	Calculul insuficient al provizioanelor pentru pierderile la active și angajamente condiționale și, a pierderilor din deprecierea activelor (monetare și nemonetare), și ca urmare crearea insuficientă a rezervei nedistribuibile din contul rezultatelor financiare a anilor precedenți.
7	Ca rezultat al efectelor punctului (6), calculul necorespunzător al Fondurilor proprii și respectiv a suficienței acestora.
8	Valoarea și suficiența fondurilor proprii al băncii este mai mică decât valoarea minim necesară bunei activități a businessului bancar.
Lichiditate	
9	Discrepanțe semnificative în scadența activelor și pasivelor.
10	Poziția valutară deschisă peste limitele stabilite de BNM, pe anumite valute.
11	Angajamente valutare fictive sub forma derivativelor, în vederea camuflării poziției valutare deschise peste limitele stabilite de BNM.
12	<p>Concentrarea excesivă a expunerilor băncii față de anumiți clienți sau grupuri de clienți ai băncii:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Credite acordate unor clienți care activează concertat / în comun – relație care oficial nu este declarată; b. Concentrație de credite acordate în anumite sectoare a economiei (mai ales în cazul celor cu un risc de nerambursare semnificativ); c. Împrumuturi acordate unor bănci aflate în dificultate.
Profitabilitate	
13	Recunoașterea insuficientă a pierderilor din deprecierea activelor (monetare și nemonetare).
14	Atragerea de depozite, la rata dobânzii semnificativ mai mare comparativ cu media de pe piață, mai ales în cazul băncilor cu dificultăți financiare sau de lichiditate.

Nr.	Descrierea neajunsurilor
Calitatea managementului	
15	Admiterea tranzacțiilor nedeclarate cu persoanele indirect afiliate băncii.
16	Gestionarea neadecvată a riscurilor în activitatea băncii, care poate conduce la insolvabilitatea acesteia, și respectiv, la retragerea licenței de activitate.
17	Lipsa unui sistem de control intern independent, activitatea ne efectivă a acestuia sau controlul deținut de către executivul băncii asupra sistem de control intern.
18	Banca nu respectă măsurile corective impuse de către BNM.
19	Aplicarea neeficientă a politicilor de gestiune a riscurilor la care este expusă banca, inclusiv riscului spălării banilor.
20	Calitatea acționariatului băncii.
21	Măsuri insuficiente întreprinse de bancă în vederea cunoașterii beneficiarilor finali ai debitorilor.
Sensibilitatea la riscul de piață	
22	Analiza neadecvată a pozițiilor valutare deschise semnificativ peste limitele stabilite de BNM.
23	Trasarea unei politici investiționale necorespunzătoare.

Sursa: elaborat de autor, în baza informațiilor publicate de BNM [162].

Anexa nr. 3

Principalii indicatori prudențiali monitorizați în cadrul supravegherii activității băncilor

Nr.	Secțiune / Risc	Descrierea neajunsurilor	Actul normativ
1	Expunerile băncii	Expunerea netă asumată față de o persoană sau grupul de persoane nu trebuie să depășească 15% din Fondurile Proprii Totale	Regulamentul cu privire la expunerile “mari”, aprobat prin HCA al BNM, nr.240 din 9 decembrie 2013
		Suma datoriilor nete la creditele acordate la zece persoane, inclusiv la grupurile persoanelor aflate în legătură, nu trebuie să depășească 30% din suma portofoliului total al creditelor băncii și angajamentelor condiționale.	
		Suma totală a expunerilor nete ale băncii în MDL atașate la cursul valutei străine față de persoanele fizice, inclusiv cele care practică activitate de întreprinzător sau alt tip de activitate, nu trebuie să depășească 30% din Fondurile Proprii Totale	
		Suma totală a expunerilor nete, altele decât cele ipotecare, nu trebuie să depășească 10% din Fondurile Proprii Totale	
		Suma agregată a datoriilor nete la creditele acordate către acționarii care dețin, direct sau indirect, ori controlează mai puțin de 1% din capitalul social al băncii, inclusiv persoanele afiliate acestora, nu trebuie să depășească 20% din Fondurile Proprii Totale	
		Expunerea totală a băncii față de funcționarii băncii, nu trebuie să depășească 10% din Fondurile Proprii Totale	Regulamentul nr.33/09-01 cu privire la acordarea creditelor de către bănci funcționarilor săi, aprobat prin HCA al BNM, nr.43 din 18 septembrie 1996
2	Calcularea reducerilor pentru active și angajamente condiționale	Reduceri pentru pierderi la active și angajamente condiționale, calculate conform clasificării acestora în categoriile de risc (standarde – 2%, supravegheate – 5%, substandarde – 30%, dubioase – 60%, și compromise – 100%)	Regulamentul cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin HCA al BNM, nr.231 din 27 octombrie 2011
3	Tranzacții cu persoane afiliate	Expunerea totală a băncii față de o persoană afiliată și/sau un grup de persoane aflate în legătură cu persoana afiliată băncii, nu trebuie să depășească 10% din Fondurile Proprii Totale ale băncii	Regulamentul privind tranzacțiile băncii cu persoanele sale afiliate, aprobat prin HCA al BNM, nr.240 din 9 decembrie 2013
		Suma agregată a expunerii totale a băncii față de persoanele afiliate și/sau grupurile de persoane aflate în legătură cu persoanele afiliate băncii nu trebuie să depășească 20% din mărimea Fondurilor proprii de nivelul 1 de bază al acestei bănci	

Nr.	Secțiune / Rise	Descrierea neajunsurilor	Actul normativ
4	Investițiile unei bănci în imobilizări corporale	Valoarea totală a investițiile unei bănci în imobilizări corporale, ce nu trebuie să depășească 50% din Fondurile Proprii totale	Regulamentul cu privire la investițiile băncilor în imobilizări corporale, aprobat prin HCA al BNM nr.384 din 23 decembrie 1999
		Valoarea totală a investițiilor unei bănci în imobilizări corporale și a cotelor de participare în capitalul persoanelor juridice (cu excepția băncilor), ce nu trebuie să depășească 100% din Fondurile Proprii totale	
5	Investițiile unei bănci în capitalul altor persoane juridice	Nicio bancă (ori grupul din care face parte), fără permisiunea scrisă a BNM, nu poate deține $\geq 20\%$ în capitalul unei persoane juridice	Regulamentul cu privire la deținerea de către bănci a cotelor în capitalul persoanelor juridice, aprobat prin HCE al BNM nr.330 din 1 decembrie 2016
		Nicio bancă (ori grupul din care face parte), fără permisiunea scrisă a BNM, nu poate deține o cotă în capitalul unei persoane juridice, valoarea contabilă a căreia depășește 5% din Fondurile Proprii totale ale băncii	
		Nicio bancă (ori grupul din care face parte), fără permisiunea scrisă a BNM, nu poate deține cotele în capitalurile persoanelor juridice, valoarea contabilă totală a cărora este mai mare de 50% din Fondurile Proprii totale ale băncii	
6	Lichiditate	Principiul I al lichidității: suma activelor băncii cu termenul de rambursare mai mult de 2 ani nu trebuie să depășească suma resurselor ei financiare (≤ 1)	Regulamentul cu privire la lichiditatea băncii, aprobat de HCA al BNM, nr. 28 din 8 august 1997
		Principiul II al lichidității: Indicatorul lichidității curente a unei bănci care reprezintă raportul dintre suma activelor lichide a unei bănci și suma activelor totale ale bilanțului nu trebuie să fie mai mic de 20%	
		Principiul III al lichidității: raportul dintre lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară pe fiecare bandă de scadență și nu trebuie să fie mai mic de 1 pe fiecare bandă de scadență	
7	Poziția valutară	Raportul poziției valutare deschise lungi sau scurte pentru fiecare valută străină nu trebuie să depășească "+10%" și respectiv "-10%" din Fondurile Proprii Totale	Regulamentul cu privire la poziția valutară deschisă a băncii, aprobat prin HCA al BNM nr. 126 din 28 noiembrie 1997
		Suma raporturilor pozițiilor valutare deschise lungi sau scurte la toate valutele nu trebuie să depășească "+20%" și respectiv "-20%" din Fondurile Proprii Totale	
		Raportul dintre suma activelor valutare bilanțiere și suma obligațiunilor valutare bilanțiere nu trebuie să depășească "+25%" sau să fie mai mic de "-25%"	

Sursa: elaborat de autor, în baza actelor normative ale BNM [162].

Anexa nr. 4

Ponderarea la risc a activelor, în vederea calculării capitalului reglementat, în conformitate cu prevederile Acordului Basel I

Categoria de risc	Potrivit reglementărilor Basel I	Potrivit reglementărilor BNM din 2001
0%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Numerarul 2. Creanțele guvernelor centrale care sunt denuminate și finanțate în moneda națională 3. Sumele datorate de guvernele centrale și băncile centrale a țărilor ce fac parte din OECD 4. Investițiile în titlurile de stat emise de administrațiile centrale a țărilor ce fac parte din OECD, sau garantate de guvernele centrale ale acestor țări. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Numerarul 2. Conturile la BNM, inclusiv rezervele minime obligatorii deținute în BNM 3. Valorile mobiliare de stat emise de Ministerul Finanțelor al RM și certificatele de depozit emise de BNM 4. Partea creditelor asigurate cu depozite amanetate în aceeași bancă care a acordat creditele
20%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Numerar în proces de încasare 2. Sumele datorate de băncile dezvoltare sau sumele datorate garantate or asigurate cu titluri emise de astfel de bănci 3. Sumele datorate de băncile din OECD sau sumele datorate garantate or asigurate de acestea 4. Sumele datorate de sau garantate de băncile cu excepția celor din zona OECD, cu maturitatea de până la 1 an 5. Sumele datorate de sau garantate de sectorul public (cu excepția guvernului centrale) din afara zonei OECD 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Numerar în proces de încasare inclusiv sumele de tranzit și clearing 2. Soldul conturilor corespondente și mijloacelor plasate în băncile autohtone și din cadrul OECD 3. Soldul conturilor corespondente și mijloacelor plasate cu termenul de până la 1 an în băncile altor țări (cu excepția RM și OECD) 4. Credite cu scadența de până la 1 an acordate băncilor altor țări (cu excepția RM și OECD)
50%	Creditele asigurate prin prima ipotecă rezidențială, care este sau va fi locuibilă de către debitor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Creditele asigurate prin prima ipotecă rezidențială 2. Creditele acordate sectorului public (cu excepția guvernului) și creditele garantate cu valori mobiliare emise de acestea
100%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sumele datorate de sectorul privat 2. Sumele datorate de băncile din afara OECD, cu scadența rămasă mai mare de 1 an 3. Sumele datorate de guvernele centrale din afara OCDE (cu excepția cazului în care acestea sunt denuminate și finanțate în moneda națională) 4. Sumele datorate de companiile comerciale deținute de sectorul public 5. Valoarea de bilanț a investițiilor imobiliare, imobilelor, utilajelor, echipamentelor și altor active fixe 6. Valoarea de bilanț a investițiilor în entități afiliate sau neafiliate 7. Acțiunile emise de alte bănci (cu excepția cazului în care sunt deduse din capital) <ul style="list-style-type: none"> • Toate celelalte active 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valoarea de bilanț a terenurilor, clădirilor, utilajelor 2. Credite la vedere, fără dobândă 3. Soldul conturilor corespondente și mijloacelor plasate cu termenul mai mare de 1 an, în băncile altor țări (cu excepția RM și OECD) 4. Investițiile în capitalul statutar a altor entități 5. Active luate în posesie în schimbul rambursării creditelor 6. Stocuri de mărfuri și materiale, cheltuieli anticipate 7. Alte active, etc

Sursa: elaborat de autor, în baza informațiilor publicate de BNM [162] și BIS. [171].

Anexa nr. 5

Ponderarea la risc a activelor în vederea calculării fondurilor proprii (capitalul reglementat), în conformitate cu prevederile Acordului Basel II (abordarea standard)

Sume datorate de:		Coeficienții pentru evaluarea riscului de credit (Stand&Poor ratings)					
		AAA AA	A+ A-	BBB+ BBB-	BB+ B-	Mai jos de B-	Fără rating
Banca centrală și Guvern (sovereigns)		0%	20%	50%	100%	150%	100%
Bănci	I-a alternativă	20%	50%	100%	100%	150%	100%
	II-a alternativă	20%	50%	50%	100%	150%	50%
Entități din sectorul Corporate		0%	100%	100%	100%	150%	100%
Sectorul retail (non-corpor. și p. fizice)		x	x	x	x	x	100%

Sursa: elaborat de autor, în baza [105] și [171].

Anexa nr. 6

Exemplu de Notă privind dezvăluirea calculului fondurilor proprii în situațiile financiare, în conformitate cerințe Acordului Basel II

(1) Dezvăluiri calitative	(a)	Informații privind termenii și condițiile principalelor clase ale instrumentelor de capital, în special în cazul instrumentelor de capital inovatoare, complexe sau hibride.
(2) Dezvăluiri cantitative	(b)	Suma totală a Fondurilor Proprii de gradul (nivelul) 1, cu dezvăluirea separată pe următoarele componente: a.1. capitalul acționar vărsat (acțiuni ordinare) a.2. rezerve a.3. investiții - interesele minoritare în capitalul social a entităților fiice a.4. instrumente inovative a.5. alte instrumente de capital a.6. investiții - interesele minoritare în capitalul social a entităților fiice a.7. minus provizioane pentru active și angajamente condiționale calculate în scopuri prudențiale, ce sunt deduse din Fondurile proprii de nivelul 1 a.8. minus alte deduceri din Fondurile proprii de nivelul 1, inclusiv goodwill-ul și investițiile în imobilizări corporale și necorporale
	(c)	Suma totală a Fondurilor Proprii de gradul 2 și 3
	(d)	minus alte deduceri de capital
	(e)	Fonduri Proprii eligibile ale băncii

Sursa: elaborat de autor, în baza [105]

Anexa nr. 7

Dinamica cerințelor față de capitalul reglementat, în conformitate cu prevederile Acordului Basel III

Indicatori prudențiali	Basel I	Basel II	Basel III							
	1988	2004	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
			Reglementarea microprudențială							
Capitalul Propriu	-	2%	3.5%	4%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%
Amortizorul de conservare a capitalului	-	-	-	-	-	0.625%	1.25%	1.875%	2.5%	2.5%
Capitalul propriu + Amortizorul de conservare	-	2%	4%	4%	4.5%	5.125%	5.75%	6.375%	7%	7%
Capitalul reglementat de nivelul I	-	4%	4.5%	5.5%	6%	6%	6%	6%	6%	6%
Total capital reglementat	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%
Total capital reglementat + Amortizorul de conservare	8%	8%	8%	8%	8%	8.625%	9.25%	9.875%	10.5%	10.5%
			Reglementarea macroprudențială							
Amortizorul anticiclic de capital	-	-	0 - 2.5%	0 - 2.5%	0 - 2.5%	0 - 2.5%	0 - 2.5%	0 - 2.5%	0 - 2.5%	0 - 2.5%
Cerința maximă admisibilă de capital și amortizatoare	8%	8%	10.5%	10.5%	10.5%	11.125%	11.75%	12.375%	13%	13%

Sursa: elaborat de autor, în baza [106]

Anexa nr. 8

Evoluția structurii portofoliului de credite pe sectorul bancar, pe parcursul perioadei 2014-2020 (mil. MDL)

Tipul creditului	30.09.2014		31.12.2014		31.12.2015		31.12.2016		31.12.2017		31.12.2018		31.12.2019		31.12.2020	
	Sold	%	Sold	%	Sold	%	Sold	%	Sold	%	Sold	%	Sold	%	Sold	%
Credite acordate agriculturii	2,904.9	6.2	2,616.3	6.4	2,995.7	7.8	2,552.2	7.3	2,486.9	7.4	2,689.7	7.6	3,040.4	7.5	3,918.4	8.6
Credite acordate industriei alimentare	4,081.4	8.6	3,987.3	9.8	3,555.5	9.3	3,514.8	10.1	3,514.4	10.5	3,360.7	9.5	3,566.5	8.8	3,597.0	7.9
Credite acordate în domeniul construcțiilor	1,605.5	3.4	1,535.3	3.8	1,327.9	3.5	933.7	2.7	611.3	1.8	717.8	2.0	843.5	2.1	689.0	1.5
Credite de consum	2,917.0	6.2	3,016.7	7.4	3,062.4	8.0	3,353.8	9.6	4,134.6	12.4	5,126.8	14.5	6,824.8	16.9	7,480.2	16.4
Credite acordate industriei energetice	1,131.5	2.4	1,183.0	2.9	1,104.7	2.9	828.0	2.4	759.9	2.3	755.4	2.1	544.0	1.3	755.8	1.7
Credite acordate băncilor	21.9	0.0	15.6	0.0	19.7	0.1	20.0	0.1	19.0	0.1	-	0.0	-	0.0	-	0.0
Credite acordate instituțiilor finanțate de la bugetul de stat	-	0.0	-	0.0	-	0.0	-	0.0	-	0.0	5.0	0.0	-	0.0	133.7	0.3
Credite acordate unităților administrativ-teritoriale/ instituțiilor subordonate unităților administrativ-teritoriale	53.4	0.1	66.4	0.2	392.7	1.0	76.7	0.2	29.5	0.1	32.7	0.1	43.0	0.1	320.1	0.7
Credite acordate industriei productive	3,118.5	6.6	3,028.6	7.4	2,712.5	7.1	2,538.5	7.3	2,297.1	6.9	2,199.2	6.2	2,214.7	5.5	2,447.7	5.4
Credite acordate comerțului	19,515.0	41.3	13,421.7	32.9	11,648.5	30.5	10,283.5	29.6	9,737.1	29.1	9,059.9	25.6	9,624.8	23.8	10,751.0	23.6
Credite acordate mediului financiar nebancar	1,302.5	2.8	1,354.2	3.3	1,455.1	3.8	1,457.4	4.2	1,298.3	3.9	1,364.3	3.8	1,533.7	3.8	1,260.1	2.8
Credite acordate pentru procurarea/construcția imobilului	2,209.2	4.7	2,330.4	5.7	2,343.7	6.1	2,303.7	6.6	2,635.9	7.9	3,944.0	11.1	6,239.1	15.5	7,880.4	17.3
Credite acordate organizațiilor necomerciale	80.7	0.2	1.4	0.0	3.2	0.0	125.0	0.4	3.0	0.0	2.2	0.0	95.4	0.2	0.6	0.0
Credite acordate persoanelor fizice care practică activitate	1,718.4	3.6	1,551.4	3.8	1,168.9	3.1	869.1	2.5	745.5	2.2	735.3	2.1	801.6	2.0	971.8	2.1
Credite acordate în domeniul transport, telecomunicații și dezvoltarea rețelei	2,270.1	4.8	2,142.2	5.2	2,225.3	5.8	1,999.1	5.8	1,569.8	4.7	1,722.6	4.9	1,642.0	4.1	1,720.6	3.8
Credite acordate în domeniul prestării serviciilor	2,744.0	5.8	2,820.3	6.9	2,754.9	7.2	2,274.4	6.5	1,958.2	5.9	2,017.0	5.7	1,692.4	4.2	1,961.8	4.3
Alte credite acordate	1,554.5	3.3	1,771.2	4.3	1,417.0	3.7	1,631.4	4.7	1,672.7	5.0	1,720.1	4.9	1,669.5	4.1	1,761.1	3.9
Total portofoliu	47,228.5	-	40,842.0	-	38,187.6	-	34,761.3	-	33,473.3	-	35,452.8	-	40,375.5	-	45,649.2	-

Sursa: elaborat de autor în baza datelor publicate de BNM. [162]

Anexa nr. 9

Indicatori privind calitatea acționariatului băncilor lichidate din cadrul sectorului bancar din Republica Moldova

Nr.	Bănci cu licențele retrase	Categorია băncilor	Controlul deținut de către:				
			Acționar – SFC	Tipul	Rezidența	Alte investiții în business bancar	A avut loc transpunerea procedurilor de grup către bancă
1	Banca de Economii S.A.	Mari	Nu	PF	Rezident	Nu	x
2	Banca Scocială S.A	Medii					
3	BC Unibank SA	Mici					
4	BC InvestPrivatBank SA	Mici	Nu	PJ	Nerezident (Marea Britanie)	Da	Nu
5	BC Universalbank SA	Mici	Nu	PF	Nerezident (Rusia)	Da	x
6	Topaz-bank	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
7	Banca Guinea	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
8	BCA Bancosind	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
9	BC Basarabia	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
10	BIID MB	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
11	BCA Bucuriabank	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
12	BCA Întreprinzbanca	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
13	BCI Oguzbank	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
14	BCIA Vias	Mici	Nu	PF	Rezident	Nu	x
15	BTR Moldova	Mici	Da	PJ	Nerezident	Da	Nu
16	Businessbank	Mici	Nu	PF	Nerezident	Da	Nu
17	Banca Municipală Chișinău	Mici	Nu	PJ	Rezident	Nu	x

Sursa: elaborat de autor.

Secțiunile modelului CAMEL(S)

C – capital adequacy sau suficiența capitalului, este secțiunea în care e evaluată adecvarea capitalului reglementat, inclusiv analiza tendințelor acestuia. Alți factori implicați în evaluarea adecvării capitalului unei bănci sunt planurile sale de creștere, mediul economic, capacitatea de a controla riscul și concentrările expunerilor sale, politicile privind dobânzile și dividendele, etc.

A – asset quality, sau calitatea activelor. Evaluarea calității activelor, în linii generale, se rezumă la analiza stabilității băncii și implică evaluarea factorilor riscului investițional (eficiența politicilor și practicilor investiționale), pe care banca îl va analiza în corespondență cu rentabilitatea practică. În această secțiune se examinează, de asemenea, modul în care banca e afectată de valoarea de piață a investițiilor în raport cu valoarea contabilă a acestora.

M – management, sau evaluarea calității managementului, se rezumă la analiza în ce măsură banca este capabilă să reacționeze corespunzător la diferite scenarii de stres cauzate de riscuri fie financiare, fie nefinanciare. Această evaluare a competențelor managementului se focusează pe capacitatea conducerii de a identifica din timp, de a evalua, monitoriza și controla riscurile ce reies din specificul activității instituției, care, într-un final, se rezumă la capacitatea conducerii de a asigura funcționarea în siguranță a băncii.

E – earnings, sau profitabilitate/rentabilitate. În această secțiune urmează a fi analizată capacitatea băncii de generare a veniturilor în vederea finanțării costurilor activității sale, de a se extinde, de a rămâne competitivă, ceea ce reprezintă factorul-cheie în continuitatea activității acesteia. În acest sens, urmează a fi analizate profitul băncii, ratele rentabilității, solvabilitatea, marjele nete și calitatea activelor nete ale băncii.

L – liquidity, sau lichiditate. În vederea analizei lichidității băncii, urmează a fi analizate sensibilitatea la riscul ratei dobânzii, disponibilitatea activelor care pot fi ușor convertite în numerar, dependența de resursele financiare volatile pe termen scurt și capacitatea băncii de atragere de lichidități într-un termen rezonabil.

S – sensitivity to risk, sau sensibilitatea la risc, secțiune care se rezumă la analiza modului în care anumite expuneri la risc pot afecta cursul normal al activității băncii. În acest context, urmează a fi examinată și evaluată sensibilitatea băncii la riscul de piață, riscul operațional, riscul valutar și riscul de credit (prin prisma calității expunerilor și a concentrărilor acestora).

Istoricul crizelor economice mondiale, cu un impact semnificativ asupra activității sectorului bancar

Denumirea și perioada crizei	Cauzele și efectele crizei
„Criza Băncii Angliei” sau „Prima criză mondială”, din 1825	Criza a apărut ca urmare a dezechilibrului comercial din Marea Britanie, însă care ulterior, a afectat și alte țări din Europa (Franța, Italia, etc), SUA și America Latină.
„Criza anglo-americană”, din anii 1836-38	Punctul de start al crizei este considerat momentul majorării semnificative a ratelor dobânzilor de către Banca Angliei din cauza reducerii rezervelor de aur, reducere care a fost cauzată de ieșirile masive de capital străin în SUA. Criza din 1836, pentru prima dată a dus la prăbușirea Burselor de Valori din SUA.
„Criză mondială din anul 1857”	Această criză a fost cauzată de „febra speculațiilor” din industria constructoare a căilor ferate din SUA, ceea ce a determinat falimente în masă a societăților de căi ferate. Această etapă a determinat un colaps pe piața de valori, ceea ce a generat într-o criză profundă a sectorului bancar american, ca mai apoi, ca urmare a panicii investitorilor englezi, criza s-a se răspândit în întreaga Europă.
„Criză mondială din anul 1873 – 1896”	Începută cu o severă criză financiară, în mai 1873, aceasta s-a transformat rapid într-o contracție economică de proporții, ce a afectat într-o măsură sau alta toate economiile lumii, indiferent de gradul lor de interdependență. La 16 mai 1873 piața de Valori din Viena s-a prăbușit. Ca urmare, s-au prăbușit piețele din Amsterdam și Zürich. La Bursa NewYork, ca urmare a falimentului companiei Pacific-feroviar, acțiunile au scăzut drastic, a început panica bancară. Economia americană și europeană au căzut în faza de recesiune.
„Criză mondială din anul 1893”	Deși criza dată a afectat mai mult SUA, aceasta și-a lăsat amprenta și asupra celorlalte țări. Economiștii consideră ca și cauză a acestei crize anume liberalizarea prețurilor la metalele prețioase, care a fost adoptată

	<p>prin intrarea în vigoare a Pactul „Silver Sherman”. Investitorii străini, îngrijorându-se că, în urma pactului dat, SUA va abandona standardul de aur, a început să-și repatrieze capitalurile lor, ceea ce într-un final a condus la prăbușirea pieței de valori, având un impact semnificativ asupra sectorului bancar al SUA.</p>
<p>„Criză mondială din anul 1914”</p>	<p>După aproape 20 de ani de creștere economică, criza dată a fost cauzată de izbucnirea Primului Război Mondial. Guvernele din Marea Britanie, Franța, SUA și Germania, pentru a sprijini forțele armate antrenate în conflictele militare, au început o vânzare masivă de valori mobiliare ale emitenților străini. Ca urmare, simultan s-au prăbușit toate piețele, atât financiare, cât și cele marfare.</p>
<p>„Criză mondială din anii 1929-33”, sau “Crisa lumii capitaliste datorate supraproducției”</p>	<p>Având primele semne încă din 1928, la 24 octombrie 1929 (Joia Neagră), la Bursa din New York, acțiunile au scăzut dramatic. Acest lucru a provocat o panică în rândul acționarilor. La sfârșitul anului 1929, criza a cuprins întreaga țară. Criza a afectat, de asemenea, Marea Britanie, Statele Unite și mai multe țări europene. Criza dată a avut efecte devastatoare, atât în țările puternic industrializate, cât și în cele mai puțin dezvoltate, ale căror economii depindeau în cea mai mare măsură de exporturile de materii prime. Volumul comerțului mondial a scăzut rapid, la fel cum au scăzut de altfel și veniturile personale, veniturile bugetare și profitul din afaceri. Orașele din întreaga lume au suferit puternic de pe urma crizei, în special cele care depindeau de industria grea. Activitatea în construcții a fost practic oprită. Zonele rurale au suferit de pe urma scăderii prețurilor mărfurilor agricole cu 40 – 60%. Mineritul și exploatarea lemnului au avut probabil cea mai dramatică scădere, deoarece cererea scăzuse puternic iar alternativele de reangajare a muncitorilor mineri sau forestieri în alte sectoare erau cele mai reduse</p>
<p>„Crisa economică mondială din 2007”</p>	<p>Criza economică mondială a început în decembrie 2007, moment în care pierderea încrederii investitorilor americani în ipotecarea securitizată a condus la o criză de lichidități ce a determinat o injecție substanțială</p>

de capital în piețele financiare din partea Rezervei Federale americane, a Băncii Angliei și a Băncii Centrale Europene. Criza s-a agravat în 2008, astfel încât bursele de valori din lume s-au prăbușit sau au intrat într-o perioadă de instabilitate acută. Un număr mare de bănci, creditori și companii de asigurare au dat faliment în perioadele imediat următoare, cauza fiind vulnerabilitatea sectorului financiar-bancar față de contractele și operațiile financiare complicate și supuse efectului de pârgie (instrumentele financiare derivate).

Etapele începerii crizei:

- (1) 1 februarie 2007 – a fost adoptată legea creșterii salariului minim (Fair Minimum Wage Act of 2007), care a blocat investițiile și implicit creditarea;
- (2) 17 februarie 2007 – banca britanică Northern Rock este naționalizată;
- (3) 16 martie 2007 – banca JPMorgan Chase & Co a cumpărat banca de investiții Bear Stearns la un preț foarte scăzut, cu ajutorul US Federal Reserve (băncii centrale americane);
- (4) 7 septembrie 2008 – cele mai mari bănci de credite ipotecare din Statele Unite (i) Freddie Mac și (ii) Fannie Mae, sunt puse sub supraveghere federală;
- (5) 15 septembrie 2008 – compania financiară Merrill Lynch (a treia bancă mondială de investiții) este preluată de Bank of America, iar Lehman Brothers (a patra bancă de investiții din lume) falimentează;
- (6) 16 septembrie 2008 – US Federal Reserve și guvernul SUA au naționalizat și ulterior au capitalizat cel mai mare grup de asigurări din lume, American International Group (AIG), amenințat de faliment;
- (7) statele europene și cele asiatice anunță, pe rând, intrarea în recesiune, iar la 1 decembrie 2008, SUA anunță că sunt deja de un an în recesiune.

Sursa: elaborat de autor

Modele utilizate în practica internațională pentru evaluarea riscului apariției crizei

Școala	Denumirea modelului	Modelul Z-scor	Indicatorii utilizați în model	Interpretarea scorului
Franceză	Modele elaborate, utilizând metoda analizei discriminante (metodei regresionale multiple)	<p>Elaborat în 2003</p> $Z = -1.255 r_1 + 2.003 r_2 - 0.824 r_3 + 5.221 r_4 - 0.689 r_5 - 1.164 r_6 + 0.706 r_7 + 1.408 r_8 - 85.5$ <p>Modelul Centralei Bilanțurilor din Banca Franței</p>	$X_1 = \frac{\text{Rezultatul brut din activitatea operațională}}{\text{Total datorii}}$ $X_2 = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Total pasiv}}$ $X_3 = \frac{\text{Disponibilități bănești} + \text{Plasări}}{\text{Total activ}}$ $X_4 = \frac{\text{Cheltuieli din dobânzi}}{\text{Venituri din dobânzi}}$ $X_5 = \frac{\text{Cheltuieli cu personalul}}{\text{Venituri nete din dobânzi}}$ $X_6 = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Total activ}}$ $X_7 = \frac{\text{Rezultatul brut din activitatea operațională}}{\text{Total active}}$ $X_8 = \frac{\text{Necesarul fondului de rulment}}{\text{Venituri din dobânzi}}$	<p>(a) $Z < -1.8575$ – zonă de faliment</p> <p>(b) $Z < -0.25$ – zonă de dificultate</p> <p>(c) $-0.25 < Z < 0.125$ – zonă de incertitudine</p> <p>(d) $Z > 0.125$ – zona favorabilă</p>
		<p>Elaborat în 2009</p> $Z = 6.47 - 9 r_1 - 1.1 r_2$ <p>Modelul Creditului Comercial Francez [115, pag. 120]</p>	$r_1 = \frac{\text{Cheltuieli din dobânzi}}{\text{Venit net din dobânzi}}$ $r_2 = \frac{\text{Resurse atrase} + \text{Dobinda calculata dar neachitata}}{\text{Capital propriu}}$	<p>(a) $Z < 0$ – zonă cu dificultăți</p> <p>(b) $Z > 0$ – zona favorabilă</p>

Școala	Denumirea modelului		Modelul	Indicatorii utilizați în model	Interpretarea scorului
Rusă	Modele elaborate, utilizând metoda analizei regresionale		<p>Elaborat în 2016 (utilizând statistica 2011 – 2015)</p> $PD = 5.461 + 0,00187 X_1 + 0,0726 X_2 - 1,578 X_3 - 0,931 X_4 - 0,614 X_5 - 0,0122 X_6 - 1,551 X_7 - 3,493 X_8 - 2,851 X_9$	<p>Unde: PD – probability of default</p> <p>X_1 – prima platită pentru preluarea riscului de default (spread CDS)</p> $X_2 = \frac{CNT}{Capital\ propriu}$ $X_3 = \frac{Active\ generatoare\ de\ dobândă}{Active\ nete}$ $X_4 = \frac{Credite\ până\ la\ 30zile + Depozite\ plasate}{Active\ Nete}$ $X_5(ROA) = \frac{Profit\ Net}{Active\ Nete}$ $X_6 = \frac{Depozite\ bănci\ 30zile - Plasări\ bănci\ 30\ zile}{Capital\ Propriu}$ $X_7 = \frac{Valori\ mobiliare\ emise\ sub\ formă\ de\ obligațiuni}{Total\ datorii}$ $X_8 = \frac{Nr.\ acțiunilor\ deținute\ de\ instituțiile\ statului}{Total\ nr.\ de\ acțiuni}$ $X_9 = \frac{Nr.\ acțiunilor\ deținute\ de\ nerezidenți}{Total\ nr.\ de\ acțiuni}$	<p>PD reprezintă probabilitatea de default, calculat în mărime relativă (%). Respectiv, cu cât mărimea PD este mai mare, cu atât riscul de default este mai mare, și respectiv vice-versa.</p>

Școala	Denumirea modelului	Modelul	Indicatorii utilizați în model	Interpretarea scorului
Rusă	Modele elaborate, utilizând metoda analizei regresionale	<p>Elaborat în 2012 (1998 – 2011)</p> $PD = \Lambda (-12.34 X_{1\log 2} + 15.45 (X_{1\log 2})^2 - 1.86 X_{2\log 2} + 0.06 (X_{2\log 2})^2 + 4.63 X_{3\log 2} - 1.17 X_{4\log 2} - 59 X_{5\log 2} + 1001 (X_{5\log 2})^2 + 3.11 X_{6\log 2} + 0.21 X_{7\log 2} + 0.11 X_{8\log 2} - 1.48$	$X_1 = \frac{\text{Capital Propriu}}{\text{Total active}}$ $X_2 = \text{logaritm al Total active}$ $X_3 = \frac{\text{Credite neperformante}}{\text{Total credite}} \quad X_5 (ROA) = \frac{\text{Profit Net}}{\text{Active Nete}}$ $X_4 = \frac{\text{Disponibilitati la conturile Nostro}}{\text{Total active}}$ $X_6 = \frac{\text{Obligațiuni cu excepția celor de stat}}{\text{Total active}}$ $X_7 = \text{rata anuală de creștere a PIB – ului}$ $X_8 = \text{indicele prețului de consum}$	PD reprezintă probabilitatea de default, calculat în mărime relativă (%). Respectiv, cu cât mărimea PD este mai mare, cu atât riscul de default este mai mare, și respectiv vice-versa.
SUA		<p>Elaborat în 2013 (2004 – 2011)</p> $DD_t = \frac{\log\left(\frac{V_t}{D_t}\right) + \left(r_f - \frac{\sigma_t^2}{2}\right) \times T}{\sigma_t \sqrt{T}}$	$V_t = \text{valoarea de piață a activelor băncii}$ $D_t = \text{Total datorii}$ $r_f = \text{rata dobânzii la instrumente lipsite de risc (la instrumentele cu o scadență de 12 luni)}$ $T = \text{scadența datoriilor (abordare uzuală e 1)}$ $\sigma_t = \frac{\text{Capital propriu}}{V_t} \times \frac{\sigma_e}{N(d_1)}$ $\sigma_e = \text{volatilitatea capitalului propriu}$ $N = \text{distribuția normală cumulativă}$	<p>DD – reprezintă distanța până la criză (indicator ce analizează riscul apariției crizei).</p> <p>(a) $DD \leq 0$ – zonă de siguranță (b) $DD > 0$ – zona de risc.</p> <p>Cu cât indicatorul DD are o valoare negativă mai mare, cu atât riscul apariției crizei e mai mic, iar o valoare pozitivă a acestuia, denotă un risc semnificativ.</p>

Rezultatele aplicării modelul „Agheev” (Federația Rusă)

Indicatori / Bănci	BC MOLDOVA - AGROINDBANK S.A.			B.C. „COMERTBANK” S.A.			BC „EuroCreditBank” S.A.			B.C. „ENERGBANK” S.A.			B.C. „EXIMBANK” S.A.			„FinComBank” S.A.			„MOBIASBANCA” S.A.			„Moldindconbank” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Prima platită pentru preluarea riscului de default (spread CDS)	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15
CNT / Capital Propriu (%)	0.74	0.72	0.72	0.91	0.90	0.88	0.85	0.85	0.85	0.67	0.61	0.69	0.64	0.66	0.81	0.69	0.67	0.73	0.83	0.84	0.83	0.80	0.78	0.82
Active generatoare de dobândă / active (%)	0.90	0.90	0.89	0.84	0.83	0.79	0.60	0.59	0.63	0.76	0.77	0.73	0.67	0.72	0.71	0.74	0.77	0.74	0.90	0.81	0.80	0.87	0.86	0.84
(Credite până la 30 zile+Depozite plasate) / active	0.21	0.24	0.26	0.17	0.16	0.18	0.06	0.06	0.07	0.08	0.06	0.07	0.15	0.21	0.17	0.11	0.11	0.01	0.12	0.15	0.17	0.21	0.20	0.23
ROA (%)	0.03	0.03	0.02	0.01	0.01	0.00	0.01	0.02	0.02	0.01	0.02	0.02	0.00	-0.02	-0.05	0.01	0.00	0.01	0.02	0.02	0.02	0.02	0.03	0.03
(Depozite bănci 30 zile - Plasări bănci 30 zile) / Capital Propriu	0.04	0.05	0.07	0.02	0.02	0.03	0.04	0.05	0.03	0.05	0.04	0.06	0.01	0.02	0.02	0.04	0.05	0.04	0.07	0.06	0.07	0.08	0.07	0.08
Valori mobiliare emise sub formă de obligațiuni / Total Datorii	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Nr. acțiunilor deținute de instituțiile statului / Total acțiuni	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Nr. acțiunilor deținute de nerezidenți / Total acțiuni	0.02	0.02	0.02	0.96	0.96	0.96	0.87	0.87	0.87	0.30	0.35	0.35	1.00	1.00	1.00	0.25	0.25	0.25	0.97	0.97	0.97	0.17	0.17	0.17
Probability of default (%)	4.31	4.27	4.25	1.89	1.91	1.94	2.59	2.59	2.53	3.81	3.63	3.73	1.89	1.77	1.94	3.99	3.93	4.11	1.77	1.88	1.88	3.97	3.98	4.01

continuare

Indicatori / Bănci	B.C. „ProCredit Bank” S.A.			BCR Chisinau S.A.			„VICTORIABANK” S.A.			Banca de Economii S.A.			Banca Sociala S.A.			B.C. „Unibank” S.A.			„InvestPrivatBank” S.A.			„UNIVERSALBANK” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Prima platită pentru preluarea riscului de default (spread CDS)	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	2.51	2.34	2.15	0.63	1.10	2.81	7.80	1.87	2.30
CNT / Capital Propriu (%)	1.14	1.11	1.10	0.84	0.90	0.79	0.66	0.58	0.59	0.15	0.54	0.49	0.72	0.68	0.65	0.79	0.74	0.72	0.95	0.94	0.87	0.94	0.80	0.66
Active generatoare de dobândă / active (%)	0.90	0.90	0.80	0.78	0.77	0.86	0.79	0.80	0.63	0.73	0.80	0.07	0.69	0.81	0.07	0.88	0.97	0.32	0.79	0.82	0.82	0.63	0.70	0.19
(Credite până la 30 zile+Depozite plasate) / active	0.05	0.04	0.04	0.06	0.05	0.07	0.18	0.17	0.20	0.23	0.28	0.36	0.19	0.28	0.35	0.17	0.18	0.23	0.10	0.10	0.08	0.11	0.11	0.13
ROA (%)	0.00	0.01	0.01	0.00	0.01	0.00	0.02	0.02	0.02	-0.05	0.01	-0.02	0.02	0.01	0.00	0.02	0.01	0.00	0.02	0.01	0.00	0.01	-0.08	-0.20
(Depozite bănci 30 zile - Plasări bănci 30 zile) / Capital Propriu	0.02	0.02	0.02	0.01	0.01	0.03	0.07	0.07	0.07	0.21	0.15	0.34	0.17	0.19	0.35	0.05	0.09	0.16	0.02	0.04	0.03	0.02	0.05	0.03
Valori mobiliare emise sub formă de obligațiuni / Total Datorii	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Nr. acțiunilor deținute de instituțiile statului / Total acțiuni	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.56	0.33	0.33	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Nr. acțiunilor deținute de nerezidenți / Total acțiuni	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	0.04	0.04	0.04	0.29	0.18	0.42	0.08	0.08	0.08	0.11	0.11	0.11	0.79	0.79	0.79	0.82	0.82	0.82
Probability of default (%)	1.98	1.95	2.11	1.93	2.00	1.77	4.39	4.32	4.57	1.44	2.65	2.97	4.47	4.15	5.23	4.16	3.97	4.92	2.54	2.50	2.47	2.72	2.55	3.31

Sursa: elaborat de autor în baza [162] și [163].

Concluzie: Dacă analizăm indicatorul “Probability of default”, observăm că în cazul celor 5 bănci în care au fost înregistrate crize financiare profunde, indicatorul dat indică o probabilitate de faliment de la 1.44% la 4.92%, valoare care se încadrează în media valorii acestuia pe sectorul bancar. Cu alte cuvinte modelul dat, aplicabil băncilor din sectorul bancar autohton, nu face o discriminare dintre grupa băncilor sănătoase și cele ce au întâmpinat crize financiare profunde.

Rezultatele aplicării modelului Creditului Comercial Francez (Franța)

Indicatori / Bănci	BC MOLDOVA - AGROINDBANK S.A.			B.C. „COMERTBANK” S.A.			BC „EuroCreditBank” S.A.			B.C. „ENERGBANK” S.A.			B.C. „EXIMBANK” S.A.			„FinComBank” S.A.			„MOBIASBANCA” S.A.			BC „Moldindconbank” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Cheltuieli din dobânzi / Venit net din dobânzi	0.88	0.97	0.79	0.91	1.56	1.74	0.17	0.10	0.04	1.86	1.48	1.29	0.86	0.98	1.04	1.81	1.74	1.06	0.35	0.37	0.38	1.28	1.35	1.03
(Resurse atrase+Dobinda calculata dar neachitata) / Capital propriu	4.27	4.73	5.05	2.33	2.40	2.45	0.88	0.57	0.45	4.02	3.92	3.79	3.50	2.91	2.22	3.53	4.31	4.21	3.16	3.84	4.78	7.31	8.61	6.75
Z - scoring	-6.12	-7.50	-6.18	-4.24	-10.18	-11.93	3.95	4.91	5.57	-14.70	-11.18	-9.32	-5.07	-5.59	-5.34	-13.68	-13.95	-7.66	-0.11	-1.06	-2.21	-13.09	-15.13	-10.25
Clasificare corectă	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Da	Da	Da	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu

continuare

Indicatori / Bănci	B.C. „ProCredit Bank” S.A.			BCR Chisinau S.A.			B.C. „VICTORIABANK” S.A.			Banca de Economii S.A.			Banca Sociala S.A.			B.C. „Unibank” S.A.			B.C. „InvestPrivatBank” S.A.			B.C. „UNIVERSALBANK” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Cheltuieli din dobânzi / Venit net din dobânzi	0.94	0.86	0.74	0.77	0.58	0.31	1.32	1.67	1.30	1.26	7.25	4.22	0.93	1.73	0.95	1.33	3.28	3.17	2.51	4.03	7.03	0.71	0.52	2.82
(Resurse atrase+Dobinda calculata dar neachitata) / Capital propriu	7.59	7.41	6.87	2.94	2.37	1.77	5.81	5.68	5.35	6.58	7.11	16.43	3.78	5.12	22.38	4.94	14.74	6.06	4.74	8.30	6.71	1.07	1.95	2.50
Z - scoring	-10.33	-9.38	-7.73	-3.73	-1.35	1.73	-11.81	-14.81	-11.15	-12.10	-66.64	-49.60	-6.05	-14.77	-26.68	-10.95	-39.25	-28.71	-21.31	-38.90	-64.17	-1.06	-0.34	-21.66
Clasificare corectă	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Da	Nu	Nu	Nu	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da

Sursa: elaborat de autor în baza [162] și [163].

Concluzie: Analiza rezultatelor aplicării modelului “Creditului Comercial Francez”, denotă o capacitate extrem de redusă de a prognoza crizele financiare în bănci, astfel că gradul de încredere a modelului dat este de doar 39.6%, ceea ce presupune că modelului are o eroare de 60.4% din cazuri.

Rezultatele aplicării modelului Blundell-Wignall (SUA)

Indicatori / Bănci	BC MOLDOVA - AGROINDBANK S.A.			B.C. „COMERTBANK” S.A.			BC „EuroCreditBank” S.A.			B.C. „ENERGBANK” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Valoarea de piață a activelor băncii (Vt)	10,980,418,000	12,194,144,000	14,508,440,000	845,343,486	848,883,191	864,248,020	366,788,895	317,955,000	358,024,000	1,868,547,000	2,111,202,000	2,059,512,000
Total datorii (Dt), (a) sold la 31 martie	7,599,824,078	9,964,362,797	11,550,479,569	395,712,437	600,374,355	632,702,963	172,416,624	121,820,612	113,355,138	1,321,422,623	1,421,385,497	1,672,882,634
(b) sold la 30 iunie	8,225,093,473	10,071,018,750	11,808,333,815	440,578,151	669,576,517	623,826,114	170,645,336	121,309,170	124,333,451	1,359,613,591	1,481,368,385	1,637,715,203
(c) sold la 30 septembrie	8,971,755,483	10,599,025,762	12,114,352,930	501,584,186	891,556,468	608,042,121	165,251,064	116,166,400	152,943,911	1,425,827,303	1,526,260,458	1,543,785,887
(d) sold la 31 decembrie	9,283,795,462	11,083,087,961	12,816,841,597	581,948,892	613,415,112	637,905,929	174,355,776	117,615,635	109,840,882	1,664,386,037	1,579,309,635	1,646,359,073
(e) valoare medie	8,520,117,124	10,429,373,818	12,072,501,978	479,955,917	693,730,613	625,619,282	170,667,200	119,227,954	125,118,345	1,442,812,389	1,502,080,994	1,625,185,699
(f) abaterea/deviația standard	757,443,080	516,648,677	547,139,587	80,659,617	135,258,345	13,080,676	3,915,826	2,770,440	19,550,380	153,884,036	67,056,406	56,291,584
(g) distribuția normală cumulativă (N)	0.843	0.897	0.913	0.897	0.276	0.826	0.827	0.280	0.217	0.925	0.875	0.647
Capital propriu (Ve), (a) la 31 martie	2,066,378,290	2,234,892,029	2,426,576,671	203,954,555	250,010,239	254,996,999	193,852,193	196,101,713	203,529,214	359,411,103	377,925,254	403,345,259
(b) la 30 iunie	2,015,221,655	2,144,515,830	2,361,868,686	205,540,834	251,096,747	255,248,202	192,808,134	196,191,542	206,137,640	346,139,077	372,626,907	407,067,691
(c) la 30 septembrie	2,105,936,085	2,258,542,833	2,468,715,513	205,779,931	253,685,394	257,155,828	196,017,411	199,948,925	207,924,935	360,103,402	388,418,022	416,582,918
(d) la 31 decembrie	2,161,604,789	2,331,124,389	2,524,582,158	249,342,749	254,598,606	258,604,141	195,393,410	202,905,818	238,538,030	334,805,489	396,292,926	426,898,235
(e) valoare medie	2,087,285,205	2,242,268,770	2,445,435,757	216,154,517	252,347,747	256,501,293	194,517,787	198,787,000	214,032,455	350,114,768	383,815,777	413,473,526
Rata dobânzii la instrumente lipsite de risc - 12 luni, (rf), %	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5
$\sigma(e), \sqrt{\frac{\sum(a_i - \bar{a})^2}{n - 1}}$	61,917,984	76,963,671	68,666,392	22,140,311	2,151,326	1,701,325	1,458,483	3,279,324	16,436,455	12,060,608	10,594,794	10,543,681
Log (Vt / Dt)	0.242	0.138	0.179	0.539	0.469	0.438	1.073	1.435	1.705	0.167	0.419	0.323
$\sigma(t) = (Ve / Vt)$	0.197	0.191	0.174	0.295	0.300	0.299	0.533	0.638	0.666	0.179	0.188	0.207
Distance of default	1,761,405,623	1,624,342,377	1,583,266,327	418,012,473	101,853,585	26,792,977	17,982,038	86,737,639	565,748,374	338,415,884	251,566,843	299,061,925

continuare

Indicatori / Bănci	B.C. „EXIMBANK” S.A.			„FinComBank” S.A.			„MOBIASBANCA” S.A.			BC „Moldindconbank” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Valoarea de piață a activelor băncii (Vt)	3,766,193,356	4,075,147,793	3,463,163,118	1,703,009,000	1,976,817,000	2,039,159,000	3,562,956,000	4,521,094,000	5,755,785,000	8,312,456,000	12,297,215,000	12,477,294,000
Total datorii (Dt), (a) sold la 31 martie	3,009,483,203	3,524,950,919	3,386,731,444	1,327,131,546	1,279,218,822	1,591,377,398	2,327,931,492	2,626,553,901	3,600,516,000	6,155,898,502	7,975,090,490	10,506,359,715
(b) sold la 30 iunie	3,062,759,511	3,436,583,929	3,169,744,389	1,317,440,690	1,361,953,559	1,660,976,735	2,429,402,891	2,735,646,369	3,860,921,339	6,385,136,727	8,830,845,688	10,039,834,955
(c) sold la 30 septembrie	3,083,357,583	3,559,944,133	3,137,518,797	1,331,942,008	1,494,666,126	1,692,103,004	2,520,733,812	3,099,773,850	4,114,677,951	6,901,072,138	9,435,508,949	10,454,111,141
(d) sold la 31 decembrie	3,207,593,826	3,410,542,234	2,682,953,532	1,485,016,874	1,597,297,722	1,651,490,448	2,724,994,653	3,560,727,841	4,796,056,968	7,565,103,874	11,502,952,889	11,569,855,638
(e) valoare medie	3,090,798,531	3,483,005,304	3,094,237,041	1,365,382,780	1,433,284,057	1,648,986,896	2,500,765,712	3,005,675,490	4,093,043,065	6,751,802,810	9,436,099,504	10,642,540,362
(f) abaterea/deviația standard	83,854,791	70,910,409	295,681,005	79,983,754	140,821,846	42,142,129	168,959,229	421,737,090	513,536,763	625,376,130	1,502,527,070	652,487,080
(g) distribuția normală cumulativă (N)	0.918	0.153	0.082	0.933	0.878	0.524	0.908	0.906	0.914	0.903	0.916	0.922
Capital propriu (Ve), (a) la 31 martie	1,107,182,567	1,283,678,001	1,354,393,891	365,197,176	374,342,327	367,973,253	807,607,193	860,351,575	922,375,369	914,520,570	1,086,318,096	1,436,004,218
(b) la 30 iunie	1,058,928,321	1,243,847,199	1,293,501,283	367,544,685	380,193,867	374,469,389	819,824,725	858,806,267	924,904,865	959,986,252	1,143,660,836	1,513,805,939
(c) la 30 septembrie	1,024,182,924	1,238,603,040	1,258,849,646	383,507,260	374,919,428	381,173,519	840,923,009	885,691,160	959,082,722	997,408,871	1,221,642,368	1,595,673,311
(d) la 31 decembrie	904,943,112	1,158,727,298	1,190,898,496	362,737,288	364,190,075	386,506,422	845,087,220	901,962,235	981,183,587	1,019,512,850	1,318,107,254	1,661,847,961
(e) valoare medie	1,023,809,231	1,231,213,885	1,274,410,829	369,746,602	373,411,424	377,530,646	828,360,537	876,702,809	946,886,636	972,857,136	1,192,432,139	1,551,832,857
Rata dobânzii la instrumente lipsite de risc - 12 luni, (rf), %	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5
$\sigma(e), \sqrt{\frac{\sum(a_i - \bar{a})^2}{n - 1}}$	86,243,372	52,348,158	68,259,788	9,381,398	6,687,687	8,052,953	17,712,133	20,868,462	28,337,407	46,001,297	100,476,037	98,128,536
Log (Vt / Dt)	0.232	0.257	0.368	0.198	0.308	0.304	0.387	0.344	0.263	0.136	0.096	0.109
$\sigma(t) = (Ve / Vt)$	0.240	0.284	0.344	0.213	0.184	0.190	0.237	0.200	0.170	0.123	0.107	0.133
Distance of default	1,838,393,554	4,459,859,208	9,207,807,174	220,776,914	156,733,118	307,175,692	399,692,166	441,607,319	681,406,298	1,921,817,778	3,676,319,958	2,875,604,511

Rezultatele aplicării modelului Blundell-Wignall (SUA) - continuare

Indicatori / Bănci	B.C. „ProCredit Bank” S.A.			BCR Chisinau S.A.			B.C. „VICTORIABANK” S.A.			Banca de Economii S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Valoarea de piață a activelor băncii (Vt)	2,611,363,136	2,999,761,291	3,201,163,891	1,143,252,000	1,007,722,000	1,148,632,000	10,123,922,000	11,647,526,000	12,213,823,000	6,543,933,000	8,967,149,000	13,908,095,000
Total datorii (Dt),												
(a) sold la 31 martie	1,778,839,844	2,393,716,463	2,592,990,771	878,112,942	756,558,427	625,594,311	7,370,806,393	9,087,363,653	9,892,768,357	5,371,776,391	4,754,372,711	8,270,212,930
(b) sold la 30 iunie	2,093,568,441	2,651,119,688	2,843,008,000	956,990,733	714,976,924	835,160,643	8,177,288,381	9,697,572,923	9,961,083,153	5,453,701,810	4,832,079,832	9,205,446,097
(c) sold la 30 septembrie	2,216,553,356	2,795,207,740	2,830,876,976	878,316,481	736,644,911	730,250,445	8,354,197,569	10,047,230,052	9,612,659,687	5,547,104,351	6,316,965,191	9,889,673,575
(d) sold la 31 decembrie	2,317,021,765	2,598,032,665	2,713,955,630	835,840,297	694,612,456	694,737,189	8,655,975,844	9,921,735,740	10,282,061,312	5,778,773,985	7,563,271,552	13,140,694,169
(e) valoare medie	2,101,495,852	2,609,519,139	2,745,207,844	887,315,113	725,698,180	721,435,647	8,139,567,047	9,688,475,592	9,937,143,127	5,537,839,134	5,866,672,322	10,126,506,693
(f) abaterea/deviația standard	233,708,787	166,246,400	116,976,933	50,563,505	26,792,122	87,386,965	549,290,497	426,041,228	274,954,725	175,870,568	1,340,249,313	2,116,254,177
(g) distribuția normală cumulativă (N)	0.822	0.472	0.395	0.154	0.123	0.380	0.826	0.708	0.895	0.915	0.897	0.923
Capital propriu (Ve),												
(a) la 31 martie	306,702,225	309,493,624	368,314,522	285,512,346	280,628,908	330,631,237	1,340,404,646	1,523,981,016	1,769,872,268	1,258,790,432	870,389,162	969,732,803
(b) la 30 iunie	356,124,635	312,482,595	378,058,208	283,659,324	280,602,530	402,978,353	1,347,063,900	1,583,092,799	1,768,724,228	1,181,448,546	870,964,749	1,036,209,582
(c) la 30 septembrie	360,216,800	338,280,459	389,722,997	285,855,850	284,102,787	407,082,814	1,427,706,019	1,668,409,356	1,804,914,157	1,205,987,908	951,785,480	1,036,711,174
(d) la 31 decembrie	304,408,386	348,954,916	393,812,954	279,636,866	286,957,361	383,491,405	1,466,343,137	1,725,790,328	1,898,297,125	853,748,384	969,493,116	790,901,787
(e) valoare medie	331,863,012	327,302,899	382,477,170	283,666,097	283,072,897	381,045,952	1,395,379,426	1,625,318,375	1,810,451,945	1,124,993,818	915,658,127	958,388,837
Rata dobânzii la instrumente lipsite de risc - 12 luni, (rf), %	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5
$\sigma(e)$, $\sqrt{\frac{\sum(a_i - \bar{a})^2}{n-1}}$	30,437,835	19,374,626	11,563,013	2,854,143	3,067,329	35,150,022	61,745,373	89,449,624	60,924,421	183,687,051	52,440,979	116,004,388
Log (Vt / Dt)	0.173	0.207	0.238	0.452	0.537	0.725	0.226	0.231	0.248	0.179	0.246	0.082
$\sigma(t) = (Ve / Vt)$	0.117	0.116	0.123	0.245	0.285	0.334	0.145	0.148	0.155	0.130	0.108	0.057
Distance of default	1,482,467,381	1,304,569,226	888,456,873	372,133,355	350,051,421	1,155,269,305	2,432,439,565	3,172,400,613	1,636,138,282	7,190,048,707	2,021,752,496	7,914,392,118

continuare

Indicatori / Bănci	Banca Sociala S.A.			B.C. „Unibank” S.A.			B.C. „InvestPrivatBank” S.A.			B.C. „UNIVERSALBANK” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valoarea de piață a activelor băncii (Vt)	3,216,111,000	4,394,104,000	16,446,990,000	2,069,242,000	7,260,599,000	3,487,503,000	648,100,000	1,100,872,304	1,597,975,799	276,829,630	385,069,701	205,216,427
Total datorii (Dt),												
(a) sold la 31 martie	2,534,723,876	2,642,293,692	4,597,156,345	487,341,600	2,127,479,876	7,696,444,563	270,733,629	610,775,049	1,098,205,613	160,392,517	175,495,282	307,254,174
(b) sold la 30 iunie	2,542,295,615	3,237,506,229	4,580,544,156	889,888,175	2,979,802,934	7,494,489,240	363,211,539	711,292,557	1,241,921,321	144,483,647	219,473,434	314,975,480
(c) sold la 30 septembrie	2,572,661,676	3,622,401,283	5,176,924,387	1,006,440,084	3,707,755,599	7,654,315,250	450,901,957	819,466,485	1,427,140,564	208,222,879	314,616,794	
(d) sold la 31 decembrie	2,553,328,183	3,724,626,528	15,806,352,117	1,327,465,463	6,785,985,147	2,995,886,710	537,800,000	983,817,872	1,392,892,538	144,641,010	257,166,612	148,111,549
(e) valoare medie	2,550,752,338	3,306,706,933	7,540,244,251	927,783,831	3,900,255,889	6,460,283,941	405,661,781	781,337,991	1,290,040,009	149,807,922	217,378,443	271,239,499
(f) abaterea/deviația standard	16,483,141	490,086,184	5,517,711,213	347,062,748	2,029,323,216	2,311,235,790	114,767,608	159,634,963	151,097,153	7,462,959	40,875,950	82,162,389
(g) distribuția normală cumulativă (N)	0.562	0.803	0.933	0.875	0.922	0.067	0.875	0.898	0.752	0.244	0.835	0.067
Capital propriu (Ve),												
(a) la 31 martie	678,958,232	680,258,507	735,808,283	261,675,920	344,468,384	471,106,202	113,040,586	111,083,626	138,321,468	113,337,455	135,792,089	139,228,062
(b) la 30 iunie	627,085,656	699,936,094	740,691,919	266,667,034	353,277,101	482,045,621	111,922,530	113,798,555	137,747,226	110,115,335	137,215,553	124,398,142
(c) la 30 septembrie	646,310,799	713,386,307	724,676,421	274,440,381	367,519,199	493,465,267	108,175,117	110,560,179	130,307,358	129,167,438	137,595,236	114,892,510
(d) la 31 decembrie	665,506,551	719,105,375	707,598,395	369,816,171	458,694,803	489,118,410	110,300,000	117,054,432	205,083,261	135,546,769	131,932,797	59,252,443
(e) valoare medie	654,465,310	703,171,571	727,193,755	293,149,877	380,989,872	483,933,875	110,859,558	113,124,198	152,864,828	122,041,749	135,633,919	109,442,789
Rata dobânzii la instrumente lipsite de risc - 12 luni, (rf), %	4.5	3.5	3.5	4.5	3.5	3.5	19.0	18.5	17.0	10.0	7.0	8.0
$\sigma(e)$, $\sqrt{\frac{\sum(a_i - \bar{a})^2}{n-1}}$	22,641,803	17,259,816	14,682,480	51,380,012	52,666,663	9,761,174	2,113,932	2,979,912	35,003,121	12,263,293	2,586,610	34,926,568
Log (Vt / Dt)	0.333	0.238	0.057	0.640	0.098	0.219	0.269	0.162	0.198	0.937	0.582	0.470
$\sigma(t) = (Ve / Vt)$	0.207	0.164	0.043	0.179	0.063	0.140	0.170	0.106	0.128	0.490	0.343	0.289
Distance of default	936,626,659	489,192,816	1,300,923,847	1,683,179,901	3,249,276,398	3,856,431,399	273,264,185	582,460,006	6,234,760,685	1,108,639,113	68,038,933	15,220,137,504

Sursa: elaborat de autor în baza [162] și [163].

Concluzie: Analizând indicatorul „Distance to default”, observăm că în cazul tuturor băncilor acesta are valoare pozitivă, ceea ce denotă faptul că modelul nu face discriminarea dintre grupa băncilor sănătoase și cele ce au întâmpinat crize financiare profunde.

Indicatorii utilizați la elaborarea modelului discriminant

Indicatori	Formula de calcul
<p>- Lichiditate (Grupa 1)</p> <p>1. Lichiditatea pe termen lung (Principiul I)</p> <p>2. Lichiditatea curentă (Principiul II)</p> <p>3. Rata de acoperire a datoriilor cu active generatoare de dobândă</p>	<p>1. Active cu termenul rămas până la rambursare de 2 ani și mai mult / Resurse financiare;</p> <p>2. Active lichide / Total active ($\times 100\%$)</p> <p>3. Active generatoare de dobândă / Total datorii</p>
<p>- Rentabilitate (Grupa 2)</p> <p>1. Rentabilitatea economică (ROA)</p> <p>2. Rentabilitatea financiară (ROE)</p> <p>3. Rata marjei brute a dobânzii</p> <p>4. Rata marjei nete a dobânzii</p> <p>5. Marja profitului din dobânzi</p>	<p>1. Profitul până la impozitare/Total active</p> <p>2. Profitul net/Capital propriu</p> <p>3. (Venit din dob. – Ch. din dob.)/ Venit din dob</p> <p>4. Profit net/ Venit din dobânzi</p> <p>5. Venituri din dobânzi / Cheltuieli cu dobânzile</p>
<p>- Calitatea activelor (Grupa 3)</p> <p>1. Ponderea activelor generatoare de dobândă</p> <p>2. Rotația activelor</p> <p>3. Ponderea credite neperformante în portofoliu</p>	<p>1. Active generatoare de dobândă / Total active</p> <p>2. Venitul din dobinzi / Total active</p> <p>3. Credite neperformante / Credite</p>
<p>- Suficiența capitalului reglementat (Grupa 4)</p> <p>1. Suficiența capitalului ponderat la risc</p> <p>2. CNT la 1 (un) leu active</p> <p>3. Rata de acoperire a creditelor expirate cu CNT</p> <p>4. Rata de acoperire a creditelor neperf. cu CNT</p> <p>5. Rata de acoperire a expunerilor mari cu CNT</p> <p>6. Rata de acoperire a mijloacelor bănești datorate de bănci cu CNT</p>	<p>1. CNT / Active ponderate la risc</p> <p>2. CNT / Total active</p> <p>3. CNT / Credite expirate</p> <p>4. CNT / Credite neperformante</p> <p>5. CNT / Suma expunerilor "mari"</p> <p>6. CNT / Mijloace bănești datorate de bănci</p>
<p>- Solvabilitate (Grupa 5)</p> <p>1. Rata de acoperire a datoriilor cu CP</p> <p>2. Ponderea capitalului propriu</p> <p>3. Solvabilitatea generală</p> <p>4. Rata de acoperire a depozitelor cu credite</p> <p>5. Rata de acoperire a datoriilor cu CNT</p> <p>6. Rata de acoperire a datoriilor către bănci cu CNT</p>	<p>1. Capital propriu / Total datorii</p> <p>2. Capital propriu / Total active</p> <p>3. Total active / Total datorii</p> <p>4. Soldul creditelor / Soldul depozitelor</p> <p>5. CNT / Total depozite</p> <p>6. CNT / Mijloace bănești datorate băncilor</p>
<p>- Cash-flow (Grupa 6)</p> <p>1. Fluxul operațional la 1 leu venit din dobânzi</p> <p>2. Fluxul operațional la 1 leu total activ</p> <p>3. Fluxul net total la 1 leu venit din dobânzi</p> <p>4. Fluxul net total la 1 leu datorii dotale</p> <p>5. Dobânzi încasate la 1 leu dobânzi plătite</p> <p>6. Randamentul dobânzii plătite</p>	<p>1. Fluxul operațional/Venit din vânzări</p> <p>2. Fluxul operațional/Total active</p> <p>3. Fluxul net total/ Venit din dobânzi</p> <p>4. Fluxul net total/datorii totale</p> <p>5. Dobânzi încasate / Dobânzi plătite</p> <p>6. (Dobânzi încasate - Dobânzi plătite) / Dobânzi plătite</p>

Sursa: Elaborat de autor

Anexa nr. 17**Probabilitățile clasificării posteroare a băncilor din modelul Z-scor**

Nr.	Banca	Observații	Sănătoase	Cu dificultăți
1	Banca de Economii S.A.	Cu dificultăți	0.000001	0.999999
2	Banca Sociala S.A.	Cu dificultăți	0.003850	0.996150
3	B.C. Unibank S.A.	Cu dificultăți	0.002404	0.997596
4	B.C. „InvestPrivatBank” S.A.	Cu dificultăți	0.000568	0.999432
5	B.C. „UNIVERSALBANK” S.A.	Cu dificultăți	0.000082	0.999918
6	B.C. „COMERTBANK” S.A.	Sănătoase	1.000000	0.000000
7	BC „EuroCreditBank” S.A.	Sănătoase	0.999999	0.000001
8	B.C. „ENERGBANK” S.A.	Sănătoase	0.998524	0.001476
9	B.C. „EXIMBANK” S.A.	Sănătoase	0.956583	0.043417
10	„FinComBank” S.A.	Sănătoase	0.999994	0.000006
11	BC MOLDOVA - AGROINDBANK S.A.	Sănătoase	0.999749	0.000251
12	„MOBIASBANCA – OTP Group” S.A.	Sănătoase	1.000000	0.000000
13	BC „Moldindconbank” S.A.	Sănătoase	0.983170	0.016830
14	B.C. „ProCredit Bank” S.A.	Sănătoase	0.999235	0.000765
15	BCR Chisinau S.A.	Sănătoase	1.000000	0.000000
16	B.C. „VICTORIABANK” S.A.	Sănătoase	0.999854	0.000146

Sursa: Elaborat de autor (prezentat în pachetul de programe Statistica)

Indicatorii analizați în vederea elaborării modelului discriminant, pentru băncile sănătoase

Indicatori / Bănci	BC MOLDOVA - AGROINDBANK S.A.			B.C. „COMERTBANK” S.A.			BC „EuroCreditBank” S.A.			B.C. „ENERGBANK” S.A.			B.C. „EXIMBANK” S.A.			„FinComBank” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Principiul I - Lichiditatea pe termen lung (≤ 1)	0.74	0.83	0.81	0.37	0.58	0.69	0.72	0.60	0.55	0.61	0.72	0.68	0.95	0.97	0.94	0.76	0.81	0.68
Principiul II - Lichiditatea curentă ($\geq 20\%$)	29.45	28.53	27.30	48.73	50.84	50.38	34.49	33.83	39.04	36.36	39.12	38.85	26.02	24.29	30.74	34.47	36.40	34.18
Active generatoare de dobinda / Total datorii	1.11	1.09	1.07	1.20	1.17	1.11	1.27	1.62	2.00	0.95	0.96	0.92	0.86	0.97	1.03	0.95	0.94	0.91
ROA (%)	2.91	2.58	2.47	0.54	0.55	0.44	1.43	2.32	1.70	1.46	2.46	1.79	-0.48	-2.39	-4.82	0.84	0.42	1.09
ROE (%)	14.62	14.56	14.70	1.70	2.08	1.56	2.72	3.79	2.70	7.05	12.01	8.94	-1.83	-9.27	-17.40	3.87	2.01	6.01
Rata Marjei Brute a dobinzii (Venit din dob. - Chelt din d	0.53	0.51	0.56	0.52	0.39	0.36	0.85	0.91	0.96	0.35	0.40	0.44	0.54	0.50	0.48	0.36	0.36	0.48
Rata Marjei Nete a dobinzii (Profit Net / Venit din %)	0.35	0.35	0.34	0.07	0.08	0.07	0.18	0.33	0.25	0.20	0.38	0.31	-0.39	-0.36	-0.89	0.12	0.07	0.16
Venituri din dobinzi / Cheltuieli cu dobinzile	2.14	2.03	2.28	2.10	1.64	1.57	6.79	10.68	23.40	1.54	1.67	1.77	2.17	2.02	1.92	1.55	1.57	1.92
Active generatoare de dobândă / active (%)	90.03	90.16	89.15	84.26	82.98	78.96	59.79	59.30	62.93	76.04	76.88	73.24	66.96	72.39	71.37	74.14	76.92	73.74
Rotația activelor: Venitul din dobinzi / Total Active (%)	7.57	6.85	6.92	6.55	7.38	6.05	7.69	7.17	6.34	6.63	6.04	5.69	8.33	6.74	6.31	6.95	5.83	6.76
Credite / Credite neperformante	14.81	16.75	17.54	21.19	21.98	26.04	9.78	9.69	6.11	36.36	8.53	8.81	2.81	2.80	5.60	9.83	13.18	23.81
Suficiența capitalului ponderat la risc (%)	24.83	22.02	16.82	71.12	62.86	59.61	85.50	107.52	119.55	28.63	28.34	23.15	34.53	38.52	41.41	24.73	19.63	21.01
CNT / Total active (%)	14.01	12.54	11.78	27.37	26.36	25.55	45.03	53.93	58.41	13.08	13.25	13.12	14.09	16.84	24.78	15.12	12.52	13.92
CNT / Credite expirate	7.60	3.63	4.01	18.32	12.60	14.92	7.24	9.78	12.03	1.47	2.46	1.68	0.76	1.60	2.42	1.98	3.39	6.94
CNT / Credite neperformante	3.12	3.07	2.93	12.01	12.59	15.08	8.63	10.37	7.12	1.50	2.20	2.27	0.56	0.73	2.34	2.82	3.13	6.26
CNT / Suma expunerilor "mari"	1.06	0.76	0.85	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.23	2.50	1.89	1.10	2.63	4.35	2.54	2.50	2.70
CNT / Mijloace bănești datorate de bănci	2.60	2.08	1.16	1.94	1.96	1.45	7.01	5.88	14.29	1.93	2.22	1.23	3.33	1.41	1.37	3.28	1.96	1.27
Total capital / Total datorii (%)	23.28	21.03	19.69	42.85	41.51	40.49	112.07	172.52	217.39	24.43	25.09	25.91	28.21	33.97	44.44	27.86	22.80	23.42
Total capital / Total active (%)	18.89	17.38	16.45	29.99	29.33	28.82	52.85	63.31	68.49	19.63	20.06	20.58	22.00	25.36	30.77	21.79	18.57	18.98
Total active / Total datorii	1.23	1.21	1.20	1.43	1.42	1.41	2.12	2.73	3.17	1.24	1.25	1.26	1.28	1.34	1.44	1.28	1.23	1.23
Soldul creditelor / Soldul depozitelor	0.99	0.97	0.94	0.70	0.71	0.71	1.17	1.79	1.76	0.79	0.75	0.75	1.57	1.48	1.13	0.84	0.89	0.79
CNT / Total Depozite (%)	20.87	17.68	15.73	39.62	40.45	40.97	103.36	191.20	204.37	19.47	19.43	19.40	27.84	38.42	47.21	23.95	21.06	20.65
CNT / Mijloace bănești datorate băncilor	4.79	3.85	0.00	1762.16	5.00	14.29	0.00	12.50	0.00	8.32	0.00	0.00	0.54	0.57	1.96	1795.14	0.00	0.00
Fluxul operațional la 1 leu venit din dobânzi	1.19	0.15	0.56	2.71	0.41	0.30	-3.26	-0.45	0.41	1.14	0.34	0.07	-0.59	-0.99	3.37	0.15	0.85	-0.18
Fluxul operațional la 1 leu total activ	0.09	0.01	0.04	0.18	0.03	0.02	-0.25	-0.03	0.03	0.08	0.02	0.00	-0.05	-0.07	0.21	0.01	0.05	-0.01
Fluxul net total la 1 leu venit din dobânzi	1.00	0.01	0.12	3.53	-0.13	-0.42	-2.72	-0.09	-0.41	1.65	0.27	-0.04	0.03	-0.01	0.61	0.09	0.88	-0.26
Fluxul net total la 1 leu datorii dotale	0.09	0.00	0.01	0.33	-0.01	-0.04	-0.44	-0.02	-0.08	0.14	0.02	0.00	0.00	0.00	0.06	0.01	0.06	-0.02
Dobinzi incasate / Dobinzi platite	2.18	2.01	2.29	2.22	1.75	1.51	3.70	3.79	5.21	1.67	1.65	1.76	1.64	1.67	4.44	1.48	1.53	2.01
(Dobinzi incasate - Dobinzi platite) / Dobinzi platite	1.18	1.01	1.29	1.22	0.75	0.51	2.70	2.79	4.21	0.67	0.65	0.76	0.64	0.67	3.44	0.48	0.53	1.01
Z - scoring	-0.74	-0.77	-0.94	-2.88	-2.61	-2.87	-1.87	-2.02	-2.28	-2.71	-0.38	-0.53	0.69	0.98	0.27	0.03	-0.47	-1.80

Indicatorii analizați în vederea elaborării modelului discriminant, pentru băncile sănătoase (continuare)

Indicatori / Bănci	„MOBIASBANCA” S.A.			BC „Moldindconbank” S.A.			B.C. „ProCredit Bank” S.A.			BCR Chisinau S.A.			B.C. „VICTORIABANK” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Principiul I - Lichiditatea pe termen lung (≤ 1)	0.46	0.53	0.57	0.74	0.80	0.86	0.56	0.63	0.61	0.66	0.63	0.55	0.74	0.69	0.68
Principiul II - Lichiditatea curentă ($\geq 20\%$)	32.70	36.33	37.41	25.82	28.23	23.61	25.57	25.49	28.12	32.63	44.76	54.60	32.01	34.82	45.52
Active generatoare de dobînda / Total datorii	1.17	1.02	0.96	0.99	0.95	0.96	1.01	1.02	0.92	1.05	1.09	1.33	0.92	0.94	0.75
ROA (%)	1.63	1.86	2.04	2.29	2.94	3.19	0.12	0.72	0.84	0.00	0.73	-0.34	2.40	2.07	1.65
ROE (%)	6.48	8.13	10.81	17.89	25.78	26.08	0.78	6.30	7.17	0.02	2.59	-0.99	16.33	14.49	11.02
Rata Marjei Brute a dobînzii (Venit din dob. - Chelt din d	0.74	0.73	0.72	0.44	0.43	0.50	0.51	0.54	0.57	0.56	0.63	0.76	0.43	0.37	0.44
Rata Marjei Nete a dobînzii (Profit Net / Venit din %)	0.18	0.23	0.28	0.27	0.35	0.39	0.01	0.06	0.08	0.00	0.10	-0.05	0.32	0.31	0.28
Venituri din dobînzii / Cheltuieli cu dobînzile	3.90	3.73	3.63	1.78	1.74	2.00	2.05	2.17	2.30	2.29	2.73	4.19	1.76	1.60	1.78
Active generatoare de dobîndă / active (%)	89.57	81.17	79.76	87.00	85.60	84.24	89.63	90.35	80.01	78.31	76.92	85.98	78.81	80.24	63.39
Rotația activelor: Venitul din dobînzii / Total Active (%)	8.26	6.86	6.27	7.56	6.65	7.62	10.63	11.57	10.53	8.36	7.39	6.90	6.73	6.43	5.89
Credite / Credite neperformante	16.39	19.65	17.92	14.29	18.73	12.89	41.49	18.48	14.06	18.87	4.05	3.15	9.10	7.71	8.80
Suficiența capitalului ponderat la risc (%)	40.99	27.53	23.01	18.56	17.03	16.35	20.08	18.69	22.09	54.18	93.42	137.17	19.07	19.06	19.72
CNT / Total active (%)	19.69	17.06	14.17	9.50	7.99	10.32	13.26	13.15	13.96	21.05	26.19	28.26	9.53	8.61	9.26
CNT / Credite expirate	5.41	6.44	5.49	5.40	5.19	3.47	8.24	3.11	3.50	2.20	2.06	2.54	1.75	0.95	1.26
CNT / Credite neperformante	5.08	5.43	4.28	1.96	2.53	1.98	7.65	3.24	2.69	6.84	2.15	2.14	1.45	1.16	1.72
CNT / Suma expunerilor "mari"	1.54	1.54	1.43	0.59	0.55	0.58	0.00	0.00	5.26	8.42	8.33	9.09	0.52	0.65	1.52
CNT / Mijloace bănești datorate de bănci	16.19	4.55	0.98	1.91	0.45	1.23	1.60	2.27	0.91	2.57	4.17	2.70	2.20	1.96	0.55
Total capital / Total datorii (%)	31.01	25.33	20.45	13.48	11.46	14.64	13.16	13.45	14.51	33.46	41.31	55.25	16.95	17.39	18.45
Total capital / Total active (%)	23.67	20.21	16.98	11.88	10.28	12.77	11.63	11.85	12.67	25.07	29.23	35.59	14.49	14.82	15.58
Total active / Total datorii	1.31	1.25	1.20	1.13	1.11	1.14	1.13	1.13	1.15	1.33	1.41	1.55	1.17	1.17	1.18
Soldul creditelor / Soldul depozitelor	1.05	0.93	0.85	1.04	0.81	0.99	1.71	1.39	1.30	1.69	0.99	0.87	0.80	0.71	0.60
CNT / Total Depozite (%)	32.40	25.75	20.24	14.27	10.96	15.25	31.52	24.28	24.92	60.77	52.52	59.38	12.48	10.64	11.73
CNT / Mijloace bănești datorate băncilor	19.89	1.56	0.00	1.64	0.50	10.00	5.58	0.79	0.00	6.15	0.88	1.22	1.89	20.00	50.00
Fluxul operațional la 1 leu venit din dobînzii	-0.31	1.25	0.66	-0.22	2.22	-1.77	0.44	0.34	0.69	-1.54	0.68	1.07	0.55	0.27	0.71
Fluxul operațional la 1 leu total activ	-0.03	0.09	0.04	-0.02	0.15	-0.13	0.05	0.04	0.07	-0.13	0.05	0.07	0.04	0.02	0.04
Fluxul net total la 1 leu venit din dobînzii	0.02	1.34	1.80	0.28	2.48	-1.69	1.04	-0.12	0.28	-0.33	-0.28	0.06	0.61	0.25	0.61
Fluxul net total la 1 leu datorii dotale	0.00	0.12	0.14	0.02	0.18	-0.15	0.13	-0.02	0.04	-0.04	-0.03	0.01	0.05	0.02	0.04
Dobînzii incasate / Dobînzii platite	3.97	3.83	3.53	1.78	1.81	1.91	2.08	2.01	2.37	2.23	2.41	3.88	1.80	1.49	1.77
(Dobînzii incasate - Dobînzii platite) / Dobînzii platite	2.97	2.83	2.53	0.78	0.81	0.91	1.08	1.01	1.37	1.23	1.41	2.88	0.80	0.49	0.77
Z - scoring	-1.96	-2.52	-2.42	-0.04	-0.63	0.04	-2.97	-0.81	-0.68	-1.51	-1.28	-2.48	0.01	0.15	-1.07

Indicatorii analizați în vederea elaborării modelului discriminant, pentru băncile falimentate

Indicatori / Bănci	Banca de Economii S.A.			Banca Sociala S.A.			B.C. „Unibank” S.A.			B.C. „InvestPrivatBank” S.A.			B.C. „UNIVERSALBANK” S.A.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Principiul I - Lichiditatea pe termen lung (≤ 1)	0.45	0.29	0.26	0.69	0.68	9.69	0.09	0.72	0.41	1.35	0.48	0.69	0.48	0.93	1.30
Principiul II - Lichiditatea curentă ($\geq 20\%$)	49.73	66.06	-1.72	28.49	24.35	7.12	51.36	21.24	11.54	24.09	26.80	21.74	21.29	29.28	9.14
Active generatoare de dobinda / Total datorii	0.83	0.91	0.08	0.86	0.97	0.07	1.06	1.04	0.38	0.95	0.91	0.94	1.22	1.05	0.27
ROA (%)	-4.74	0.54	-2.08	2.20	1.24	-0.03	1.93	0.67	0.40	1.96	1.30	0.47	0.61	-8.46	-20.13
ROE (%)	-26.27	3.95	-24.74	10.67	7.01	-0.29	8.17	6.92	6.03	8.68	10.00	4.63	1.38	-21.14	-66.78
Rata Marjei Brute a dobinzii (Venit din dob. - Chelt din d	0.44	0.12	0.19	0.52	0.37	0.51	0.43	0.23	0.24	0.29	0.20	0.12	0.59	0.66	0.26
Rata Marjei Nete a dobinzii (Profit Net / Venit din %)	-0.71	0.36	-0.53	0.18	0.16	0.00	0.21	0.09	0.06	0.21	0.12	0.03	0.05	-0.69	-2.73
Venituri din dobinzi / Cheltuieli cu dobinzile	1.79	1.14	1.24	2.08	1.58	2.05	1.75	1.31	1.32	1.40	1.25	1.14	2.42	2.93	1.35
Active generatoare de dobândă / active (%)	72.56	79.51	7.35	68.58	81.43	6.61	88.45	96.97	32.48	79.00	81.55	81.88	63.09	69.72	19.49
Rotația activelor: Venitul din dobinzi / Total Active (%)	6.69	3.28	3.29	10.09	7.05	2.70	5.27	4.03	15.15	7.04	8.63	12.26	10.93	10.61	13.74
Credite / Credite neperformante	1.81	1.71	1.38	5.35	6.34	3.06	3.92	3.92	8.93	6.41	2.06	1.71	13.11	10.31	2.01
Suficiența capitalului ponderat la risc (%)	5.92	26.03	3.30	25.83	17.96	3.07	30.38	17.34	18.40	34.20	26.43	25.90	69.66	51.10	32.42
CNT / Total active (%)	1.97	6.50	2.78	14.90	10.83	2.82	13.27	4.67	10.08	16.14	10.04	11.12	45.46	26.96	18.90
CNT / Credite expirate	0.08	0.69	0.43	0.70	0.62	0.40	5.97	9.10	7.96	2.63	1.79	0.63	30.36	115.90	0.37
CNT / Credite neperformante	0.09	0.64	0.40	1.23	1.05	0.73	1.60	5.27	3.39	1.93	1.17	0.51	9.89	24.74	0.66
CNT / Suma expunerilor "mari"	0.06	1.11	0.03	0.49	0.32	0.02	0.00	0.00	0.17	1.47	0.97	0.30	3.29	2.60	0.39
CNT / Mijloace bănești datorate de bănci	0.23	0.11	0.03	1.46	0.45	2.50	0.24	0.09	0.17	0.64	0.50	1.14	19.38	2.12	23.48
Total capital / Total datorii (%)	14.89	13.87	6.02	26.06	19.31	4.48	20.12	6.76	16.31	20.51	11.90	14.72	93.71	51.30	40.01
Total capital / Total active (%)	12.96	12.18	5.68	20.68	16.18	4.28	16.75	6.33	14.03	17.02	10.63	12.83	48.38	33.91	28.57
Total active / Total datorii	1.15	1.14	1.06	1.26	1.19	1.04	1.20	1.07	1.16	1.21	1.12	1.15	1.94	1.51	1.40
Soldul creditelor / Soldul depozitelor	0.50	0.25	0.19	1.05	0.97	0.14	0.63	0.73	0.35	0.70	0.71	0.76	2.03	0.99	1.68
CNT / Total Depozite (%)	2.45	9.47	5.45	23.44	16.06	3.35	25.49	7.46	13.44	21.75	12.04	13.21	152.81	50.91	54.71
CNT / Mijloace bănești datorate băncilor	79.70	0.58	0.25	7.33	0.86	0.04	1.07	0.07	0.86	0.88	0.71	1.21	76.74	63.66	733.24
Fluxul operațional la 1 leu venit din dobânzi	2.81	9.24	1.96	0.67	1.56	-4.14	10.99	8.32	-2.23	0.41	3.59	3.63	-1.74	2.30	2.71
Fluxul operațional la 1 leu total activ	0.19	0.30	0.06	0.07	0.11	-0.11	0.58	0.33	-0.34	0.03	0.31	0.44	-0.19	0.24	0.37
Fluxul net total la 1 leu venit din dobânzi	2.17	13.32	13.06	0.64	1.47	-1.03	10.05	8.72	-2.49	0.13	1.61	1.82	-1.23	1.33	1.47
Fluxul net total la 1 leu datorii dotale	0.17	0.50	0.46	0.08	0.12	-0.03	0.64	0.37	-0.44	0.01	0.16	0.26	-0.26	0.21	0.28
Dobinzi incasate / Dobinzi platite	1.11	1.45	1.20	2.08	1.53	1.97	2.03	1.32	1.34	1.48	1.35	1.35	2.96	2.64	2.30
(Dobinzi incasate - Dobinzi platite) / Dobinzi platite	0.11	0.45	0.20	1.08	0.53	0.97	1.03	0.32	0.34	0.48	0.35	0.35	1.96	1.64	1.47
Z - scoring	-0.73	-0.79	4.38	0.32	1.13	2.28	-1.02	2.15	2.39	1.46	2.00	2.73	-0.12	-0.77	3.18

Evoluția scorului Z pentru băncile din sectorul bancar, pe parcursul perioadei 2015-2020

Bănci	Lichiditatea curentă						Marja bruta						Ponderea creditelor neperformante						Z - scoring					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BC „MOLDOVA - AGROINDBANK” S.A.	38.28	43.71	48.65	44.54	40.52	43.73	0.55	0.52	0.65	0.71	0.73	0.73	9.62	12.15	11.58	5.98	4.94	5.01	-0.06	-0.39	-1.26	-1.19	-0.94	-1.20
B.C. „COMERTBANK” S.A.	56.93	61.26	61.08	57.41	53.82	50.63	0.56	0.51	0.47	0.54	0.59	0.55	10.99	16.10	20.36	11.47	7.67	8.23	-1.59	-1.76	-1.57	-1.55	-1.46	-1.05
BC „EuroCreditBank” S.A.	56.28	53.11	44.02	47.40	49.03	55.34	0.88	0.70	0.75	0.70	0.67	0.60	7.69	8.82	6.66	4.89	4.87	10.30	-2.75	-1.82	-1.28	-1.39	-1.39	-1.62
B.C. „ENERGBANK” S.A.	52.77	56.69	60.47	60.03	58.23	70.03	0.53	0.58	0.61	0.68	0.76	0.76	15.95	18.55	19.23	17.31	14.00	16.63	-1.12	-1.63	-2.08	-2.31	-2.46	-3.40
B.C. „EXIMBANK” S.A.	40.13	52.89	60.32	69.46	64.41	56.37	0.51	0.42	0.36	0.58	0.70	0.71	24.86	28.09	34.05	13.05	9.36	5.04	-0.04	-0.72	-1.10	-2.67	-2.73	-2.13
„FinComBank” S.A.	47.85	48.32	47.36	42.55	44.57	56.12	0.56	0.46	0.52	0.66	0.73	0.73	3.56	4.02	6.14	5.63	4.59	7.24	-0.89	-0.53	-0.68	-0.84	-1.27	-2.18
BC "Mobiasbanca - OTP Group" S.A.	47.26	55.02	49.91	48.71	46.57	44.44	0.68	0.63	0.71	0.71	0.72	0.69	6.33	7.40	9.63	9.91	8.18	7.04	-1.28	-1.71	-1.60	-1.52	-1.38	-1.10
BC „Moldindconbank” S.A.	38.05	44.77	59.24	59.40	53.65	60.48	0.50	0.49	0.57	0.63	0.65	0.68	9.06	15.97	29.42	21.05	11.74	8.38	0.13	-0.35	-1.81	-2.06	-1.67	-2.34
B.C. „ProCredit Bank” S.A.	34.35	43.45	42.87	43.06	37.72	35.54	0.56	0.47	0.58	0.57	0.59	0.59	7.07	9.45	10.44	5.26	6.54	5.62	0.19	-0.18	-0.55	-0.54	-0.18	-0.00
BCR Chisinau S.A.	63.04	66.64	54.48	54.25	67.61	66.64	0.85	0.89	0.77	0.71	0.65	0.64	26.64	26.49	14.61	8.06	5.02	3.63	-3.19	-3.64	-2.22	-1.94	-2.80	-2.69
B.C. „VICTORIABANK” S.A.	43.93	54.69	68.09	71.35	64.77	50.81	0.56	0.53	0.59	0.60	0.65	0.71	8.88	33.81	33.03	31.19	17.94	14.95	-0.57	-1.28	-2.60	-2.88	-2.56	-1.67

Evaluarea transparenței sistemului de control financiar al băncilor

Secțiune	Indicatori	BNM	Auditul extern	CNA	CNPF
Analiza bazei normativ-legislative	Legile și regulamentele aferente controlului financiar sunt disponibile online	1	1	1	1
	În actele legislativ-normative este clar expus scopul activității de control (în limitele atribuțiilor entității respective)	1	1	1	0
Analiza comunicatelor de presă	Sunt disponibile publicului rapoartele de analiză periodică a sectorului bancar în partea ce ține de stabilitatea, conformarea, vulnerabilitățile și riscurile aferente activității bancare	1	x	0	0
	Autoritățile organizează comunicate de presă într-un util privind fraudele de proporții ce afectează publicul larg	0	x	0	0
Analiza exercitării controlului financiar	Existența a unui registru public privind planificarea activităților de control financiar al băncilor	0	x	0	0
	Publicarea deciziilor de inițiere a controlului	0	x	0	0
	Disponibilitatea publică raportului privind controlul efectuat și respectiv a concluziilor formate	0	1	0	0
	Descrierea în cadrul rapoartelor a instrumentelor sau procedurilor de control utilizate	0	1	0	0
	Publicarea hotărârii sau deciziei luate de către entitatea ce exercită controlul financiar în partea ce ține de neajunsurile identificate în cadrul controlului	1	x	0	0
	Publicarea analizei periodice sau a statutului privind îndeplinirea recomandărilor și înlăturării neajunsurilor identificate în cadrul controlului	0	x	0	0
Total		4/10	4/4	2/10	1/10
Scor		$\frac{11}{34}$ sau 32.4%			

Sursa: elaborat de autor, în baza informației disponibile în mediul online. [162], [164] și [165].

Unde:

x – indicator neaplicabil

1 – este implementat

0 – nu este implementat

Certificate de implementare a rezultatelor cercetării

Republica Moldova
BANCA COMERCIALĂ
"COMERTBANK" S.A.
2043, mun. Chișinău, str. Independenței 11
tel.: (373 22) 839 839
tel.: (373 22) 839 840
http://www.comertbank.md
e-mail: secretary@comertbank.md

COMERTBANK

Республика Молдова
КОММЕРЧЕСКИЙ БАНК
"КОМЕРТБАНК" S.A.
2043, мун. Кишинев, ул. Независимости 11
тел.: (373 22) 839 839
факс: (373 22) 839 840
http://www.comertbank.md
e-mail: secretary@comertbank.md

№ 02/01/1529
din 16.09.2019

CERTIFICAT

de implementare a rezultatelor cercetărilor științifice din cadrul tezei
elaborate de Raietchi Eugeniu, în vederea obținerii titlului de doctor în științe economice, cu tema:
„Perfecționarea sistemului de control financiar în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova” -

Rezultatele cercetărilor efectuate de către dl. Raietchi Eugeniu și prezentate spre analiză
conducerii BC Comerțbank SA, reprezintă valoare aplicativă și pot fi transpuse în practica
privind dezvoltare instrumentelor în vederea diagnosticării și previziunii stării financiare a
băncilor.

Printre elementele de noutate științifică propuse de către autorul tezei spre implementare
și testare în cadrul BC Comerțbank SA, un interes deosebit îl prezintă modelul elaborat în
vederea diagnosticului și prognozei crizelor financiare în cadrul sectorului bancar autohton. În
rezultatul implementării modelului scoring de diagnostic și previziune a stării de sănătate a
băncii, în cadrul Secției gestiune riscuri, a fost dezvoltat și implementat un instrument de alertă
timpurie pentru situațiile de criză.

Considerăm că propunerile și recomandările expuse în lucrare, vor avea un impact
pozitiv asupra dezvoltării instrumentelor sistemului de control financiar a activității băncilor,
care vor fi utile atât în activitatea didactică, cât și cea bancară sau de consultanță.

BC Comerțbank S.A.

Serghei Cartășov

16. 09. 2019

CERTIFICAT

privind implementarea rezultatelor cercetărilor științifice din cadrul tezei elaborate de Raietchi Eugeniu, în vederea obținerii titlului de doctor în științe economice, cu tema: „Perfecționarea sistemului de control financiar în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova”

Teza de doctor în științe economice prezentată spre evaluare în scopul identificării concluziilor și recomandărilor susceptibile implementării la nivel al Directoratului Liniei de Credit, abordează o problemă de importanță semnificativă ținând cont de tendințele actuale din sectorul bancar autohton. Cercetările științifice realizate de autor în lucrarea de doctorat prezintă un interes deosebit din perspectiva valorii lor teoretice și aplicative.

Considerând originalitatea elementelor de noutate științifică formulate de către autor, în cadrul Directoratului Liniei de Credit, care este unul din creditorii importanți a instituțiilor financiare intermediare a fondurilor împrumuturilor externe de stat pentru dezvoltare, în cadrul procesului de evaluare și analiză a riscurilor și performanțelor financiare ale băncilor, a fost preluat și implementat modelul scoring de diagnostic și previziune a falimentului băncilor.

Certificatul de implementare este destinat prezentării în vederea susținerii în cadrul Seminarului Științific de Profil și Consiliului Specializat a tezei de doctor în științe economice, elaborate de către Dl Raietchi Eugeniu.

Raisa Cantemir

Șef al Directoratului Liniei de Credit

DLC

Nr. 13/1 din 02.09.2019

CERTIFICAT DE IMPLEMENTARE

rezultatelor cercetărilor științifice din cadrul tezei elaborate de Raietchi Eugeniu
în vederea obținerii titlului de doctor în științe economice, cu tema:
„Perfecționarea sistemului de control financiar în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova”

Concluziile și recomandările expuse în cadrul tezei prezintă valoare aplicativă în industria financiară și pot fi transpuse în practica privind diagnosticul și prognoza situațiilor de criză din cadrul sectorului bancar autohton, având un impact pozitiv asupra dezvoltării continue a instrumentelor sistemului de control financiar în cadrul acestor entități.

Printre elementele de noutate științifică elaborate și expuse în lucrare de către autorul tezei și care reprezintă interes pentru Compania Internațională de audit BDO Audit & Consulting SRL, sunt relevante următoarele:

- a. modelul scoring de diagnostic și previziune a falimentului băncilor;
- b. provocările actuale ale sectorului bancar autohton;
- c. evidențierea riscurilor aferente evoluției business-ului bancar și posibilul impact al acestora asupra activității bancare, cu referire la instrumentele FinTech;
- d. propunerile autorului privind îmbunătățirea bazei normativ-legislative, etc.

Totodată, modelul scoring de diagnostic și previziune a falimentul băncilor din cadrul sistemului bancar autohton, a fost inclus în cadrul etapei privind acceptarea clientului în vederea evaluării riscului de faliment al potențialilor clienți din acest domeniu.

Considerăm recomandările expuse de Eugeniu Raietchi fiind binevenite pentru îmbunătățirea dezvoltării sistemului de control financiar a băncilor, totodată fiind utile inclusiv în cadrul activității noastre de consultanță.

Administrator
BDO Audit & Consulting SRL

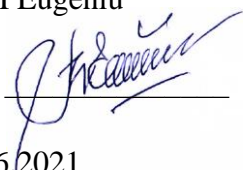
Moraru Nelea

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

RAIEȚCHI Eugeniu

Semnătura

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Eugeniu Raiețchi', is written over a horizontal line.

Data: 25.06.2021

CURRICULUM VITAE

Curriculum vitae Europass

Informații personale

Nume / Prenume **Raietchi Eugeniu Nicolae**
Adresă(e) Mun. Chișinău, str. Grenoble nr.163/3, ap.46.
Telefon(oane) +373(0)-790-68-803
E-mail(uri) raietchiE@yahoo.com
Naționalitate(-tăți) Moldovean
Data nașterii 17.02.1985
Sex Masculin

Experiența profesională

Perioada	01.12.2014 - prezent
Funcția sau postul ocupat	Audit deputy manager; Audit manager, Senior manager
Activități și responsabilități	Planificarea procedurilor de audit si organizarea lucrului in cadru echipei de audit
Numele și adresa angajatorului	Societate de Audit „BDO Audit & Consulting” SRL
Perioada	21.10.2013 – 30.11.2014
Funcția sau postul ocupat	Senior Auditor
Activități și responsabilități	Auditarea Băncilor Comerciale, Societăților de Asigurări, Companiilor de Leasing
Numele și adresa angajatorului	Societate de Audit „Grant Thornton” SRL
Perioada	01.04.2013 – 18.10.2013
Funcția sau postul ocupat	Șef al secției „Raportări Consolidate”
Activități și responsabilități	Întocmirea rapoartelor financiare și prudențiale
Numele și adresa angajatorului	Banca Comercială „UNIBANK” S.A.
Perioada	22.03.2010 – 25.03.2013
Funcția sau postul ocupat	1. Șef-adjunct al secției „Supraveghere din oficiu, evaluare riscuri și rapoarte financiare” din cadrul Departamentului Reglementare și Supraveghere Bancară al BNM 2. Economist principal în cadrul secției „Control asupra activității băncilor” din cadrul Departamentului Reglementare și Supraveghere Bancară 3. Economist principal în cadrul secției „Analiza operațiunilor valutare și a fluxurilor de capital” din cadrul Departamentului Operațiuni Valutare și Relații Externe
Activități și responsabilități	1. Verificarea Rapoartelor financiare și prudențiale. 2. Participarea în cadrul grupului de elaborarea și implementarea situațiilor financiare FINREP. 3. Analiza situației financiare a băncilor licențiate. 4. Controlul complex al băncilor, inclusiv în calitate de Șef al echipei de control. 5. Analiza operațiunilor valutare și a fluxurilor de capital.
Numele și adresa angajatorului	Banca Națională a Moldovei
Perioada	05.07.2009 – 22.03.2010
Funcția sau postul ocupat	Contabil – Șef
Activități și responsabilități	Ținerea evidenței contabile. Raportări contabile, fiscale și manageriale
Numele și adresa angajatorului	“Mavicon-Grup”SRL
Perioada	16.05.2008 – 04.07.2009
Funcția sau postul ocupat	Contabil – Șef
Activități și responsabilități	Ținerea evidenței contabile în domeniul. Raportări contabile, fiscale și manageriale

Numele și adresa angajatorului	I.C.S. C.A. “Universalna-Asigurari generale”S.R.L.
Perioada	03.01.2007 – 15.05.2008
Funcția sau postul ocupat	Contabil - economist
Activități și responsabilități	Raportări contabile, fiscale și manageriale
Numele și adresa angajatorului	S.C.”Gatolir PRIM” SRL
Perioada	30.06.2006 – 02.01.2007
Funcția sau postul ocupat	Economist
Activități și responsabilități	Raportări contabile, fiscale și manageriale. Calcularea costurilor de producere
Numele și adresa angajatorului	Uzina de Stat „Moldtehmed” S.A.
Perioada	01.09.2007 – prezent
Funcția sau postul ocupat	Lector; Lector superior
Activități și responsabilități	Discipline predate: IFRS, Consolidarea rapoartelor financiare, Audit
Numele și adresa angajatorului	Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul „Contabilitate și Informatica Economică”
<u>Educație și formare</u>	
Perioada	Decembrie 2015 - prezent
Calificarea / diploma obținută	ACCA (In curs de studiu)
Competențe dobândite	F1 - F9
Numele și tipul instituției	The Association of Chartered Certified Accountants
Clasificarea națională sau internaț.	ACCA (In curs de studiu)
Perioada	Mai - Iunie 2015
Calificarea / diploma obținută	Auditor licențiat pentru auditul Asociațiilor de Economii și Împrumut
Competențe dobândite	Auditarea Asociațiilor de Economii și Împrumut
Numele și tipul instituției	Comisia Națională a Pieței Financiare
Clasificarea națională sau internaț.	Certificat al auditorului pentru auditul AEÎ. Seria și nr.: APFN 0000075 din 24.06.2015.
Perioada	Septembrie - noiembrie 2013
Calificarea / diploma obținută	Auditor licențiat pentru auditul participanților profesioniști la piața valorilor mobiliare
Competențe dobândite	Auditarea participanților profesioniști la piața hârtiilor de valoare
Numele și tipul instituției	Comisia Națională a Pieței Financiare
Clasificarea națională sau internaț.	Certificat al auditorului pentru auditul VMS. Seria/nr.: APFN 0000025 din 18.11.2013.
Perioada	Septembrie – decembrie 2012
Calificarea / diploma obținută	ACCA DipIFR Rus (examinarea - 11.12.2012)
Competențe dobândite	Diploma in domeniul raportării internaționale conform IFRS
Numele și tipul instituției	The Association of Chartered Certified Accountants
Clasificarea națională sau internaț.	ACCA DipIFR
Perioada	Iunie - noiembrie 2012
Calificarea / diploma obținută	Auditor licențiat pentru auditul asigurărilor (auditor în asigurări)
Competențe dobândite	Auditarea companiilor de asigurări
Numele și tipul instituției	Comisia Națională a Pieții Financiare
Clasificarea națională sau internaț.	Certificat de calificare al auditorului pentru piața asigurărilor. Seria și nr.: APFN 0000069 din 09.11.12.
Perioada	Mai - iunie 2012
Calificarea / diploma obținută	Auditor licențiat pentru auditul instituțiilor financiare (auditor bancar)
Competențe dobândite	Auditarea băncilor licențiate
Numele și tipul instituției	Banca Națională a Moldovei

Clasificarea națională sau internaț. Certificat al auditorului pentru auditul băncilor. Seria și nr.: AIF 0015 din 22.06.2012.

Perioada Noiembrie 2010 – mai 2012

Calificarea / diploma obținută Auditor licențiat pentru auditul general

Competențe dobândite Auditarea entităților economice

Numele și tipul instituției **Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova**

Clasificarea națională sau internaț. Certificat al auditorului pentru auditul general. Seria și nr.: AG 000294 din 24.05.2012.

Perioada Septembrie 2013 - prezent

Calificarea / diploma obținută Doctorand la catedra „Finanțe și bănci”

Competențe dobândite Perfecționarea sistemului de control financiar în cadrul băncilor comerciale din RM

Numele și tipul instituției **Universitatea de Stat din Moldova**

Clasificarea națională sau internaț. Clasificare viitoarei diplome - Doctor în științe economice

Perioada Septembrie 2007 – iulie 2008

Calificarea / diploma obținută Diplomă de Master în economie (specialitatea: Contabilitate și Audit)

Competențe dobândite Contabilitate și Audit

Numele și tipul instituției **Universitatea de Stat din Moldova**

Clasificarea națională sau internaț. Magistru în economie

Perioada Septembrie 2003 – iulie 2007

Calificarea / diploma obținută Diplomă: Licențiat în economie (specialitatea: Finanțe)

Competențe dobândite Finanțe și administrare financiară

Numele și tipul instituției **Universitatea de Stat din Moldova**

Clasificarea națională sau internaț. Licențiat în economie

Aptitudini și competenț personale

Limba(i) maternă(e)

Limbi străine: Autoevaluare

Nivel european ()*

Engleza

Franceza

Rusă

Limba română

Înțelegere				Vorbire				Scriere	
Ascultare		Citire		Participare la conversație		Discurs oral		Exprimare scrisă	
A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar
A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar	A2	Utilizator elementar
C1	Utilizator experimentat	C1	Utilizator experimentat	C1	Utilizator experimentat	C1	Utilizator experimentat	C1	Utilizator experimentat

(*) Nivelul Cadrului European Comun de Referință Pentru Limbi Străine

Competențe și abilități sociale

Competențe organizatorice

Competențe de utilizare a calculator

Permis(e) de conducere

Sociabil, Lucru în echipă, Concentrație asupra scopului propus

Spirit organizatoric – coordonarea de proiect

MC Office, MC Deductor Studio Academic, Paint, 1C: Предприятие.

Categoria B și C.